הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · ילקוט הגרשוני

ילקוט הגרשוני אורח חיים

א

רבי גרשון שטרן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ילקוט הגרשוני אורח חיים א

רבי גרשון שטרן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ילקוט-הגרשוני-אורח-חיים-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר 8
סימן א 9
סימן ב 11
סימן ג 12
סימן ד 13
סימן ה 14
סימן ו 14
סימן ז 14
סימן ח 15
סימן ט 17
סימן י 18
סימן יא 20
סימן יב 21
סימן יג 21
סימן יד 22
סימן טו 23
סימן טז 24
סימן יז 24
סימן יח 26
סימן יט 28
סימן כ 29
סימן כא 29
סימן כב 30
ליקוטים שונים 30
סימן כג 34
סימן כה 36
סימן כז 37
סימן ל 38
סימן לא 38
סימן לב 39
סימן לג 45
סימן לד 46
סימן לז 47
סימן לה 48
סימן לט 49
סימן מא 51
סימן מב 51
סימן מג 53
סימן מד 53
סימן מז 54
סימן נ 56
סימן נא 56
סימן נג 57
סימן נה 58
סימן נו 59
סימן נח 60
סימן נט 60
סימן ס 61
סימן סא 62
סימן סב 62
סימן סו 63
סימן סז 64
סימן סח 65
סימן עה 65
סימן עו 66
סימן פא 66
סימן פד 67
סימן פח 67
סימן פט 69
סימן צ 69
סימן צג 71
סימן צד 71

סימן צט 71
סימן קא 72
סימן קב 73
סימן קו 74
סימן קח 74
סימן קיג 74
סימן קיד 75
סימן קטו 75
סימן קיז 76
סימן קיח 76
סימן קכ 77
סימן קכד 77
סימן קכה 77
סימן קכז 78
סימן קכה 78
סימן קל 82
סימן קלא 82
סימן קלב 83
סימן קלד 84
סימן קלה 85
סימן קלט 86
סימן קמא 87
סימן קמג 87
סימן קמד 88
סימן קמז 89
סימן קנ 90
סימן קנא 90
סימן קנב 92
סימן קנג 92
סימן קנד 93
סימן קנה 94
סימן קנו 95
סימן קנז 96
סימן קנח 96
סימן קנט 96
סימן קס 97
סימן קסא 99
סימן קסב 99
סימן קסז 100
סימן קסח 101
סימן קסט 102
סימן קעא 103
סימן קעד 103
סימן קעה 104
סימן קעח 105
סימן קעט 105
סימן קפ 105
סימן קפא 106
סימן קפב 106
סימן קפג 106
סימן קפד 107
סימן קפו 108
סימן קפז 108
סימן קפח 109
סימן קפט 110
סימן קצ 110
סימן קצא 111
סימן קצב 111
סימן קצג 111
סימן קצו 111
סימן קצז 112
סימן קצט 113
סימן רא 113
סימן רב 114

סימן רג 115
סימן רד 116
סימן רה 117
סימן רו 117
סימן רח 117
סימן רט 118
סימן רי 119
סימן ריא 121
סימן ריב 121
סימן ריג 121
סימן ריד 122
סימן רטו 122
סימן רטז 123
סימן ריז 125
סימן ריח 126
סימן ריט 126
סימן רכ 127
סימן רכב 127
סימן רכג 127
סימן רכד 128
סימן רכה 128
סימן רכו 129
סימן רכז 129
סימן רכט 130
סימן רלג 130
סימן רלה 131
סימן רלו 132
סימן רלז 132
סימן רלט 133
סימן רמ 134
סימן רמב 134
סימן רמג 137
סימן רמד 138
סימן רמה 139
סימן רמו 139
סימן רמח 141
סימן רמט 142
סימן רנ 143
סימן רנא 143
סימן רנב 143
סימן רנג 144
סימן רנד 144
סימן רנה 146
סימן רנו 146
סימן רנז 146
סימן רנט 146
סימן רס 147
סימן רסא 147
סימן רסב 148
סימן רסג 149
סימן רסד 150
סימן רסה 151
סימן רסו 151
סימן רסז 152
סימן רסח 153
סימן ער 153
סימן רעא 153
סימן ערב 155
סימן רעג 156
סימן ערד 157
סימן ערה 158
סימן רעו 158
סימן רעח 162
סימן רעט 163

סימן רפ 163
סימן רפא 163
סימן רפב 164
סימן רפג 164
סימן רפד 165
סימן רפה 165
סימן רפו 165
סימן רפח 166
סימן רפט 166
סימן רצ 166
סימן רצא 167
סימן רצב 167
סימן רצג 167
סימן רצה 168
סימן רצו 168
סימן רצז 169
סימן רצח 169
סימן רצט 170
סימן ש 171
סימן שא 172
סימן שב 175
סימן שג 175
סימן דש 176
סימן שה 176
סימן שו 178
סימן שז 180
סימן שח 182
סימן שט 188
סימן שי 189
סימן שיא 190
סימן שיב 191
סימן שיג 191
סימן שיד 191
סימן שטו 192
סימן שטז 194
סימן שיז 195
סימן שיח 196
סימן שיט 198
סימן שכ 199
סימן שכא 201
סימן שכב 205
סימן שכג 205
סימן שכד 206
סימן שכה 206
סימן שכו 207
סימן שכז 208
סימן שכח 209
סימן שכט 211
סימן של 212
סימן שלא 214
סימן שלג 216
סימן שלד 217
סימן שלה 218
סימן שלו 218
סימן שלז 219
סימן שלח 220
סימן שלט 220
סימן שמ 222
סימן שמב 223
סימן שמג 224
סימן שדמ 226
קונטרס אחרון 228
הערות שונות 249
הסכמה 252

קונטרס אוהל יוסף 259

הקדמת המחבר

זאת עבודת משפחת הגרשוני לעבוד ולמשא. (**במדבר ד כ**"ד) יסוד העולם ועמוד הבריאה אשר עליו נשענים כל יצורי עולמים הוא ה' האלקים אשר בחסדו הגדול מחיה את כולם ונותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה. ועליו נשענתי ובחסדו בטחתי גם אני השפל ונבזה תולעת ולא איש הן אני עץ יבש בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי אמנם רוח הוא באנוש הנושב בו והנופח באפיו נשמת תשוקה עזה ונמרצה ויהי האדם לנפש חיה לעבוד ולמשא לחרוש ולזרוע ולשאת ברנה אלומותיו בשדה החכמה והתעודה, ולהודיע לבני אדם את אשר יגע ומצא מרגליות ואבנים טובים במעמקי ים תבונתו ובזאת יצא אדם לפעלו ולעבודתו באין הפוגות גם אם יאסר ברבות העתים אחרי המלאכה אכה הלא תגעם המנוחה. לא יוכל למצוא מנוח כי רוחו כים דולך וסוער השקט כל יוכל:

רוח צפונית הלזה גם כי היה מנשב ברב כח מבלי תת מנוח לכף רגלי וכאשר בקשתי לישב בשלוה ולנוח מהדפסת ספרים הרבה אין קץ קפץ עלי תשוקתו של יוסיף להוסיף עוד ספרי על אלה שכבר עשיתי, ובראותי כי אין בו כח לעצור בעד התשוקה העזה ההיא אשר כאש בוערת בעצמותי קרבתי אל המלאכה הגדולה הזאת ובחסד עליון בטחתי כי יחזקני ויאמצני ויערה עלי רוח ממרום לכלכל דברי במשפט במדה ובמושכל ובמסורה למען תהי' תורת ה' בפי מסודרת ומתוקנת כראוי וכנכון וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם ואתה קורא נעים דע לך כי הרבה טרחתי ויגעתי בחיבור זה לצרוף כבור סיגיו ולהסיר כל בדיליו גם מעשה הכתיבה והאסיפה מכמה מאות ספרים כל דבר אל מקומו הראוי לו נעשה בעמל ויגיעה רכה כי לא ככחי אז כחי עתה אשר ימי הילדות והבהרות חלפו להו על כן חוסה על עמלי ואל נא ימעטו לפניך תלאותי ויגיעיתי, ואל תלגלג על ספרי זה כדרך אותן המלגלגים ומלעיגים על ספרים חדשים, כי אם הבט עליו בעין טובה ואל תבזהו כי ברכה בו ודע לך כי בעיון רב כתבתי הדברים האלה ולא כאותן המלקטים שאין לומדים בעיון כי אם מעתיקים כל דבר חדש שרואים בספר– והנה אגיד לך מהות הספר ותועלתו, ראשון תחלה שמתי לי למטרה. להביא דינים ופסקים מחודשים מספרי שו"ת האחרונים אשר לא נזכרו דבריהם כס' שערי תשובה ופתחי תשובה:

שנית ציינתי רוב המקומות והספרים שבאו במשפט על דברי השו"ע ונושאי כליו הן במקום שמתפלאים עליהם והן במקום שמתרצים קושיותיהם או מקיימים דבריהם והוא לדעתי תועלת גדול למעיינים שימצאו הכל מוכן לפניהם. כי לפעמים הם מיגעים עצמם למצוא תירוץ לקושיות מפורשים האלו ולא ידעו שכבר הושם העקוב למישור בתירוץ

ישר ואמתי והיגיעה והטורח ככר שלא לצורך ובאתרא דליעול ירקא ליעול בישראל וכוורי שלישית הבאתי פלפולים נאים ומתוקנים בכמה מקומות בש"ס ופוסקים והמה משמחים אלקים ואנשים ומספר את רובע הבאתי כמה תשובות ופלפולים והערות טובות מגאוני וגדולי זמנינו שיחי' לאוי"ט ישבעו ויתענגו מטובם כל המעיינים בצדק ויברכו נס אותי הצעיר והדל באלפי ישראל, לעבד נמכר לגלות ולדלות פנינים ספונים וטמונים בעמקי ים התלמוד ומפורשיו ולהוציאם לאור עולם לעשות נחת רוח ליוצרינו ובוראינו ית"ש ולהנות בדם בני אדם:

כותב וחותם פק"ק מאראש-לודאש יום ל"ג בעומר שנת אסת"ר (מלכה, הוא שם אמי היקרה הצנועה חכמת לב ע"ה הכ"מ נפטרה יום כ"ה חשון דהאי שתא) לפ"ק:

גרשון ה"ק שטערן בעהמ"ח ספרי "ילקוט הגרשוני"

סימן א

(**א**) **במג"א** סק"ו ובגמ' אמרי' א' המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים כלומר וכו' כוונתו להקשות איך השווה מרבה וימעיט כיון שמרבה בכוונה, וע"ד הצחות שמעתי בשם הגאון ר' הירש אורענשטיין זצ"ל מלעונבערג שאמר דהכוונה להיפוך דהממעיט שאין ידו משגת להרבות לבו כשבר ונדכה ופשיטא דקרבנו רצוי להשי"ת אלא גם המרבה אם מכוון לבו לשמים קרבנו עולה לרצון ודו"ק:

(**ב**) **במג"א** סק"ח נשאלתי למה כ' הטוש"ע לומר פ' עולה כו' חטאת הלא קיי"ל דחטאת קודם לעולה ע"ש, ועיי' בס' כרם שלמה כאן שהביא גמ' זבחים דף צ' ע"א למקראה הקדימה הכתוב תחלה ופי' הוא ז"ל למקראה היינו אם קורא בתורה להיות כאלו הקריב צריך להיות כסדר הכתוב בתורה אבל להקרבה גמורה חטאת קודמת (וכ"כ בתשובות מהר"י אשכנזי או"ח סי' א' ובהגהות "חשק שלמה' לזבחים שם ונדפס בש"ס ווילנא בסוף מנחות ע"ש וטעם למה בקריאה הקדים עולה לחטאת עיי' בכרם שלמה הנ"ל ובמקומות האלו שציינתי כאן ובהגהות ח"ש הנ"ל הביא דברי דעת קדושים והמה מובאים כאן בס' שערי תשובה ס"ק ח' ויישב בזה ג"כ נוסח התפלה של ותערב לפניך עתירתנו דתקנו לומר והשב שכינתך וכו' וסדר העבודה לירושלים והיינו דעיקר בקשתנו שישיב לנו "סדר" העבודה דאז יקריבו החטאת קודם לעולות משא"כ עכשיו ע"ש) ובס' מקרי דרדקי פ' ויקרא כתב דדברי דעת קדושים נרמזים בפסוק יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה ע"ש דפח"ח ובספר אפריון פ' ויקרא תירץ קושיות המג"א עפמ"ש בזוה"ק טעם מה שחטאת קודם לעולה מפני שצריך ליתן חלק לסטרא אחרא מה שהכהנים

אוכלים את הבשר כי אם מקריבים עולה אין לו חלק בה שהיא כולה כליל אז מקטרג הסט"א ומבלבל את הענין ולפי"ז התינח בהקרבה ממש אבל באמירה אין קפידא ולכן י"ל עולה תחלה שמכפר על הקל כמו שמתודין תחלה על הקל עכ"ל, ובתל תלפיות מחברת ה' אות ס"א כתבתי ליישב עפ"י דבריו קושי' המובא בדברי שאול על אגדות הש"ס זבחים ז' למה תיקנו אנשי כנסה"ג במוסף לר"ח ועולת ר"ח נעלה עליו ושעירי עזים נעשה ברצון הא חטאת קודמת ולהנ"ל י"ל דלעתיד דתתבטל הסט"א וכל כחות הטומאה ולא יהי' שום קיטרוג א"כ יהי' עולה קודמת לחטאת ע"ש:

(ג) **שם** סק"י במחצה"ש בשם ע"ת שצריך לומר פרשיות הקרבנות בעמידה. ועיי' בזה בפמ"ג לקמן סימן מ"ח סק"א ובסידור יעב"ץ כתב דבמנחה מנהגינו לאומרם בישיבה משא"כ בשחרית ע"ש הטעם עפ"י סוד:

(ד) **במג"א** ס"ק י"א דאשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה, הנה בתבו"ש (הנדפס בבכור שור לברכות) סק"ט כתב שהוא דלא כרמב"ם ז"ל פ"ט משגגות ה"י דפסק דבעי ידיעה משום דפסק כר' יוסי בכריתות דף ז' ע"ב ועיין בבכור שור שבת דף ע"א דהלכה כר' יוסי מחבריו משום דנימוקו עמו וכתב דלא מצינו שום חולק אהרמב"ם בזה, ולדעתי כל הפוסקים דס"ל דאין הלכה כר' יוסי לגבי רבים כולם חולקים בזה אהרמב"ם, ועיין בשדה חמד (כללים) מערכת ה"א סי' קט"ז שהביא להקת נביאים ראשונים ואחרונים דסברי כן. גם הביא דהרמב"ם גופי' בפ"ט מהלכות כלאים ה"ה פסק כרבנן לגבי ר' יוסי דשור הבר עם שור בייתי אינו כלאים ומשום דהלכה כרבים וזה דלא כתבו"ש דהרי הכא ר"ע ור"ט שניהם סוברים דאשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה כדא"ר בכריתות כ"ב ע"ב מדברי שניהם נלמד וכו' א"כ יחיד ורבים הלכה כרבים (ומ"ש תפארת ישראל למשניות כריתות פ"ה מ"ד דר"ע רק לטעמי' דר"ט ולי' לא ס"ל, במח"כ דוחק גדול הוא דהא בפירוש איתא במתניתן שם דמודה ר"ט לר"ט במעילה מועטת, ומה שהכריח כן מכח קושי' אמאי אמר ר"ע בחתיכה שמעילה מועטת דיביא אשם תלוי הול"ל שיביא אשם ודאי עם המעילה ויתנה לענ"ד י"ל דמיירי בחתיכה הראוי' להתכבד והוי מעילה מרובה, ומ"ש עוד שם מפרוטה דהוי מעילה מועטת ג"כ לק"מ עפמ"ש הוא עצמו במעילה פ"ו מ"ו אות מ"א ע"ש ותמצא דסותר למ"ש בכריתות דר"ע לעצמו סובר אשם בעי ידיעה תחלה ותל"מ כעת):

סימן ב

(א) **במחבר** ס"ו אסור לילך בקומה זקופה ולא ילך ד"א בגלוי הראש ויבדוק נקביו עכ"ל יש להבין מאי שייכות יש להך דיבדוק נקביו שהוא משום נקיות לאיסור דקומה זקופה וגלוי הראש שהוא משום להראות הכנעה לפני המקום ל וי"ל הכוונה דע"י שיבדוק נקביו יראה פחיתות האדם ושפלותו כי הוא כלי מלא בושה וכלימה וכמחז"ל הובא לקמן סי' ק"ג רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכנמתנו וכו' וכאשר יתבונן בשפלותו ודלות ערכו יראה כי לא יאה לו לילך בקומה זקופה וגלוי ראש וק"ל – ובגמ' ברכו ט"ו הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו וכו' וידוע מ"ש בזה בספר נחל קדומים פ' וארא עפ"י גמרא סנהדרין ל"ט ע"א א"ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיז (פרש"י שד) מפלגך לתתאי דאהורמיז (הקב"ה קרי הכי) א"ל א"כ היכי שביק לי' אהורמיז להורמיז לעבורי מיא סרוחים בארעי' (א"כ האיך מניח אהורמיז להעביר מים בארצו שכל מה שאדם מכניס דרך פיו מוציא דרך הנקבים התחתונים) עיי"ש וז"ש הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה לאפוקי מדעת אמגושא הנ"ל דשני רשויות יש אהורמיז והורמיז "יפנה" וע"י עשיית צרכיו יתברר לו ביטול דיעה זו כגמ' הנ"ל ודפח"ח, אמנם לדרכינו יבואר בפשיטות טפי דידוע דכל זמן שהאדם אינו מכיר שפלות עצמו אינו יכול להכיר גדולת הבורא ית' וכמ"ש חז"ל הסומא באחת מעיניו פטור מן הראי' ופירש בס' נועם אלימלך דלכן נתן הב"ה לאדם ב' עינים כדי שבא' יראה שפלות עצמו ובב' יראה גדולת הבורא אמנם הסומא בא' מעיניו שאינו רואה שפלות עצמו פטור מן הראי' שעיקר תכלית הראי' כדי להתבונן בגדולת הבורא ודפח"ח, וז"ש הרוצה לקבל עליו עול מ"ש שלימה "יפנה" ועי"כ יכיר שפלות עצמו כנ"ל וממילא יוכל לקבל עליו עול מ"ש בשלימות וא"ש:

(ב) **והנה** רש"ל בתשו' סי' ע"ב מייתי ראי' מהמדרש דקאמר שלא הטריח הקב"ה על ישראל לקרות ק"ש פרועי ראש ומשמע דאם ירצו יכולים לקרות ק"ש בגלוי ראש א"כ מוכח דאין בזה חשש איסור רק מנהגן של ישראל, והאחרונים דחו ראי' זאת עיי' בישועות יעקב כאן סק"ב ובשדה חמד (דינים) מערכת ביהכנ"ס סי' ח' בשם תשו' שבו"י וחת"ס ז"ל וע"ע בס' הנ"ל (כללים) מערכת הגימ"ל אות גלוי הראש -- וראיתי שם בסוף הדיבור שנסתפק במי שיש בראשו פעררִיקע (פאה נכרית) אי מהני להצילו מידי גלוי הראש והביא בשם פחד יצחק שכ' בשם תשו' מהר"ש הלוי שהיושבי' עם פעררִיקע בלא כובע הם כיושבים בראש מגולה ותמיהני שלא ראה כאן בעטרת זקנים ובבאה"ט

בשם ע"ת דשערות שקורין פרו"ק חשובים כסוי אך מפני מראית העין יש ליזהר אם אפשר עכ"ל:

(ג) **ראיתי** בס' לקוטי מהרי"ח דף ה' בשם ספר ייטב פנים להגאון מסיגעט ז"ל במאמר דורש טוב ליל"ך מכוסה כל הראש ולא כמו עתה שמחצית הראש הוא מגולה והכובע חבוש בקצה הראש וכו' ע"ש:

סימן ג

(א) **במחבר** ס"ו וכן אסור לישן בין מזרח למערב וכו' כ' הפמ"ג באשל סק"ז ח"ל, הא"ר אות ה' הקשה מחגיגה י"ב ע"א אדה"ר מסוף העולם ועד סופו כששוכב ראשו למזרח אלמא שרי וי"ל דוקא ישן אסור שכ"כ הר"מ ז"ל אין ישנים אבל לשכוב כך לנוח מיגיעה וכדומה שרי בין מזרח למערב עכ"ל – ולענ"ד נראה דהנה יש להבין למה אסור לישן בין מזרח למערב מפני ששכינה שרוי' שם מ"ש מאכילה ושתי' דמותר ומה גנאי יש בשינה יותר ואין לומר משום דחיישי' שמא יפיח דא"כ אפי' להטיל מים הי' אסור כמ"ש הד"מ סי' מ"ג בשם הגהות אלפסי דאסור להשתין בעוד תפילין בראשו גזירה שמא יפיח כי כן דרך המשתינים עכ"ל ובאמת כ' הרמ"א כאן ס"ה דלהטיל מים בכל ענין שרי, ע"כ נ"ל דאיסור השינה הוא משום דכשישן שרי' עלי' רוחא דמסאבא משום דנשמתא אסתלק מיני' וטעים טעמא דמותא כמ"ש הב"י סי' ד' בשם הזוהר ולכך אין נכון לישן לצד השכינה. וא"כ שם בחגיגה דמיירי באדה"ר קודם החטא דעדיין לא נגזר עליו מיתה ול"ש טעים טעמא דמותא ולא הי' שורה עליו רוח טומאה כשהי' ישן א"כ שפיר הי' מותר לו לישן בין מזרח למערב וא"ש:

(ב) **והנה** זה זמן כביר ראיתי בארצות החיים שהקשה במשנה דמס' אבות ועל הארץ תישן דהוא סותר להא דאיתא בברכות דף ס"ב בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע ולק"מ לפמ"ש במדרש תלפיות ענף אכילה דמ"ש ועל הארץ תישן הוא לפי שהדר בעליות מקצר חייו לכן עצה טובה קמ"ל שידור במקומות הנמוכים וזהו ועל הארץ תישן ע"ש וי"ל עוד באופן אחר ואכ"מ להאריך אמנם מהא דאדה"ר קודם החטא שהי' ישן עכ"ח על הקרקע דאטו הי' לו מטה שהי' מגעת מסוף העולם ועד סופו לכאורה קשה אבן עזאי הנ"ל וצ"ל דאין דנין אפשר משאי אפשר וע' במלוא הרועים ערך דנין אפשר משא"א" אות כ"ב שכ' בדרך ספק דלמא ס"ל לבן עזאי אין דנין אפשר משא"א והי"ל להביא ראי' מכאן דמוכרח דבן עזאי סובר כן:

(ג) **במחבר** ס"י ולא יקנח ביד ימין, בס' קיצור שו"ע הביא בשם שו"ע התניא דה"ד במקנח ביד אבל כשמקנח בנייר לית לן בה והשיג עליו וכעת נדפס ספר לקוטי מהרי"ח ושם נאמר ליישב דעת התניא ז"ל וכמדומה שנוהגין כוותי', ועוד ראיתי בס' לק"מ הנ"ל שהביא בשם מור וקציעה שאביו הגאון הח"צ הי' מלחלח הנייר ברוק כדי לקנח יפה כי בדבר יבש לגמרי רחוק הוא שלא ישאר צואה משהו והוא מעכב התפלה וראוי לדקדק ע"ז מאוד:

(ד) **במחבר** סי"ד יזהר שלא יאחוז באמה וכו' והביא המג"א ס"ק י"ד בשם הב"י אמרי' בגמ' היכא דבעית מותר לאחוז כיון דבעית לא אתי להרהורי והפוסקים השמיטוהו דלא בקיאי בהי בעתותי לא אתי להרהורי דהכל לפי מה שהוא אדם וצ"ע דביו"ד סי' קפ"ד ס"ח פסק דחרדה מסלקת הדמים ולא אמרי' דלא בקיאי בהי ביעתותא ועיי' בזה בס' מחצית השקל באריכות, ובס' מגן גבורים (להגאונים בעלי מפרשי הים) כ' עפי"ד הנוב"י קמא יו"ד סי' כ"ה דהא דחיישי' לווסתות אע"ג דאיכא חזקת טהרה היינו משום דלהבא ל"ש חזקה כמו בשמא ימות דחיישינן משום דאדם מעותד למות ה"כ אשה מעותדת לראות וא"כ בנחבית במחבא דאינו ברור שתראה כלל דאפשר שתהי' ביעתותא גדולה ולא תראה א"כ אינה מעותדת לראות שם וא"כ שוב עדיף חזקת טהרה מחזקת אורח בזמנו בא וע"כ שפיר פסק המחבר ביו"ד סי' קפ"ד דאינה חוששת כלל ודפח"ח:

סימן ד

(א) **במחבר** ס"א ירחץ ידיו, ויברך ענ"י, כתב בס' עבודת הקודש בחלק מורה באצבע סי' ב' אות נ"ז וז"ל יכסה הכלי שבו המים שרחץ ידיו כי הם מים טמאים והם יותר ממי רגלים עכ"ל:

(ב) **שם** סי"ג בניעור כל הלילה יטול בלא ברכה, אדמו"ר הגה"ק זצ"ל בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' א' הקשה לפמ"ש המג"א וע' במחצה"ש דיש ב' טעמים על ברכת נט"י בבוקר לדעת הרשב"א משום דנעשה כברי' חדשה ולדידי' כתב ב"י דאיכ"ל לא פלוג ואפי' בנעור צריך לברך ולהרא"ש הטעם משום כיון דישן וידים עסקניות הן ונוגעי' במקומו' מטונפי' ולדידי' לא מסתבר לומר דנעור יברך משום ל"פ ולכן לא יברך, וקשיא אכתי אם נעור כל הלילה ובבוקר יעשה צרכיו קודם שילך להתפלל עדיין מחויב בברכה מכח ממנ"פ דהא קיי"ל אם הרוב מסכימים שלא מטעם אחד הוי רובא א"כ ה"נ בין להרא"ש בין להרשב"א יהי' צריך לברך דהרא"ש הא ס"ל דאם עשה צרכיו אפי' קודם תפלת מנחה חייב לברך ענט"י ולרשב"א הרי אמרי' לא פלוג ע"ש, ואני תמה מאוד וכי היכן ראה

אדמ"ו וצ"ל דלהמחבר בנעור וגם עשה צרכיו ג"כ א"צ לברך דלמא אה"נ בכה"ג צריך לברך והמחבר לא מיירי כ"א בנעור ולא עשה צרכיו, שוב ראיתי בפתחי תשובה שחיבר הרב מהרי"א מו"צ דווילנא על או"ח שהביא בסי' ן' בשם הגהות רע"ק איגר ז"ל שכ' בנעור כל הלילה וגם עשה צרכיו י"ל דמברך משום ספק ספיקא ס' כהרא"ש דמברך משום צרכיו וס' דלהרשב"א ג"כ מברך בנעור כל הלילה משום לא פלוג, וע' עוד בתשו' הנ"ל מה שהקשה אדמו"ר ז"ל על האלי' רבה ולפי"ז לק"מ:

(ג) **עיי'** בתשו' נוב"י תנינא או"ח סי' ק"מ יישוב למה לא נהגינן כדעת הרמב"ם בפ"ד מה' תפלה הלכה ג' ליטול לתפלת שחרית פנים וידים ורגלים, ופלא כי לא זכר שר מ"ש בזה הפר"ח לקמן סי' צ"ב סעיף ד' ע"ש:

(ד) **מש"ל** דבנעור ועשה צרכיו מברך ענט"י מצאתי כן לאח"ז גם בסידור עיון תפלה בהנהגת חג השבועות ע"ש:

סימן ה

(א) **במחבר** ס"א כשיזכיר השם יכוין וכו' ביו"ד ה"א שהי' והוה ויהי' וכתב המג"א סק"ב ויהי' כי מצינו וי"ו במקום היו"ד ע' תי"ט פ"ד דסוכה עכ"ל, ועיי' ברשב"ם על התורה פ' שמות בפ' זה שמי לעולם שכ' בלשון אתב"ש הוא קורא עצמו אהי' ואנו קורים אותו יהי' וי"ו במקום יו"ד כמו כי מה הוה לאדם (קהלת ב' כ"ב) וע"ש בפירוש אבן עזרא ז"ל כי מה יהי' לו היתרון בכל עמלו וכו':

סימן ו

(א) **בברכת** אלקי נשמה כתב בס' עבודת הקודש להחיד"א ז"ל שאין לומר טהורה היא רק טהורה אתה בראתה וכן נהג מנעוריו מטעם דעל הרוב חטא ואיננה טהורה ובשלמי צבור כתב ג"כ הכי מטעמים אחרים:

(ב) **בענין** ברכת התורה וברכת אלקי נשמה איזה קודם עיי' בתשו' חסד לאברהם מהד"ת סי' א' ושם נאמר שגם במהד"ק האריך בזה ולא זכיתי לאורו:

סימן ז

(א) **במחבר** ס"ג הטיל מים והסיח דעתו מלהטיל מים ואח"כ נמלך והטיל מים פעם אחרת צריך לברך ב' פעמים אשר יצר, בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ר סי' ט"ו התפלא מאוד על סק המחבר וכתב דאין לברך כי אם פעם אחד כהכרעת האחרונים ז"ל ע"ש:

סימן ח

(א) **במחבר** ס"א יתעטף בציצית וכו' הלום ראיתי בס' לשון חכמים דפוס פראג דף ס"ט עמוד ג' שכ' בשם הגאון בעל נוב"י ז"ל שהזהיר מלומר היחודים שאומרים קודם הנחת התפילין ובפרט היחוד שקודם לבישת הטלית שכ' בו כשם שאני מתעטף גופי בציצית כך תתעטף נשמתי באור הציצית וכשם שאני מתכסה בטלית בעוה"ז כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעוה"ב בג"ע וא"כ עובד ע"מ לקבל פרס ע"ש והנה בימינו כבר שגור בפי כל לומר נוסח זה באין פוצה פה ומצפצף והנח להם לישראל אם אינם נביאים וכו' ופקפוקו של הגאון ז"ל נ"ל ליישב עפמ"ש המהרש"א בח"א ספ"ק דסוטה דהא דאסור לעבוד ע"מ לק"פ ה"ד במצוה שנתחייב בה כבר אבל במצוה דאינו מחויב רק הוא מביא עצמו לידי חיוב בזה רשאי לעבוד ע"מ לקבל פרס יע"ש א"כ בציצית דאינו מחויב ללבוש בגד בת ד' כנפות כמבואר לקמן בסי' י"ז וי"ט (ע"ש במג"א וטו"ז) רק כשמתעטף בו אז חל עליו חיוב מצות ציצית א"כ הוא ברצונו הטוב מכניס עצמו לידי חיוב בכה"ג רשאי לעשות ע"מ לק"פ ואומרי' שפיר וכשם שאני מתכסה בטלית בעוה"ז וכו':

ב) **והנה** בונן גבורים מייתי קושי' מבעל באר שבע בתשו' סי' ד' אמאי מברכי' על הציצית וצונו הא לא נצטוינו עליהם כלל כיון דחובת גברא הוא יע"ש ותי' עפ"ד התוס' ערכין דף ב' ד"ה הכל דדוקא לקנות אינו מחויב אבל אם יש לו טלית בת חיובא אסור למיעבד טצדקי למפטר נפשי' כמו דאמרי' בש"ס ענשיתו אעשה ועיין במרדכי בה"ק דף פ"ב וא"כ כל שיש לו בגד בת חיובא שפיר נצטוה ללובשו בציצית ע"ש ומ"מ אין זה סותר למ"ש לעיל דכיון דעכ"פ אינו מחויב לקנות בגד בת חיובא והוא קנאו א"כ הוא מביא עצמו לידי חיוב ואינו דומה לשאר מצות כגון תפילין ולולב ושופר דמחויב לקנות ובעכ"ח רמי חיובא עלי' לכן שפיר דמי למיעבד ע"מ לקבל פרס:

(ג) **במג"א** ס"ק י"א נ"ל דמ"מ חייב לבודקן משום דאין סומכין על החזקה במקום דיכולין לבררו, ע' מ"ש בזה בילקוט הגרשוני חלק א' מערכת בי"ת אות "בדיקה במקום ס"ס" ועוד שם במערכת חי"ת אות "חזקה במקום דיכולין לברר" ועיי' כאן בהגהות דגו"מ שהקשה על המג"א ותי' בס' ארצות החיים דכאן ג"כ איכא נגד חזקת הציצית שהם שלימים חזקת חיוב דרמי עלי' לקיים המצוה וא"י מידי חיובו עד שיודע לו בודאי שקיים מצותו וע' בס' חידושי הרז"ה מהגאון ר' וואלף אלעסקר מבראד ז"ל שחולק על המג"א וכתב דדוקא ברוב צריך לברורי אבל בחזקה א"צ לברורי ע"ש טעמו ונימוקו עמו וע' בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ו' וגם בהקדמה לחלק חו"מ שחקר ג"כ בזה:

(ד) **והנה** במג"א סי' י"ג סק"ה כ' כיון שבדקו פ"א בשעת ברכה שוב א"צ לבודקו ולכן מי שיצא מבהכנ"ס והסיר טליתו אפי' הסיח דעתו וצריך ברכה אפ"ה א"צ לבודקו ולכאורה י"ל דלהטו"ז כאן סק"ח שכ' משום חומר לא תשא החמירו לבודקו קודם ברכה א"כ ה"ה בנד"ז צריך לבודקו קודם ברכה, אך אפשר דגם הטו"ז מודה בזה דדוקא אם דנין מצד חזקה כ' הטו"ז דמשום חומר לא תשא החמירו שלא לסמוך אחזקה אבל היכא שבדק פ"א שוב אין דנין מצד חזקה אלא מצד ראות העין שראה שהם כשירים ובכה"ג גם להטו"ז א"צ לבדוק כשמברך שנית וע' כאן בארצות החיים בחלק ארץ יהודא סוף סק"ז:

(ה) **בישועות** יעקב סי' זה סק"ג הביא מס' עולת שבת בשם מהרי"ל לעשות הכתפים של הטליתות קטנים רחבים דאל"ה אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל לי' והשיג מתוס' עירובין דף י' דל"א אתי אוירא דהאי גיסא רק במחיצות אבל לא בכלים ע"ש וחידוש שכ' כן בשם עולת שבת והוא מפורש במג"א רס"י ט"ז בשם מט"מ בשם מהרי"ל (אך באמת גם על המג"א יפלא שלא כ' כן בשם מרן הב"י בסי' זה שכתב כן בשם האגור בשם מהר"י מולן שעפ"י א"ז נהגו קצת לעשות חתיכה מרובעת ברצועות אכן יש לעשות הכתפי' רחבים דלא ליתי אוירא דהאי גיסא וכו' עכ"ל ע"ש) ובגוף קושיתו כבר קדמו במור וקציעה בשם הח"צ ובתוספת שבת סי' שס"ב כ' דמהרי"ל לא ס"ל כסברת התוס' וע' בארצות החיים מה שמיישב אליבא דמהרי"ל קו' התוס' עירובין באופן אחר וע' בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ר סי' כ':

(ו) **במחבר** סי"ז נתכסה בבגד שהוא חייב ציצית ולא הטיל בו ציצית ביטל מצות ציצית עכ"ל, בס' זכרון אברהם (הגהות לאו"ח מהגאון ר' אברהם בינגא אבדק"ק ווירצבורג יע"א) הגיה שצ"ל מצות עשה כלשון הרמב"ם פ"ג ה"י שהוא מקור דברי השו"ע, ובהערות שבראש הס' כ' ע"ז הגאון ר' שמעון הורוויץ מלייפציג דלדעתו בדיוק שינה הב"י בשלחנו הטהור מלשון הרמב"ם דעל לשון הרמב"ם יקשה הלא אמרו מנחות מ"ד ע"א שעובר בחמשה עשה ולמה כ' רק ביטל מ"ע דמשמע רק עשה א' לכן שינה הב"י בשלחנו וכ' ביטל מצות ציצית סתמא ויש במשמעו גם חמשה והוא ברור ולזה כיון הגר"א בביאורו ע"ש ודפח"ח:

(ז) **והנה** ז"ל הגמ' במנחות שם אמר רב ששת כל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה, וכל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמשה עשה, כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה, כל שאין לו מזוזה בפתחו עובר בשני עשה עכ"ל, והרמב"ם ז"ל לא הביא מזה רק בפ"ד מתפילין הכ"ו לענין תפילין ובפט"ו מה' תפלה הי"ב לענין דוכן ובציצית ומזוזה לא הזכיר כלום וצ"ע למה השמיט כ"ז וכבר עמדו בזה הגאון ר' ישעי' בערלין

בס' אומר השכחה ובתשובת בנין ציון סי' ז' ובמגן גבורים לקמן רס"י כ"ד ומצאתי בש"ס ווילנא במס' מנחות בהגהות הגאון ר' שמעלקא טויבש מיאסי די"ל דמש"ה לא העתיקו הרמב"ם בהל' ציצית משום דרב ששת דוקא דרש כן משום דלא דרש וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ע"כ דרש עובר בחמשה עשה כפירש"י והיינו דמפסיד ה' עשה כמ"ש בב"י או"ח סי' כ"ד עיי"ש משא"כ לדרשת שקולה מצוה זו כנגד כל המצות א"כ א"צ לומר דיפסיד ה' עשה הלא הוי כמפסיד כל המצות ומש"ה הר"מ דהעתיק הך דרשה דוראיתם אותו לא הוצרך להעתיק המאמר עובר בה' עשה לענין ציצית אולם מה שלא העתיק במזוזה צלע"ג כעת עכ"ל הטהור:

סימן ט

(**א**) **ברמ"א** ס"ו ומיהו אם א"א רק בטלית של פשתן מוטב שיעשה טלית של פשתן וציצית של פשתן משיתבטול ממצות ציצית, והמג"א כתב דיעשה כנפות של עור ויטיל בו ציצית צמר ע' ס"י ס"ד עכ"ל, והקשה עליו בס' ארצות החיים א"כ אמאי עשה דוחה ל"ת בכלאים בציצית הא אפשר לקיים שניהם ע"י כנפות של עור ועוד קשה מגמ' יבמות דף ד' ע"ב דפריך לתנא דבי ר' ישמעאל למ"ל דכתב רחמנא להתיר כלאים בציצית הא כתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ונתנו פתיל תכלת ותכלת עמרא וסתם בגדים לר"י הם צמר ופשתים וא"ר עביד להו תכלת והשתא קשה אם לא יכתוב סמוכים להתיר כלאים בציצית י"ל דהא דאמרה תורה לעשות פתיל תכלת לבגד פשתים היינו אם הכנף של עור דבתר עיקר הבגד אזלינן וסיים דלא מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש- ולע"ד נראה ליישב בפשיטות עפמ"ש בהגהות מרן בעל חת"ס ז"ל ע"ד המג"א על הראי' שהביא מסי' י' דאזלי' בתר עיקר הבגד וז"ל יש לחלק דהכא אין עיקר הבגד ראוי לציצית אלא ע"י הכנפות והו"ל כנפות עיקר ולא בטלו לגבי בגד עכ"ל. אמנם לפמ"ש מחצית השקל דלא התיר מג"א אלא בשעת הדחק ומה"ט העמיד מג"א דבריו על דברי רמ"א שמתיר בשעת הדחק וע"ז כ' מג"א דעדיף טפי שיעשה כנפות של עור ע"ש א"כ כיון דבשעת הדחק מותר לעשות ציצית פשתן בטלית פשתן א"כ גם בלא הכנפות של עור ראוי הבגד לציצית ולכן שפיר כ' מג"א דעדיף לעשות כנפות של עור דבטלו לגבי בגד והתינח כאן אבל לענין עשה דוחה ל"ת אם נימא דאין עשה דציצית דוחה ל"ת דכלאים ואין הבגד ראוי לתכלת אלא ע"י הכנפות א"כ שוב הכנפות הם העיקר, ומיושב קושי' א' וגם קושי' ב' מיבמות דשפיר פריך הגמ' לתדבר"י למ"ל הסמיכות להתיר כלאים בציצית תיפוק לי' מדא"ר עביד להו תכלת דאם אינו מותר רק מחמת הכנפות של עור א"כ הו"ל הכנפות

עיקר ולא בטלו לגבי בגד וא"כ אינו חייב בציצית כלל וא"ש (ושוב לאחר שאמרתי דבר זה מדעתא דנפשאי כאשר יעיד עלי יודע תעלומות, מצאתי כן גם בס' ליקוטי חבר בן חיים חלק ראשון דף כ"ו עמוד ד' ונתתי שמחה בלבי שהלכתי בדרך צדיקים) – אמנם אי קשי' הא קשי' ע"ד המג"א ככתוב בס' זכרון אברהם וז"ל, עיין פכ"ז דכלים מ"ג ובתוי"ט שם עכ"ל – וכוונתו להקשות לפי פי' הרע"ב ותוי"ט שם וכ"כ לפי' הר"ש דדוקא כסדר השנויי' שם במתני' מצטרפין אבל בגד ועור וכו' אין מצטרפין דהמחברן בטלם דעתו אצל כל אדם ע"ש וזה הוא ג"כ דעת הרא"ש פכ"ז דמס' כלים א"כ האיך יוצא על דרך זה במצות ציצית הא לית כאן חבור כלל ואז לובש בגד בלי ציצית ועיין מל"מ פכ"ג דה' כלים ה"ד ולפי דבריו שם דלרמב"ם הוי חבור גם שלא כסדר השנוי במתני' יש ליישב דהמג"א לשיטת הרמב"ם קאי אכן לפי"ז קשה ממ"נ דהא לרמב"ם דהוי חיבור הוי כלאים דאורייתא כדאיתא ביו"ד סי' רצ"ט ס"ב ע"ש ולשאר פוסקים דסברי דל"ה כלאים לא חשיב חבור וא"כ לכאו' ממ"נ אינו יוצא אם יעשה כנפות של עור:

(**ב**) **אכן** צריך יישוב לפ"ז פשטות הגמ' מנחות דף מ' והוא בש"ע סי' י' ס"ד דהיא של בגד וכנפות של עור חייבת דבתר עיקר הבגד אזלינן משמע לכאורה דלא בטלה דעתו בכך לעשות כה"ג היא של בגד ולחבר לה כנפות של עור:

(**ג**) **ובהערות** הגאון מו"ה שמחה הלוי באמבערגער זצ"ל אבדק"ק אשאפפענבורג יע"א כתב על זה:

אולי י"ל דגם אם לענין קבלת טומאה בטלה דעתו אצל כ"א מ"מ המתכסה בבגד כזה אשר תכסה בה קרינן בי' וחייב בציצית, גם יש לחלק דלענין צירוף לעשותו בגד מבגד ועור יחד בטלה דעתו אבל לעשות "כנפות" של עור בבגד שלם או להיפוך אפשר שזה נקרא דרכו בכך, עוד יש לחלק למ"ד שאר מינין חייבין בציצית דההיא דהיא של בגד וכנפיה של עור לאו בגד ממש אלא היא של שק וכו' עכ"ל הטהור:

(**ד**) **עיי'** מג"א סק"ג ועיין מחצית השקל שכ' דט"ס יש בדבריו, אמנם בס' שלמי נדבה בסוף הספר פי' דברי המג"א כפשוטו בלי שום הגה"ה ע"ש ותמצא:

סימן י

(**א**) **במחבר** ס"ה הי' לה ג' כנפות וכו' פסולה משום תעשה ולא משום העשוי בס' עט סופר חלק רביעי כלל צ"ב סוף פרט א' כתב לי צע"ק כיון דציצית חובת גברא הוא ומבואר בתוס' יבמות צ' ע"ב ד"ה כולהו, דבשעת עיטוף לא מיחייב עד אחר שנתעטף ועיין שג"א סי' ל' א"כ אם עשה ציצית קודם שנתעטף לא הי' בו שום חיוב וכאשר

מתעטף אח"כ למה לא יהי' פסולין מצד תולמה"ע עכ"ל, ונעלמו מעיניו הבדולחים דברי הגאון בית מאיר לשו"ע או"ח סי' י"ד אהא דאיתא שם ס"ג השואל מחבירו כו' פטור מלהטיל וכו' עיין במג"א משמע שאם הטיל יוצא בה אף לאחר ל' וכן איכא למידק ממה דבל"ז קיי"ל חובת גברא הוא ומ"מ עיקר החיוב להטיל טרם שלובשו ולא אמרי' שיהא שייך בזה תולמ"ה כמו בסי' י' ס"ה דפרש"י שם במנחות הואיל ונעשה שלא בחיוב שוב כשנעשה בת ד' קרינן בי' תולמ"ה וכה"ג איכא למידק באם קבע מזוזה השוכר בית בח"ל תוך ל' ועכ"ח צ"ל דל"ש תולמ"ה אלא במחוסר מעשה שיבואו לידי חיוב משא"כ זמן דממילא קאתי לא, וכה"ג מחלק הר"ן סוף נדרים לענין חלות הנדר, ולבישת הטלית לא מקרי מחוסר מעשה ועדיין צע"ק עכ"ל הטהור.

(**ב**) **במחבר** ס"ו הטיל ציצית על ציצית וכו' זה הוא לשון הרמב"ם ועיין בב"י שכ' דהרמב"ם מפרש דהא דאמר רבא השתא בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי' היינו לומר דהטלת ציצית בתראי כיון דקאי עלייהו בבל תוסיף שפיר חשיב מעשה ולישנא בתמיה הוא עכ"ל, והקשה בס' שמן המאור להגמו"ה מאיר הלוי מגלוגא האיך מ"ל כן לרבא הא רבא אמר בתמורה דף ד' כל מלתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני והאיך יכול לומר דהוי מעשה הא עבר על בל תוסיף, ולשיטת רש"י והרא"ש א"ש לרבא לשיטתו, ומפירש"י משמע כן שזהו טעמו שכתב דכיון דעובר על ד"ת לא מיקרי מעשה אבל להרמב"ם קשה (נהירנא שראיתי קושי' זו גם בס' תורת נביאים להג' מהר"ץ חיות ז"ל ואינו תח"י כעת) מיהו עיין בחו"מ סי' ר"ח מ"ש הש"ך שם בסק"ד דלא קשה מטבח ומכר בשבת דהוי מכירה אפי' נעשה המכירה באיסור דאוריי' כו' שאני הני כיון דאפשר לעשות בהיתר משא"כ בכל הני דתמורה ע"ש וא"כ גבי ציצית נמי י"ל כיון דאפשר להטיל בה ציצית בהיתר דהיינו אי פסיק לקמאי קודם לכן אפי' לרבא אי עביד מהני כנ"ל ליישב דעת הרמב"ם עכ"ל:

(**ג**) **ובתשו'** שג"א סי' ל' הקשה על הרמב"ם מסנהדרין דף פ"ח דפריך והאיכא ציצית וכו' והשתא אכתי קשה האיכא בהטיל ציצית על ציצית דלאו גרוע ועומד דמעיקרא קודם שהטיל הציצית השניי' היו הציצית הראשונים כשרים ועכשיו כשהטיל השניי' הוא דגרע ופסל לראשונים, ובס' המקנה ח"ג כלל בל תוסיף פרט ג' הביא בשם מעין החכמת לתרי"ג מלות ליישב דס"ל לרמב"ם דקושי' הגמ' והאיכא ציצית לא קאי אלא על תוספת החוטים דפירושו מד"ס דילפי' מגדיל גדילים וע"ז מתרץ אי קשר עליון וכו' אבל במטיל שתי ציציות על כנף א' לא מיקרי פירושו מד"ס דציצית א' על כנף א' מדכתיב ציצית הכנף ציצית א' לכנף א' ומשו"ה ליכא לאוקמי בכה"ג דבעי דבר שיהי' פירושו מד"ס

ע"ש (וד' מעין החכמה אלו נסתמו מהגאונים מהר"צ חיות בהגהות לסנהדרין פ"ח ובעל שבילי דוד או"ח סי' תרנ"א שכ' כן משמי' דנפשייהו ע"ש):

סימן יא

(א) **במחבר** ס"א חוטין צריך שיהיו טוין לשמן, במגן גבורים מייתי קושי' הביאור מרדכי לשיטת הרמב"ם דמזוזה א"צ עיבוד לשמה מפני שאינו חובת הגוף רק חובת הבית כמ"ש בתשו' לחכמי לוניל מובא בכ"מ פ"א דתפילין א"כ הה"ד בציצית כיון דאינו חובת הגוף דכל שאינו לובש אינו חייב לא ליבעי טוי' לשמה ועיי"ש דכתבו לחלק בין ציצית למזוזה ואתה תחזה שכבר קדמם בדרישה ופרישה לטור יו"ד סי' רפ"ח ע"ש וגוף הקושי' כבר כתובה בשו"ת ברכת אברהם לרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל בסי' מ' ואינו תח"י כעת וע"ד הציצית הנעשים במאשין ע' בתשו' חסד לאברהם מהד"ת סי' ג' דלא בעי' כח גברא בעשיית ציצית רק שיהי' הטוי' לשמה וע' בתשו' בר ליואי או"ח סי' י"ט שכתב דבדבר דבעי לשמה מחויב לעשות כדרך עשיית דוב בני אדם ולא ע"י המאשין ותלי"ת אכשור דרא ואין לוקחים ציצית כאלו:

(ב) **במחבר** ס"ט יעשה נקב באורך הטלית וכו' עיין במג"א ס"ק י"ג מה שהקשה על בעל העיטור שמצריך לעשות ב' נקבים וגם על הטור ביו"ד סי' ש' -- ומראה מקום אני לך לעיין במקומות שדברו בזה ה"ה בתשו' חת"ס או"ח סי' א' ובס' פתחי תשובה לאו"ח להרב מו"ה ישראל איסר מו"ץ דווילנא ובשירי קרבן לירושלמי פ' כלל גדול הלכה ב' ד"ה בקשור ובס' מעין החכמה לתרי"ג מצות בל"ת דכלאים דפוס לבוב דף קפ"ו וקפ"ז ובתוס' רעק"א למשניות פ"ט דכלאים אות מ"ד:

(ג) **במחבר** סי"ב מנין חוטי הציציות בכל כנף ארבעה כפולים שהם שמונה וכו'. הרמב"ם פ"א מציצית סוף ה"א כתב ואין לחוטי הענף מנין מן התורה וביאר הכ"מ ז"ל דאע"ג דהרמב"ם ז"ל בעצמו כ' שיעור מנין החוטין בה"ו כיצד עושין הציצית וכו' ומכניס שם ד' חוטין וכופלן באמצע כו' יע"ש היינו מדרבנן אבל מדאורייי אין שיעור למנין החוטין יע"ש אמנם באמת תמה ע"ז ונשאר בצ"ע דמפורש להדי' בש"ס דמנין חוטי הציצית הוא מה"ת כדאמרי' ביבמות ה' ע"ב ובמנחות ל"ט ע"ב וההיא גדילים למניינא הוא דאתי גדיל שנים גדילים ארבעה ע"ש וכן מהאי דמס' ב"ב דף ע"ד הוי לך למימני חוטין כו' ע"ש משמע דמנין החוטין מדאורייי הוא, וכתב הגאון מו"ה גרשון חנוך ז"ל מראדזין במאמר פתיל תכלת דף נ"א דנראה לו דאין כוונת הרמב"ם ז"ל כלל על מנין חוטי הציצית לומר שאין להם מנין מה"ת דודאי חוטי הגדיל היוצא מן הכנף יש להם

מנין מה"ת וכדילפי' גדיל שנים גדילים ארבעה אכן כוונת הרמב"ם ז"ל הוא על חוטי הענף היוצא מן הגדיל שחוטי הענף היוצא מן הגדיל אין להם מנין מה"ת ובחוט אחד יוצא מן הגדיל סגי מה"ת והיינו שדקדק הרמב"ם ז"ל ואין לחוטי הענף כו' ולא כ' ואין לחוטי הציצית כו' כי לחוטי הציצית באמת יש להם מנין מה"ת, ושוב מצא ביאורו הנ"ל בס' קרית ספר להרמב"ם ז"ל שכ' וז"ל ואין לחוטי הענף מכין מן התורה ואע"ג דגדילים ד' כדלקמן היינו בגדיל אבל בענף דהיינו ציצית אין לחוטין מנין מה"ת דפתיל וציצית דהוה ענף לא משתמעי יותר מחד יע"ש:

סימן יב

(**א**) **בטו"ז** סק"ג שאלה חוט ציצית שנפסק וחזר וקשרו מהו וכו'. כתב בקונטרס חל תלפיות מחברת ה' אות קל"א ח"ל. אם נפסק חוט א' מהציצית וקשרו מתיר הטו"ז סי' י"ב ומג"א ר"ס ט"ו ובתשו' בית יצחק סי' ד' שדי בי' נרגא ולענ"ד עיקר היתרם צע"ג כי מהרמב"ם שהביא המג"א משמע דאסור לקשרו, גם לשיטת ר"ת שבר"ס י"ד דמדמי כה"ת לתפילין ושם פסול קשירה ואף דלא קיי"ל כך מ"מ במחלוקת שנוי' ולשיטת ר' עמרם סי' ט"ו דבתוך ג' לא יתפור דל"ה חיבור מכ"ש בציצית עצמם דל"מ קשירה דגרע מתפירה, ומ"ש המג"א ראי' מנגעים עפמ"ג לשי' הרמב"ם ובאבני מילואים בתשובה סי' ד' שדי בי' נרגא, ואני העני מצאתי במס' כלים עכ"ז מי"ב גע"ג שנקשר אינו מטמא וצע"ג, ואחר כתבי מצאתי בכלבו סי' כ"ב להדיא דאוסר לקשור, וע' שבת דף ע"ד דאי מתרמי ב' קיטרי בהדי הדדי השתא לפני מלך בו"ד וכו' ועיי"ש במהר"ם לובלין (ואין זה הידור מצוה בדבר שאין בו חסרון כ"כ) לכן לא תאמרו כשר לכל קשר עכ"ל:

סימן יג

(**א**) **בטו"ז** סק"א כתב אם נפסקו כל הד' ציצית ולא נשתייר בהם כ"ע דודאי יעשה אחרים תחתיה' בטלי' הם לגבי בגד ומותר לצאת בהם בשבת. והגאון ר"מ בנענו ז"ל בס' ביאור מרדכי כ' עלי' וז"ל. ובטו"ז סי' י"ג כתב דבציצית פסולים רשאי לצאת בו ותמוה כיון דעתיד לפסקן לא שייך דבטילי אגב בגדו עכ"ל:

(**ב**) **ברמ"א** ס"ג וה"ה אם נפסק א' מן הציצית ומתבייש ליישב בלא טלית דיוכל ללובשו בלא ברכה מכח כבוד הבריות ודוקא בשבת דאסור לעשות ציצית אבל בחול כה"ג אסור. ובמג"א סק"ח כ' לכאו' קשה למה יהא אסור ללובשו בחול הא אמרי' בברכות דף כ' דכבוד הבריות דוחה עשה דאוריי' בשב ואל תעשה ע"ש ומוכח שם דאם לובש סדין בלא

ציצית מיקרי שוא"ת וכו' וכו' וא"כ אף בחול לישתרי מפני כבוד הבריות, וכתבתי על הגליון וזה לשוני. לכאורה לפימ"ש המג"א סוף ס"ק זה דלכן אין תקנה בשבת שיתננו לאחר במתנה ויחזור וישאלנו לו ואז הוא פטור מציצית משום דאסור ליתן מתנה בשבת, א"כ בחול דיכול ליתנו במתנה לאחר באמת אסור ללובשו מפני כבוד הבריות דהא יש תקנה ע"י מתנה כקושית אחיו מהו' יהודא סג"ל לאמת וא"ש (ועיין בחידושי חת"ס לשבת דף קל"א ע"ב מ"ש בדברי מג"א דכאן ומאפס הפנאי לא העתקתיו):

סימן יד

(**א**) **במחבר** ס"א ציצית שעשאו עכו"ם פסול וכו' האשה כשרה לעשותן וכתב המג"א סק"ב צ"ע דהא בכל דוכתא דרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל וכו'. ותירץ הגאון ביאור מרדכי ז"ל דמרבינן נשים מסמיכות דכתיב לא תלבש שעטנז וכו' גדילים תעשה וכו' ודרשינן מאן דאיכא באיסור לבישה דכלאים איכא נמי בעשיי' דציצית, והא דלא דרשינן לסמיכות שיהיו הנשים חייבות בציצית, זה כבר תי' התוס' ביבמות דף ד' ד"ה טעמא כו' משום דאיכא הקישא דכה"ת לתפילין דנשים פטורות והיקשא עדיף מסמוכים אבל בתיקון המצוה דבהא לא ילפינן כה"ת מתפילין כדמוכח מדמכשרינן נשים בעשיי' סוכה נשאר הסמיכות למדרש כיון דאיתנהו בלבישת שעטנז איתנהו נמי בגדילים תעשה לענין עשיות הציצית:

(**ב**) **בטו"ז** סק"ה הקשה למה פסלינן ביום א' דסוכות ליטול לולב השאול מחבירו משום דבעינן לכם אמאי לא נימא כיון שיודע שא"א לו לצאת י"ח אא"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו וודאי נתכוון ע"ז וכמ"ש הרא"ש גבי המשאיל טבעת קידושין והאריך בזה, וע' מ"ש בזה בילקוט הגרשוני ח"ב אות "מתנה ע"מ להחזיר" ואינו אמת כי הטו"ז דסובר בחו"מ סי' ר"ח דמקח הנעשה בשבת מקחו קיים משום דרק היום גורם האיסור ובכה"ג לא אמרי' כמדארל"ת א"ע לא מהני ע"ש שפיר הקשה כמובן גם בלא"ה יש לפקפק טובא על האמור שם ולא כתבתיו אלא לחידודי בעלמא:

(**ג**) **ובעיקר** קושי' טו"ז עיין בחידושי ח"ס ז"ל סוכה מ"א ובס' מקו"ח לה' פסח סי' תמ"ח, ובמגן גבורים סי' י"א הביאו בשם שו"ת משאת משה סי' מ"ב דודאי לאו למימרא מדשאלו לקדש או בשאלו כשהיא מצוייצת דגמר ומקני לי' לגמרי דא"כ אם נאנס אינו חייב לשלם וזה ליתא ועיין בראש בסוכה אלא אמרינן כיון דאמר לקדש בו אקני לי' בו שו"פ במתנה גמורה או ע"מ להחזיר אבל לא עקר שמו ממנו ומעתה לכך בקידושין

שפיר מקודשת בחלקו וכן בציצית נמי הוה טלית של שותפין דחייבת בציצית משא"כ לולב ביו"ט ראשון דבעינן שיהי' כולו שלו יע"ש:

(ד) **ומתשו**' הגאון מהר"ם זאב אורענשטויין ז"ל הנדפס בישו"י סס"י זה ג"כ האריך בזה ותורף דבריו דבטלית וטבעת דאינו יכול להחזיר לו טלית וטבעת שהוא גרוע מאותו טלית וטבעת ששאל א"כ לא יגיע הפסד להמשאיל ע"י שיהי' במעמ"ל לכך סובר הרא"ש דמועיל, משא"כ באתרוג שאינו אלא למצוה אם לא התנה דיני תנאים רק מכח אומדנא שצריך למצותו א"כ יכול להחזיר לו גם אתרוג שאינו מהודר כמו אותו ששאל א"כ יגיע לו הפסד ע"י שיהי' במעמ"ל ובכה"ג לא אמרי' ניחא לי' לאינש וכו' ודו"ק:

(ה) **ועפ"י** זה אפשר לי לומר עוד דהיכא שיכול להסתבב ולבוא לידי איסור לא אמרי' ניחא לי' לאינש וכו' דהנה הקשו כולם איך יכולים ליתן ביו"ט מתנה עמ"ל והא אסור ליתן מתנה בשבת ויו"ט ותירצו דכיון דל"ה מתנה לחלוטין רק ע"מ להחזיר לכך מותר והתינח היכא שמתנה דיני תנאים דאז צריך ליתן לו אותו האתרוג עצמו בחזרה א"כ לא ישאר לו האתרוג שקיבל לחלוטין, אבל היכא שלא התנה דיני תנאים וא"צ להחזיר לו רק מכח אומדנא שצריך למצותו, א"כ יכול להחזיר לו אתרוג אחר, והאתרוג שקיבל ישאר אצלו לחלוטין ובכה"ג מתנה אסורה א"כ יכול להסתבב מזה שיבוא הנותן לידי איסור ולכך לא אמרינן דודאי נתכוון ליתנו במעמ"ל וא"ש ודו"ק (ועיי' בתשו' נחלת בנימין להגאון אבדק"ק טאב זצ"ל או"ח סי' יו"ד בעניינים אלו):

סימן טו

(א) **במחבר** ס"ב אינו יכול ליקח הכנף כמו שהוא עם הציציות ולתופרו בבגד אחר משום דעל כנפי בגדיהם בעינן וכנף זה לא הי' מבגד זה בשעת עשיי' ובמג"א ס"ק ג' כתב מתוך דברי הב"י משמע דעיקר הטעם משום תעשה ולמ"ה וכו'. עיין ברמב"ם פ"א מה' ציצית הי"ב וי"ג וציצית שנעשה מן העשוי מקודם פסול כיצד הביא כנף שיש בה ציצית ותפרה על הבגד כו' פסול שנא' ועשו להם ציצית לא מן העשוי שה"ז דומה למי שנעשית מאיליה עכ"ל ואני תמה על הב"י שהביא דברי נמ"י דס' משום תולמ"ה ולא הביא דברי רמב"ם וכן קשה על המג"א (מס' שמן המאור לר"מ הלוי גלוגא) ומה שנרשם כאן בבאר הגולה ציון ב' תנחומא הוא טעות וצ"ל מנחות מ"א ועיין בב"י (גם זה שם):

סימן טז

(א) **בענין** שיעור טלית קטן כ' בפתחי תשובה להרב מהרי"א מווילנא בשם ארצות החיים הרוצה לצאת מידי ספק לא יפחות מאמה וחצי, ומנהג החסידים לדקדק שיהי' בו אמה מלפניו ואמה מאחריו ונקב בית הצואר אין עולה מן המנין וצריך לסגור בית הצואר שלא יהי' פתוח עכ"ל [ובס' תוספות מעשה רב מהגר"א ז"ל דף ט"ו כתב שמעתי בשם רבינו ט"ק שאינו מגיע עד למטה מן הברכים אין יוצאין בו ידי ציצית]:

סימן יז

(א) **במחבר** ס"ב נשים ועבדים פטורים מפני שהיא מ"ע שהז"ג. כתב בס' מנחת חינוך מצוה שפ"ו וז"ל. בחיבור זה הבאתי כמה פעמים בשם הריטב"א דמ"ע שהז"ג דנשים פטורות דוקא במצוה שבגוף אבל במצוה שאינו בגופו כמו מילת הבן נשים ג"כ חייבות במקום דלא מיעטה התורה ורק במילה דהתורה מיעטה אותו וכו' א"כ נראה פשוט למאן דס"ל דציצית חובת טלית וכלי קופסא חייבים בציצית אף דכסות לילה פטור מ"מ לא מיקרי מ"ע שהז"ג לענין לפטור הנשים דלא הוי מצוה שבגוף רק להטיל ציצית בבגד א"כ נשים חייבות ג"כ דכאן לא איתמעטי נשים רק מחמת מ"ע שהז"ג עיין בש"ס עכ"ל:
(ב) **והנה** ידוע דלמ"ד נשים חייבות בציצית ליכא למילף מכלאים בציצית דלידחי עשה ל"ת אלא בעשה השוה בכל כמו ציצית משא"כ בעשה שאינה שוה בכל, מעתה לפי מ"ש בחידושי חתם סופר למס' שבת דף קל"א דר"א שמותי דס"ל ציצית חובת טלית יעוש"ה אליבא דר"א נשים ג"כ חייבות בציצית כסברת מנ"ח הנ"ל וממילא לדידי' אין עשה דוחה ל"ת כי אם בעשה השוה בכל כמו ציצית משא"כ בעשה שאינה שוה בכל, ומה מאוד מיושב בזה קושי' הגאון בעל תורת חיים סנהדרין דף ע"א בהא דאמר ר"א כל עיר שיש בה מזוזה אינה נעשית עיר הנדחת מ"ט משום דכתיב את כל שללה תשרוף ובמזוזה לא אפשר משום דכתיב לא תעשון כן ע"ש והקשה הגאון הנ"ל אמאי לא יבא עשה דושרפת באש ולידחי ל"ת דלא תעשון ע"ש ולפי"ז ניחא דלר"א לשיטתו דציצית חובת טלית וגם נשים חייבות בציצית אין עשה דוחה ל"ת כי אם בעשה השוה בכל א"כ בעיה"נ דהמצוה דושרפת רק על ב"ד וזכרים כמ"ש בספר החינוך מצוה תס"ד א"כ הוי עשה שאינה שוה בכל ובכה"ג אינו דוחה ל"ת לר"א וא"ש:
(ג) **ובדרך** הפלפול אמרתי עוד בזה דהנה מבואר ברמב"ם בהקדמ' ליד החזקה דר' עקיבא תלמידו של ר"א הגדול א"כ ס"ל כרביה דציצית חובת טלית ונשים חייבות בציצית כנ"ל וא"כ ס"ל ג"כ דאין עשה דוחה ל"ת אלא בעשה השוה בכל. ומיושב בזה קושית העולם

(עיין בס' מעין החכמה לתרי"ג מצות דפוס לבוב דף נ"ב) דרב אשי סותר עצמו דבזבחים דף צ"ז אמר דאין עשה דאכילת קדשים דוחה ל"ת דקדשים פסולים משום דיקדש הו"ל עשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ובפסחים דף מ"ה מתרץ אליבא דרע"ק דנזיר וחטאת הוי שני כתובים הבכ"א וקשה הלא אצטריך למיכתב יקדש בחטאת כדי דלא נימא עשה דוחה ל"ת ולפי"ז ניחא דהא כתב בס' מלוא הרועים (ערך עדל"ת אות כ"ז) דעשה דאכילת קדשים אינה שוה בכל דאינו נוהג אלא בכהנים יעו"ש א"כ אליבא דרע"ק דס"ל ציצית חובת טלית כר"א רבי' ונשים ג"כ חייבות בציצית אין עשה דוחה ל"ת כי אם בעשה השוה בכל ממילא עשה דאכילת קדשים אינו דוחה ל"ת דקדשים פסולים השוה בכל א"כ לא אצטריך יקדש להונות דאינו דוחה ל"ת ועשה דהא לר"ע בלא"ה אינו דוחה א"כ שפיר מתרץ רב אשי אליבא דר"ע דנזיר וחטאת הו"ל ב' כתובים הבכ"א וא"ש:

(ד) **כתב** בפמ"ג מש"ז סק"ב די"ל נשים פטורים ועבדים חייבי' ע"ש הטעם, ולא זכיתי להבין כיון דנשים פטורי' האיך יוכלו עבדים להיות חייבי' הא אמרי' בחגיגה דף ד' ע"א מכדי כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה כל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה דגמר לה לה מאשה ע"ש הרי מבואר דלולא דגז"ש אי אפשר להטיל שום חיוב מצוה על העבד ואם אשה פטורה יהי' מאיזה טעם שיהי' שוב גם העבד פטור וצ"ע:

(ה) **במחבר** שם, טומטום ואנדרוגינוס חייבי' מספק וכו' וכו" -- בשערי תשוב' הביא בשם תשו' שג"א סי' ל"א דכלאים בציצית לא שרא רחמנא אלא במקום מצוה לכן טומטום ואנדרוגינוס אע"ג דחייבים מספיקא מ"מ כלאים אסור ולכן אפי' להנך רבוותא דס"ל סדין בציצית חייב לעשות לבן של מינו מ"מ בטומטום ואנדרוגינוס אין להטיל אפי' לבן בבגד פשתן הואיל ואינו ראוי לבילה דתכלת מן התורה ע"ש וצ"ע מתשו' חוות יאיר סי' קע"ח שכתב דכל שאינו ראוי לבילה דפסול הוא מצד דפשע ובא לו ע"י מעשיו כגון בהביא מנחה ס"א עשרון אבל היכא דלא בא לו ע"י מעשיו אינו מעכב מה שאינו ראויה יעו"ש. וע' בס' עין התכלת להגאון מו"ה גרשון חנוך ז"ל מראדזין פלפול ארוך בדברי שאג"א הנ"ל ופלא בעיני שלא זכר שר מדברי חוו"י:

הנ"ל: (ו) ובדרך אגב אעורר במה שראיתי בס' הנ"ל (דף ל"ח ע"ב) שהקשה האיך הותר המשי לעשות ממנו ציצית הא ל"ה מן המותר בפיך, ולא זכר שכבר קדמו בתשו' חת"ס או"ח סי' ט"ל, ומ"ש שם בתשו' ח"ס הנ"ל לתרץ דדוקא בדברי קדושה כסתו"מ הוא דאמרי' כן אבל לא בציצית דמצוה בעלמא הוא, צע"ג הרי שיטת המג"א סי' תקפ"ו דבכל המצות בעינן מן המותר בפיך (שוב מצאתי בשדה חמד (דינים) מערכת חנוכה אות י"ד שהרגיש ג"כ בהערה זו על הח"ס ז"ל וע"ש אריכות בענין זה) והנה ראיתי בתשו'

ח"ס הנ"ל בסוף התשובה מביא בשם הבני יונה שאוסר תפירת משי בס"ת מטעם הנ"ל ומשמע אפי' במשי צבוע ונטוה וס"ל דגם שינוי לא מהני, וקשה לי טובא מהא דאמרי' במנחות דף ל"ה ע"ב תפילין אין קושרין אותן אלא במינן ופרש"י של עור ולא של משי ופשתן עכ"ל, משמע דמשי פסול רק משום דהוי אינו מינו ולהנ"ל תיפוק לי' בלא"ה משום דל"ה מן המותר בפיך וברצועות לכ"ע בעינן מן המותר כמבואר בטוש"ע סי' ל"ג וצ"ע:

סימן יח

(**א**) **כתב** בחידושי בכור שור לחולין דף פ"ט ע"ע וז"ל. נ"ל דמאי דפליגי גמ' דילן עם הירושלמי בדין כסות לילה כמבואר בטוא"ח סי' י"ח דפי' הרמב"ם בגמרא דילן דכסות לילה הוא מה שלובש בלילה אפי' הוא מיוחד ליום ושאר פוסקים חולקים עליו ע"פ גמ' ירושלמי כמ"ש בב"י שם וס"ל דהמיוחד ליום חייב אפי' לבשו בלילה והמיוחד ללילה פטור אפי' לבשו ביום י"ל דבהא פליגי דגמ' דילן ס"ל דעיקר טעם תכלת משום שדומה לים כו' ודומה לכסא הכבוד כו' ולכן אין מצותו בלילה כדמשמע ריש מס' ע"ז דביום הקב"ה יושב על כסא הכבוד ובלילה רוכב על כרוב קל שלו כו' משמע דאינו יושב כביכול בלילה על כסא הכבוד, אבל הירושלמי ס"ל דעיקר הטעם לזכור מכת בכורות (כמ"ש ברש"י סוף פרשת שלח לך דתכלת ל' תיכלא שהוא שכול הבכורות) ואדרבה נעשה בלילה רק דהיו אז מלובשים כולם כסות יום כמ"ש מתניכם חגורים וגו' ופי' במכילתא הובא בילקוט שם שהיו מלובשים כיוצאים לדרך דאין דרכם בכסות לילה המיוחד לשינה ולכן החיוב הוא בכסות יום אפי' לובש בלילה ודו"ק עכ"ל המתוק כנופת צוף וכל טעם:

(**ב**) **והנה** במנחות ר"פ התכלת פליגי רש"י ותוס' והרמב"ם, דרש"י ותוס' ס"ל דצריך ב' חוטי תכלת, והרמב"ם ס"ל דא"צ כי אם חוט אחד, וטעם פלוגתתם לא נתבאר כל הצורך, ונלע"ד דטעם פלוגתתם תלי' ג"כ בפלוגתא הנ"ל דפליג גמ' דילן עם הירושלמי וכפי מה שכתב בכור שור הנ"ל דהנה כתב בס' לוית חן (פרשת קרח) דלכן המצוה בחוט אחד לפי שתכלת דומה לרקיע ואיתא במ"ר בראשית ויקרא אלקים שמים סמים מה סמים יש בהם כמה גוונין מהן אדומין מהן ירוקין אף שמים משתנים לכמה גוונים וכתב היפ"ת והא דתני' תכלת דומה לרקיע היינו ברוב פעמים, הרי באמת הרקיע משתנה לכמה גוונים רק ברוב נדמה לתכלת, והנה כתבו הפוסקים בדין בועה בשיפולי ריאה דצריכה לחוט בשר מקיף דאותו חוט א"צ להיות מראה ריאה מסברא דעכ"ח חוט א' אין בו

מראה מיוחדת ואף שיהי' בו מראה ריאה משתנה לשאר מראה, לפי"ז חוט אחד דתכלת דומה ממש לרקיע שהוא בעצמו מראה תכלת ודומה נמי לשאר גוונין מחמת שהוא חוט אחד וכן הוא הרקיע שבעצם הוא מראה תכלת ונראה נמי לשאר גוונין ע"ש דפח"ח, והנה בוודאי סברא הוא שיהיו תכלת ולבן שוים כמ"ש תוס' ר"פ התכלת, רק מאחר דבעי' שיהא דומה לרקיע וזה אינו כי אם בחוט אחד לכן אנחנו עושים נגד הסברא, אמנם כ"ז לגמ' דילן והרמב"ם דס"ל דעיקר טעם תכלת משום שדומה לרקיע אבל לטעם הירושלמי (עיין בתוס' קידושין ל"ד ע"א סד"ה ותפילין גם עיין בארצות החיים סי' זה בחלק המאיר לארץ סק"ג שכ' דרש"י ס"ל בזה כירושלמי) דעיקר הטעם כדי לזכור מכות בכורות ודאי מסתבר דצריך כל כך תכלת כמו לבן לכך ס"ל לרש"י ותוס' דצריך ב' חוטי תכלת לפי דס"ל כטעם הירושלמי, וכל אחד מהם לשיטתו אזיל -- ועיין במאמר פתיל תכלת דף נ"ו שהאריך לבאר דהלכה בזה כהרמב"ם ולפי דברינו ג"כ עולה כן דמאחר דאנו קיי"ל בכל מקום כגמ' דילן נגד הירושלמי ממילא בזה נמי קיי"ל כהרמב"ם דא"צ רק חוט אחד של תכלת וכגמ' דילן דעיקר טעם תכלת משום שדומה לרקיע ואם יהיו ב' חוטין שוב לא יהי' דומה לרקיע:

(ג) **וראיתי** לחכם אחד שכ' בקונטרס תל תלפיות וז"ל. ואין משיבין בדרוש אשר דרש בכור שור חולין פ"ט ליתן טעם לפטור ציצית בלילה מפני שאין הקב"ה יושב בלילה על כסא הכבוד וטעם תכלת מפני שדומה לכסא הכבוד עיי"ש, והדבר בעצמו תמוה א"כ למה פטור גם והלבן שהוא עיקרו של מצוה וכו' ולענ"ד מ"ש דהלבן הוא עיקר המצוה ודאי שכן מוכח מהבחיי ז"ל ס"פ שלח וכן גם מהאברבנאל ז"ל שכתב דתכלת הוא רק למצוה מן המובחר להדר בו את הלבן, ומשמע דהלבן עיקר המצוה ותכלת רק להידור, אמנם מרן הב"י בסי' י"ב כתב בדעת הרמב"ם שעיקר המצוה בתכלת יעו"ש, א"כ י"ל דהבכור שור אזיל בשיטת הרמב"ם וי"ל דהתורה לא חייבה בלבן כי אם בגד המחוייב בתכלת כמ"ש ועשו וכו' ונתנו וכו' אבל כסות לילה דאינו מחוייב בתכלת פטור גם מלבן, וכעין סברא זו כתב בתשו' שאג"א סי' ל' בשם הרמב"ן ז"ל יעו"ש:

(ד) **ויש** ליישב בזה קושי' הגאון בעל חת"ס ז"ל בהגהותיו לכאן לפימ"ש הסמ"ע בסי' ה' סק"ז דבלילה כעין יממא כשמדליק נרות מיקרי יום לענין משפט א"כ מכ"ש לענין ציצית דלא כתיב יום רק בראי' תליא מילתא וראיתם אותו וקשה א"כ ל"ה מ"ע שהז"ג (ועיין במחצית השקל סק"ד בשם המרדכי) ולהנ"ל ניחא דהא לפי הבכור שור טעם גמ' דילן דפטורי' בלילה מציצית מפני שאין הקב"ה יושב בלילה על כסא הכבוד א"כ אפי' כשמדליק נרות פטור מציצית ולכך הוי שפיר מ"ע שהז"ג (ואין לומר א"כ למה אצטריך

כלל למעוטי מוראיתם אותו, דודאי אי לאו דהי' לנו גילוי מילתא מקרא לפטור לילה מציצית ל"ה דרשינן טעמא דקרא להקל רק כיון דיש לנו גילוי מילתא מוראיתם אותו לפטור לילה שוב דרשינן טעמא דקרא לפטור לגמרי אפי' בלילה כעין יממא וא"ש):

(ה) **בשו"ע** הקטנים דפוס ווילנא כ' באשל אברהם דבתשו' בית דוד קרא תגר על הנוהגים להתעטף בטלית בערבי שבתות ויו"ט בתפלת ערבית ולא נמצא כן בפוסקים והמתירים להם לא הלכו אור ואפי' בלא ברכה הוא איסור גמור ועיין בספרי קבלה המתעטף באותו שעה גורם כמה עניינים ומעורר דינים קשים ר"ל וכ"ד הזוהר והרמב"ן והראב"ד וכו' יעו"ש, ועכשיו בימינו נתפשט המנהג בין הרבנים הצדיקים שליט"א שמתעטפים בטלית בערבי שבתות ויו"ט בתפלת ערבית ואנכי לא ידעתי על מה סמכו:

(ו) **לענין** אם מותר להטיל ציצית בלילה עיי' בפרמ"ג כאן ובתשו' נחלת בנימין או"ח סי' י"ב:

(ז) **אם** עשה ציצית בבגד בשבת כתב בתשו' ברכת יעקב להגאון ר' יוקל מניימארקט ז"ל תשובה ג' דפסולים מטעם אי עביד לא מהני ע"ש וצ"ע דבאיסור שהיום גורם ל"א אעל"מ כמ"ש הטו"ז בחו"מ סי' ר"ח וכן קשה מהגהות דגול מרבבה יו"ד סי' י"א דהיכא דהמעשה אפשר להיות בהיתר כגון בשוחט בשבת דאפשר לשחוט בהכשר אם ישחט למחר ל"ש כ"מ דארל"ת א"ע לא מהני ע"ש:

(ח) **על** קושי' חת"ס שהבאתי לעיל ענף ד' עיין עוד תירוץ פשוט בס' חתך סופר לאו"ח בסופו אצל הגהות חת"ס:

א.ה. העתקנו זה מלקמן.

(**השמטה מלעיל סי' י"ח**) **בתפארת** ישראל למשניות פ"א דברכות נסתפק במדינות הצפוניות כמו בעיר דאנציג או קאפענהאגען ושטאקהאלם וכדומה ששם בכל חודש יוני ויולי לילה כיום יאיר ולכה"פ גם בחצות הלילה יכול להכיר היטב בין תכלת ללבן, מתי זמן ק"ש וציצית ע"ש באריכות:

סימן יט

(**א**) **במג"א** סק"א כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה:

בס' כרם שלמה הביא שבס' ברכי יוסף חולק עליו מטעם שקשה לחדש ברכה שלא נזכרה בש"ס ופוסקי' ועיי"ש עוד מה שהקשה דהרא"ש סותר עצמו מסוף בכורות לפ"ק דכתובות, ופלא שלא ראה שהוא קושי' הט"ז לקמן סי' מ"ו סק"ז. ומה שתירץ דברכת בתולים הוא בלא שם ומלכות וזה שפיר יכולים הגאונים לתקן הנה בס' מגן גבורים לקמן

סי' מ"ו רצ"ו ג"כ לתרץ כן דברי הרא"ש מיהו דחו משום דהטור העתיק ברכת בתולים באהע"ז סי' ס"ג בשם ומלכות ואח"כ מצאו להב"ח בקו"א שם שכתב ליישב כן דברי הרא"ש והגיה בטור בלא שם ומלכות יע"ש:

עיי' בסי' הקודם ענף ז' בענין עשה ציצית בבגד בשבת ושוב מצאתי אריכות בזה בס' מנחת חינוך בקונטרס מוסך השבת במלאכת הקושר יעו"ש]:

סימן כ

(**א**) **במחבר** ס"א הלוקח טלית מצוייצת מתגר עכו"ם כשר, עיי' מ"ש בזה בילקוט הגרשוני (בחלק המכתבים) אות ציצית ותפילין ענף א' אי מחויב הקונה להתיר הציצית ולעשות מחדש. וקושי' תשו' בית שלמה המובא שם אמאי לא ניחוש שמא גזלה מישראל וסתם גזילה ל"ה יאוש בעלים לא הבנתי הלא כאן מיירי בתגר דכל נאמנותו מצד חזקה דלא מרע נפשי' ואינו רוצה להפסיד נאמנותו א"כ ל"ש לחוש שיגזול דאם יתודע בודאי יפסיד נאמנותו וגוף ספר הנ"ל אינו תח"י לעיין בו:

סימן כא

(**א**) **ברמ"א** ס"ג ויש שכתבו שנהגו שלא לישכב בטלית שיש בו ציצית וכו' שלא יהי' מצות בזויות עליו – כתב בס' מנחת חינוך מצוה תק"ג. עיין באו"ח כ"א במג"א סק"ב. שהביא בשם האר"י דיש לישכב בטלית קטן וראי' מדהמע"ה דבבית המרחץ הי' מצטער שהי' ערום ולמה לא אמר כן בלילה וכו' וראיתי בס' שערי תשובה דכ' דדוד הי' ס"ת קשור בזרועו א"כ אין ראי' אכן באמת מבואר להדיא ברמב"ם פ"ז מה' ס"ת הלכה ג' דבלילה או בעת שינה הי' מסלק הס"ת וחולצו מעליו א"כ ראי' האר"י נכונה יעו"ש רה ועל קושי' המג"א דבלילה הי' לו מזוזה עיי' בס' אלי' רבה שמתרץ וכפי הנראה לא ראה הגאון ח"ס ז"ל דברי א"ר הנ"ל עיי' בהגהותיו שנדפסו בליקוטי חבר ב"ח ריש חלק שמיני:

(**ב**) **כתבי בס'** מקרי דרדקי להגאון ר' הילל ל"ש זצ"ל בפ' שלח אות שי"ד וז"ל. אחר מחכ"ק תורתו של ר"י הקדוש לא הבנתי ראייתו, בשלמא כשנכנס למרחץ שאז נשמתו אצלו ושכלו עמו והוא בר חיוב של קיום המצות ואפ"ה עומד ערום משו"ה הי' מצטער על שהוא חפשי ממצות משא"כ בלילה אין ענין כלל שיצטער משום כל זמן שהוא ער על מטתו פשיטא ופשיטא שהי' מהרהר בד"ת ובאהבת ה' לקיים מצות ולדבקה בו וכשהוא ישן הוא בטל מכל אלה, אבל אין לו גנאי מזאת מאחר שנשמתו יצאה ממנו ככתוב

בידך אפקיד רוחי ושכלו בל עמו ולא גרע אז משיכור שהוא פטור מכל המצות - א"כ לעולם י"ל לישכב בטלית קטן בזיון הוא ואפ"ה לא קשיא מן דוד משום דטעם הבזיון הוא משום כשישן האדם טעים טעמא דמותא ושורה עליו רוח הטומאה, משו"ה לא נכון הוא לשכב בטלית קטן, משא"כ דוד שזכה להיותו נקרא חי וקיים שלא הי' ישן יותר משיתין נשמין, עיין לעיל (סימן ד' במחבר ובמג"א אות ט"ז) שאפילו בלילה הי' נזהר כן, מעתה אין ראי' מדוד שרק הוא מותר לשכב בטלית קטן ולא אחר עכ"ל הטהור (ושוב מצאתי קצת מזה גם בישועות יעקב לקמן סי' כ"ד אות א' ע"ש):

סימן כב

(**א**) **בטו"ז** סק"א כתב "והלא בתוספתא ג"כ לא הזכיר רק ציצית לכוונה זו" כמדומה לי שלא עיין רק בתוס' פרק התכלת מ"ב ע"ב בד"ה ואלו כו' שמביאי' שם התוספתא לענין ציצית אבל לא עיין בתוספתא גופי' דמס' ברכות פרק אחרון שכתב שם בהדיא ג"כ לענין תפילין בזה"ל העושה תפילין לעצמו אומר ברוך שהגיענו (מס' שמן המאור לר"מ הלוי גלוגא):

ליקוטים שונים

((א**) **בס**' נחלת שבעה סי' מ"ה בדקדוק נוסח הגט אות י' הקשה על מה שכותבי' בגט "שאנו מנין" הרי לעולם צריך לכתוב בגט לשון המבורר טפי וא"כ למה אין אנו נזהרין לכתוב "שאנחנו" מנין דואנו לשון אנינות מלשון ואנו ואבלו דישעי' סימן ג' ואנו הדייגים שם סימן י"ט דכה"ג מדקדקים בבהמ"ז כמ"ש הגאון מהר"ן בפירוש ב"ה שלו עכ"ל, ומצאתי בס' מכתב לחזקי' לר' חזקי' מרדכי בשאן ז"ל על סדר הגט שכ' דכיון דהוי פירוד בין איש לאשתו ובפרט בזווג ראשון כי מזבח מוריד עליו דמעות שייך בי' שפיר ואנו לשון אנינות עכ"ל ומ"מ צ"ע למה כותבי' בכתובה "שאנו" מנין ואולי משום דבגט כותבי' כן ע"כ גם בכתובה נהגו לכתוב כן ועדיין צ"ע קצת:

(**ב**) בפירש"י בחומש פ' נח בפסוק כי מלאה הארץ לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל וקשה למה הרי הי' בהם השפחת ערוה ועכו"ם החמורים וכבר הבאתי בזה פירושים שונים בילקוט הגרשוני פ' נח וכעת מצאתי בס' קרבן ראשית על מס' ר"ה דף ט"ז שפי' דקודם מ"ת שהי' להם דין ב"נ היו יכולין לפטור על כל עבירות בטעות אתה גרמת שבראת יצה"ר ומה שהשיב הקב"ה בראתי תבלין היא התורה ליתא דהא ב"נ שלומד תורה כאלו גוזל כדאיתא בסנהדרין דף נ"ט דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם

ופירש"י ואיכא משום גזל עיי"ש ולהכי לא נחתם גז"ד אלא על הגזל דכיון שעברו על גזל ולא חששו א"כ אין להם במה להתנצל ודו"ק ודפח"ח:

(ג) בפ' כי תשא בפ' ועתה הורד עדיך מעליך והקשו בעלי התוס' עה"ת שהרי כבר נאמר ולא שתו איש עדיו עליו ושמעתי בשם הגאון מו"ה יצחק אלחנן ז"ל מקאוונא דעל ולא שתו יש נגינת תביר דהיא נגינה מפסקת ולא קאי אלמטה, כי אם כוונת הפסוק ולא שתו לבם לזאת (כמ"ש גבי פרעה ולא שת לבו גם לזאת) רק כל איש עדיו עליו נמי בתחלה לכן אמר ה' ועתה הורד עדיך מעליך ובזה מדוייק פי' רש"י ז"ל שם בחומש שציין תביר איש עדיו ודי"ק ודפח"ח:

(ד) שם ה' ה' אל רחום וגו' פרש"י מדת רחמים היא אחת קודם שיחטא ואחת אחר שיחטא והוא מגמ' כ"ק דר"ה וכבר הקשה הרא"ש ז"ל שם מה צריך אדם רחמים קודם שיחטא וראיתי בס' נחלי מים להגאון מהר"מ ז"ל מבריסק שתי' בפשיטות עכ"י מחז"ל בקידושין יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו לא הי' יכול לו נמצא זה הוא אחד מחסדיו ורחמיו הגדולים של הקב"ה שעוזר לאדם שלא יחטא כי עפ"י הדין בודאי אינו מחויב לעוזרו וז"ש אני ה' בעל הרחמים קודם שיחטא ודפח"ח:

(ה) בזוה"ק פ' נשא דף קכ"ד ע"א ישחט את בן הבקר ושחט אקרא ולאו כהנא דכהנא אסיר לי' וכו' ע"ש ובס' תולדית אדם ר' זעלמעלי ווילנער הניחו בצ"ע ובהגהות חשק שלמה למנחות דף י"ט הביא בשם אחיו הגאון ר' בצלאל הכהן ז"ל דהא דאמר דכהנא אסיר לי' ר"ל דכהן בבגדי כהונה אסור לשחוט כיון דשחיטה כשר בזר הו"ל כלאים שלא בשעת עבידה והיה לוקה אבל בלא בגדים בודאי מותר לשחוט והא דאמר ושחט אקרא היינו משום דבלא בגדי כהונה הוי לי זר דאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וקרי לי' אחרא ודפח"ח:

(ו) במדרש, רבה פ' וירא וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת יונים כאשר צוה אותו אלקים הה"ד ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם והוא תמוה, ונלע"ד עפ"י מ"ש בילקוט הגרשוני ח"ב על תנ"ך וחמש מגלות דף כ"ז בד"ה השמטה מחלק ראשון, ליישב קושי' התוס' קדושין כ"ט למ"ל אותו ולא אותה לפטור אשה ממילת בנה תיפוק לי' דהוי מעשהז"ג, וכתבתי שם דאיצטריך קרא אלעתיד לבוא דמצות מילה הוא לדורות עולם ולעתיד לבא שיתבטל היצה"ר יהיו גם הנשים חייבות במ"ע שהז"ג עיי"ש באורך וז"ש המדרש וימל אברהם וכו' כאשר צוה אותו אלקים ולכאורה הוא מיותר רק אתי להורות אותו ולא אותה וקשי' קושי' התוס' תיפוק לי' דהוי מ"ע שהז"ג לכן אמר הה"ד

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם דמצות מילה הוא לדורות עולם ולעתיד לבוא גם נשים חייבות במ"ע שהז"ג לכך אצטריך אותו למעט אשה להדיא וא"ש ודו"ק:
(ז) בפ' מקץ בפסוק ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמות אם לא אביאנו אליך וגו' עיין בתשו' חתם סופר או"ח סי' ר"ק שנשאל בזה וכי יש רשות לאדם להפקיר נפש בניו ותי' לפי"מ דאמרי' בפ' יש נוחלין כלב בן יפונה ויב"נ חיו מן האנשים שנטלו יב"נ וכלב חלקם של מרגלים בא"י וזה יכונה חיו נמצא מי שמפסיד חלק בא"י נקרא מיתה כי ידיעת ההפכים א' וראובן דימה בנפשו שהוא הבכור ושני בניו יטלו ב' חלקים כמו שהי' אח"כ אפרים ומנשה ואמר עתה את שני בני תמית תטול מהם חלקם בא"י. ואני מצאתי שכבר קדמו בזה הגאון בעל טו"ז בספרו דברי דוד על התורה יעו"ש וכעת ראיתי בשו"ת בנין ציון החדשות סי' קע"ד דלא נחה דעתו בפי' זה וכתב פי' מקודש בהמשך כל הפוסקים ומגודל האריכות א"א לי להעתיק כל דבריו ואפס קצהו תראה דמ"ש ראובן את שני בני תמית היינו מחמת דנדר לקיים מצות אביו ואם לא יקיים נדרו הרי אמרו ז"ל בעון נדרים בנים מתים כשהם קטנים ולכן אמר רק שני בני דהיינו חצרון וכרמי דחנוך ופלוא כבר גדולים הי' וע"ז השיב יעקב פן יקראנו אסון ונדר אינו חל באונס לכן קיבל יהודא עליו בנידוי כמ"ש וחטאתי לאבי כל הימים שזה חל אפי' באונס יעו"ש ודפח"ח:
ח במדרש סוף שיר השירים יש וז"ל:
בפסוק חברים מקשיבים לקולך אעפ"י שישראל עוסקים במלאכתן כל ששת ימים ביום השבת משכימים ובאי' לבהכ"נ וקורי' ק"ש ומתפללי' וקורי' בתורה ומפטירי' בנביא והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים ואין חברים אלא מלאכי השרת ותני דבתיכם שלא תקנאו זא"ז ולא תקנאו זא"ז ונא תחרחרו זע"ז שלא יאמרו מה"ש לפני רבש"ע תורה שנתת לישראל אינן עוסקין בה והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם ואתם מקיימים אותה בשלום עכ"ל המדרש, והנה מה שמסיים ואתם מקיימים אותה בשלום אין לו הבנה, ופי' הגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל בהקדמה לשו"ת שירי טהרה דודאי לקנות עולמו אי אפשר רק בתרי"ג מצות רק הקב"ה דן כל ישראל כשותפין יחד ואם א' עשה הרבה וא' מעט יש לכולם חלק בעוה"ב אך זה רק כשישראל יש ביניהם אהבה ואחדות אז נדונין כאיש אחד אבל אם ח"ו איבה ושנאה וקנאה ביניהם אז נדונין כ"א בפ"ע וזה כוונת המדרש דהמלאכים מקטרגים שאין ישראל עוסקים בתורה אמנם הרי עכ"פ לא ימלט שעכ"פ כל אחד מקיים מצוה אחת א"כ נדונין כשותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים מ"מ חולקין לאמצע לכך יאמרו והרי איבה ושנאה

ביניהם א"כ ראויין להיות נדונין כ"א בכ"ע לכך מסיים המדרש ואתם מקיימים אותה בשלום דע"י שלום לבד שיהי' ביניכם נחשב בזה כאלו כל א' קיים כל התורה ודפח"מ.

ט עיין ילקוט הגרשוני פ' בחקותי בפסוק ונתתי גשמיכם בעתם פרש"י בלילי שבתות והבאתי שם פירוש בזה בשם הגאון מו"ה געץ ז"ל אבדק"ק גערמענד יע"א וכעת מצאתי דבר זה בספר ישן הנקרא קול קול יעקב מהגאון מו"ה יאקב המבורגר ז"ל ראש ב"ד דק"ק פראג בסוה"ס בח"ת לפ' בחקותי ועניתי ואמרתי אין כל חדש וכו' וראוי להעתיק מה שראיתי עוד בס' הנ"ל בפ' כי תצא על המדרש פליאה מנין לבן י"ל למצוה דכתיב במספר ארבעים יכנו ומובא בכמה ספרים והיא תמוה וכ' בס' הנ"ל בהקדם לפרש מ"ש שלמה אם חכם בני ישמח לבי גם אני דהנה הקשה בס' צדה לדרך למה נענשו ער ואינן הא הוי קטנים ותי' היכא דהמה חריפים בחכמה אף כשהם קטנים הם נענשים וז"ש אם חכם בני שהוא חריף בחכמה ישמח לבי גם אני דבשאר בן העונש על האב עד שנעשה גדול ובר מניה ולפיכך מברך אז האב ברוך שפטרני אבל אם הבן חכם טפי העונש על הבן גם קודם י"ג שנה והאב פטור וז"ש ישמח לבי גם אני והנה למעלה הוי העונש ס' מלקיות כדאי' בחגיגה אפקיהו למט"ט ומחיוהו שתין פולסי דנורא דלמעלה בר עונשין כשהוא בן כ' השליש מן ס' וכן למטה המלקות ל"ט והעונש הוא כשהוא בן י"ג השליש מן ל"ט והנה אי תליא העונש בחכמה לפי מה שהוא חכם א"כ גם המלקות לפי ערך זה ובתורה כתיב ארבים יכנו אלא עכ"ח לא תליא בחכמה וזהו כוונת הפליאה ששאל מנין לבן י"ג למצוה דילמא תליא בחכמה והשיב במספר ארבעים יכנו ומוכח דוקא בן י"ג ודפח"מ:

(**יו"ד**) בס' חיי אדם כלל ב' אות ב' הביא בשם נכדו ראי' שכל דבר שאמרו רוח רעה שורה עליו מותר בדיעבד מב"י יו"ד סי' ו' וכבר קדמו בזה בתשו' שבות יעקב ח"ב סי' ק"ה יעו"ש:

(**יא**) בתשו' חת"ס או"ח סי' קכ"ז העלה דביו"כ בעינן הנאת מעיו משום דתלוי ביתובי דעתא והביא ראי' לזה מש"ס דכתובות ל"א ע"א הגונב חלבו של חבירו ולא אמר לחמו ביה"כ אע"כ משום דאגניבה מחייב בבית הבליעה דלא מצי להדורי ואאכילה די"ל לא חייב עד דנחית למעיו משא"כ חלב עכ"ל, יפלא בעיני דנעלם מעינו הבדולח התוס' במס' שבת דף י"א ע"א ד"ה לא יעמוד וכו' שכ' ואתי שפיר הא דפרק אמרי לי דף י"ג יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות ואשם א' ר"מ אומר אף אם הי' שבת והוציאה בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה דלא מחייב עלה עד שתנוח במעיו בהדי הנהו דמחייב בשעת בליעה אלא אהוצאה מחייב נמי בשעת בליעה כדפרישית עכ"ל ואם

איתא כהח"ס ז"ל מה התחילו כלל להקשות הלא במשנה דיש אוכל אבילה א' קתני נמי יוהכ"פ וזה ג"כ אינו חייב עד דנחית למעיו א"כ שפיר תני ר"מ הוצאה בהדי הני אע"כ מוכח מדבריהם דלא כחת"ס ז"ל וצע"ג.)**

סימן כג

(**א**) **במחבר** ס"א אם אין אדם לובש טלית בת ד' כנפות אינו חייב בציצית וטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש ט"ק כל היום וכו' בס' עין התכלת דף ע"ח ע"ב העלה בדעת הרמב"ם בסה"מ שורש ט' דהגם דעיקר מצות ציצית אינה מצוה שבחובה מיהו מצוה באפי נפשה איכא דרמי' אגברא להביא עצמו בשום פעם לידי חיוב מצוה זו. עיין מ"ש בזה אברבנאל ס"פ שלח. ונראה שגם הוא סובר כן ונסתלקה מעליו השגת בעל הכתב והקבלה ע"ש. ומ"ש בדעת הרמב"ם פ"א משבועות דהנשבע שלא יתעטף בציצית הוי נשבע לבטל את המצוה עיין ארצות החיים סי' זה סק"א בפשיטות יותר:

(**ב**) **בענין** מ"ש לעיל סי' י"ז ענף ד' לתמוה על הפרמ"ג ז"ל. מצאתי כעת ראי' ברורה לדברי בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ס' יעו"ש ודברי הפרמ"ג צע"ג:

ג ידנ"פ הרה"ג המפורסם מהו' שמעון צבי ווייגער נ"י אבדק"ק קריפטיש יע"א שלא לי איזה הערות ואעתיקם בקצרה:

ברמ"א סימן א' סעי' א' גם בהצנע לכת וכו' עיי' ס' תולדות להרה"ק מפולנאה פ' תצא שכ' דשמע לפרש בזה דקאי אלעיל אימתי לא יתבייש מפני ב"א אם עושה כן גם בהצנע לכת ע"ש ומ"ש הרמ"א ובמעלות הצדיקים וכו' עיין מקנה קידושין ל"א ע"א מש"ש בזה ע"ש ובמש"ל סימן ד' ענף א' בשם עבודת הקודש להג' חיד"א ז"ל כתב לי שבס' נחלה לישראל הביא בשם הגאון מצאנז זצ"ל להקל לקרות נגד מי הנטילה ושהעבוה"ק שהחמיר חזר בו ושכ"כ במעבר יבק גם כתב שבמכ"ע "המאסף" היו"ל בירושלי' מח"ת מחכמי הזמן האריכו בזה ואין ת"י כעת:

(**ד**) בשו"ע סימן ד' סעיף י"ח והחולץ מנעליו, עיי' דעת קדושים לה' שחיטה סי' כ"ח כ' דהנוגע במנעל בעי נטילה ע"ש וצ"ע דכאן כ' רק החולץ ובס' מנחת יוסף לה' שחיטה שם עמד עליו בזה עכ"ד ידנ"פ הנ"ל:

(**ה**) עיין מ"ש לעיל סי' כ"א ענף ב' בשם ס' מקרי דרדקי. וכעת מצאתי כן גם בס' ליקוטי חבר בן חיים חלק עשירי דף ר"ז שכ' בשם תלמוד א' כל זמן שהי' נעור הי' מהרהר בד"ת ובעת שינה לאו בר חיובא הוא משא"כ במרחץ דאסור בהרהור בד"ת ע"ש שנדפס

ב' פעמים זאח"ז ובפעם ב' נרשם בטעות סי' כ"ד מג"א ס"ק ז' וצ"ל סי' כ"א מג"א ס"ק ב' דבלילה:

(וי"ו) בילקוט הגרשוני א"ר אות "בעידנא" הבאתי קושי' כר' ישמעאל דס"ל מנחות ל"ז ע"ב ד' ציצית ד' מצות הן איך מוכח עשה דוחה ל"ת מכלאים ציצית דילמא דוקא ד' מצות דוחה ל"ת אבל מצוה א' מנלן וכתב לי החריף מו"ה אלימלך פריעדלענדער נ"י מליזענסק עפ"י הגמ' נזיר מ"ח ע"ב ולר' ישמעאל כהן גדול והוא נזיר מנלי' כיון דשרא רחמנא חד לאו גבי מת מצוה מה לי חד לאוין מה לי תרין לאוין ע"ש ומזה למדו האחרונים דלר"י גם לענין עדל"ת עשה א' דוחה ב' לאוין דמ"ל חד לאו מ"ל תרין לאוין א"כ מיושב גם קושי' הנ"ל דכמו דסבר ר"י מ"ל חד לאו וכו' ה"ה נמי לענין העשה אמרי' מה לי חד עשה ומה לי ד' עשין ויש להמתיק יותר כיון דסבר ר"י לענין עדל"ת דעשה א' דוחה ב' לאוין יען דמצד הסברא לא הי' ראוי לדחות אפי' לאו א' כדאמרינן ביבמות ז' ע"א לאו ל"ת חמור מיני' דעל הל"ת לוקין משא"כ על העשה ואפ"ה גלי קרא דדחי א"כ מה לי חד לאו מה לי תרין לאוין א"כ ה"ה נמי לענין העשה הא מצד הסברא אפי' ד' מצות אינן ראויין לדחות ל"ת א' דהא הל"ת חמור מהם דעל הל"ת לוקין משא"כ על הד' מצות ואפי"ה חזינן דדוחה א"כ מה לי ד' עשין מה לי חד עשה ולכאורה תירוץ נכון הוא, אבל באמת לא הועיל כלל בזה דהא במנחות שם אר"י אמר שמואל הלכה כר' ישמעאל א"כ על שמואל נמי קשה קושי' הנ"ל ושוב ליכא למימר כתי' הנ"ל דהא שמואל בודאי לא יחלוק בזה על רע"ק הלא אמר מה לי חד לאו וכו' כמבואר בגמ' ותוס' שם ד"ה ולאחותו יע"ש, ובעיקר הקושי' נ"ל כעת דלק"מ דהנה כמו כן יש להקשות גם לדידן לפי"מ דאמר רב ששת במנחות מ"ד ע"א כל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמשה עשה עיי"ש ברש"י א"כ לפ"ז מי שיש לו ציצית בבגדו מקיים חמשה עשה א"כ מנלן מכלאים בציצית דעשה אחת דוחה ל"ת אבל באמת לק"מ דנהי דלדידן מקיים חמשה עשה ולר' ישמעאל ארבעתן ד' מצות מ"מ הדבר ברור דבחשבון תרי"ג מצות אינו נחשב רק למצוה א' וכ"כ להדיא רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בסה"מ שורש תשיעי בסופו ח"ל ואעפ"י שאמר ר' ישמעאל בארבע ציצית ארבעתן ד' מצות לענין שאינן מעכבין זה א"ז אמרו כך אבל בחשבון המצות הענין בתשלומו נמנה א' עכ"ל ע"ש וכן משמע שם ברמב"ם בשורש י"א ע"ש (ועיין בשו"ת מי באר סס"י צ"ה שהשיג מזה על הגאון ר"ד אופנהיים וכ"כ גם בס' מעין החכמה לתרץ קושי' התוס' ריש סוטה לר"י דסובר דלעולם בהם תעבודו ולה יטמא וקנא לה המה רשות א"כ חסרו ג' מצות מתרי"ג ותי' הנ"ל דר"י לטעמי' דס"ל ארבעתן ד' מצות א"כ מעיילי איהו הנך ג' מצות של ציצית ולהנ"ל ליתא ודו"ק) א"כ שפיר מוכח

מכלאים בציצית דעשה א' דוחה ל"ת כיון דחזינן דעשה דציצית אף שיש בו מצות הרבה בכל מקום במנין המצות אינו אלא מצוה אחת ואפי"ה דחי ל"ת ה"ה בכל המצות דהמה במנין המצות מ"ע אחת מתרי"ג מצות דוחה ל"ת וא"ש היטב ותו לא מידי:

סימן כה

(א) במחבר ס"א אחר שלבש טלית מצויץ יניח תפילין שמעלין בקודש. ותמה הדגול מרבבה דהא אמרי' כל המקודש מחבירו קדם את חבירו ולפענ"ד חילוק רב בינותם דדוקא אם אינו רוצין לכבד אדם או דבר אז המקודש קודם כגון כהן קודם ללוי כו' אבל אם האדם רוצה לקדש את עצמו בוודאי צריך לילך ממדריגה למדריגה ובזה נאמר מעלין בקודש כו' וכעין סברא זו כתב המג"א לקמן סי' קל"ז סק"ב ע"ש – כ"כ בשו"ת שערי צדק להגאון מדעש ז"ל או"ח סי' ג' וכן ראיתי עוד בכמה וספרים:

(ב) והא דלא כתב המחבר הטעם שכתב ג"כ הנמ"י משום דציצית שקולה כנגד כל המצות לכך קודמי' לתפילין כ' בס' שמן המאור לר' מאיר גלוגא אפשר דהמחבר ס"ל דדוקא בזמן שהי' תכלת אז שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כדאמרי' במנחות דף מ"ג ע"ב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן וקרא איירי בזמן שהי' תכלת אבל בזמן הזה שאין לנו תכלת לא מ"ל טעם זה להקדים הציצית ודו"ק עכ"ל:

(ג) סעיף ה' במה שנחלקו הטו"ז והמג"א אם לומר ברכת על מצות תפילין בפתח או בחולם פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו לברך בחולם כיון דלדעת הטור קאי גם על תפילין של יד. ומ"ש המג"א דעל מצות בפתח נמי משמע לשון רבים כדכתיב מצות ה' ברה, י"ל דלא דמי דדוקא כשכולל כל המצות שייך לומר על הכללות לשון יחיד, אבל במצות פרטיות והן רבים פ"ה לשון רבים כמ"ש בשם הראב"ע על מה שכתוב ואמר נא ישראל יאמרו כא בית אהרן יאמרו נא יראי ה' דגבי כללות כל ישראל אמר לשון יחיד אבל לגבי פרטים והם רבים היינו בית אהרן ויראי ה' שייך לשון רבים, ואף אם נאמר דגם על מצות בפתח משמע לשון רבים, מ"מ י"ל בחולם שמתפרש יותר, ואין לומר בזה דעדיף להראות חידוש בברכות כמ"ש הרא"ש בפ"ק דפסחים בההיא דלבער כ"ע ל"פ וכו' ועיין טו"ז סי' קמ"ו, דהרי כ' המג"א דאחר ברכת על מצות תפילין יש לומר בשכמל"ו משום חשש ברכה לבטלה וא"כ גם אמן אין לענות אחר ברכה זו משום ספק ברכה וכ"כ בפרמ"ג שם, וא"כ צריך לומר ברכה זו בחשאי שלא ישמע חבירו ויכנס בספק אמן ואין לומר בזה להשמיע חידוש כי אין להשמיע ברכה זו, וכמה בני אדם אומרים גם ברכה זו

בקול רם ושלא כדין עושים – כן כתב בשו"ת רמ"ץ או"ח סי' ו' ומובא בשדה חמד (דינים) מערכת ברכות סי' א' אות למ"ד – וכ"כ בתשו' חסד לאברהם מהד"ת או"ח סי' ד' וכן מסיק בס' לוית חן פ' בא ועיי"ש דמשיג על המג"א מסוגי' דהוריות דף ד' ע"א ארנב"י מצות כתיב ופרש"י בחד וי"ו דחדא מצוה משמע (זה כתוב גם בחיי אדם) וראית המג"א ממצות ה' ברה מדחה ג"כ כנ"ל דאשכחן כמה פעמים בתורה דכלל התורה נקראת בשם מצוה אחת וכו' ע"ש באורך באורך -- ובכל זאת כמדומה לי שרוב העולם נוהגין במדינות אלו כהמג"א לברך על מצות בפתח:

(ד) בס' באר היטב סק"ח כתב וז"ל אם הניח תפילין ש"י וכשבא להניח של ראש קודם שהגיע קציצה בבשר אחר שהגיע לאויר הראש הפסיק בדיבור אי אמרינן הכא קלוטה כמי שהונחה דמיא עיין הלק"ט ח"ב סי' מ"ב עכ"ל. וספר הלק"ט אינו תח"י אך ראיתי בשדה חמד (דינים) מערכת ה' אות ט' הביא בשם הרב הלק"ט דדוקא בדבר שסופו לנוח מעצמו הוא דאיכא למימר אויר שסופו לנוח כמונח דמי אבל תפילין שהם בידי האדם וע"י האדם סופו לנוח לא אמרי' כמונח דמי יעו"ש. ועיין בילקוט הגרשוני ח"ג אות קלוטה וכו' שמה כתבתי תלי"ת סברא ישרה בזה (ועיין בתוס' ישנים שעל הגליון שבת דף ד' ע"ב דלהקל לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא רק להחמיר יעו"ש):

סימן כז

(א) בטו"ז סק"י עיין בבאה"ט בשם בית יעקב דלא סגי במה שיתחיל הקציצה בצד תחתון בעיקרי שער אלא גם התיתורא שלמטה צריך שיהא במקום שער ולפי"ז מוכח דאף דרוב מונח במקום שער אפ"ה לא יצא עד שיונח שם כולו וכו' ובודאי דלא שייך בזה רובא דאם חסר אות אחת פסול או אם חסר צד אחד מן הבית בודאי דלא מיתכשר ברוב הקיים ה"ה בזה מה שמונח שלא במקומו הוה כחסר (שבילי דוד סוף סימן זה):

(ב) בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ט"ו פסק בחולה (געלעהמט) שאינו יכול להניח תפילין בעצמו ואשתו או בתו מניחה עליו את התפילין יוצא ושפיר דמי לברך עליהן ע"ש וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד ז"ל או"ח סי' י"ט וסיים ושפיר הורה גבר בגוברין ה"ה הגאון מו"ה שלמה קוועטש בתשו' חכמת שלמה סי' א' דאפי' בתו יכולה לקשור לו את התפילין והוא יברך ע"ש ועיי' גם בשו"ת קנאת סופרים להגאון מהרש"ק ז"ל מבראד שכתב במי שיבשה ידו השמאלית ומתה לגמרי דזה לא נחשב חסרון לענין תפילין דידכה יד כהה כתיב וחייב להניח תפילין על ידו השמאלית ע"ש:

סימן ל

(א) במחבר ס"ה יש מי שאומר שאם התפלל תפלת ערבית מבעוד יום עד שלא הניח תפילין אין לו להניחם אחר כך ע"כ -- שמעתי כמדומה לי בשם הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל להקשות מכאן על מ"ש הטו"ז לקמן סי' ת"ר (בשאלה ותשובה) דחייבים לתקוע שופר אפילו התפללו כבר תפלת ערבית של שבת וכתב שם הטעם דהמצוה לא תלויה בתפלתו לדחות המצוה בשעתה יעו"ש שהאריך בזה וא"כ אמאי פסק כאן המחבר דלאחר תפלת:
ערבית לא יניח תפילין וצע"ג:

סימן לא

(א) במחבר ס"א בשבת ויו"ט אסור להניח תפילין מפני שהם עצמם אות ואם מניחים בהם אות אחר הי' זילזול לאות שלהם. אעתיק בזה מ"ש בס' לוית חן פ' שכח וז"ל במדרש וימצאו איש מקושש עצים אמר הקב"ה למשה חלל זה את השבת אמר לפניו רבש"ע בכל יום תפילין בראשו ותפילין בזרועו ורואה. אותו וחוזר בו עכשיו שאין עליו תפילין חלל שבת א"ל הקב"ה צא וברור להם דבר שינהגו בשבת ויו"ט שנא' ועשו להם ציצית מכאן יש להוכיח כדעת האומר דבשבת וי"ט אסור להניח תפילין מפני שהם עצמם אות ואם יניח בהם אות אחר הוי זלזול לאות שלהם כמ"ש באו"ח סי' ל"א, ולא כמ"ש הב"י סי' ש"ח בשם התוס' וש"פ דמה שאחז"ל יצאו שבתות וי"ט שהם עצמם אות היינו שא"צ להניח בהם תפילין אבל אין איסור בדבר, דא"כ למה הוצרך הקב"ה לברור מצוה חדשה שינהגו בשבת וי"ט אעכ"ח דאסור להניח תפילין בשבת וי"ט מפני זלזול אות שלהם וא"כ אסור לטלטל תפילין בשבת כיון דאסור להניחם כדאיתא בפוסקים שם עכ"ל, ואף דאין למדין הלכה מן המדרשות מ"מ היכי דלא איתפריש בגמ' ההיפוך שם למדין אף מן המדרשות עיין תשו' בנין ציון סי' קצ"ג וילקוט הגרשוני ח"ר אות אגדה:
(ב) עיין בתשו' כתב סופר או"ח סי' י' מ"ש ע"ד תמיהת השואל על מה ולמה אין אנו מניחין תפילין ביו"ט שני של גליות מאחר שאנו בקיאין בקביעא דירחא ואיך נדחה נ"ע דאורייתא תפילין ועיין גם בתשו' גורן דוד או"ח סי' ג' מ"ש בזה:
(ג) סעיף ב' בענין מחלוקת הפוסקים אם להניח תפילין בחוה"מ עיין אריכות גדול בס' שדה חמד (דינים) מערכת חוה"מ סי' י"ד ועיי' בתשו' בנין ציון החדשות סי' נ"ו אם למצוא הוכחות מן הש"ס שחוה"מ חייב בהנחת תפילין ועיי' בארצות החיים ובחתן סופר כאן שהאריכו בזה ועיין בעטרת זקנים לעיל סי' כ"ה שכ' וז"ל ויש אין מניחין בח"ה

ומכ"ש בח"ה של סוכות שאז יש אות ד' מינים נגד ד' פרשיות שבתפילין כן נראה לי עכ"ל אמנם בס' דברי חמודות מבעל תוי"ט ז"ל הל' תפילין אית ע"ד כתב דד' מינים ל"ה אות לפי שאינו נוטלן כל היום רק בנטילה אחת סגי ול"ה אות אלא שביתה ממלאכה דשובת כל היום ולפיכך לדידן דקיי"ל דאיסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן לא קיי"ל בזה כרשב"י בזוהר יעו"ש (וד"ח אלו נעלמו מבעל שדה חמד כאשר יראה הרואה) ולענין להניח תפילין דר"ת בחוה"מ יש דיעות חלוקות, הפרמ"ג והישועו' יעקב כתבו שלא להניח והגאון בעל שואל ומשיב הי' נוהג להניח גם תפילין דר"ת כמובא בשדה חמד ודעביד כמר עביד וכו':

סימן לב

(**א**) במחבר סעיף י"ב יהי' הקלף מעור בהמה חי' ועוף הטהורים וכו' בהגהות הגאון ר' ברוך פרענקל ז"ל הביא בשם תשו' באר עשק סי' י"ד שהדבק והמטלית א"צ שיהי' מן המותר בפיך ואינו תח"י לעיין בו ולראות טעמו ונימוקו ומתוך דברי התשובה שאכתוב בסמוך אי"ה יתבאר לך שיש לפקפק בפסק באר עשק הנ"ל:

(**ב**) בחורף שנת תרמ"ו כתבתי תשובה לכבוד מו"ח הגאון ר' עמרם בלום אבדק"ק ב' ב'ראויפאלא שליט"א ח"ל מכתב קדשו קבלתי וכו' ועתה באתי עד"ת בנידון ספיקו של הגאון דבר שמואל (מובא בשערי תשובה או"ח סי' ל"ב) אם מותר לכתוב תו"מ בקולמוס של עוף טמא וכו' והדר"ג שליט"א השיג עליו דדוקא מה שצריך להיות מן העור וכיוצא אשר אי אפשר להיות אלא או מדבר המותר או מדבר האסור בזה בעינן שיהי' מן המותר בפיך אבל קולמוס שכשר אם הוא של עץ או קנה וברזל (עיין באהע"ז סי' קכ"ה וב"ש וח"מ סס"י הנ"ל) ולא שייך בי' מן המותר בפיך בזה אינו מזיק מין האסור ובזה יישב לנכון קושי' בן הגאון נוב"י תניינא סי' ג' מסוכה כ"ג דפיל קשור כשר לדופן סוכה והרי פיל לאו מותר בפיך ולפ"ז ניחא -- הנה זה לי שלש שנים שאמרתי ב"ה סברא זאת *) והצעתי הדברים לפני הגאון ר' יוסף העניג אבדק"ק נייטרא יע"א והשיג עלי מפירש"י והר"ן והרע"ב במגילה דף כ"ד דמפרש"י הטעם דציפן זהב פסול הוא דרך החיצונים משום שאינו מן המותר בפיך וכן נקטו הק"ע והפ"מ בירושלמי שם טעם זה ומבואר דלא כסברתי ואני השבתי לו דאם היתה כוונת בן הגאון נוב"י בקושייתו הנ"ל לדעת רש"י והר"ן דזהב אינו מן המותר בפיך כיון שאינו ראוי לאכילה א"כ וודאי דלק"מ דלפ"ז יהיו גם דפנות של עץ וסכך של זמורות פסולים לסוכה ואיזה סוכה אשר תבנו לי, ויעיי' בחידושי המאירי מגילה כ"ד כל ענייני התפילין הכל של בהמה טהורה לא של טמאה

ולא של עץ. ולא של זהב עכ"ל א"ו דדוקא בתפילין דגוף התפילין צריך להיות מבעלי חיים בזה אמרי' דגם כל ענייני התפילין שהם נטפלות לקדושה צריך להיות מן המותר בפיך אבל בדפנות וסכך שאין להם שייכות כלל לדבר שהוא בפיך ע"ז לא שייך לומר מן המותר בפיך עכ"ל -- ומתוך דברים אלו יראה הדר"ג שליט"א כי אמרת הדבר שמואל צרופה דבתו"מ דגוף המצוה צריך שיהי' מדבר שהוא בפיך גם כל הנטפל לה צריך שיהי' מן המותר בפיך וא"ש ועל מה שכתבתי דעור הוא גורם היתר והקולמוס הוא גורם איסור וכשר מטעם זוז"ג, השיג הדר"ג מתוס' ע"ז דף מ"ח ע"ב דשני הגורמים צריכי' לעשות פעולה אחת, תמהני מדוע לא ראה דברי הר"ן והריטב"א שכ' דלמסקנא סבירא לן דאפי' הא חשיב זוז"ג כיון דשניהם פועלים בדבר אחד ומשניהם מתקיים הדבר ההוא וכ"כ השעה"מ ספ"ג מה' חמץ ומצה יע"ש וה"נ כגמר הס"ת והתו"מ ומתקיי' ע"י שניהם -- ומ"ש הדר"ג עוד דלר"ש זוז"ג רק באיסור והיתר אבל לא בכשר ופסול. שיוכשר ע"י גורם כשר, והביא ראי' מירושלמי שהביאו תוס' פסחים דף ע"ה ד"ה וגרפו, שלא תירץ דגחלים וחום התנור הוי זוז"ג ומותר, הנה גם לתירוץ הירושלמי דהתנור מצרף חום הגחלים שלא יתפזר, צ"ל דמטעם זוז"ג אתי עלה וכן הבינו כל האחרונים, דלדברי הדר"ג קשה הרי מ"מ התנור גורם שלא יתפזר החום ונצלה ג"כ מגורם הפסול א"ו דגם בזה שייך זוז"ג, ואפשר דמטעם זה ס"ל לרוב אחרונים דישראל וגוי שאחזו בסכין ושחטו שחיטתן כשירה כמ"ש הש"ך יו"ד סי' ב' סק"ל יע"ש ע"כ:

(ג) במחבר סעי' י"ח אם נדבקה אות לאות בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה פסול ואם גרר והפרידה כשר. וכתב הטו"ז ס"ק י"ח בין אחר שנגמרה וכו' מ"מ אם נמצא כן בס"ת אין להוציא אחרת דכתב ב"י בשם הרשב"א אפי' אינו גוררה כל שהוא יכול לגרור כשר וכדר"ז דאמר כל הראוי לבילה כו' וכתב מו"ח ז"ל אפי' אם נמצא כן בשבת שא"א לגוררו מ"מ א"צ להוציא אחרת כיון שמעיקר דין ס"ת יש תקנה רק דאיסור שבת רביע עלי' עכ"ל – בס' בית מאיר על או"ח הקשה טובא על האי דינא דרשב"א וסיים ת"ל:

אמנם באמת רואה אני שכל הפוסקים שבב"י הכא חולקים על הרשב"א בעיקר סברא זו שהרי כתבו בהדיא דבין מלמעלה ובין למטה כשר בתיקון ופסול בלא תיקון ולא חיישו כלל לסברת כל הראוי לבילה ואף לענ"ד אף שיודע אני ומיעוט ערכי שאיני כדאי להרהר אחר סברת הרשב"א מ"מ מאחר שאני רואה שגדולי ישראל חולקים הנני אך כמפרש דעתם, שסברי סברא דר"ז עד כאן לא נאמרה אלא גבי בילה כדאיתא במנחות י"א ע"ב בתוס' שם שכבר הי' ידוע לר"ז דאפי' לא בלל כשר ואינו מעכב ולא המציא ר"ז אלא לפרש טעמא דמתני' של ס"א עשרונים דאף דבר המפורש שאינו מעכב מ"מ ראוי

בעי והכל מטעם התוס' שם, ודומיא דהכי קריאה דבכורים ודהחולצים דכבר מפורש במתני' דאינו מעכב מועילים לנו דברי ר"ז לחומרא דמ"מ ראוי עכ"פ בעינן. משא"כ מה שמפורש בהדיא פסול כנ"ד דאף הרשב"א מודה דלגמ' דידן נאמר סתמא כל אות שאינו מוקף גויל פסול והיינו אפי' בסופו מה יועיל להכשיר מטעם כל הראוי, כל הראוי לא נאמר אלא לחומרא ולא לקולא וכו' יעו"ש:

(ד) וצ"ע מתוס' יבמות דף ל"א ע"ב ד"ה דחזו וכו' שכתבו בשם ר"ת דדוקא אלם שאינו ראוי להגיד פסול מפי כתבם כדאמרי' במנחות כל שאין ראוי לבילה אבל אחר הראוי להגיד מועיל כתב ידו כשזוכר העדות ועיי' בסמ"ע סי' כ"ח ס"ק מ"ב שכ' דהתוס' והרא"ש והמרדכי והטור ס"ל כר"ת דמותר לשלח עדותו בכתב ומשום דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת יעו"ש הרי מוכח דאף גבי מפי כתבם דמבואר בגמ' דפסול העדות מ"מ מהני כל הראוי להכשיר ולפ"ז מוכח דכל הני רבוותא ס"ל דכל הראוי נאמר גם לקולא ודלא כבית מאיר – ועיין בס' נשמת אדם לה' קריאת ס"ת כלל ל"א סי' ל"ה ובתשו' מהר"ם שיק חיו"ד בדף האחרון שלאחר המפתחות:

–

ועל מ"ש הב"ח אפי' אם נמצא כן בשבת וכו' רק דאיסר שבת רביע עלי' עכ"ל הקשה הה"ג בן אהליאב (הוא הגאון מו"ה שלמה פישער ני' אב"ד בעיר קארלסבורג) בתל תלפיות מחברת ח' דף קכ"ב מהא דא' ר"א א"ר הושעי' הפריש בכורים קודם לחג ועבר עליהם החג ירקבו (מכות י"ח ע"ב) מטעם כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת, אלמא אע"ג דרק הזמן גרם שאינו ראוי לקריאה מ"מ מיקרי אינו ראוי לבילה, ואין לומר דשאני התם כיון שמעיקר דין בכורים אין לקרא אחר החג מקרי שפיר אין ראוי לבילה משא"כ בנידון דהב"ח ז"ל, שהרי תנן תמן בבכורים והאשה והטומטום והאנדרוגינוס מביאין ולא קורין וכתב בטורי אבן במגילה דף כ' ע"ב והא דל"ה מ"ע שהזי"ג) **(עתה נגלה ס' שדה חמד מערכת חנוכה ושם דף צ"ג הביא סברא זו בשם תשו' פאת השדה סי' כ' יעו"ש:)** *) דדוקא מצוה שאינו נוהג בכל זמן מצד עצמו זהו מקרי זמן גרמא אבל הא דמן חנוכה ואילך אינו מביא אינו מצד עצמו של הימים שגורם שאינם בני הבאה אלא דבר אחר גורם להם שאין מצויין ע"פ השדה עוד ואלו היו מצויין עוד ע"פ השדה היו הימים בני הבאה וכן הא דאחר החג אינו זמן קריאה אינו מצד עצמן של הימים אלא ד"א גורם להן דאין קריאה אלא בזמן שמחה היינו בזמן קצירה ולקיטה שאדם שמח בהם ואילו היה גם אחר החג זמן קצירה ולקיטה הי' באמת ראוי לקריאה הלכך לאו מ"ע שהזי"ג נינהו משו"ה מביאים וגם מקריאה לא מפטרי רק ממקרא דא"י לומר אשר נתת

לי עכ"ל ולפ"ז קשה טובא האיך כתב הב"ח א"צ להוציא אחרת כיון שמעיקר דין ס"ת יש תקנה רק דאיסור שבת רביע עלי' הלא גבי בכורים נמי מעיקר דין בכורים הי' ראוי לקריאה גם אחר החג רק דבר אחר המעכב היינו משום דמן החג ואילך תו אין קוצרין ואין לוקטין וליכא שמחה ובכ"ז מקרי אין ראוי לבילה ומעכב וצ"ע:

(ה) עוד ראיתי בזה בשו"ת קנאת סופרים סי' ק"ל וקל"א (וגם בשאר ספרים) שכ' דמהרשב"ם ב"ב דף קנ"ו ע"ע ד"ה בשבת אמרו וכו' מוכח דדוקא בחול מקרי ראוי לבילה אבל בשבת אף דרק מכח איסור שבת רכיב עלה נחשב נמי אינו ראוי לבילה ודלא כדעת הב"ח וצ"ע:

(**וי"ו**) בענין היקף גויל דבעינן בכתיבת סתו"ם אם הוא מדאורייי' או רק מדרבנן, עיין בשדה חמד (דינים) מערכת ה"א אות ו' חילוקי דיעות בזה:

(ז) ז"ל המג"א ס"ק מ"ט: **כתב** סמ"ק ובתש"ר שהן ד' קלפי' אין להקפיד בפתוחות וסתומות אך נהגו להקפיד עכ"ל, ועיין בתשו' חתם סופר או"ח סי' ד' ושם נאמר ביאור סברת הסמ"ק בזה:

(ח) במחבר סעי' ל"ט נתקלקל רבוען יש מי שאומר שצריך לרבען וכתב הטו"ז ס"ק י"ד אע"ג דגבי ציצית וכו' שאני ציצית דכתיב ועשו להם ציצית קפיד קרא על שעת עשיה אבל תפילין מרובעות הל"מ וכל שעה בעינן שיהיו מרובעים עכ"ל. ובתשו' חסד לאברהם מהד"ת או"ח סי' ח' פקפק טובא בדין זה והעלה מדברי הרמב"ם דכל שנעשה מתחלה בהכשר אף שנתקלקל ריבוען אח"כ כל שאינה עגולה כאמגוזא כשירין לצאת בהם י"ח יעו"ש וצ"ע אם יש לסמוך עליו בזה:

(**ט**) בתפילין שנמצא באות צ' שלה הי' נוגע היו"ד בנו"ן שלה, כתב בתשו' מהרי"א הלוי ז"ל ח"ר או"ח סי' ה' דאם אין ההפרד נראה כלל כי אם בעיון היטב כיון דבתחלת ההשקפה נראה כאות צ' וגם התינוק אומר כן שוב מקרי צורת האותיות נעשו כסדר ול"ה שלא כסדרן ומותר לתקן – וכתב עוד שם, ומה שחידש מעכת"ה דלפי מה שכותבין סופרי זמנינו היו"ד השני' מהצ' ברגל שמאלי דכיון שנחסר רגל ימיני אין על זה צורת יו"ד וכיון שאינו נדמה לאות אחר מותר לתקן אמינא דילידא אמי' כוותי' תלד כי דבריו נכונים מאוד להלכה ולמעשה וכו':

(**יו"ד**) בתפילין שכתב סופר חצי פרשה בדיו הנוטה לאדום ואחר שמתייבש נעשה שחור, ומשם ואילך כתב בדיו שהוא שחור מתחלתו ועד סופו, כתב בתשו' הרי בשמים מהד"ת סי' ו' דל"ה שלא כסדרן כיון שממילא הוא משתחר אח"כ הו"ל כאלו הי' שחור

בשעת הכתיבה וגם כיון דהושחר אח"כ ממילא אגלאי מלתא למפרע דהי' בו כח השחרות בשעת הכתיבה ע"ש:

(**יא**) סופר שנתערבו לו פרשיות פסולים ברוב פרשיות כשרים כתב בתשו' מחנה חיים ח"ג לאו"ח סי' ה' דלא מהני בזה רוב דהרוב אינו פועל להפך הפסול לכשר ע"ש ועיין בתשו' מהר"ם שיק חיו"ד סי' קט"ו ד"ה ומאי שהקשה שחקר ג"כ בזה אם איסור שבטל בהיתר נתהפך למעלת ההיתר למשל חמץ שנתערב עם מצה נתהפך למצה ויוצאין בו או דע"י ביטול חשיב רק כאלו אינו חמץ אבל עדיין אינו מצה ועיין גם בס' המקנה ח"ג דף כ"ח בזה (וצ"ע קצת מירושלמי פסחי' ר"פ אלו עוברין "אם בשרובו חמץ חייב כרת אם בשרובו מצה יוצא בהן י"ח בפסח" הרי מבואר דנתהפך האיסור למעלת ההיתר) ועיין גם בשו"ת קנאת סופרים סי' י"ט כתב ג"כ כזאת וחולק מה"ט על מ"ש בתשו' יד אלי' דס"ת פסול שנתערב באחרים בטל ברוב דכל ביטול הוי כמאן דליתא אבל מ"מ אינו מצטרף למצוה ע"ש וכבר ישב על מדוכה זו חד מגדולי האחרונים ה"ה רבינו עקיבא איגר ז"ל בתשובה שנדפס בס' שער שמעון לגיסו ז"ל (דפוס ווארשא תרמ"ה) וז"ל, ואני מסתפק היכא דיש נצמחים ונתבטלו ברוב אפשר לצאת ידי מצוה צריך לאכול שימור חשוב יותר מכזית, דבכזית מקצת מן החמוצים וליכא כזית מצה, דהביטול סילק רק האיסור אבל לא דנעשה מצה לצאת בו, הגע עצמך בחוט צמר שלא נטוה לשם ציצית ונתערב בג' חוטין שנטוו לשמה וכי נימא דיצא בזה ידי ציצית, וכן בה' שנתערבו עורות פסחיה' ונמצא יבלת נימא כיון דהפסחי' היו מעורבים נתבטל הפסח שיש בו מום ונעשו כולם פסחים כשרים עכ"ל:

(**יב**) בתל תלפיות מחברת ו' אות ס"ה כתב הרה"ג מהו' שמעון סופר שליט"א אבדק"ק ערלוי יע"א, נתעוררתי מרב זקן אחד נ"י באותן המניחין תפילין גדולים עם התיתורא והמעברתא יותר מד' על ד' אצבעות שאינם יוצאים י"ח לפי המבואר בב"י סי' ל"ב שאותן המניחין ב' זוגות תפילין צריכין ליזהר שכל זוג יהא פחות מב' אצבעות עם התיתורא והמעברתא כי מקום בראש להניח שתי תפילין והוא רק מקום ד' אצבעות יע"ש ולפי"ז אף בזוג אחד אם התפלה גדולה עם התיתורא והמעברתא יותר מד' אצבעות אינם מונחים כולם במקומם ומבואר בטו"ז שהתפלה כולה צריכה מונח במקום הראוי וכו' ועיי"ש בד' צ"ח שהביא שראה תפילין של הגאון מהו' נתן אדלער זצ"ל והיו קטנים עד שתמה עליהם מאוד ובל"ס לא היו רחבים יותר מב' אצבעות רק גובהם היו קצת יותר מערך רחבם ומעשה רב, והרבה דברים שסוברים שעתה אכשיר דרי וכי דייקת

דרך הראשונים הי' יותר סלולה וכו' ולענ"ד כיון שקטנים כשרים בלי פקפוק למה לנו להכניס בפלפול וכו' עיי"ש:

עוד ראיתי בת"ת מחברת ה' אות ק"ה ת"ל אכתוב דבר נחוץ להודיע לבנ"י בדבר קשר של ראש שצריך להיות ד' והוא הלממ"ס לפי דעת הפוסקים שנתגלו בימינו ה"ה האשכול והרמב"ן והר"ן והריטב"א על שבת שלא כדעת התוס' והנה רבים עושים אותו כמ"ס סתומה ולא נודע פירושו ויש עושים ד' גמורה **(**מצאתי** בס' מעין החכמה לתרי"ג מצות במ"ע דוידוי מעשר שג"כ עמד בזה ותירץ עפי"ד התוס' בב"ב דף פ"א ד"ה ההוא למעוטי חו"ל דמאי איצטריך קרא להכי הא הוי מצוה התלוי' בארץ שאינה נוהגת בח"ל ותי' לחד תירוצא משום דאיתקשו ביכורים לבשר בחלב דכתיבי בחד קרא ראשית בכורי אדמתך לא תבשל גדי וכו' וס"ד שיהיו נוהגין אף בחו"ל ואצטריך מיעוטא א"כ י"ל דלענין חיוב נשים ילפינן היקישא דכל שישנו באכילת בשר בחלב (וכדילפינן חיובא לנשים באכילת מצה דכל שישנו באכילת חמץ וכו') ישנו בהבאת ביכורים יעו"ש ודפח"ח:)** והנה בב"י סי' ליב הביא כמה ציורים על הקשר ודקדקתי אחריהם וכולם הם כפי מ"ם סתומה רק שמביא בשם הריא"ס שהד' הוא בצד הב' (והוא מהופכת שם) וקשה דהא קיי"ל ונוייהן לבר דקאי על הקשר וצע"ג, ומצאתי בס' מצת שמורים ומועתק גם בפע"ח בשם מהר"ם דליזאני בזה"ל קשר זה נעלם מעיני רבים בבחרותי הוקשה לי כי עשו ארבעה מרובע ואנן צורת ד' בעינן ולא מנין הד' ועוד כי צורה זו שאנו עושין הוא מבפנים ואנן דוקא מבחוץ קאמרינן ועוד כי בזוהר וכו' עד שעליתי לא"י ועשו לי ד' עכ"ל. הנה חתר למצוא פתרון לקשר שעושים העולם ולא מצא, ואני העני יגעתי ומצאתי במהרי"ל ה' תפילין בזה"ל רצועות של תפילין עשויות לתלות מן הקשר ולהלאה כמין צורת ד' עכ"ל ומועתק גם בא"ר סי' כ"ז, ור"ל כי רצועה הימנית יוצאת לצד מערב ואחת יוצאת לצד צפון (וברש"י שבת ס"ב יש איזה ט"ס) והוא ד' ובזה הוי א"ש, אבל מה אעשה כי בא רעהו התה"ד בפסקים וכתבים סי' קע"ט וחקרו, ולא אעתיקנו כי העתיקו הפרישה בסס"י ל"ב עיי"ש כי צווח ככרוכיא כי הד' צריכה להיות בקשר עצמו ולא ברצועות יעו"ש, וברור לכל מבין כי הפרישה לא הרגיש שהתה"ד פליג על הפוסקים שבב"י, וכן נעלם הדבר מן הב"י ומן הרמ"א וכל הבאים אחריהם, רק בס' אני דיונה הביא דברי התה"ד ורצה לדחותם, ואני כתבתי אליו לדחות כל דבריו ותשובתו נשארה מעל וכו' לכן כל איש מבין יבין כי נשתבש הדבר מרוב הצרות (כמ"ש הטויו"ד סי' קפ"ג) וכבר כתב הרמב"ם כי א"א ללמדו בכתב רק פא"פ (וע' ב"י יו"ד סי' ר"א בריש הסי' בשם המרדכי לענין נהרות) ואולי לא דקדקו בזה יען כי סמכו על התוס' דאינו הלל"מ אבל לפי מ"ש בראש דברי בשם

הפוסקים הרבים יש לעשות הקשר ד' גמורה ואין על הקשר הזה שום קושיא ולא אאריך בדבר להציע קושיות שישנם בידי על צורת המ"ם סתומה אבל די בדברי תה"ד הנ"ל:
-- **ואודות** הקשר של ד' שעושין הרבה שיוכל להנתק הנה והנה ולדעתי יש חשש מהא דעירובין דף צ"ז זאת אומרת עניבה פסולה בתפילין וכיון שיכול ליקח הרצועה מחבירתה כולה דמי להא דיו"ד סי' ש"א בטו"ז סק"ה ועיין במחצית השקל סי' ש"א ס"ק נ"ח ובב"ח שם דהכי קיי"ל וע' גם בבאה"ט שכ' דעניבה פסולה בתפילין ואף כי במלחמות לרמב"ן כתב דאביי לא ס"ל כר"ח אבל למה לכנוס בספק פלוגתא לכן הטוב והישר לעשות ד' גמורה שלא תנתק הנה והנה והיה הקשר אמיץ עכ"ל:
(**יג**) בענין תפילין משני עורות אציין המקומות שבעלי תשובה עומדים, בשו"ת בית אפרים א"ח סי' א', בשו"ת מהר"ם מינץ מאובן ישן סי' א', בשו"ת הר המור למהר"ם בנעט סי' א', בשו"ת חתם סופר או"ח סי' ה' (עיין שם בד"ה וראיתי בס' מגן גבורים וכו' ועיי' בשו"ת קנאת סופרים סי' ל"א ול"ב שחולק בזה על החת"ס ז"ל) ועוד דברו בזה בשו"ת הרבה ועיין בס' הקובץ על הרמב"ם פ"ב מתפילין שהביא מתשו' הרמ"ע סי' ל"ח שמתיר בשני עורות התפורים ממשנה דכלים ודחה דבריו דאין ראי' משם, ועיין בס' ערוך לנר סנהדרין דף פ"ט ע"א שהוכיח מסוגי' דשם דעור א' דוקא בעינן ותפירה לא מקרי עור א' וכתב שבשו"ת בגדי כהונה הרגיש ג"כ בראי' זאת – ובס' עט סופר ח"ב כלל נ"ח כתב וז"ל בענין תפילין משני עורות עיי' חת"ס סי' ה' שמחלק בין חיבור ע"י דבק או תפירה, עיי' תשו' מהר"ם מינץ ושמן רוקח ח"ב סי' א' ותשו' רעק"א סי' י"א ותשו' שמלת בנימין סי' י"ד וכו' ע"ש (ועיין בס' חתן סופר לאו"ח דף ע"ב באורך):

סימן לג

(**א**) תפילין שע"י חיכוך נתקלקלו וניקבו הזויות מעור החיצון אלא שבתוכן יש שם קלף מדובק קיים הסותם הנקב, כתב אדמ"ו זצ"ל במהר"ם שיק או"ח סי' כ"א דכשרים והביא שגם הגאון מו"ה יוסף שאול ז"ל מלבוב הסכים עמו בזה, וכ"כ גם בתשו' מהרי"א הלוי ז"ל ח"ב סי' ס"ה, ובתשו' כנף רננה או"ח סי' ג' הביא דגם בתשו' דברי חיים ח"ב או"ח סי' ה' מסיק דניקב העור לחוד כשר ודלא כתשו' פנ"י או"ח סי' ה' דפוסל עיי"ש שהאריך ועיין בס' דעת תורה לה' טריפות בדף האחרון מהספר:
(**ב**) ברצועות שהשחירן עכו"ם וחזר ישראל והשחירן לשמן פסק המג"א ס"ק ז' דכשר ובהגהות דגול מרבבה כתב דכוונת המג"א דכשר מטעם ס"ס ע"ש וקשה לי לפימ"ש בתשו' מוצל מאש סי' י"ג דבמצוה דאיכא חיוב וודאי לא מהני אפילו אלף ספיקות

לפטור ועיי' גם בתשו' רעק"א סי' ז' דחזקת חיוב במצוה הוי כמו חזקת איסור וא"כ ל"מ ס"ס נגד חזקה, אך מצאתי בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ק"ד שכ' דהוא הביא ראי' מסוגי' דגיטין דף מ"ה דמהני ס"ס לקרות אף פרשת זכור הרי דחזקת חיוב לא אלים כשאר חזקה ע"ש:

סימן לד

(**א**) במחבר ס"ב ירא שמים יצא ידי שניהם וכו' ואחר התפלה יניח של ר"ת בלא ברכה ויקרא בהם שמע והי' אם שמוע – וכתב המחצה"ש סק"ה דא"צ לומר פ' ציצית וכ"כ הפמ"ג במש"ז סק"ב דפ' ציצית א"צ כי חשש דשמא מעיד עדות שקר בקורא ק"ש בלא תפילין תיקן בב' פרשיות, ויש לתמוה על מנהג העולם שקורין ג' פרשיות ומצאתי שכבר נשאל בזה מורי זצ"ל במהר"ם שיק או"ח סי' כ"ג ע"ש ובתל תלפיות מחברת א' אות קכ"ה עוררתי בזה והשיב הה"ג מו"ה אליעזר מאיר שימפמאן ני' (דף קכ"ד שם) דמנהג העולם נכון הוא דהא הלבוש נתן טעם לקריאת ק"ש בתפילין של ר"ת כדי לתקן וז"ל בסי' כ"ה ולא עוד אלא שגם ק"ש לא עשה בשלימות כלל שלא קיבל עליו עול מ"ש בתפילין והוה כהקריב עולה בלא מנחה וכו' מדבריו מוכח דעכ"פ ב' פרשיות הללו מוכרח לומר כדי לצאת מצות ק"ש כדינו וא"כ אי לא יחזור ויאמר גם פ' ציצית וסגי לן בקריאה דמעיקרא דהוי עכ"פ כקורא ק"ש למפרע המבואר בסי' ס"ד אע"פ שאינו רשאי יצא ואולי בכה"ג גם הפסק חשוב כבסי' ס"ה ע"כ גם המחבר נקט בשני פרשיות הללו יצא אבל מדינא גם פ' ציצית צ"ל דליהוי כסדרן ולא גרע מהאי דסי' ס' ס"ב בקרא ק"ש בלא ברכה דלהמחבר טוב לחזור ולקרות וראיתי לגדולים דבאמירת ק"ש בתפילין דר"ת תופסין רק ב' ציצית בידם להיכירא כדעת הגראו"ו כן תמיד עכ"ל:

(**ב**) **במחבר** ס"ג לא יעשה כן אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות – הנה כל הפוסקים תפסו הטעם משום דהוי יוהרא אבל בתשו' שבות יעקב ח"ב סי' מ"ד מצאתי שהביא בשם החכם השואל האלוף כה' גרשון קאבלענץ (עיין בהסכמת הגאון מלבוב ז"ל לתשו' עבודת הגרשוני שכ' ואשר יקרא היום הגאון לפנים אלוף יקרא) דאין הטעם משום יוהרא לבד דא"כ קשה על מ"ש בב"י בשם תשובה אשכנזית (והוא תשו' מהרי"ל סי' קל"ז) דלא חזינא רבנן קשישאי דנהגו כן ואף שמסתמא הי' חסידים מפורסמים למה לא נהיגי כן, לכן כתב דהוא מטעם דאיתא בפ"ק דשבת גבי י"ח דברים שגזרו שיטמאו שלשה לוגין מים שאובין דבראשונה הי' רוחצין אחר טבילה במים שאובין וגזרו שיאמרו אין אלו מטהרין אלא אלו לכך גזרו שיטמאו וא"כ י"ל דה"ה כאן שיש לגזור שאם יניחו

שניהם יחזרו ויאמרו דשל ר"ת הוא אליבא דהלכתא ולא יניחו של רש"י כלל לכך גזרו ואמרו דלא יניחו רק המפורסמים בחסידות ושוב אין לגזור שיטעו עכ"ל והרב המעריך תל תלפיות שכתב כן במחברת הנ"ל דף הנ"ל מדעת עצמו לא ראה שכבר קדמו בתשו' שבו"י הנ"ל – ולפ"ז מ"ש בס' ברכי יוסף במקומותינו רוב תופסי התורה ומקצת בעלי בתים מניחין ג"כ תפילין דר"ת ולא מיחזי כיהורא צ"ע דעכ"פ לטעם שבו"י הנ"ל אכתי אין להניח אלא למי שמפורסם בחסידות:

(ג) בכרם שלמה הביא בשם שו"ת מהרא"ף דדוקא אם מניח שניהם בבת אחת איכא משום יהורא אבל בזה אחר זה ליכא משום יהורא, ובאמת כבר כתב כן בעטרת זקנים כאן וז"ל והאר"י ז"ל לא הי' מניחם בפעם אחד מפני היהורא כי אם אחר תפילה כנזכר בש"ע – ולענ"ד המעיין בלשון השו"ע ס"ב וס"ג וסידורם זאח"ז יראה שגם בזאח"ז איכא משום יוהרא:

(ד) ומ"ש העטרת זקנים שלדעת המקובלים שניהם כשרים כ' בהגהות הגאון ר' ברוך פרענקיל ז"ל דלפי הגמרא אינו כן ולכן אין לזוז מדברי השו"ע לכוין בהנחתם לצאת בא' מהן שהן אליבא דהלכתא והשאר הם כרצועות בעלמא ע"ש:

(ה) בתל תלפיות מחברת א' אות קל"ג כ' וז"ל יש לעורר למה נוהגין לכתוב גם תפילין של ר"ת בדיו עפצים והוא פסול לר"ת. והנה לקושי' למה אין חוששין לדברי ר"ת שאין להניח הפרשיות זקופים כ' בנוב"י סי' ו' משום דר"ת יחיד בזה אבל לפסול עפצים רבים ס"ל כר"ת כמ"ש ב"י ורמ"א יו"ד סי' רע"א ואו"ח סי' ל"ב ומג"א שם סק"ב וכו' יעו"ש באריכות. ועיי' עוד במנחת חינוך מצוה תרי"ג שהעיר אמאי אין חוששין לדעת ר"ת בטוטפות השלישי שלדעת ר"ת גם זה חסר שני ואוי"ן ודלא כהרמב"ם ע"ש ועיין בזה בס' מגן גבורים בשם מעשה רוקח הספרדי ומה שפלפלו כאן המג"א והטו"ז לענין בל תוסיף עיי' בכפ"ת בחלק יום תרועה לר"ה בסוגי' דמצות צריכות כוונה דבמניח מחמת הספק אין זה בל תוסיף (והוא כובע מריטב"א סוכה דף ל"א יע"ש) ועיין בס' תוספות מעשה רב אות י"ח דהגר"א ז"ל אמר דלצאת כל הדיעות הי' צריך להניח כ"ד זוגות ושם בשיח אלי' אות ס"ד הביא בשמו דהי' צריך להניח ס"ד זוגות דכ"כ ספקי שיטות יש אלא הלכה מכריע כרש"י לכך א"צ להניח רק של רש"י ע"ש:

סימן לז

(א) במחבר ס"ג קטן היודע לשמור תפילין וכו' בספרי ילקוט הגרשוני ח"ג הבאתי בשם ידידי הרה"ג אבדק"ק קריפטש יע"א וז"ל המנהג דיתום מתחיל להניח תפילין קודם

י"ג שנה ואמרי אינשי בכדי שיהי' לזכות או"א הנפטר ועיי' בס' סת"ם סי' ל' מ"ש בזה ולענ"ד יש סמך מגמ' גיטין נ"ב ע"א דאפוטרופוס לוקח לו תפילין ולדעת בעל העיטור באו"ח סי' ל"ז דאין מניח רק כשהוא בן יג"ש ויום א' א"כ אז א"צ לאפוטרופוס ולמה הוא לוקח לו תפילין אך להנ"ל דיתום מניח קודם י"ג שנה א"ש עכ"ל – אמנם בס' כפת תמרים סוכה מ"ב ע"א בד"ה ת"ר קטן היודע וכו' משמע דלדעת בעל העיטור גם יתום אינו מניח קודם י"ג שנה יעו"ש:

סימן לה

(**א**) במחבר ס"ג נשים ועבדים פטורי' מתפילין וכו'. כתב בס' עט סופר ח"ב דף פ' ע"א: **מתני'** פ"ג דברכות נשים פטורות מק"ש ומן התפילין, כתב רע"ב תפילין מ"ע שהז"ג נשים פטורות וכתב עלה בתוס' רע"ק איגר אינו מדוקדק דהא יסוד דין במ"ע שהז"ג דפטורות ילפי' מתפילין דהוקשה כל התורה לתפילין וא"כ ל"ש טעם זה לפוטרן מתפילין אלא דבתפילין פטורות מהיקישא לת"ת ובתר הכי ילפי' כה"ת מתפילין לפטור ממ"ע שהז"ג עכ"ל, וחידוש בעיני שלא הזכיר שגם הב"י ומחבר בסי' ל"ח כ' שפטורות מתפילין מצד מ"ע שהז"ג עכ"ל עט סופר -- והנה כפי' הרע"ב הנ"ל פי' גם רש"י ז"ל בברכות דף כ' ע"א במתני' וגם עליו יקשה כקושי' רעק"א הנ"ל, וכבר הרגיש בזה בס' מעין החכמה לתרי"ג מצות במ"ע דתפילין (דפוס לבוב דף קמ"ז וקמ"ח) וכתב שם יישוב לקושי' זו ע"ש באורך, וע"ש עוד בדף קמ"ח ע"א ובדף ר"ד ע"א מ"ש על דברי הרמ"א דכאן שכתב ואם הנשים רוצים להחמיר על עצמן מוחים בידם וא"א לי להעתיק דבריו מפני הוצאות הדפוס כי רבו וכבר המליץ בכי"ב הגאון רי"ל מרגליות ז"ל ההוצאה מלאכה גרועה:

(**ב**) במחבר סעי' י"ג מנודה ומצורע אסורים להניח תפילין – בדברי חמודות מבעל תוי"ט ז"ל הל' תפילין אות קי"ח חולק על דין זה וכתב דהב"י גופי' ביו"ד סי' של"ד פסק לקולא כהרי"ף והרא"ש ורמב"ם יעו"ש וממוצא הדברים תשכיל ותבין דל"ק מה שהקשה כאן בכרם שלמה על הש"ך יו"ד סי' של"ד ס"ק י"ב דפוסק שהמנודה מותר להניח תפילין והניחו בצ"ע ועיין בס' פתחי תשובה יו"ד סי' של"ד ס"ק ב' בשם תפארת למשה ולבסוף הראה לעיין בזה בתשו' שמש צדקה חיו"ד סי' ב' ע"ש וחידוש גדול שלא זכר שר דברי חמודות הנ"ל ועיין בתוס' נדה דף ז' ע"ב ד"ה שמותי מ"ש בגליון שם ובס' מגן גבורים כאן סק"י האריכו קצת בזה לך נא ראה:

סימן לט

(א) במחבר ס"א תפילין שכתבן עבד או אשה או קטן וכו', עיין שע"ת בשם בכו"ש דתפילין שכתבן חרש או שוטה ג"כ פסולין וכ"כ פתחי תשובה בשם תשו' כתב סופר ודלא כפמ"ג דמכשיר, ועיי' אריכות בזה בשו"ת שיבת ציון סי' ל' ועיין בתשו' מהר"ם שיק אהע"ז סי' ע"ט וגם בתשו' נחלת בנימין או"ח סי' ל"א לענין חרש שאינו שומע ואינו מדבר שלמד בבית החינוך (טויבשטוומענאינשטיטוט) מהו דינו -- וע"ד המג"א סק"א דצריך שיהא בן י"ח שנה שתמהו עליו כל האחרונים עיין בתשו' מאמר מרדכי (להגאון מהר"ם זאב איטינגא ז"ל) סי' ד':

(ב) במחבר שם או מסור וכו'. בתשו' כתב סופר יו"ד סי' קל"ז נשאל אם בעינן שימסור דוקא ג' פעמים או אפי' אם לא מסר רק פעם אחת ג"כ פסול ע"ש:

(ג) במחבר שם משום דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה וכו'. בילקוט הגרשוני ח"ב הבאתי קושי' בשם תשו' ראשית ביכורים דכמו דדרשינן בפסחים כ"ח ע"ב בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ ה"כ נדרוש בקשירה וכתיבה בשעה שישנו בכתיבה ישנו בקשירה ובשעה שאינו בכתיבה אינו בקשירה ותקשי למ"ד שבת ויו"ט זמן תפילין הוא וישבתי שם על נכון ע"ש בדף כ"ב:

(ד) בס' בינת אדם בשער או"ה אות א' הביא דברי התוס' גיטין כ"ב ע"ב דכתבו דחש"ו הם בני כריתות כיון שיגדלו יהיו בר חיובא וכתב דמה"ט הוי קטן ג"כ בר זביחה אך הקשה א"כ אמאי קטן פסול לכתוב תפילין הלא הוי בר קשירה כשיגדל ותי' דהתם שאני דילפי' מוקשרתם וכתבתם מי שהוא קושר עכשיו כשר לכתוב משא"כ קטן דהשתא אינו קושר וכמ"ש בהדי' בע"ז כ"ז ע"א (תוס' ד"ה איכא) משא"כ בגט ושחיטה דלא בעינן רק שיהי' בר זביחה ובר כריתות *) והמג"א באו"ח סי' ל"ט סק"ב דכתב דכל שאינו מניח תפילין לתיאבון כשר לכתוב כמו גבי שחיטה ולפי הנ"ל לא דמי כלל דאע"ג דהוי בר זביחה ובר כתיבה מ"מ בתפילין כיון שאינו מניחן לתיאבון א"כ אינו בכלל וקשרתם וכתבתם וצ"ל דס"ל דכיון דאינו מניחן רק לתיאבון מיקרי שקושר עכ"ל ועיין בתשובת כתב סופר או"ח סי' ט' וכן בחידושיו לגיטין דף כ"ג ע"א מ"ש על הקושי' הנ"ל מתוס' גיטין כ"ב ולא זכר שר דברי בינת אדם הנ"ל ועיין גם בשו"ת חכמת שלמה להגאון ר' שלמה קוועטש ז"ל סי' א' וע"ע בתשובת מהר"י אסאד יו"ד סי' ש"ג מ"ש לחלק בין זביחה לתפילין וכבר קדמוהו רבנן בתשו' נוב"י תניינא סי' א' ובנו בעל תשו' שיבת ציון סי' ד':

(ה) **במג"א** סק"ה כתב דמי שנקטעה ידו השמאלית אעפ"י שאינו בקשירה כשר לכתוב תפילין דגברא בר חיובא הוא אלא פומא הוא דכאיב לי' עכ"ל דברים אלו מובנים יפה עפ"י מ"ש בתשו' שיבת ציון סס"י ד' דלא שייך לומר על אדם שאינו בר זביחה או בר קשירה אלא באדם אשר הוא חפשי ממצות בפטורי דגופא והיינו שרחמנא פטרו ממצות לא מפני מקרה הגוף באיזה סיבה כי אם מפני שאדם זה לא נכנס בחיוב קיום מצות ה' מצד עצמותו אבל אדם אשר מצדו מחויב ואינו חפשי ממצות ה' מחמת פטורא דגופו אלא שהוא פטור מחמת איזה סיבה ומקרה המונע אותו לקיים מצות ה' על אדם כזה אינו כופל בו לומר שאינו בר זביחה ובר קשירה כיון שאינו בפטורא דגופו כ"א מפני המניעה המונע אותו לקיים תורת ה' ומצותיו יעו"ש:

(**וי"ו**) ראיתי בס' ילקוט הרועים ח"ב אות תפילין כתב וז"ל במג"א סי' ל"ט סק"ה בנקטע ידו השמאלית לגמרי שאינו בקשירה כלל ובשו"ת חוות יאיר סי' קס"ז דזה תלי' בפלוגתא אי בעינן קרא כדכתיב ע"ש, והנה עיינתי בחו"י שם ומשמע מדבריו דלמ"ד לא בעינן קרא כדכתיב חייב להניח תפילין על יד ימין, ומ"מ דברי המג"א נכונים לענ"ד מאוד חדא דכבר כ' בתשו' סיבת ציון סי' צ"ח דהרמב"ם פוסק כמ"ד בעינן קרא כדכתיב ועוד אפי' נימא דספיקא הוא כמאן קיי"ל ג"כ לא חשיב ישנו בקשירה רק מחמת ספק א"כ פסולי' התפילין שכותב לגבי אחרים המחוייבי' מצד וודאי כמ"ש הפרמ"ג סק"א בתפילין שכתבן טומטום ע"ש לכך הוצרך המג"א לומר כיון דגברא מצד עצמותו בר חיובא הוא מקרי שפיר ישנו בקשירה- שוב מצאתי בס' מגן גבורים רס"י כ"ז שהשיגו על החוות יאיר דע"כ ל"א דלא בעינן קרא כדכתיב רק בנקטע יד העדים דשם אינו מגוף המצוה שיהי' יד העדי' בראשונה רק מחלקי המצוה הוא ולכך אמרי' דלא בעינן קרא כדכתיב אבל כאן בגוף המצוה דכתיב על ידכה בה"א דהיינו יד כהה האיך אפשר לומר דלא בעינן קרא כדכתיב ע"ש:

(ז) במחבר ס"ט לקח ממי שאינו מומחה וכו' בודק מהם שלשה קציצות וכו' אם מצאן כשרים הוחזק זה האיש והרי כולם כשרים וכו'. כאן נמי קשה דהרי לגבי חזקה זו איכא חזקה אחרת כנגדה דהיינו חזקת חיוב דגברא דמחויב להניח תפילין א"כ אוקי חזקה להדי חזקה ואיך יוצא, ועיין מש"ל סי' ל"ג ענף ב', ומצאתי שכבר הרגיש בזה בס' דברי שאול ויוסף דעת ליו"ד סי' ש"ב בתשובה לענין ספק מורכב באתרוג והעלה כיון דקודם בוא עת החיוב, התפילין כשרים מחמת חזקה, שוב גם אח"כ יוצא בהן ידי חובתן, וכ"כ באריכות בשו"ת מהריא"ז ענזיל ז"ל סי' ח"י ע"ש ותמצא נחת:

סימן מא

(א) **במחבר** ס"א הנושא משאוי על ראשו חולץ תפילין וכו'. כתב בשו"ת חיים שאל סי' ע"ד אות מ"ז ח"ל:

כתב מהר"ם שיף בשיטתו לגיטין ריש דף נ"ח שהנושא משאוי בזרועו מניח תפלה של יד על ראשו משום דמקום יש בראש להניח ב' תפילין ובשעת מלחמה שנושאין כלי זיינן על זרוען ומחזיקים ברמחים יתנו תפילין של יד ג"כ בראש עכ"ל ולפום ריהטא נראה בעיני דין זה תמוה ולא ראיתי כעת דין זה בדברי הפוסקים ואין לסמוך על זה עד שימלא ראיה מדברי הראשונים וצריך חיפוש עכ"ל:

סימן מב

(א) **במחבר** ס"ב אם התנה עליהן מתחלה אפי' לבשן אדם יכול לשנותם אפי' משל ראש לשל יד כתב החכם השואל בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' כ"ד כי האחרונים כולם בפה אחד נמנו וגמרו להקשות על זה ובס' סת"ם סי' ס"ד הביא קושיות בשם ס' מלאכת שמים מנדרים דף כ"ט דקדושת הגוף לא פקעה בכדי, ומ"ש שם כיון שנעשה מצותו אין מועלין בו הוא דבר קשה ותמוה להבין דהא אפילו נתקלקלו קדושתן עליהן ובס' קסת הסופר כלל כ"ה הביא ג"כ בשם הגאון מגינצבורג שכ' בשם ר' שמחה דלא מהני תנאי והביא ראי' מיומא י"ב דאין תנאי מועיל בבגדי כהונה כיון דאין מורידין ובפמ"ג סי' מ"ב נסתפק אם זה הוא מדאורייי' וביומא דף הנ"ל מוכח דהוא מה"ת והביא ג"כ דברי בעל כנה"ג שחולק ג"כ על השו"ע שכ"כ הרמב"ן בסנהדרין דף מ"ז דאפי' בהתנה לא מהני וכו' יעו"ש:

(ב) **ובעברי בין** בתרי תשו' מהר"ם שיק הנ"ל ראיתי שכתב שבימי בחרותו שמע קושיא בשם הגאון מו"ה משה פערלס זצ"ל איך ילפינן בסוכה דף ט' **(בס' מגן גבורים כאן ריש הסימן כתבו ג"כ חילוק זה וכתבו שהוא דבר חדש וכל האחרונים לא ירדו לזה והנך רואה שאין כל חדש וכו' וכבר קדמם בס' בינת אדם:)** דכשם שחל שם שמים על החגיגה כן חל ש"ש על העצי סוכה א"כ קשה האיך יהיו עצי סוכה מותרין לאחר סוכות הא קדושת הגוף קיי"ל דלא פקעה בכדי ונפלאתי מאוד איך נעלמו מעיניו הבדולחים דברי הטו"ז או"ח סי' תרל"ח סק"ג שהקשה על הרמ"א שכ' דהזמנה לאו מילתא הוא הא מקשינן סוכה לחג וכו' ותי' וז"ל:

ונראה דדעתו בזה דודאי אין לך לומר שכל הדינים שישנם בחגיגה יהיו בסוכה דא"כ נימא שיש גם בסוכה קדושת הגוף אלא ע"כ דה"ק קרא חג הסוכות תעשה לך ז' ימים

דדוקא בזה יהיו שוים לענין ז' ימים שתהא קדושת הסוכה לזמן זה כמו חג ולא תטול ממנו להנאתך שום דבר לבטל ממנה קדושה שלה בזה דוקא שוים ולא לדבר אחר עכ"ל:
(ג) הפמ"ג סק"א כתב וז"ל עמ"א מנחות ל"ד ב' באין לו של יד ויש לו שתים ש"ר שטולה ופריך והא אין מורידין ומשני בחדתא, אלמא אפי' אין לו ש"י אין מורידין ול"ק ניתי עשה דתפילין ש"י ונדחי ל"ת דאין מורידין יש לומר כה"ג שעושה המצוה בפיסול ל"ש דחיי' עכ"ל, ונפלאתי דקושי' מעיקרא ליתא דהא בגמ' קאמר שם שטולה עור על אחת מהן ומניחה ופרש"י על הד' בתים מכסה עור א' ונראין כבית א' ומניחה בידו וכו' א"כ מתחלה טולה ואח"כ מניחה בידו וממילא ל"ש כאן כלל עדל"ת דהא בעידנא דעבר על ל"ת דאין מורידין אכתי לא מקיים עשה דתפילין ש"י עד שעת הנחה בידו וצ"ע – ושוב מצאתי שקדמני בזה בס' תפארת ארי' לה' תפילין להגאון מהו' משה ליב ליטש ראזענבוים ז"ל מפ"ב – וארשום מה שהרהרתי עוד די"ל דעשה דתפילין אינו דוחה שום ל"ת כיון דאפשר לפטור ממנה כמ"ש התוס' ר"ה י"ז ע"א ד"ה קרקפתא וכו' בשם המכילתא דהעוסק בתורה פטור מן התפילין א"כ הרי יכול לפטור מתפילין ע"י שיעסוק בתורה והוי כענין אי אמרה לא בעינא דאינו דוחה ל"ת ועיין בשיטה מקובצת כתובות דף מ' גם אם אמרה רוצה אני דעשה כי האי קיל אינו בדין שידחה ל"ת, שבתי וראיתי דאנן לא קיי"ל כמכילתא עיין בטור וב"י סי' ל"ח ואעפי"כ לא נמנעתי לכותבו לחידודא בעלמא:
(ד) ובמשבצות סק"א כתב דאף דאין ראוי לקדושה חמורה אפ"ה אין מורידין לקדושה קלה שהרי שנינו במנחות ל"ב וכ"פ הר"מ ז"ל פ"ה מה' תפילין ס"ת שבלה אין עושין מזוזה אלמא אע"ג דאין ראוי עתה לס"ת אפ"ה אין מורידין כו' עכ"ל – והנה ידוע דהקשו מזה על דעת הטו"ז שכ' בסי' קנ"ד סק"ז דהא דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קלה היינו כ"ז שראוי' לקדושה גדולה אבל אם אינה ראוי' לזה רק לקלה טפי עדיף שיעשו בה לכהפ"ח קדושה קלה ממה שתהי' פנוי' ותגנז ע"ש. ועיין בשו"ת הרי בשמים מהד"ת סי' קל"ט שתי' דהיכי שנשארו עוד בהס"ת יריעות בנות ג' דפין או למ"ד אפי' ב' דפין דחזי להשלים לס"ת שחסרו יריעות הללו כיון דראויין להשלים לא פקעה הקדושה מנייהו א"כ לק"מ מהך דס"ת שבלה די"ל דמיירי שנשארו בה יריעות דחזיין להשלמת ס"ת א"כ הו"ל כמאן דחזיא עוד לקדושת ס"ת ולהכי שפיר אין מורידין אבל אי בלה באופן שלא נשאר וכו' מותר להורידה לקדושה קלה ע"ש וכבר הבאתי בילקוט הגרשוני ח"ר קו"א אות גניזה בשם ס' יד שאול יו"ד סי' ר"צ סק"ב שכ' בשם אביו הגמו"ה ליבוש נ"ז ז"ל דהטו"ז לא כ' כן כ"א בתשמישי קדושה כמו הארון והמטפחת משא"כ בקדושה עצמה והטעם משום דקדושת הגוף לא פקעה בכדי ודוקא בתשמישי קדושה כל שאינו ראוי

להתשמיש לא איכפת לן משא"כ בגוף הקדושה אסור לשנות וכו' ע"ש וכן מצאתי כעת גם בתשו' מהר"י אשכנזי או"ח סי' ו' ובזה מיושב כל הקושיות שהקשו על הטו"ז ע"ש (וכ"כ גם בתשו' מחנה חיים ח"ר בשנת תבר"ך סי' א' ע"ש):

סימן מג

(א) במג"א ס"ק י"א כתב מ"ע בתשו' סי' נ"ט מותר ליכנס בתפילין למבואות המטונפות אפי' יש מקום מטונף להדי' וכו' לפענ"ד דין זה צע"ק לפימ"ש בס' ערוך לנר סנהדרין כ"א ע"ב ד"ה וקרא בו וכו' דמטעם ביזוי מצוה אסור להכניס תפילין לבית הכסא יעו"ש א"כ כמו כן הוי ביזוי מצוה כשמכניסם למבואות המטונפות דגם זה בזיון הוי כדמוכח מרמ"א יו"ד ס"ס רפ"ב שכ' דאסור להרהר בד"ת במקומות המטונפי' והוא משום כבוד תורה עכ"ל מוכח מזה דאם מהרהר שם הוי בזיון תורה א"כ ה"ה אם מכניס לשם תפילין דהוי בזיון תפילין וצ"ע:

(ב) מבואר כאן בשו"ע ס"א וס"ג ובמג"א סק"ז דבתפילין מותר להשתין בהם בבית הכסא עראי כשהם בראשו ואפי' להרמב"ם דס"ל דאסור להשתין בהם כשהם בראשו אפי' בבהכ"ס עראי היינו דוקא מדרבנן משום גזירה שמא יפיח בהם כמ"ש במג"א סק"ה אבל מדאורייי' ודאי מותר וקשה לי מזה טובא על מ"ש בס' יראים לרא"מ מצוה רפ"ח וז"ל ואינו נכנס בה במרחץ "ולא להשתין מים" שנא' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו מקום שראוי לקרות בו פי' אם נכנס אינו חייב להכניסה אפי' יכסנה בעור שאין איסור בהכנסה אלא משום שמקום הראוי לקרות בעינן עכ"ל (וספר יראים הנ"ל הי' בהעלם עין מהגאון ר' צבי חיות ז"ל בהגהותיו לשבת דף ס"א ע"ש) וקשה כיון שכתב תחלה ואינו נכנס בה להשתין מים למה לי' למיכתב תו אפי' יכסנה בעור תיפוק לי' בלא"ה דצריך קרא דאסור אפי' להשתין מים דזה לא הי' אסור מצד עצמו מדאורייי' כמו בתפילין רק משום שמקום הראוי לקרות בעינן ואסור לקרות כנגד מי רגלים ואפשר דס"ל לס' יראים דס"ת חמור מתפילין לענין זה ואפי' להכניסה בבהכ"ס עראי אסור מדאורייי' ודוחק:

סימן מד

(א) עיין במג"א סק"ה במה שנהגו להתענות כשנפלו התפילין מידו ועיין בכפ"ת לדסוכה מ"א ע"ב גם עיין שו"ת הרי בשמים מהד"ת סי' קל"ט שהורה בא' שנפלה מידו ס"ת פסולה דחייבים ג"כ הקהל להתענות ב' וה' וב' דכל שהפסול נעשה לאחר הכתיבה כיון שחל קדושה עלה תו לא פקעה בכדי ודינה לענין זה כס"ת כשרה ע"ש באורך ולפ"ז ה"ה

במי שנפנו תפילין פסולין מידו חייב ג"כ להתענות יום אחד אמנם מצאתי בשו"ת חיים שאל סי' י"ב שכ' דבס"ת אין להקל לענין תענית אפי' בס"ת פסול (ובעל הרי בשמים כפי הנראה לא ראה תשובה זו) אבל בתפילין נראה להקל (אפי' בתפלין כשרים) כיון דהפרשיות מחופין עור ושם שדי הרשום ברצועות אינו כתב גמור כמ"ש התוס' ביומא דף ח' ע"א וכיון דלא נזכר בש"ס ופוסקים דיתענה מי שנפלו מידו התפילין יש להקל לתשושי כח ובמקום תענית זה יתנו צדקה לכפרתם ע"ש, ועיין בשו"ת אמרי אש או"ח סי' ו' שכ' סמך למנהג העולם שמתענים כל הקהל שעומדים שם בעת נפילת הס"ת מן הירושלמי דסוטה המובא ברמב"ן פ' כי תבא בפ' ארור אשר לא יקים וכו' זה החזן ופי' הרמב"ן זה החזן דהיינו המתעסק בבהכ"נ שאינו מקים ספר התורה להעמידו כתיקנו שלא יפול ע"ש ולפי פי' זה מי שהעמיד ס"ת שלא כתיקנו ועי"ז נפל אפי' בשוגג (כמו החזן שכ' הרמב"ן) הרי הוא בכלל ארור א"כ ראוי להתאמץ לתקן שיצא מכלל ארור ויהי' בכלל ברוך ע"כ נכון שיתענו כולם כי כל אחד לבו נקפו אולי אם הי' משגיח היטב הי' יכול להחזיק לבלתי יפול לארץ, ולענין מספר התענית כתב שיתענו ב' ה' ב' בימי שובבים הבע"ל כי גם בשנה פשוטה יש יתרון לימים האלה כנודע:

(**ב**) עיין לעיל סי' מ"ג במג"א ס"ק י"א שהביא ראי' מברכות דף כ"ה ר' אבוהו הוי אזיל וקרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק כו' ושכחתי להביא שם שבס' כרם שלמה הקשה עליו מאי ראי' מייתי מר"א דלמא בשבת או בלילה הוה דאזיל וקרי ק"ש דלאו זמן תפילין הוא וכתב דבשו"ת תשובה מאהבה נדחק ליישב קושיא זאת ואינו בידי לעיין בו:

[**בתשו**' בשמים ראש סי' כ"א כ' דבעל קרי כ"ז שלא טבל אסור בתפילין ובתשו' פרשת מרדכי או"ח סי' ה' כתב דליתא ולא הרא"ש חתים עלה ע"ש]:

סימן מז

(**א**) במחבר סעי' ז' ברכות אהבה רבה פוטרת ברכת התורה וכו' וכו'- כ' בס' מגן גבורים הא דאה"ר פוטרת הוא דוקא כשמכוין עצמו לפטור באה"ר לימוד התורה או אף בסתם אבל אם אינו מכוין רק לשם ברכות ק"ש בלבד ודאי צריך לברך שנית (וכ"כ בפמ"ג סי' נ"ב במשבצות) והביאו כדמות ראי' לזה מהא דנדרים פ"א ע"א מפני מה ת"ח אינם מצויים וכו' רבינא אמר לפי שאין מברכין בתורה תחלה כדאר"י א"ר מאי דכתיב מי האיש החכם וכו' אר"י א"ר לומר שאין מברכין בתורה תחלה והקשה בס' גדולות מרדכי על המרדכי בשם הגאון מו"ה חיים ז"ל כיון דעכ"פ קראו הק"ש עם הברכות א"כ ממילא

נפטרו בברכת אהבה רבה א"כ א"צ כלל לבה"ת, ולפ"ז א"ש דבאמת אם אין מכוונים לפטור עצמם ודאי צריך לברך בה"ת, והם היו מכוונים באה"ר רק לפטור ק"ש בלבד ולא הי' נחשב בעיניהם התורה להודות עלי' ולכך שפיר קאמר לפי שאין מברכין בתורה תחלה ובזה יש לפרש דא דאמרי' שם דבר זה שאלו לנביאים ולחכמי' ולמה"ש ולא פירשו עד שפי' הקב"ה בעצמו, וכבר התפלאו בזה הרר"י והר"ן וכל הקדמוני' מה זה שנעלם מעולם עון זה והלא ראו אותו בעיניהם שלא ברכו בתורה תחלה, ולפ"ז א"ש דבאמת כיון שראו אותם קורין הק"ש עם הברכות ואדם יראה לעינים ואף מלאכי השרת אין יודעין דברים שבלב (עיין באלי' רבה סי' ק"א סק"ח) א"כ לא ראו שום עון דהרי מצד הדין לא הוצרכו לבה"ת דכבר נפטרו באה"ר, אבל הקב"ה בוחן כליות ולב הוא ידע אשר נבזה בעיניהם התורה עד שכיוונו בפי' שלא לפטור אותה אף באה"ר ע"כ גילה הקב"ה בעצמו על עזבם את תורתי ודפח"ח:

(ב) **במחבר** סעי' י"ב ומג"א ס"ק י"ב בניעור כל הלילה אם צריך לברך ברכת התורה בבוקר עיין בשו"ת השיב משה סוף סי' ב' שהביא ראי' שאין עלי' תשובה דאפי' לא הפסיק בשינה צריך לברך בה"ת דהיום גורם לברכה שיבוא ולאו בהפסק שינה תליא דהרי מרע"ה ודאי הי' נזהר שלא יישן שיתין נשמין כמו דוד המע"ה ולא הפסיק מעולם בשינת קבע ואפי"ה בירך בה"ת כדאיתא בברכות כ"א ע"ע מנין לברכת התורה וכו' שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו עיין בפירש"י שם ואי אמרת בהפסק שינה תלי' מלתא א"כ האיך בירך מרע"ה בה"ת כשבא לפתוח בדברי שירה קודם מותו הלא בברכה ראשונה שבירך בשעת קבלת התורה הי' נפטר בה עד יום מותו כיון שלא הפסיק שום פעם בשינת קבע א"ו לאו בהפסק שינה תלי' רק היום גורם לברכה שיבוא ע"ש באורך ודפח"ח (הגם שיש להשיב קצת דמרע"ה בירך להוציא כל ישראל ידי חובתן אעפ"י שהוא הי' פטור כדקיי"ל כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא מיהו לפימ"ש רש"י ר"ה כ"ט הטעם משום דכל ישראל ערבין זה בזה במצות י"ל דמרע"ה שהי' משבט לוי אינו בכלל ערבות כמ"ש הצל"ח ברכות דף כ' ע"ב דכהנים ולויים אינם בכלל ערבות ע"ש שנתן ב' טעמים לדבר א"כ אם הי' הוא פטור מבה"ת לא הי' יכול להוציא אחרים ידי חובתן אמנם באמת משמע בגמ' ברכות הנ"ל דכל ישראל יצאו בברכת משה מדלא קאמר להם אלא הבו גודל לאלקינו בעניית אמן ודי בזה שיצאו ידי:

חובתן וצע"ק):

(ג) ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סס"י א' כתב אנו עושין כהמג"א לכתחלה להניח להוציא עצמו ע"י אחרים ידי חובתו אבל אם אין כאן מי שיוציא אותו מברך בעצמו והטעם

דהרי בעירובין פ' הדר חד אמר לא אברי לילה אלא לשינתא וח"א לא אברי וכו' לגירסא, ואמרינן דלא פליגי הא בתקופת טבת וכו' וכבר כתבו הספרים שצריך אדם לישן עד ד' שעות או יותר, וא"כ אותה שעה שצריך אדם לישן אז בודאי אינו מחויב לעסוק בתורה כיון דלא אברי לילה אז אלא לשינתא וא"כ יש איזה שעות בלילה דאינו מחויב לעסוק בתורה ואפי' אם הוא ניעור ועוסק מ"מ אינו מחויב וכל שאינו מחויב בדבר מפסיק בין החיוב וכעין דאמרי' לענין ציצית אם לילה לאו זמן ציצית צריך לברך בבוקר מחדש וא"כ שפיר מברכין ואפי' ניער כל הלילה צריך לברך כיון דאפסיק זמן שאינו מחויב ע"ש ועיין עוד שם בסי' ב' מ"ש נתינת טעם על מה שנוהגין לומר אחר ברכת התורה אלו דברים שאין להם שיעור וכו' ומוסיפין וגורעין ממה דאיתא במשנה וגמרא ועתה לא עת האסף דבריו מפני מיעוט הפנאי:

סימן נ

(**א**) במחבר ס"א קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק איזהו מקומן ובריייתא דר"י וכו'. הטעם שבחרו באותו פרק כתב הרא"ה לפי שאין בו מחלוקת כלל והוא משנה ברורה למשה מסיני ובאמת נמצא מחלוקת בזה הפרק לענין פסח אינו נאכל אלא עד חצות ואנן קיי"ל דנאכל כל הלילה כרע"ק והאחרוני' חתרו בזה להשיב ולא יכולו (עיין בפרמ"ג) אמנם מצאנו בריטב"א לע"ז דף י"ט שכ' דכוונת מורו הוא דהיא נשנה סתם בלא מחלוקת אם כי יש בו מחלוקת והוא הנכון – כ"כ בס' מגן גבורים באלף המגן סק"א-- (ב) כתב בסידור יעב"ץ בדיני שחרית לשבת וז"ל:

ככה אני אומר בענין פרק איזהו מקומן אין ראוי לאומרו בשבת, אע"פ שבודאי לשנותו דרך למודו אין בכך כלום, מ"מ כאן שאומרים אותו כדי לצאת י"ח ע"י עסקנו בתורת הקרבנות (שזהו עיקר הטעם שקבעוהו וכן צריך לכוין בו ודאי) ע"כ הדין נותן להניחו בשבת שאין קרבין בו חובות שאין קבוע להם זמן אבל בריייתא דר' ישמעאל ודאי אומרה לעולם עכ"ל וכדדומה לי דבכ"מ נתפשט המנהג דלא כוותי':

סימן נא

(**א**) במחבר ס"א אומרים ברוך שאמר וכו'. הפר"ח תמה מאחר שנסתם ונחתם התלמוד האיך יכלו הגאונים לתקן ברכות מחודשות וכו' ועיין באלי' רבה בשם ספר היכלות ששבח זה תקנוה אנשי כנסת הגדולה וא"כ לק"מ ושוב מצאתי בפמ"ג שהרגיש בזה:

(**ב**) במג"א סק"ט תמה על שנהגו ביום המילה שאומר המוהל וכרות ומחלק קצת פסוקים דהא אמרי' ספ"ק דברכות כל פסוקי דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן. ותי' בס' מגן גבורים עפימ"ש בשו"ת יכין ובועז להרשב"ש ח"ב סי' ב' דהיכא דמתחיל ומסיים במקום דאיכא פיסוק טעמים אתנחתא או זקף קטן שרי דפיסוק טעמים הלממ"ס הוא ולפ"ז גם כאן כיון דעכ"פ הם מסיימים ומתחילים מאתנחתא או בזקף קטן במקום דאיכא פיסוק טעמים הוי שפיר פסוקי דפסקי' משה ועיין בתשו' ח"ס או"ח סי' י' ובמגן גבורים לקמן סי' ס"א סק"ג, ובסידור עיון תפלה להמאוה"ג מו"ה שמרי' שמעריל מרומלוב כתב דשתיקה ל"ה הפסק כדאמרי' לענין יהא שמי' רבה מברך אסוקי מלתא בעלמא היא (כוונתו כיון שכל אחד אומר גם פסוק של חבירו אלא ששותק בנתים לכך ל"ה הפסק) יעו"ש:

(**ג**) ברמ"א ס"ט אין אומרים מזמור לתודה לא בע"פ ולא בעיוה"כ. והמג"א ס"ק י"א הביא בשם הכנה"ג דיש נוהגין לאומרו בערב יוה"כ, ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' נ"ט מביא ראי' לדעת רמ"א ע"ש, ואין להאריך בדבר שכבר נהגו במדינות אלו כהרמ"א:

(**במש"ל** בענין כל פסוקא דלא פסקי' משה וכו' תמה הגאון ר' ישעי' פיק זצ"ל בס' אומר השכחה של נמצא מזה נזכר לדינא בטוש"ע):

סימן נג

(**א**) במג"א סק"ח כ' דבעל מום פסול להיות ש"ץ דבזוה"ק פ' אמור כ' דבע"מ הוא פגום ועוד הקריבהו נא לפחתך וגו':

כתב בתשו' בנין ציון סי' ה' לכאורה הי' ק"ל על פסק המג"א ממה דפסק בשו"ע (כאן) סעי' י"ד דסומא יורד לפני התיבה שוב ראיתי שגם בפרישה הסכים מכח טעם זה עם הרש"ל אבל קשה על המג"א, אכן אפ"ל דס"ל כמ"ש בשו"ת מהר"י ברונא הביאו הא"ר (כאן) דדוקא לש"ץ קבוע אין ליקח בעל מום אבל להתפלל באקראי שרי ולזה יש הוכחה מלשון שו"ע שכ' דסומא יורד לפני התיבה ולא נקט הלשון כמו בשאר מקומות בסי' זה שראוי להיות ש"ץ משמע דדוקא לירד באקראי לפי התיבה שרי לבע"מ וגם לסומא אבל לא להיות ש"ץ בקביעות ועיי"ש שהעלה דלכ"ע אין למנות לש"ץ קבוע איש אשר פרחה צרעת על פניו אשר לא יוכל להרפא שנמאס לבני אדם להסתכל בו בזה הכל מודים שאין בשליח כזה כבוד המקום למנותו לש"ץ ע"ש:

(**ב**) ועל מ"ש המג"א כאן והאריך בשם תשו' הגדולי' דאפי' המיר ושב יכול להיות ש"ץ, כתב בחידושי בכור שור תענית דף ט"ז לפמ"ש בשם הזוהר דיש ליזהר בבע"מ דהו"ל

פגום והמג"א ג"כ פסק כן א"כ ה"ה בהמיר ושב דהא כ' תוס' תענית דף כ"ז ע"א (ד"ה אי מה) דהמיר ושב ה"ל כבעל מום ע"ש וק"ל:

(ג) במחבר סעי' כ"ה אין מסלקין חזן מאומנותו אא"כ נמצא בו פסול. עיין בשו"ת מהריא"ז ענזיל ז"ל סי' י"ג שכ' דה"ד במינוי נשיאות ובזה גם ש"ץ בכלל יען שהוא נעשה שליח ואמצעי בין ישראל לאביהם שבשמים אבל אין בכלל זה בעלי אומניות כמו שו"ב ומנקר וסופר שאין אלו בכלל נשיאות אלא כשאר בעלי מלאכה ורשאי' הצבור לסלקן אפילו בלא פסול כל שקיבלום סתם ולא קבעו זמן, אמנם בתשו' בית יצחק חיו"ד (ח"ר סי' ל"ד) כתב דענין שחיטות הוי מינוי של כבוד לפי המבואר ביו"ד סי' י"ח דעכשיו נהגו למנות אנשים ידועים על השחיטה והבדיקה ולהם מחלו חכמים כבודם כי הם זהירים וזריזים א"כ הנה זאת מינוי של כבוד כמו שוטרי הדיינים וגבאי צדקה וכו' ויש לבן חזקה בזה כמו בש"ץ המבואר בש"ע סי' נ"ג וכ"כ באשל אברהם הנדפס בש"ע הקטנים באו"ח סי' נ"ג דמינוי לשוחט הוי כשאר מינוי לישראל דבנו יורש אחריו ושייך בו השגות גבול עיי"ש מבואר דדין שוחט ככל מינוי של נשיאות א"כ ודאי דאין לסלקו מאומנותו אא"כ נמצא בו פסול כמו בחזן המבואר כאן:

סימן נה

(א) ברמ"א ס"ה ומיהו אין מדקדקים בשערות אלא כל שהגיע לכלל שנותיו מחזיקינן אותו כגדול ואמרי' לענין זה מסתמא הביא ב' שערות – והטעם דלענין תפלה וצירוף עשרה דהוא מדרבנן סמכינן על חזקה דרבא – ובשו"ת ראב"ח סי' ל"ח פלפל הרבה בזה ונסתפק אי סמכינן כאן על חזקה זו ואף דהוא מדרבנן מ"מ כיון שיכול לברר לא סמכינן על חזקה היכא דאיכא לברורי כדאמרי' בפסחים דף ד' למאי נ"מ לישיילי' הרי דאף דחזקתו בדוק מ"מ אם ישנו כאן לא סמכינן על החזקה היכא דאיכא לברורי אף דהבדיקה אינו רק מדרבנן ע"ש – ובס' מגן גבורים תי' דלדידן א"צ לברר כי קיי"ל באהע"ז סי' קנ"ה סעי' כ"ב דאין ממאנין בזמן הזה אף דנבדקו ולא נמצאו ב' שערות משום דקיי"ל גומות אעפ"י שאין שערות ואין אנו בקיאין בזה ע"ש, ומעתה ממילא ליכא לברורי לדידן כיון דאף אם לא ימצא השערות עדיין יש ספק שמא איכא גומות, וגומות אעפ"י שאין שערות, ואין אנו בקיאין לבדוק אחר הגומות היכא דליכא שערות, ומעתה כיון דאינו עומד להתברר מכל וכל שפיר סמכינן על החזקה וכמ"ש הנוב"י לענין ס"ס דאם אינו יכול לברר ב' הספיקות א"צ לברר כלל ע"ש וה"ה בזה ובזה תי' קושי' האחרונים בהא דקאמר בברכות דף מ"ז ע"ב הא גופא קשיא אמרת הביא ב' שערות אין לא הביא לא,

והדר קתני אין מדקדקין בקטן, ומאי קושיא דלמא הא דקתני אין מדקדקין בקטן מיירי בהגיע לכלל שנים דאמרי מסתמא הביא סימנים מטעם חזקה דרבא (עיין לקמן סי' קצ"ט סעי' י' ברמ"א) ולפ"ז א"ש דשפיר מקשה איך קתני ואין מדקדקין בקטן, משום דכיון דבזמן הש"ס הי' בקיאין לבדוק אחר גומות א"כ ממילא שפיר ליכא למיסמך על חזקה דרבא כיון דיכול לברורי אם יש בו גומות ושערות וז"ב ודפח"ח:

(**ב**) במג"א ס"ק יו"ד פסק דנער הנולד בשנת העיבור באדר ראשון ושנת י"ג שלו ג"כ מעוברת אפ"ה לא נעשה בר מצוה עד אדר שני:

והגאון בעל מעיל צדקה בתשו' סי' כ"א חולק עליו ומביא ראי' מן המכילתא בילקוט יהושע דר"א המודעי ס"ל דמרע"ה נולד בז' אדר ראשון ומת בז' אדר ראשון א"כ סובר דנתמלא שנתו באדר הראשון ושאר תנאים לא פליגי עליו רק מטעם אחר א"כ מי יוכל לפסוק דלא כר"א המודעי, אמנם בתשו' אמרי אש חאו"ח סי' נ"ה סותר ראי' המעיל צדקה ונשאר פסק המג"א קיים יעו"ש:

(**ג**) בטו"ז סק"ד חולק על פסק המחבר ס"ו דישן מצטרף למנין והקשה עליו כמה קושיות, ועיין בשו"ת מהר"י אסאד או"ח סי' כ"ו דמתרץ כל קושיותיו בטוב טעם, גם עיין בס' שדה חמד (כללים) מערכת יו"ד שהאריך בזה כל הצורך והביא דגם הרב זכור לאברהם אביגדור בתשו' בחא"ח סי' י"א השיג ע"ד הטו"ז שדברי תימה הם דאטו מפני שהוא ישן יצא מכלל ישראל לא ניחא למרייהו דנימא הכי ואף דשורה רוח טומאה על הישן הא מקרא מלא דבר הכתוב השוכן אתם בתוך טומאותם ופרש"י אעפ"י שהם טמאים שכינה ביניהם ולגבי צירוף לעשרה דתלי בבני קדושה וכל בי עשרה שכינתא שריא ישן הרי הוא מבני ישראל ומבני קדושה ושפיר מצטרף ר ומה שהקשה הפר"ח מההיא דאהע"ז סי' קל"ח דאם נתן לה הגט כשהיא ישנה אינה מגורשת תי' בס' דבר אלי' סי' נ"ה דהתם טעמא אחרינא איכא משום דהגט לא מינטר וכ"כ הר"ן בגיטין ואדרבה משם ראי' דישן כנעור דמי דהא בנתן לה כשהיא ישנה א"צ ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה עכ"ל – וכתב שם עוד דבס' מתת ידו סי' י"ד ג"כ האריך ליישב קו' הטו"ז והפר"ח בדין זה בדברים ישרים ונכוחים וסיים שדין זה דישן מצטרף שריר וקים יעו"ש:

סימן נו

(**א**) ברמ"א ס"א ויש לעמוד כשעונין קדיש וכל דבר שבקדושה ועיין במג"א סק"ד בשם כתבי האר"י דט"ס הוא בירושלמי:

ועיין מ"ש בזה בתשו' מהר"י אסאד או"ח סי' י"א בשם תשו' שנות חיים סי' פ"א וס' בגדי ישע על האו"ח, וכתב דמקור הדין הוא במס' סנהדרין דף ס' ואינו ט"ס בירושלמי ומ"ש המג"א כמדומה שהכי איתא במדרש הוא פלא דהרי הוא ש"ס ערוך:

(**ב**) ראיתי בא"ר סק"ה שכ' שמצא בספר המנהיג דמיכאל וגבריאל רפאל הממונין על ישראל מכירין בלשון ארמי. ועיין מה שנדפס בשמי בזה בתל תלפיות מחברת ה' צד מ' אות י"א על מהרש"א בח"א לסנהדרין צ"ב:

סימן נח

(**א**) כתב בס' כרם שלמה:

הפרמ"ג בסי' רל"ט הקשה למה אין מברכין אקב"ו על ק"ש ותי' אפשר שהוא בכלל מה שמברכין לעסוק בד"ת כי ק"ש בכלל התורה עכ"ל, ואדמ"ו זצ"ל במהר"ם שיק או"ח סי' ט"ל כ' טעם משום דק"ש תלי' בכוונת הלב ועל דבר שבלב אין מברכין כמ"ש הטור או"ח סי' תל"ב דלכך אין מברכין על ביטול חמץ ע"ש, ומכולם נעלם מ"ש האבודרהם בסדר שחרית של חול ופירושה (דפוס ווארשא דף כ"ד) וז"ל והטעם שאין מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו על קריאת שמע כמו בשאר מצות מפני שענין הברכות כולם הוא לקבל עול מלכות שמים עלינו כדאמרי' בפ' כיצד מברכין שכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה ופסוק שמע יש בו הזכרת השם וג"כ הוא נחשב כמו מלכות כדאיתא בר"ה והרי הוא חשוב כברכה עכ"ל וכבר העיר בזה בס' לקוטי מהרי"ח שנדפס מחדש:

סימן נט

(**א**) במג"א סק"ב מעריצים ומקדישים כולם במ"ם בסוף תיבה עיין במחה"ש הטעם דמלאכים כולם זכרים לכן צ"ל במ"ם דהוא לשון זכר אבל נו"ן סוף תיבה הוא לשון נקבה ומה שמקצת נוהגים לומר רצון קוניהם ויש מפקפקים שהוא לשון רבים חלילה וחס, עיין בתשו' לחם רב מבעל לח"מ ז"ל סי' א' שהביא דהרי"ף ורמב"ם גורסים גם בברכת הלבנה ששים ושמחים לעשות רצון קוניהם ואין לחוש לחשש ריבוי כי מצינו כ"פ בקרא לשון רבים ליחיד עיי"ש באורך וסיים דיפה הם אומרים קוניהם ויחזיקו במנהגם ועיין בסידור עיון תפלה להגמ"ה שמעריל מרומלוב מ"ש בשם הגר"א ולא ראה תשו' לחם רב:

הנ"ל: (ב) במג"א בסק"ה כתב:

וכ"מ בהג"א בספ"ג דר"ה עיין מ"ש בזה מורי זצ"ל בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ל"ח:

סימן ס

(א) במחבר ס"ד י"א שאין מצ"כ וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיי' אותה מצוה וכן הלכה – האחרוני' ז"ל האריכו בדין זה ועיין בספר המקנה ח"ג כלל כ"ג בזה ומביא שבס' אמרי בינה או"ח סי' י"ד מביא בשם ספר חרדים גם מ"ד דמצות אצ"כ מודה דמ"ע הוא ולעבדו בכל לבבכם וזה נאמר על כל המצות רק דאינו מבטל המצוה בביטול מ"ע הזאת בכללית אבל מ"מ אם עשה שלא בכוונה אף דקיים מצוה הפרטית מ"מ ביטל העשה הכוללת דלעבדו בכל לבבכם, עוד מביא שם חקירת הטורי אבן בחגיגה דף ה' דאם מצ"כ למה תיקנו חכמים מצות חינוך לקטן הא בלא כוונה אין כאן מצוה וקטן לאו בר כוונה הוא, והנה מלבד די"ל בפשוט דעיקר החינוך כדי להתרגל בעבודה ויקיים בקטנותו עכ"פ מעשה המצוה וע"י שיתרגל במצות יקיים גם בגדלותו ואז יהי' בר כוונה ויקיים המצות כדינו במעשה ובכוונה, נלע"ד עוד דטעם המ"ד דמצות צריכות כוונה משום דבלא כוונה מבטל המ"ע דלעבדו בכל לבבכם כנ"ל דזה מצוה כוללת לכל המצות לכך אינו יוצא כלל אפי' מצוה הפרטית כמ"ש יד מלאכי סי' שד"מ כ"מ דא"ר עביד הכי ואיהו לא עביד הכי אלא בענין אחר מהני לאביי ולרבא לא מהני ע"ש וה"נ שהתורה אמרה שיקיים כל מ"ע בכוונה מדכתיב ולעבדו בכל לבבכם ואיהו לא עביד הכי אלא קיים המצוה בלא כוונה לכן לא מהני ובטל גם מ"ע זאת והתינח בגדול דהוי בר כוונה ומצווה במ"ע דלעבדו בכל לבבכם אבל בקטן דאינו בר כוונה לכ"ע המעשה עומד במקום הכוונה ואצ"כ כלל כנלע"ד:

(ב) במחבר ס"ה הקורא את שמע וכו' אפי' הי' קורא בתורה או מגיה הפרשיות הללו בעונת ק"ש יצא והוא שכיון לבו בפסוק ראשון וכתב המג"א סק"ד אע"ג דבסעי' ד' פסק דמצות בעי כוונה וכו':

וכתב בחידושי רז"ה להגאון ר' וואלף אלעסקר מבראד זצ"ל איני יודע מאי קשיא לי' שהרי הוא עצמו כתב בסק"ג דדוקא מצוה דאורייתא אבל מצוה דרבנן א"צ כוונה, ולקמן סי' ס"ז סק"א מביא בשם הרשב"א. והכ"מ דפסוק ראשון בלבד הוא דאורייתא והשאר הוא מדרבנן ומשו"ה יצא שאר הק"ש אפי' לא נתכוין לצאת כן כראה ברור וצ"ע:

(ג) מורי זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה תכ"א מביא קושי' במתניתן דר"פ הי' קורא אם כיון לבו יצא וקשה הא אנן קיי"ל באו"ח סי' ס"א דאם קרא ק"ש ולא אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא יצא והא במתני' תנן סתם הי' קורא בתורה והתם מיירי בלא ברשכ"מ ואפ"ה תנן דאם כיון יצא ע"ש:

סימן סא

(א) במחבר ס"ט אסור לומר שמע ב' פעמים וכו' בתשו' בנין ציון סי' ל"ו נשאל על מה נסמך המנהג לומר בר"ה ויו"כ ויו"ט בשעת הוצאת ס"ת ג"פ י"ג מדות ואין חוששין למה שאחז"ל האומר שמע שמע משתקין אותו, והשיב עפ"י שיטת הב"ח כשכל הקהל אומרין אותו ליכא קפידא ומה שתמה עליו המג"א כאן סק"ט תי' על נכון (ועיין גם באלף המגן דלכתחלה מודה הב"ח שלא יאמרו רק היכא שיש כבר מנהג לומר ב' פעמים אין לבטלו מאחר דבצבור ליכא חשדא כ"כ ועיי' גם בספר הקובץ על הרמב"ם פ"ב מה' ק"ש) ובלא"ה נראה לחלק דדוקא באומר שני דברים שווים דרך תחנה ובקשה או דרך שבח ותהלה שייך החשד לא כן בקורא פסוקי תורה וכתובים, וראי' לזה שהרי מצוה לחזור הפרשה שנים מקרא ועפ"י האר"י יש לכפול כל פסוק ופסוק וקורין הפסוק שמע ישראל ב' פעמים זאח"ז ואין קפידא וכיון דמה שמזכירים י"ג מדות אין זה דרך תחנה דא"כ יהי' אסור לאומרם ביו"ט אלא עכ"ח לא אומרים רק כקורא פסוק בתורה, וכן בואני תפלתי, ע"כ אין בזה משום קורא שמע וכופלו עכ"ל ובס' פתחי תשוב' לאו"ח סי' תקפ"ד כתב לולי דמסתפינא הייתי אומר דבי"ג מדות לא שייך כלל החשד דב' רשויות כמו בשמע דהענין שהיו אומרים א' פועל טוב ואחד פועל רע וכי"ב מהבליהם והי"ג מדות גופי' הוא סתירה לדבריהם דבו נכלל כל המדות והנהגות העולם והכל ביחיד כידוע ליודעי חן עכ"ל (וצע"ק דבפסוק שמע ישראל ג"כ נרמז כוונה זו לדעת המפורשים ז"ל דאעפ"י שהוא מתנהג עם אחד במדה"ר שהוא ה' ועם א' במדה"ד שהוא אלקינו אעפי"כ הכל אחד):

סימן סב

(א) במחבר ס"ג צריך להשמיע לאזנו מה שמוציא מפיו ואם לא השמיע לאזנו יצא הגאונים בעלי מפה"י הביאו באלף המגן, ספרי פרשת ואתחנן פ' ל"א וז"ל:
אמר הקב"ה ליעקב ראה שהיית מתאוה כל ימיך שיהיו בניך משכימים ומעריבים וקוראין ק"ש וכן אמרו הקורא ק"ש ולא השמיע לאזנו יצא והוא משולל ביאור ועיין בזרע אברהם שם עכ"ל, אמנם בילקוט שמעוני שלפני (דפוס ווארשא) רמז תתל"ג מובא ג"כ הספרי הלז בזה"ל א"ל הקב"ה ליעקב וכו' מכאן אמרו הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא, ומ"ש מכאן אמרו לענ"ד מלתא באפי נפשה היא ואזיל בשיטת ר' יוסי ברכות ט"ו ע"א דס"ל בלא השמיע לאזניו לא יצא משום שנאמר שמע ישראל השמע לאזנך מה שאתה מוציא בפיך, וזה כוונת הספרי דפתח לדרוש על שמע ישראל דקאי

על יעקב דהוא ישראל סבא, וכאשר גמר הדרש ההוא חתר לדרוש פסוק שמע ישראל מכאן אמרו הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא ואח"כ דורש והולך, ה' אלקינו, עלינו לייחד שמו ביותר וכו' ע"ש, והוא פשוט מאוד ואין כאן תימה כל עיקר:

סימן סו

(**א**) בטו"ז סק"א כ' ועל פי' הרא"ש ק"ל ממ"ש גבי יעקב כשבא אליו יוסף לא הפסיק בק"ש כמ"ש רש"י בחומש והרי מצינו במק"א שחלק לו כבוד בשביל המלכות כדכתיב ויתחזק ישראל ופרש"י מכאן שחולקין כבוד למלכות וא"כ למה לא הפסיק בשמע בשבילו:

עיין מ"ש בזה בס' לוית חן פ' ויגש בפ' ויפול על צוארו ב' תירוצים, ובתירוץ הב' העלה לדינא דאם שאשהות לשאול בשלומו עוד אחר ק"ש אין מפסיקים. בשביל שאלת שלום אדם נכבד ולכך לא הי' יעקב מפסיק בק"ש לשאול שלום בנו אחר שהי' מצוי לו גם אחר זה לשאול בשלומו למה יפסיק חנם ע"ש:

(**ב**) במחבר ס"ג לקדיש ולקדושה ולברכו מפסיק אפי' באמצע הפסוק וכ' המג"א סק"ה דאם פוסק לשאול מפני כבוד ב"ו ק"ו מפני כבוד הקב"ה ומה"ט נ"ל דאם שמע קול רעמים יפסיק ויברך:

עיין בתוספת רע"ק איגר למשניות פ"ב דברכות אות ט"ו מ"ש בזה:

(**ג**) הגאון מו"ה שלמה קלוגר זצ"ל כ' בשו"ת שירי טהרה לה' נדה סי' ק"צ סוף תשובה י"ט שאין להפסיק בתוך ק"ש לומר הי"ג מדות עם הצבור אף דהוי דבר שבקדושה מ"מ מדינא דש"ס אין שום חיוב לאמרן וגם אינו מחויב לענות אם שומע, והרי באמן אחר ברכות הש"ץ בתפלה בקול רם דהוי ודאי דבר שבקדושה כל התפלה ומ"מ אין לענות אמן רק אחר האל הקדוש ושומע תפלה מכ"ש בי"ג מדות ע"ש:

(**ד**) במג"א סק"ו מביא בשם הל"ח שבקדושה יאמר רק קדוש וברוך ולא ימלוך ובהגהת י"כ משמע שעונין גם ימלוך שזה שייך לקדושה אבל בתוספתא פ"ק דברכות משמע כדברי ל"ח עכ"ל, ובס' נפש דוד עה"ת בקונטרס מכתב לדוד בסופו כתב ח"ל, א"ח סי' ס"ו הביא המג"א ב' דעות וכו' והח"א פסק שלא יאמר ימלוך, אבל התניא הגם שבשו"ע שלו הכריע ג"כ כהמ"א שלא יאמר ימלוך, בסידור שלו חזר בו ופסק שגם ימלוך הוא מעיקר הקדושה ואפי' באמצע ברכות ק"ש או ק"ש יאמר ימלוך וכ"כ בס' תפארת מנחם והביא ראי' שהרי בברייתות הנדפס בסידורים כשעלה משה למרום מצא כת אחת אומרת קדוש וכו' וכולם עונים בפה אחד ימלוך הרי שימלוך מעיקר הקדושה עכ"ל:

(ה) בטו"ז סק"ו הביא קושי' בשם הזקן מו"ה שלמה רופא על מ"ש במערבית בא"י מלך צור ישראל וגואלו שהוא נגד התלמוד דאין לומר רק גאל ישראל כדאמרו בפסחים דף קי"ז והגאונים בעלי מפה"י כ' בגליון ירושלמי ספ"א דברכות דל"ק דודאי גואל ישראל אין לומר דהוא תפלה על להבא אבל צור ישראל וגואלו אינו תפלה על העתיד ואדרבא הוא גואלו מעולם וע"כ נכון המנהג שאומרים במערבית צור ישראל וגואלו ע"ש:

סימן סז

(א) במג"א סק"א הביא דעת הכ"מ ורשב"א בתשו' דפסוק ראשון לבד הוא דאורייי' והשאר הוא דרבנן יעו"ש וכתבו בס' מגן גבורים סס"י ס"ג כי בתשובת שג"א סי' ב' הקשה על דיעה זו מגמ' ברכות דף י"ד ע"א בעי מיני' אחי תדבר"ח מר' חייא בהלל ובמגילה מהו שיפסיק מי אמרי' ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מיבעיא והרי בפסוק ראשון אינו רשאי להפסיק מפני הכבוד והיראה כדלעיל סי' ס"ו ס"א ועכ"ח דקאי לענין פרשה ראשונה ומוכח דהוא מה"ת ע"ש, ושאלה גדולה שאל, ומצאנו להרב המבי"ט בקרית ספר פ"א מק"ש שהרגיש בזה, וכתב דניהו דבפסוק ראשון נפטר מן התורה מ"מ אם קורא כל הג' פרשיות מקיים מצוה דאורייתא מידי דהוי אלימוד התורה דאף אם לא קרא רק ק"ש שחרית וערבית מקיים מצות לא ימוש ואפי"ה אי לומד פשיטא דמקיים המצוה וה"ה בזה (גם מה שהאריך הש"א להוכיח שם דדרשא ולמדתם שיהי' לימודך תם הוא דרשא גמורה כבר כ' הימבי"ט בקרית ספר פ"ב מק"ש דאינו רק אסמכתא וע"כ העיקר כהמבי"ט) – והנה מ"ש שמצאו להמבי"ט קרית ספר וכו' אין זה בכלל מציאה שהרי כבר מובא סברתו בלח"מ פ"ב מק"ש הלכה י"ג והוא מצוי ביד כל אדם והי' מקום להאריך קצת בדברים אלו אלא שראיתי שכבר הלכו בה נמושות ואין כל חדש וכו':

(ב) בס' חתן סופר למורי זצ"ל דף קי"ב האריך לדבר בקושי' הצל"ח אמאי לשמואל ספק קרא ק"ש אינו חתר וקורא הא אתחזק חיובא דגברא ובמקום חזקה אף סד"ר לחומרא ותמהני על גודל בקיאותו שלא ראה מ"ש בזה הפלתי סי' ס"ט אות יו"ד וס' הקובץ לרמב"ם פ"ב מק"ש:

(ג) עוד במג"א בסק"א אם אמר שירת הים יצא י"ח הזכרת יציאת מצרים ובתשו' ח"ס או"ח סי' ט"ו תמה מנ"ל למג"א שיוצא בשירת הים כי רחמנא קפיד תזכור את יום צאתך ולא קריעת י"ס והמה שני ענייני' מופרדים יע"ש ובהגהות רעק"א כאן הסכים עמו בזה וכ' שכן איתא להדיא במדרש ש"ר פ' כ"ב הקורא ק"ש צריך להזכיר מכות בכורות וקי"ס,

ואם לא הזכיר מכות בכורות לא יצא ועיין בזה בס' חתן סופר למורי זצ"ל בדף קכ"ד (שו"ר בשו"ע התניא בקו"א לסי' זה שגם הוא הניח דברי מג"א בצ"ע):

סימן סח

(א) כתב הרמ"א ז"ל אפי' בד"ת אסור להפסיק ולעסוק כל זמן שהצבור אומר פיוטים כ"ש שאסור לדבר שום שיחה בטלה ומ"מ מי שלומד ע"י הרהור שרואה בכפר ומהרהר לית בי' איסורא דהרהור לאו כדיבור דמי אלא שמתוך כך יבואו לדבר ויבואו לידי הפסק וכו' וכו" -- י"ל כוונת הרמ"א עפ"י מ"ש בס' דברי שאול על אגדות הש"ס יבמות דף צ"ז בשם הזוהר על פסוק עוף השמים יוליך את הקול כשאדם חושב מחשבה שפתותיו דובבות מעצמן בלי ידיעתו ע"ש והובא באור החיים פ' תצא על פסוק והי' בך חטא ע"ש אלא קשה מה שהקשה עליו הפר"ח דהא תנן בעל קרי מהרהר בלבו ולא חיישינן אולי יוציא בפה והרמ"א גופי' כתב לקמן בסי' פ"ד גבי מרחץ שבבית אמצעי מותר להרהר בד"ת ולא חיישינן אולי יבוא לדבר ע"ש -- אמנם היטב אשר דבר בס' שמן המאור לר"מ גלוגא דלכאורה קשה הלא בד"ה כתב טעם אחר וז"ל, אבל מ"מ יש לחוש להמון שלא יראו מן הלומד בספר ויפסיקו ג"כ בדברים אחרים עכ"ל ולמה לא כתב כאן בהג"ה טעם זה -- לכן כתב דבאמת זה כוונתו גם כאן בהג"ה במ"ש אלא שמתוך כך יבואו לדבר ר"ל המון עם כשיראו מן הלומד בספר יבואו הם לדבר ויבואו לידי הפסק, והלשון מורה ע"ז שהתחיל בלשון יחיד וכתב מי שלומד וכו' וסיים אח"כ בלשון רבים שמתוך כך יבואו אלא וודאי כנ"ל וסרו מהר כל קושיות הפר"ח ודפח"ח:

סימן עה

(א) במחבר ס"ב שער של אשה שדרכה לכסות אסור לקרות כנגדו. כתב הנשמת אדם כלל ד' דשער וקול הוא מדרבנן משום הרהור ולפ"ז נראה דמהני עצימת עינים ועוד נ"מ לענין אי צריך לחזור ולהתפלל כמ"ש לקמן סי' ע"ו ס"ח דבדרבנן א"צ לחזור:

(ב) ברמ"א וכ"ש שער נכרית וכ' המג"א בשם ש"ג דמותר לכתחלה כדאי' במשנה פ"ו דשבת יוצאה אשה בחוטי שער דלא כב"ש שחולק עליו (בס' לחמי תודה להגבעה"מ מחנה לוי כ' בדרך הלצה שזהו שאמרו חז"ל בחגיגה הלכות שבת הם כהררים התלויים בשערה, שבעוה"ר אין שומרים הלכות שבת והם תלויים רק בשערה שמכל הל' שבת אין שומרים רק המשנה הזאת דיוצאה אשה בחוטי שער והו והולכים בשער נכרית) והנה בס' מגן גבורים הביאו בשם ב"ש בתשו' סי' ח"י דפיאה נכרית אסור משום מראית עין

ופלפלו הרבה בזה דהא ברבים לא שייך חשדא ורבות בנות נוהגות לילך בפיאה נכרית אך אם אין מנהג המקום כן שילכו הנשים בפיאה נכרית ודאי יש לאסור משום מראית עין ע"ש, ועיין בישועות יעקב אהע"ז סי' כ"א בתשוב' מהגאון ר' צבי הירש אורענשטיין ז"ל שהאריך מאוד בזה ומסיק דבפאה נכרית כיון שאינה ניכר אם המה שערות עצמה אם לא הוי פריצותא ואסור וז"ב לדינא עכ"ל:

(**ג**) במחבר ס"ד אסור לקרות וכו' וכן כנגד ערות קטן אסור וכ' המג"א סק"ז ובמגילה כ"ד ע"ב כתב רש"י דהקטן בעצמו יכול לקרות אפי' הוא ערום דלא הוזהר על כך ולי צ"ע דליתסר מדרבנן מידי דהוה אכל עבירות שבתורה ועיי' סי' שמ"ג וכו':

וכתב בס' שבילי דוד דשאני שאר עבירות דבאמת העבירה שוה בגדול ובקטן רק דאינו מצווה משא"כ בזה בקטן ליכא עבירה כלל דאמירת קטן לית בה מששא כלל א"כ לא נעשה איסור כלל וכלל עכ"ל.

סימן עו

(**א**) בס' פתחי תשובה מביא דבס' טוב עין סי' ח' כתב דנסתפק גדול אחד בבית הסוהר אם יכול לקיים המצוה במקום מטונף במעשה לבד כגון ליטול לולב ואתרוג בלא ברכה או דילמא גם מעשה המצוה אסור ובהד"ט הביא ראי' דשרי ע"ש, ועיי' מ"ש בזה בעניותי בילקוט הגרשוני ח"ר דף ל"ב אות "והי' מחניך קדוש" וגם בס' חתן סופר לאו"ח דף כ' ע"ד ד"ה נסתפקתי:

סימן פא

(**א**) במג"א סק"א: כתב הש"ל אין נכון לקרות ק"ש אצל תינוק דסתם תינוק מטפח באשפה עכ"ל ונ"ל מטעם אחר שאינן מקנחי' עצמן וצואה בפי טבעת אפי' היא מכוסה אסור וכו' כתב הבאר היטב וז"ל במחילה טעה בזה כי צואה בפי טבעת דוקא לאותו אדם אסור ולאדם אחר הוי כצואה מכוסה וכ"כ בחידושי רז"ה להג' מהר'וו אלעסקר ועיי' בהגהות זכרון אברהם מ"ש בזה:

(**ב**) בשערי תשובה סק"ב הביא בשם שו"ת בית יהודא סי' ל"ח בתינוק יושב על גרף ובגדיו משולשלין למטה ואין נראה שום דבר מן הגרף קרינן בי' והי' מחניך וכו' כיון דמכוסה ע"ש, ועיין בשו"ת בנין ציון החדשות סי' א' דהשואל פקפק בזה דגופו של תינוק לא נחשב כיסוי והשיב לו דלגבי אחר שקורא ק"ש וד"ת נגדו ודאי חשיב כיסוי ע"ש:

(ג) בשו"ת דברי חיים ח"ב סס"י ט' כ' דמותר לענות אמן אחר ברכת קטן אף שאינו נקי מטינוף ועיי' בקיצור שו"ע כלל ה' בהערה למטה מהשורה ששמע מפי גאון א' דהוראה זאת אינה נראה לו וגם הוא פקפק בדבר יעו"ש:

סימן פד

(א) במחבר ס"א מרחץ וכו' וקצת ערומים יש שם שאילת שלום:
כתב לי י"כ הרה"ג המפורסם מו"ה שמעון צבי ווייגער נ"י אבדק"ק קריפטש (תוך הערותיו ששלח לי) זו רק כשאין איש ערום עומד כנגדו כמ"ש הגהת הרד"ל בש"ס ווילנא קדושין ל"ג ע"ש (ועי' ירושלמי פ"ג דשבת דאסור לענות אמן במקום מטונף ע"ש) ועי' בס' האשכול ה' תפלה וק"ש בנחל אשכול שם מביא בשם גדול א' דשרי להרהר במקום מטונף בגדולתו של הקב"ה ח"ש בשיר היחוד כל טנופת לא יטנפוך ע"ש ולענ"ד צ"ע בזה (לענ"ד מוכח דלא כוותי' ממג"א סי' פ"ה סק"א בשם ס"ח ועכ"פ לכתחלה אסור דע"י שיחשוב בגדולתו של הקב"ה יבוא ג"כ לידי הרהור בד"ת דקוב"ה ואורייתא חד הוא):
(ב) כתב בשו"ת בנין ציון סי' י"א אמבטי שלפעמים רוחצין בו בחמין טוב לכסות בשעה שלומד ומתפלל וגם המזוזה צריך לכסות אם היא בתוך החדר שרוחץ בו שלא יעמוד בפני' ערום כמבואר בש"ך יו"ד סי' רפ"ו במקום שרוחצים התינוקות:

סימן פה

(א) בשערי תשובה מביא בשם תשו' מאמר מרדכי דאין חציצה פוסלת בטבילה של בעלי קריין ובס' מנחת חינוך מצוה ק"פ הביא בשם גדול א' שהוכיח דחציצה פוסלת בזה מגמ' יבמות דף מ"ה ע"ב מי לא טביל לקירוייו ע"ש ולפימ"ש הרי"ף שם דאי לאו גר הוא לא הוה טביל לקריו אין ראי' כלל משם דאין הכוונה דבטבילת קריו נעשה גר אלא כיון דטובל לקריו ונוהג בדרכי ישראל זה מעיד שודאי נעשה גר גמור והו"ל כאלו באו ב' עדים ומעידין שנתגייר בב"ד פלוני כראוי (ושוב מצאתי שכבר קדמני בזה בס' הקובץ לרמב"ם פ"ד מה' ק"ש הלכה ח' ע"ש) ועיין בב"ח יו"ד סי' רס"ח שהאריך בביאור דברי הרי"ף כמו שכתבתי, והנה בהערות ששלח לי הרה"ג מו"ה ישראל הארניק נ"י מאבער וויקאוו יע"א הביא ראי' מגמ' הנ"ל לסברת המגדול עוז פכ"ט מה' שבת דבמצוה א' דאוריי' וא' דרבנן ליכא משום חבילות מדקאמר מי לא טביל לקריו ועולה טבילת קריו לטבילת גירות ול"א חבילות ועכ"ח משום דטבילת ערל מדאוריי' ולקרי רק מדרבנן ולפי

הנ"ל אין ראי' משם – אמנם הטו"ז ביו"ד סי' הנ"ל סק"ח חולק על הב"ח וס"ל דטבילה לקריו או לנדה עולה אפי' לשם גירות ומ"מ אין ראי' משם לענין חבילות דכבר כ' המג"א ס"ס קמ"ז דדוקא בב' מצות של חובה שייך חבילות א"כ טבילת גירות אינו חובה דאטו מוטל על ע הגר חובה שיטבול הא אי בעי לא טביל ולא יהי' ישראל רק הוא מתנדב לטבול וליכנס בדת ישראל ולכך ל"ש בזה א"ע מצות חבילות חבילות, אבל הראי' שהביא במנחת חינוך דחציצה פוסלת בטבילת בע"ק ודאי ראי' נכונה היא לכאורה ומ"ש מורי זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות דהאי טבילה הי' לטהרות כבר הרגיש בזה במנ"ח עצמו ומשו"ה כתב "ונראה שם דטבילה זו הי' מתקנת עזרא כא לטהרות דהי' בבבל:

(ב) **בשדה** חמד (כללים) מערכת טי"ת כלל א' הביא קושי' בברכות דף ח"י ע"ב על מה שפירש רש"י גבי בניהו בן יהוידע דנחת וטבל לקריו שהוא כדי לעסוק בתורה דבניהו קדים לעזרא ועדיין לא היתה תקנה זו בימיו ותי' דבניהו נהג בעצמו כן ולא קבעה לדורות ואתא עזרא ותקנה לדורות וכו' ע"ש:

ג בתל תלפיות מחברת א' אות קל"א נדפס בשמי וז"ל:

ברמ"א או"ח פ"ח יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראייתה להזכיר השם, והקשה במג"א סק"ב דהא י"א דנשים בבהמ"ז דאוריי' וא"כ איך יוכלו ליפטר ממ"ע דאוריי' במנהג שאין לו יסוד ותי' בכרם שלמה יו"ד סי' קצ"ה עפ"י מ"ש הש"ך סי' קע"ט סקי"א דשם בלשון חול אינו שם (ודברי ש"ך אלו נעלמו מהתמוהים חו"מ סי' כ"ז כמ"ש בכרם שלמה או"ח סי' קנ"ו ע"ב) וא"כ י"ל דלעולם תברך בהמ"ז אך השם תזכיר בלשון חול או תברך בלשון לע"ק לפי"מ דקיי"ל בסי' קפ"ה דבהמ"ז נאמרה בכל לשון עכ"ד, וקשה לי דא"כ איך פסק המחבר בסי' קפ"ד ספק אם בירך בהמ"ז חוזר ומברך מספק מפני שהיא מה"ת, הלא המחבר סובר בס"ס רט"ו כהרמב"ם דאיסור ברכה שאינה צריכה מדאורייי' ותקשי קושית הפר"ח סי' ס"ז אמאי חוזר ומברך הלא אם כבר בירך עובר בלא תשא דאורייי' ושב וא"ת עדיף וצ"ל כמ"ש פרמ"ג שם במש"ז דאתי ספק מ"ע דבהמ"ז ודחי ל"ת דלא תשא, ולדברי הכרם שלמה הא אפשר לקיים שניהם דיכול לברך בלשון לע"ז דליכא משום לא תשא דשם בלשון חול אינו שם כלל וכן קשה לענ"ד בב"י סי' ס"ז בשם ה"ר מנוח דספק ברכות לקולא משום חומר לא תשא, הו"ל לתקן בס' ברכות לברך בלע"ז עכ"ל – והיום בפתחי ספרים מצאתי ראיתי בתשו' רע"ק איגר סי' כ"ה שכ' דגם מברך בלשון לע"ז ברכה שא"צ עובר בלא תשא ואין ראי' מן הש"ך דמיירי לענין מחיקה ע"כ כ' דמותר למחוק שם בלשון לע"ז משום דהוי רק כמו כינויים דמותר למחקן חוץ מאותן שבעה המפורשות פ"ד דשבועות אבל לענין ברכה שא"צ דנפקא לן מאזהרה דלא תשא

גם שם בלשון לע"ז אסור ע"ש, ועיין גם בתשו' בנין ציון סי' ס"ח שכ' על דבר שאלתך אודות הזכרת השם בלשון אשכנז אמת הוא שאני מזהיר מאוד בפרט בני ביתי שלא להזכיר השם לבטלה גם בלשון אשכנז שאף שהש"ך יו"ד סי' קע"ט כתב שאין זה שם קודש רק שם חול והוכיח כן ממה שאין איסור למחוק שם בלשון אשכנז לענ"ד אין מזה ראי' די"ל דרק לענין מחיקה אין קפידא שהלאו לא תעשון כן לה' אלקיך לא נאמר אלא על שם כתוב כזה והרי אפי' שם בלה"ק אם לא נכתב בקדושה דעת רוב הפוסקים שמותר למוחקו ולכן כיון שנכתב בלשון אשכנז הוא שם של חול אבל מ"מ חשיב שם וכו' ותדע דאם לא נחשב שם רק הנאמר בלה"ק האיך אמרינן דברכות ובהמ"ז ותפלה וק"ש נאמרין בכל לשון הרי לא מזכיר השם וברכה בלא שם אינה ברכה ואפי' נימא דשאני ק"ש ובהמ"ז דגלי קרא הרי עכ" גלי קרא בזה שהוא בכלל וברכת את ה' אלקיך א"פ הרי נחשב שם, ועוד למה פסקינן בכל ספק ברכות להקל משום חשש הזכרת השם לבטלה הרי יש תקנה לברך בלשון אחר אע"כ שמקרי הזכרת השם בכל לשון שמזכירו וכן נראה ממ"ש השו"ע חו"מ סי' כ"ז שהמקלל באחד מהשמות שקורין האומות לקב"ה לוקה שלא גרע זה מכינוי כמ"ש הסמ"ע שם וע"ש באורים ותומים שכ' תוכחת מגולה על המון העם שלא נזהרים להזכיר השם בלשון העמים וכו' ולהשומע יונעם עכ"ל – הרי לפניך דדברי הכרם שלמה במח"כ רעועים המנה ביסודם דממנ"פ אם נימא דלא נחשב שם כשאומר בלשון לעז א"כ האיך יוצא ידי בהמ"ז ואם נחשב שם לענין בהמ"ז גם לענין הזכרת שם נחשב שם ואין להאריך בזה יותר (שו"ר בשו"ע התניא בקו"א לסי' פ"ה שהעלה ג"כ כתשו' בנין ציון הנ"ל ע"ש):

סימן פט

(א) במחבר ס"ג אבל מים מותר לשתות קודם תפלה וכו' כתב בס' פתחי תשובה למהרי"א מווילנא ז"ל עיין באר היטב ונ"ל דמ"מ לא ישתה באסיפת חברים ודלא כמו שיש שמבשלים סאוטעווער ושותין באסיפה כמ"ש לקמן בה' מגילה סי' תרצ"ה הבאה"ט בשם סדה"י והמג"א בה' ט"ב סי' תקנ"ב שהוא דרך שמחה ועוד גורם זה שמשכימים לפתחו ואומרים לו צפרא דמרי טוב כדלעיל סעי' ב':

סימן צ

(א) במחבר ס"ד צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן:

כתב בס' בית מאיר לאו"ח, זה מגמ' ברכות ל"ד ארחב"א לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות שנא' וכיון פתיחין לי' לקבל ירושלים, ומעולם תמהתי על מנהגינו ממש בכל תפוצות ישראל שאין חלונות פתוחין בביהכנ"ס כי סתומים המה במחיצות זכוכית וכי זה פתוח מקרי וכו' וכו אמנם מצאתי בכ"מ פ"ה מה' תפלה כ' וכתב רבינו בתשובה שבתי כנסיות ומקומות המיוחדים לתפלת הצבור אין להצריך בהם חלונות ומ"ש אל יתפלל אלא בבית שיש בו חלונות היינו יחיד המתפלל בביתו כמו שהי' עושה דניאל עכ"ל ונראה שעל פיו הוקבע מנהגינו שפיר ומן התימא אצלי שהב"י ושו"ע השמיטו ע"ש:

(**ב**) במנ"א סק"ל איתא בגמ' פ' ג' שאכלו דר"א שחרר עבדו להשלימו לעשרה וכו' והר"ן פ' השולח כתב כיון שאינו עושה לטובת העבד ליכא עשה כלל וכו' וצ"ע דא"כ מאי קפריך בגמ' מצהב"ע היא דלדבריו ליכא עבירה כלל – ונתיב חיים סי' רמ"ח כתב דזה כונת הגמ' מצוה שאני וליכא משום לעולם בהם תעבודו (זה תי' הגמ' בגיטין ל"ח אבל אכתי קשי' בברכות מ"ז דלבתר דמשני מצוה שאני פריך מצהב"ע היא) ועיין בס' מגן גבורים כאן מ"ש בשם תשו' יד אלי' ופקפקו על דבריו ועיין בתשו' כתב סופר יו"ד סי' קכ"ה שהביאו ג"כ ופקפק על דבריו כמ"ש במגן גבורים (ובס' עט סופר ח"ב דף י"א כתב תי' יד אלי' בשם בנו החריף מה"ו שמואל בנימין נ"י ולא ראה כל אלה) ולע"ד נראה לתרץ בדרך הפשוט דבאמת מ"ש הר"ן שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם וכו' וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך עצמו וכו' זה שייך רק למ"ד דס"ל דרשינן טעמא דקרא אבל למאי דקיי"ל להלכה דלא דרשינן טעמא דקרא ל"ש לומר כן ולמילף קולא מטעמא דקרא דדרשינן אנן, א"כ בגיטין י"ל דאזיל הש"ס אליבא דמ"ד דרשינן טעמא דקרא לכך משני מצוה שאני, אבל בברכות קאי אליבא דהלכתא דקיי"ל לא דרשינן טעמא דקרא לכך פריך שפיר מצהב"ע היא (ועיין בס' מהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה שמ"ט מ"ש בזה גם עיי' בתל תלפיות מחברת ז' אות ע"ב) וראיתי בס' חתן סופר למורי זצ"ל דף ק"ח שהביא בשם ברכי יוסף סי' נ"ה שהביא בשם בן הגאון שער אפרים ראי' להח"צ דהנולד ע"י ספר יצירה איכו מצטרף לעשרה דאל"כ אמאי שיחרר ר"א עבדו הו"ל לברוא אדם ע"י ספר יצירה, ושמעתי ממו"ח הגאון ר' עמרם בלום שליט"א וכן מצאתי אח"כ בס' ליקוטי חבר בן חיים חלק חמישי דף ס"ד ע"ד דאין מזה ראי' כלל דאטו יהא הנוצר ע"י ס' יצירה עדיף משאר ישראלים דבעי בני י"ג ובזה דוקא נסתפק הח"צ אבל באותו יום שנוצר ודאי לא מצטרף לעשרה והוא פשוט ותימה על הברכ"י שלא הרגיש בזה:

(ג) על קושי' המג"א הנ"ל דמה פריך מצהב"ע היא עיין לקמן סי' קנ"א ענף ד' תירוץ נאה בדרך הפלפול:

סימן צג

(א) במחבר ס"א ישהה שעה א' קודם שיקום להתפלל וכו' וכ' המג"א סק"א בשם תר"י פי' שעה א' מי"ב ביום ומיהו זהו לחסידים ולשאר עם די בשעה מועטת -- ביאר במחצית השקל כיון שאין שאר העם חסידים וכו' דא"א להם לסמוך על מעשיהם וכו' וקשה לי חסידים עצמן האיך יכולים לסמוך על מעשיהם שיעשה להם נס והלא קיי"ל דאין סומכין על הנס וצ"ע:

סימן צד

(א) במחבר ס"ט מי שהוכרח להתפלל מיושב כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד -- בתשו' יד אלי' סי' א' הקשה על דין זה של השו"ע דמדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה מתפלה הלכה א' שכתב שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהם ולעשותן ואם הי' דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותם אין מעכבין ואלו הם עמידה ונוכח המקדש וכו' הרי בהדיא דבעמידה אינו מעכב ועיין בס' מגן גבורים מ"ש בזה:

סימן צט

(א) במחבר ס"א שתה יין כדי רביעית אל יתפלל וכו' ובס"ב כתב דרך מיל ושינה כל שהו מפיגין את היין וה"מ כששתה רביעית וכו' – ראיתי דבר נחמד בזה בס' קול קול יעקב להגאון ר' יאקב המבורגר ז"ל רב"ד דק"ק פראג יע"א בגמ' ברכות ד' ע"ב חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה וכו' וקשה למה האריך כ"כ הו"ל לומר בקיצור ואומר אלך לביתי ואישן קימעא דעיקר החשש הוא רק וחוטפתו שינה וכו' וכ' הוא ז"ל דמשום שינה לחוד לא הי' מקום לחוש דמהיכא תיתי יאמר אישן קימעא ע"כ נקט החשש כסדר דיאמר אוכל קימעא וא"כ יצטרך לברך בהמ"ז, ומובא באו"ח סי' קפ"ב ס"א די"א שבהמ"ז טעונה כוס אפי' ביחיד וצריך לחזור עליו ולא יאכל אם אין לו כוס לברך עליו, וממילא כיון שאוכל קימעא אצטרך ג"כ שאשתה קימעא דכוס של ברכה שיעורו ברביעית וממילא

כיון שאשתה רביעית לא אוכל לקרות ק"ש ולהתפלל אלא א"כ אישן קימעא להפיג את היין ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה וכו' ודפח"ח:

סימן קא

(א) במחבר ס"ב ולא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ובמג"א סק"ב צ"ע אם התפלל בלבו אם יצא ואע"ג דקיי"ל הרהור לאו כד"ד שאני תפלה דגמרינן מדכתיב ולעבדו בכל לבבכם איזו עבודה שבלב זו תפלה א"כ עיקר תלי בכוונת הלב והקב"ה יודע מחשבות אלא דבגמ' משמע דלא יצא וכו' – ועיין בס' מעין החכמה לתרי"ג מצות במ"ע דתפלה (דפוס לבוב דף קנ"ג וקנ"ד) פלפול ארוך בדברי מג"א אלו וקצת דבריו מובאים בס' חתן סופר לאו"ח דף קל"ד ע"ש. ויש לי פלא במה שראיתי בח"ס שם שהקשה על המג"א הא כל דיני תפלה ילפינן מחנה בברכות ל"א ובחנה כתיב וחנה מדברת א"כ משמע דבעי' דיבור ומה דכתיב על לבה היינו על עסקי לבה וראי' מגמ' יומא ע"ג ע"א אין שואלין בקול וכו' ולא מהרהר בלבו שנא' ושאל לו לפני ה' אלא כדרך שאמרה חנה בתפלתה שנא' וחנה היא מדברת על לבה הרי בהדיא דהש"ס ממעט מלשון וחנה מדברת על לבה שלא יהרהר אלא ישאל בפה והניח בצ"ע, ואנכי לא ידעתי מאי עדיף ילפותא מתיבת מדברת ממה דילפי' בברכות ל"א ע"א ומובא בטור כאן וחנה היא מדברת על לבה רק שפתי' נעות מכאן למתפלל שצריך שיחתוך בשפתיו וכו' עיין בלשון הטור ומ"מ מספקא למג"א דלמא ה"ד לכתחלה אבל בדיעבד יוצא גם בהרהור ולא דמי לק"ש ובהמ"ז דאפי' בדיעבד לא יצא דשאני תפלה דגמרי' מדכתיב ולעבדו בכל לבבכם וכו' ודברי המג"א נכונים מאוד והצ"ע של מורי זצ"ל לא זכיתי להבין, אלא אי קשיא הא קשי' לי לכאורה להיפוך אמאי לא דייק המג"א מלשון הטור שכ' שצריך שיחתוך בשפתיו דבדיעבד יוצא בהרהור דהרי כתב הטור לקמן סי' רי"ט דלישנא וצריך לאודיי באנפי י' משמע דוקא לכתחלה (ועיי' בתשו' כתב סופר יו"ד סי' קכ"ח אות א' ומ"ש שם בד"ה והנלפענ"ד כבר קדמו רע"ק איגר זצ"ל בפסקים וכתבים הנדפס בסוף ספר דרוש וחידוש רעק"א על מסכתות ע"ש) והראי' שהביא המג"א מן הגמ' דלא יצא דאל"כ הו"ל לתקן שבעל קרי יהרהר בלבו התפלה (עיין מחצית השקל) יש לדחות לכאורה דלעולם י"ל תפלה בפה אינו מעכב ויוצא אפי' בהרהור אבל מ"מ בעינן שיהא ראוי לחתוך בשפתיו וכהא דר"ז כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת א"כ כיון דבע"ק א"ר להוציא בשפתיו שפיר אינו יוצא בהרהור משא"כ בראוי אינו מעכב וצ"ע:

(**ב**) והנה בס' שם הגדולים אות שנ"ג חקר אמאי צריך להתפלל בבטוי שפתים ולא די במחשבה הלא הקב"ה יודע מחשבות, ושמעתי בילדותי הטעם כדי שממנו יראו וכן יעשו אחרים משא"כ כשיתפלל רק בלבו ומפרשי' בזה הפסוק תהלת ה' ידבר פי כלומר בדיבור ולא במחשבה והטעם כדי ויברך כל בשר שם קדשו לע"ו, ולדעתי י"ל דבתפלה בלב אם תבוא במחשבתו מחשבה זרה אתי מחשבה ומבטל מחשבה משא"כ בדיבור לא אתי מחשבה ומבטל דיבור עיי' קידושין נ"ט, ועוד י"ל עפי"מ דאיתא בסוטה ל"ג דיחיד צריך שיסייעוהו מלאכי השרת (עיין סי' זה ס"ד) ועיי' תשו' מהרי"א או"ח סי' כ"א מסנהדרין, וא"כ כיון דמלאכים אין יודעים המחשבה כמ"ש בדה"י ב' ו' כי אתה לבדך ידעת את לבב האדם (עיי' בא"ר כאן סק"ח הקשה מזה על תוס' שבת י"ב ע"ב) א"כ לא יועיל תפלה בלב, ותפלת צבור בלא"ה לא משכחת בלא דיבור וא"ש:

(**מ"ש** לעיל סוף ענף ב' דבע"ק א"ר לבילה, לכאורה ראוי הוי רק איסורא הוא דרביץ עלי'. ותלי' במ"ש לעיל סי' ל"ב ענף ד' וה' ע"ש):

סימן קב

(**א**) בטו"ז סק"ד הוכיח דל"מ חולשה דהא עלי זקן מופלג הי' באותו פרק כדאיתא בחולין דף כ"א גבי עלי דאמר שם זקנה שאני ולמה הי' צריך לעמוד תוך ד"א של חנה וע"כ הניח דברי המחבר ס"ב בצ"ע, ובס' כרם שלמה ושמן המאור הביאו בשם תוספת שבת דהקשה על הטו"ז שמביא ראי' מחולין כ"א דזה הי' בשעת מיתה שהי' מ' שנה אח"כ וכן הקשה עליו בס' חידושי רז"ה, ח"ל הגאון בעל חתם סופר ז"ל בהגהותיו שנדפסו בליקוטי חבר בן חיים ריש חלק שמיני ובס"ס חתן סופר לאו"ח:

מחבר ס"ב בצד המתפלל עיי' טו"ז סק"ד ודבריו צע"ג שהרי כ' בשוחר טוב אותו היום מינוהו כהן גדול כמ"ש הרב ב"י בסימן זה והוא שפט ישראל מ' שנה ונמצא שהי' אז בן מ' שנה שהרי כל שנותיו שמונים שנה והש"ס דחולין קאי ביום מיתתו עכ"ל, והוא פליאה עצומה האיך נעלם ממנו פסוק מפורש בשמואל א' קאפיטל ד' פסוק ט"ו ועלי בן תשעים ושמונה שנה וגו' והאיך כתב שהי' אז בן מ' שנה שהרי כל שנותיו שמונים שנה" הלא לפי מ"ש בקרא שהי' בשעת מיתתו בן צ"ח שנה הי' אז בן נ"ח שנה ואף דקושיתו על הטו"ז לא מתורץ בזה מ"מ פלא שנעלם מעיניו פסוק מפורש והצעתי זה לפני כמה חכמים ואין מגיד לי:

סימן קו

(א) במחבר ס"ב נשים וכו' חייבים בתפלה מפני שהיא מ"ע שלא הז"ג וכתב המג"א סק"ב כ"כ הרמב"ם דס"ל דתפלה מ"ע דאוריי' היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם אך מדאוריי' די בפעם א' ביום ובכל נוסח שירצה ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתמידות וכו' – אמנם לשון המחבר שכ' חייבים בתפלה משמע דחייבי' כמו אנשים וכתב מורי זצ"ל בס' חתן סופר לאו"ח דף קל"א די"ל דגם להרמב"ם חייבות בכל התפלות דכיון דמצווים במ"ע דועבדתם את ה' אלקיכם שוב מצוים גם בכל התפלות דהא חכמים פירשו הך קרא דהיינו להתפלל ג' פעמים ממילא צריכים לעשות כפי' חכמים דאל"כ עוברים בלא תסור ע"ש:

סימן קח

(א) במחבר ס"א טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים וכ' המג"א סק"א וכשהוא ש"ץ יוצא במה שמחזיר התפלה בקול רם ר וכתב בס' ליקוטי חבר בן חיים ח"ר דף כ"ח צ"ע אם לא התפלל ערבית אם יוצא בשחרית בתפלה בקול רם דמאחר שאומר קדושה אין זה תשלומי ערבית, ונעלם ממנו דברי הפר"ח והפמ"ג סק"א דה"ה ערבית ומתפלל שחרית וכ"כ בחיי אדם ובקיצור שו"ע כלל כ"א אות ט' ע"ש:

סימן קיג

(א) במחבר ס"ח המתפלל ובא כנגדו עכו"ם ויש לו שתי וערב בידו והגיע למקום ששוחין בו לא ישחה אעפ"י שלבו לשמים וכתב במג"א סק"ו ונ"ל דאם הוא שר שרי כמ"ש ביו"ד סי' ק"נ וצ"ע – כ' בס' מגן גבורים ח"ל:

מקור הדברים שם הוא משו"ת תה"ד סי' קצ"ו שהביא בשם מהר"י אפנהיים שכתב כל שאין עושים עצמן ע"ז ואינם נעבדים אלא מפני גדולתם שהם שרים ולא מפני שו"ע שעליהם שרי והביא ראי' מהא דאמרו בסנהדרין דף ס"א ע"ב להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם הרי דלמי שאינו נעבד שרי ע"ש, ובאמת שבתוס' שם ד"ה רבא מבואר להיפוך שהרי הקשו לרבא אמאי לא השתחוה מרדכי להמן ותירצו דאמרו במדרש שהי' צלמים על לבו הרי דאף שאינו משתחוה רק מחמת שררותו כל שצלמים על לבו אסור, וכבר העיר בזה הרב בעל כנה"ג בחידושיו לסנהדרין שם הנקרא חמרא וחיי ע"ש וכו' (ואחר שהאריכו ליישב הקושיא סיימו) ומ"מ ח"ו לסמוך על זה דמפשטת דברי התוס' משמע שלא כדברי מהר"י אפנהיים

וכבר האריך המגיה בחמרא וחיי שם לדחות דבריו וגם הרמ"א שם ביו"ד סיים וטוב להחמיר ומכ"ש בעת תפלה חלילה להקל עכ"ל:

סימן קיד

(א) במחבר ס"ט אם ביום א' של פסח אומר ברכת אתה גבור עד מוריד הטל צ' פעמים וכו' אם אינו זוכר אם הזכיר גשם הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם וא"צ לחזור – וכתב המג"א ס"ק י"ג כדאמרינן בגמ' אם ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש והר"פ דחה ראייתו וכו' (טור) וצ"ע דהיכי מייתי ראי' מר"מ הא קיי"ל כר"י דלא נעשה מועד עד שיגח ג"פ בג' ימים ולא ג"פ ביום א' ועיין תירוץ על זה בס' מעין החכמה לתרי"ג מצות במ"ע דטומאת זב וזבה (דפוס לבוב דף ס"ח ע"ב) – אמנם בס' לוית חן פ' משפטים סותר ראיית מהר"ם רוטענבורג הנ"ל עפ"י מ"ש התוס' ב"ק דף כ"ג ע"ב בד"ה שיהו התינוקות וכו' דר' מאיר מודה לר' יהוד' לענין חזרה דאין המועד חתר להיות תם עד שיחזור בו ג' ימים אבל ג' פעמים ביום אחד אינו מועיל לחזרה אף דמועיל להעדאה דהכי נמי אשכחן כר' שמעון לקמן דבג"פ הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים, הרי גבי שור המועד גופא הכל מודים דלא נעשה חזרה בקירוב כמו בריחוק וא"כ גבי הזכרת הגשם דצריך הרגל משום חזרה כדי שלא יאמר עוד כמו שהי' רגיל לומר עד עכשיו ובחזרה כ"ע מודים דלא נעשה הרגל בקירוב כמו בריחוק ע"ש -- וע"ע מ"ש בזה מורי זצ"ל בס' חתן סופר לאו"ח דף קל"ח ושמה הביא גם דברי הח"ס ז"ל בתשו' לאו"ח סי' כ' שמורה ובא לכתחלה לאומרו מאה פעמים ואחד עפ"י הגמ' חגיגה ט' אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד אמנם בדיעבד מי שאמר רק צ' פעמים אין בידי לפסוק שיחזור ויתפלל נגד משמעות השו"ע ע"ש:

סימן קטו

(א) **במחבר** ס"א מפני שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה והשכל קבעו ברכת אתה חונן ראש לאמצעיות וכו' – בתל תלפיות מחברת ז' אות כ"ב כתב יל"ד דמה נשתנה ברכה זו מכל ברכות דשמ"ע דאנו מקדימין כאן להש"י אתה חונן ומסיימין בתפלה וחננו מאתך:

ובשאר ברכות אנו מקדימין התפלה סלח לנו ומסיימין בשבח כי אל טוב וסלח וכן ראה נא ואח"כ בשבח כי אל גואל ואין אנו מקדימין לומר אל מלך רופא וכו' רפאינו וכדומה, ואפשר עפ"י דמשק"א ערך מילה בפי' שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב היינו מה

ששכח מתלמודו תה הוא ענין אבידה, מה שלמד האדם קודם הולדו ואח"כ ע"י יגיעתו הוא מוצא זאת עיי"ש, וא"כ י"ל הכי אתה חונן היינו קודם הבריאה רק ששכחנו בעת הלידה ואח"כ מתפללין ששוב יחזור לנו הש"י דעה, תה וחננו אבל בכל הבקשות אין שייכות להדבר קודם שנברא האדם והבן עכ"ל, ואני כתבתי שם בדף מ"ג שכבר עמד ע"ז הב"ח בסימן זה וביאר בזה דברי הגמ' מה ראו לומר בינה אחר קדושה ע"ש, ונ"ל עוד עפ"י מאמרם ז"ל ברכות נ"ה ע"א אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה כו' וא"כ לולא שכבר חננו ה' דעה ובינה לא הי' מקום לבקש וחננו וכו' לכן מקדימין אתה חונן לאדם דעת וכיון שכבר נתת קצת אנו מבקשים שתחננו עוד יותר וא"ש:

(ב) כתב בסידור עיון תפלה להרה"ג מו"ה שמעריל מרומלוב, כמה אנשים אומרים וחננו בוא"ו והוא טעות שראו בסדורים כתוב וא"ו ובעיגול חצי לבנה והיינו שבמוצאי שבת ויו"ט שאומרים אתה חוננתנו שייך אח"כ וחננו אבל בחול אין מקום לומר בוא"ו עכ"ל:

סימן קיז

(א) כתב לי ידידי הרה"ג המפורסם אבדק"ק קריפטש שליט"א וז"ל:

מג"א סק"ג דגם בשבת שאין מתענין מזכירין י"ג מדות ופסוקי מטר ועיי' תפארת ישראל למשניות תענית פ"ג דגם בשביל חולה שרי לומר בתהלים י"ג מדות ע"ש וע' מג"א סי' רפ"ח (ועי' פמ"ג סי' קי"ד וסי' ת"צ דלמנהג ספרד שאומרין בקיץ מוריד הטל יש להכריז קודם מוסף לומר מוריד הטל ע"ש ועי' לקוטי מהרי"ל מש"ש ואך לפמ"ש בס' מנחם ציון להגה"ק ר"מ מרומנוב טעם שאין מכריזין בפסח נראה דלא יכריזו אז כלל):

סימן קיח

(א) בעטרת זקנים לעיל סי' ק"א כתב שאין נכון לומר ולמלשינים בוא"ו רק למלשינים ולירושלים ע"ש הטעם אבל מנהג העולם אינו כן וצ"ע:

(ב) באלי' רבה סק"ב הביא בשם אבודרהם בברכת על הצדיקים הזכיר ד' כתות צדיקים כסדר מעלתם צדיקים גדולים מכולם שלא חטאו מעולם חסידים הן בעלי תשובה וכו' וע"ש שהקשה מכמה מקומות דמשמע דחסיד עדיף מצדיק וכ' דאפשר שזה טעם הרמב"ם בס"ס אהבה בנוסחתו על החסידים ברישא ואח"כ על הצדיקים – והנה דברי אבודרהם צע"ג מסוכה דף נ"ג ע"א חסידים ואנשי מעשה וכו' דמוכח דחסיד לאו היינו בעל תשובה וכן פרש"י שם בד"ה אלו חסידים כל חסיד הוי חסיד מעיקרו ע"ש, שוב ראיתי בס' כתב סופר עה"ת בליקוטים שבסוה"ס דמביא בשם אביו מרן ח"ס ז"ל שתמה

מש"ס ב"ק דף ק"ג ע"ב דמוכח שם דאף בעל תשובה מיקרי חסיד ועיי"ש מה שתי' ומ"מ דברי האבודרהם קשים לשמוע דהא בע"ת עדיף מצדיק וכמרז"ל במקום שבע"ת עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד וצ"ע:

סימן קכ

(**א**) במחבר ס"א אומרים רצה וכו' בענין הנוסח מהרה באהבה תקבל ברצון יש מפקפקים שלא לומר תיבת מהרה ועיי' בסידור עיון תפלה שהביא טעמם ודחה דבריהם ומסיק דיש לאומרו (וכבר קדמו דבריו בס' אלי' רבה כאן) וכ"כ בהגהות זכרון אברהם ח"ל וגם יאמר ברצה מהרה באהבה כו' כמו שנדפס בכל סידורים הישנים ולא כמו שחדשים מקרוב באו ורוצים להגיה ולעקור תיבת מהרה וראיותיהן לא נהירין כלל ע"כ ח"ו שאין לעקור שום אות מהתפלה ומכ"ש שום תיבה וכו' ע"ש:

סימן קכד

(**א**) במחבר ס"ה על כל ברכה שאדם שומע בכ"מ אומר ב"ה וב"ש וכ' במג"א סק"ט ופשוט דאם עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק אסור לאומרו, וכ' בחידושי רז"ה להגאון רו"ו אלעסק ז"ל דמברוך שאמר עד אחר התפלה בלחש אסור לומר ב"ה וב"ש דהא כ' המג"א שלא יאמר ב"ה וב"ש במקום שאסור להפסיק והעולם אינם נזהרין בזה עכ"ל:

(**ב**) **ובהגהות** דגול מרבבה כ' ע"ד מג"א אלו. וק"ו בברכה שהש"ץ מוציאו י"ח כגון ברכת שופר שלא יפסיק לענות ב"ה וב"ש ומורי ז"ל בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' נ"א כ' ליישב מנהג העולם שעונין ב"ה וב"ש על ברכת שופר ומגילה ודלא כדג"מ והכח להם לישראל אם אינם נביאים וכו' אמנם בס' חידושי רז"ה מהנ"ל כתב ג"כ כדברי הדגו"מ ובאמת שכן נהגו כל המדקדקים, ובס' שדה חמד (דינים) מערכת ה"א אות ט' הביא בשם ברכי יוסף סי' ריי"ג דנכון שלא לומר אך אין למחות במי שעונה ב"ה וב"ש יעו"ש:

סימן קכה

(**א**) **בסידור** עיון תפלה כתב שי"ל בקדושה ככתוב על יד נביאך בסגול דמשמע ג"כ לשון יחיד כמו ואהרן אחיך יהי' נביאך ע"ש, ויש עוד ראי' לזה מנוסח שאומרים קודם פטום הקטורת אתה הוא ה' אלקינו שהקטירו אבותינו לפניך וכו' כאשר צוית אותם על יד משה נביאך ובכל הסידורים נקוד בסגול ואולי משם אין ראי' כ"כ דשם כתיב להדי' משה ופשיטא דקאי על יחיד, אמנם לענ"ד אין לטעות כלל דקאי על רבים דא"כ הול"ל

על ידי נביאך ומדאומרי' על יד נביאך ממילא משתמע דקאי על יחיד ואף שאין לי שום ידיעה בחכמת הדקדוק בעוה"ר מ"מ נ"ל כן מסברא דנפשי':

סימן קכז

(**א**) **בטו"ז** סק"ד וכן שני כתובים הבאים כאחד יאמר וכאן שני כתובים וכו' – הפי' ע"ז שגור בפי כל בשם הרה"ק מהרצ"ה ז"ל מזידיטשוב והובא ג"כ בסידור עיון תפלה עפ"י מה דאמרי' בגמ' כתיב ונקה וכתיב לא ינקה הא כיצד מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינו שבים והיינו מדכתיב בכתוב השלישי ושב ורפא לו, נמצא הכתוב השלישי מכריע שלא יסתרו ב' כתובי' הנ"ל, והנה איתא די"ג מדות אלו הם כנגד י"ג מדות דרחמים, וזה שאמר "וכאן" ר"ל במדה זו הי"ג שהוא ונקה, יש שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי וכו' [מ"ש לעיל וכן שני כתובים הבאים כא' נמשכתי אחר לשון הטו"ז שלפני דפוס ווין והווא טעות וצ"ל שני כתובים המכחישים זא"ז:

(**ב**) עוד שם בנוסח מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנוני' הוגה בדפוס חדש ומתפתה בתחנונים והוא שלא כדין דהרמב"ן כתב בפ' משפטים בפ' וכי יפתה פתוי הוא על דברי שקר עכ"ל וכ' בס' כרם שלמה וקשה האיך אנו מתפללין בר"ה בשופר אפתנו ובס' תוספת שבת הקשה ממקרא מלא (ירמי' כ') פתיתני ה' ואפת וכו' ע"ש, ועיין בפרמ"ג כאן כ' תירוץ לקושי' הב' אבל קושי' הא' ממ"ש בשופר אפתנו עדיין נשארה בתוקפה:

סימן קכה

(**א**) **כתב** בס' מור וקציעה דנשיאת כפים בזה"ז קרוב הדבר לומר שאינו אלא מדבריהם ואין מ"ע רק בבהמ"ק על סדר העבודה ובתשו' חסד לאברהם מהד"ת אהע"ז סי' א' כ' דבמח"כ נעלם ממנו ספרי פ' ראה בפסוק לשום את שמי מה שמי האמור להלן ברכת כהנים אף שמי האמור כאן ברכת כהנים אין לי אלא במקדש בגבולין מנין ת"ל בכל המקום וכו' ע"ש ועיין בילקוט שמעוני פ' ראה רמז תתע"ט מובא ספרי הנ"ל בנוסח אחר קצת ומ"מ צדק הרב חסל"א בהשגתו ולא תתן אמת ליעקב (בעל מור וקציעה) כי אם חסד לאברהם:

(**ב**) בהפלאה לכתובות דף כ"ד הביא בשם ספר חרדים דהמצוה הוא על שניהם על הכהנים לברך ועל הישראלים להתברך אמנם הריטב"א בחידושיו לסוכה דף ל"א לענין בל תוסיף כתב בהדיא דליכא חיוב אישראל להתברך רק מצוה דכהן הוא ע"ש וכבר העירו כן בס' מגן גבורים כאן ובס' מנחת חינוך מצוה שע"ח ע"ש:

(ג) ברמ"א ס"א הקשה על תוס' פ' כל כתבי לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה הלא מבואר בכתובות דף כ"ד דזר עובר בעשה דכה תברכו אתם ולא זרים ובטו"ז סק"ב תי' דהתוס' מקשי' הכי מנלן דעובר הזר בעשה דלמא בכהנים חובה ובזרים רשות אבל אין איסור, וקשה לי דמה יענה להך דפסחים ס"פ כל שעה דהאוכל פסח מבעו"י עובר בלאו הבא מכלל עשה ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום ודילמא בלילה חיוב וביום רשות, ועיין מג"א ושאר אחרונים מ"ש על הקו' הנ"ל ורואה אני את דברי הגאון בעל משנת. חכמים שכתב דדוקא בנשיאת כפים איכא איסור עשה לזר דעיקר ברכת כהנים הוא בנ"כ כדילפי' מוישא אהרן את ידיו אבל בלי נ"כ ליכא איסור כלל, וז"ש התוס' לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן גרידא בלי נשיאת כפים וזה נכון מאוד -- כן כתבתי בילקה"ג ח"ר אות דוכן וכעת אני רואה שהב"ח כ' לתרץ כן קושי' רמ"א ומובא בשמו גם בס' א"ר כאן סק"ג עוד כ' הטו"ז בסס"ק זה ובפ' כ"כ שם איתא א"ר יוסי וכו' יודע אני בעצמי שאיני כהן וכו' רבים מתמיהים על מאמר זה ונ"ל וכו' וע"ד שמצינו בפ"ק דיבמות אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה לא נמנעו מלישא נשים זה מזה, ועיי' מ"ש עליו בס' כרם שלמה וכבר קדמו באלי' רבה כאן סס"ק ג':

(ד) במג"א סק"א כתב: ואפשר דס"ל לר"י דאיסור עשה היינו מה שמזכיר השם לבטלה בברכה ועסס"י רט"ו, ר"ל דליכא ל"ת בברכה לבטלה עיין מחצית השקל, אמנם בלקוטי חבר בן חיים ח"ר דף כ"ט תמה דזה אינו דומה לברכה דעלמא דאומר אקב"ו דאינו דובר שקר דעכ"פ צונו אבל כאן איך יאמר א"ק בקדושתו של אהרן וצונו ומ"ש המג"א עוד דלר"י דנשים סומכות רשות גם זר רשאי לישא כפיו כבר תמה עליו בס' שער המלך על הרמב"ם פרק י"ט מה' שבת והניחו בתימה, ובס' עצי ארזים אהע"ז סי' ג' הקשה עליו עוד א"כ מה זה שכ' תוס' משום ברכה לבטלה הרי כ' תוס' ר"ה ל"ב דנשים מברכות בעשה שפטורזת וה"ה נשיאת כפים לזר ? ועיין בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ר סי' קס"ו אות ז' שתי' עפמ"ש בס' עשרה מאמרות מאמר אם כל חי בטעם דנשים מברכות וזה ל"ש כאן ואינו תח"י לעיין בו, ואולי י"ל דנשים מברכות שפיר וצונו יען דעכ"פ לאנשים מצוה אבל לברך א"ק בקדושתו של אהרן א"י זר לברך דבאמת לא קדשו הקב"ה בקדושתו של אהרן והוא כסברא שהבאתי לעיל בשם הלקוטי חבר, ועיין כעין זה בס' חתן סופר דף קמ"ג דלגבי נשים התורה הקילה עליהם ואם הם רוצים להחמיר ולקיים המצוה תע"ב לכך מברכי' אבל זרים דפטרה התורה לברך לאו משום קולא אלא דאינם בקדושה ובמעלה כ"כ כמו כהנים שיהיו כדאים לברך את ישראל לכך א"י לברך ומדוייק בזה סוף דברי

התוס' שם שלכהנים אמרה תורה לברך ישראל ע"ש והוא נכון מאוד ובגוף הקושי' על התוס' ע"ע בס' לקוטי שלמה שבת דף קי"ח שהביא בשם ת"כ תי' נכון קצת ע"ש:

(ה) במחבר ס"ו ונוטלים ידיהם עד הפרק כתב בסידור עיון תפלה בדיני נ"כ, הכהנים לא ילכו ליטול ידיהם ביו"ט עד אשר יאמר החזן והשב כהנים לעבודתם והחזן לא יעשה שהיות משם עד ברכת כהנים כדי שלא יהי' הפסק עכ"ל:

(וי"ו) במחבר ס"ט אומרים יהי רצון וכו' שתהא ברכה זו וכו' ברכה שלמה ולא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם הכוונה שלא יגרום הברכה שום מכשול ועון להמתברכים שלא יבעטו ח"ו מרוב טובה וברכה כמאמר וישמן ישורון ויבעט (ועד"ז שמעתי מפרשים אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך" ר"ל ליתן ברכה לאיש הגון יהי' קל בעיניך ובנקל תוכל ליתן לו ברכה שיבוא לידי עשירות וגדולה, כי בוודאי ישתמש בזה לדברים טובים, אבל ליתן ברכה להדיוט אל יהי' קל בעיניך, רק תשקול הדבר תחלה בפלס ובמאזנים אם תוכל ליתן לו ברכה פן ע"י הברכה יצא ח"ו לתרבות רעה):

(ז) במחבר ס"י אם הם שנים קורא להם הש"ץ כהנים – בתל תלפיות מחברת ו' אות כ"ז מעורר על מנהג בורות שעושים הרבה כהנים בפרסום רב שכשקורא הש"ץ "כהנים" אומרים בקול רם שעם קדושיך כאמור" וזאת צריכין הקהל לומר ולא הכהנים ע"ש:

(ח) במחבר סי"א מברכין א"ק וכו' לברך את עמו ישראל באהבה, עיי' מג"א ועטרת זקנים וע' ילקוט הגרשוני ח"ר אות ברכת כהנים, ומג"א ס"ק י"ח כ' בשם הזוהר כל כהן דלא רחים לעמא וכו' לא ישא כפיו וכ' בלקוטי חבר ח"ר דף כ"ט אולי הטעם דמאחר דמדת אהרן הי' אוהב שלום ורודף שלום זה ששונא בני ישראל אינו כדאי לברך א"ק בקדושתו של אהרן – ועיי' בס' בנין אריאל עה"ת (סוף חלק בית תלמוד) מ"ש בענין מה דמשמע ממחבר דמברכי' לאחר חזרת פנים והרמב"ם פי"ד מה' תפלה כתב דמברכי' קודם חזרת פנים כלפי העם ובס' לשון חכמים דף ע"ו ע"ד כ' שהמדקדקים מחזירים פניהם בתוך הברכה וגומרין לצאת ידי שתי הסברות וכתב שם עוד בדף ע"ה ע"ד אם כבר אמרו הברכה אשר קדשנו ונשמע שיש טומאה שמעתי בשם מ"ו הגאון מהר"י זצ"ל (והוא הג' בעל נוב"י) שלא ישהו בכדי שיעור השתחוי' ומתוך הילוכם יגמרו ברכת כהנים יברכך עד שלום והכל בפרישות ידיהם:

(ט) במג"א ס"ק כ"ב נ"ל דהצבור רשאין לישב וכו' י"נ הרה"ג המפורסם אבדק"ק קריפטוש שליט"א הראה לעיין בתרגום שה"ש בפסוק זאת קומתך כו' ובעידן דפרסין כהנייא ידיהון כו' וקהליך קיימין כו' נראה דיש לעמוד אז וכן ראיתי מובא בשם מאירי לסוטה ל"ט:

(**יו"ד**) במג"א ס"ק כ"ט ובתוי"ט חזר בו וכתב דאין למדין הלכה מפי מדרש וכו'. בשו"ת שירי טהרה ח"ב על הש"ס תשובה נ"ה כתב דהא דאין למדין הלכה מפי מדרש היינו דוקא בשל תורה אבל בדרבנן למדין הלכה מפי מדרש ובזה יש להחזיק דברי התוי"ט ולקיים דבריו הראשונים שבל"ח:

(**י"א**) במחבר ס"כ אם ש"ץ כהן אם יש שם כהנים אחרים לא ישא את כפיו. בסידור יעב"ץ חולק על דין זה וכ' דלא עמדו כל המחברים על כוונת המשנה אם אין שם כהן אלא הוא פי' אם אין שם כהן אחר אבל אם זולתו עוד כהנים מותר לישא כפיו אף בלא הבטחה והודו לו כל חכמי הדור ויעקור רגליו ויעמוד עם שאר כהנים ואחר יעמוד במקומו בברכה או"א ואח"כ יחזור הש"ץ למקומו הראשון ועיין פלפול עצום בזה בתל תלפיות מחברת א' (עיין שם במפתחות אות נ"א) ומיישב לנכון דעת השו"ע ומחברי הקדמונים (ועיין בתוס' רע"ק איגר פ"ה דברכות אות ל"ה וביאורי הגר"א ז"ל כאן) ועל מ"ש השו"ע באין שם כהן אלא הוא ומובטח יעקור רגליו וכו' ויעלה לדוכן, הקשה בשו"ת הרדב"ז למה לא יברך במקומו הלא עלי' לדוכן אינו מעכב ועיין בס' מגן גבורים מ"ש בזה, ובתל תלפיות הנ"ל דף פ"ו ע"ב חולק על הרדב"ז ומביא ראיות דעלי' לדוכן מעכב, ובס' פתחי תשובה למהרי"א מווילנא סעיף י' כתב דבתשו' בית יהודא במנהגי ארגיל מבואר דהוא לעיכובא דוקא בדוכן ולא ראיתי מדקדקין כשהכהנים מרובין ואין הדוכן מחזיק עומדים ע"ג קרקע וצ"ע עכ"ל:

(**יב**) במחבר סעי' כ"ז כהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על הג' פסוקים של ב"כ ואם הוסיף עובר על בל תוסיף – כ' בס' מגן גבורים וז"ל:

ראוי להסתפק אם כבר נשא כפיו פעם אחת ואח"כ איתרמי לי' ציבורא אחרינא דקיי"ל בסעיף שאח"ז דאי בעי מברך ואי בעי לא מברך אם יכול להוסיף בברכה שני' על הג' ברכות די"ל דע"כ לא מצינו איסור בל תוסיף רק במצוה חיובית אבל במצוה של רשות לא, אמנם נראה כיון דעכ"פ אם מברך פעם שנית מצוה קעביד ומברכי' עלי' רק שבידו לפטור עצמו ממצוה כל שעושה אותה צריך לעשותה כמו שציותה התורה עלי' ועובר בבל תוסיף מידי דהוי אציצית דקיי"ל דחובת גברא הוא ואי לא לבש טלית בת ד' כנפות אין עליו חיוב ציצית ואפ"ה עובר בבל תוסיף וז"ב, ובזה מדוקדק הא דקאמר הש"ס ר"ה כ"ח מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי התורה רשות לברך אוסיף ברכה אחת משלי ת"ל לא תוסיף, והלשון הואיל ונתנה לי התורה רשות תמוה לכאורה מאי תלוי זה בזה ל אמנם לפימ"ש הא גופי' קמ"ל דאף שנתנה לו התורה רשות לברך

כמה שירצה אפי' כמה פעמים ביום וכיון שהוא רשות בידו א"כ יכול להוסיף ת"ל לא תוסיף היינו אף בכה"ג אין להוסיף ודפח"ח:

(**יג**) במג"א ס"ק מ"ז ולעייני"ן אלפי"ן ואע"ג שלא שלא מצינו עי"ן בברכת כהנים וכו'. בתשו' בית אפרים או"ח ס"ס ס"ה כ' תמהני דהלא צריכין לברך מקודם ובברכה איכא עי"ן דלברך את עמו ישראל ע"ש:

(**יד**) בטו"ז ס"ק כ"ז עיין באה"ט בשם שבו"י ויד אהרן שתפסו עליו דאישתמיט מיני' גמ' ערוכה בתענית דף כ"ז וכבר כ' כן בס' אלי' רבה ס"ק נ"ב וכל הבאים אחריו לא ראו דבריו (עיי' ק"נ פ"ג דמגילה ובכו"ש תענית ט"ז) וליקוטי חבר ח"ר דף כ"ט כבר זכה לגילוי אלי' רבה:

(**טו**) במג"א ס"ק נ"ח הקשה הגאון בס' בה"ז סוף מנחות למ"ל ע"ד רבים וכו'. עיין תורת גיטין למס' גיטין דף ל"ה, ושו"ת תפארת צבי חיו"ד סס"י א' מ"ש בזה:

(**עיין**) בתשו' מהרי"א או"ח סי' מ"א וכבר קדמו במשנ"ח וב"ח ומהרי"ט ח"א סי' קמ"ט וקורא אני עליו ונעלם ונעלם ב' פעמים:

סימן קל

(**א**) במחבר ס"א מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ניקום קמי כהני וכו' ונימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך וכו' – עיין דבר נפלא בזה בס' תיבת גומא עה"ת פ' מקץ (מהגאון בעל פמ"ג ז"ל) וכבר העתקתיו בילקוט הגרשוני ח"ר קונטרס אחרון אות "חלום" ע"ש:

סימן קלא

(**א**) ברמ"א ס"ב י"א דאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וס"ת וכתב עטרת זקנים ור"א בן הורקנוס דבפ' הזהב דשמותי הוא ומסתמא לא הי' מתפלל בב"ה ונפל על אפיו צ"ל דארון וס"ת הי' לו בחדר או כיוון לשעה שהצבור הי' מתפללין עכ"ל, ולפימ"ש בהגהות חתם סופר ז"ל בשם עשרה מאמרות פרק כ"ז מחלק א' ממאמר חיקור הדין שהיודע לכוין כל צרכו בכח מחשבתו משוי לי' מקום ס"ת ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול עכ"ל בלא"ה ל"ק מר"א בן הורקנוס דבודאי ידע לכוין כל צרכו:

(**ב**) במג"א סק"ז ובבהכנ"ס של נשים נופלין, כ' לי י"נ הרה"ג מקריפטש נ"י ר"ל אם מתפללין שם אנשים באקראי אבל נשים אין להם ליפול וכ"כ בהגהות זכרון אברהם

(ומהמג"א נ"ל לפשוט מה שנשאלתי אי יאמרו אה"ר כשהכלה בעזרת נשים והחתן אין בבהכנ"ס ונראה דלא יאמרו אה"ר והבן):
(ג) כתב עטרת זקנים בשם מנהגי דורא שאם מילה בעיר אין אומרים תחינות בכל העיר הואיל ואליהו בא לעיר, וכמדומה לי שכן נוהגין, ושוב ראיתי כן בס' לקוטי מהרי"ח דף פ"ח וז"ל ובמדינותינו המנהג ברוב מקומות כמנהג דורא עכ"ל:
(ד) כתב בסידור עיון תפלה (בדיני פסח שני) מה שנוהגין קצת שלא לומר תחנון אחר סוכות עד ר"ח חשון י"ל מקום לסמוך בהגהות אשר"י מס' מו"ק פ' ואלו מגלחין סי' קל"ד שכ"כ לענין צדוק הדין ע"ש ותימה על מו"ר שלא הביאו בשע"ת שלו עכ"ל [עיי' במעשה רב להגר"א ז"ל שכ' "תחנון לא יאמר פסוק ויאמר דוד שנא' גבי פורעניות רק יתחיל רחום וחנון"]:

סימן קלב

(א) כתב הא"ר בסס"י זה בדיני קדיש סק"ט וז"ל: אם האבל נוסע למרחקים משמע בתשו' ב"ז סי' ר"א שטוב לשכור אחד במקומו ואולי אף שיש אבילי אב ואם אין יכולים למחות דשלוחו של אדם כמותו כמ"ש ב"ז שם וצ"ע. כתב מ"א דמשמע שם דמוטב לשכור משיאמר א' בחנם ע"כ ואין מוכרח עכ"ל הא"ר – ובס' לשון חכמים דפוס פראג דף ל"ז כתב אע"פ שאינו מוכרח מתוך התשובה עצמו דברי המ"א מוכרחין מעצמן, ובזה יתורץ נמי הצ"ע של הא"ר דכוונתו דאין יכול לעשות שליח במקום שחב לאחרים, הנה בש"ך חו"מ סי' ק"ה סק"א כ' דהיכא ששכרו להיות שלוחו הוי ידו כידו ותפיסתו מהני במקום שחב לאחרים ובזה מיישב דברי רש"י שהקשו עליו הפוסקים ובנדון כזה כ"ע מודים לזה לדינא תהו כוונת המ"א ג"כ ומ"ש בלשון "ומוטב" שישכור היינו משום דגם בלא שכרו הא יכול לומר קים לי כרש"י וריטב"א כמ"ש הש"ך שם בשם תשו' מהר"א ששון ולכך כ' בלשון מוטב לצאת ידי כל הפוסקים ודפח"ח:
(ב) דיני קדיש מבוארים כאן בס' כרם שלמה בכ"ב אותיות וסימנים דאורייתא, ועיי"ש באות כ"ב שהוכיח מתשו' הלכות קטנות שמותר לשנים לומר קדיש בפ"א וכן המנהג בקדיש דרבנן אחר הדרשה שאומרים כל האבלים, וכן ראיתי בקונטרס אחד שהורו גדולים כן בשאר קדישים אם יש הרבה אבלים ויהי' מריבה ביניהם ולא יתחלל שם שמים ויהי' הפך הכונה כי הקדיש הוא להתקדש שם שמים עיי' בס' החיים, וכן היו נוהגים בשנת תקצ"א בהיות החולי קאללעראַ ר"ל והי' בעו"ה האבלים מרובים הי' אומרים קדיש כמה אבלים בפעם אחת עכ"ל, ועיין מ"ש בזה בס' שדה חמד (דינים)

מערכת אבילות אות קנ"ד, ושמה הביא בזה דברי חת"ס בתשו' או"ח סי' קט"ן ע"ש, ונהירנא שראיתי איזה פלפול בזה בתשו' בנין ציון אך אינו בידי כעת:

(ג) כתב המג"א ססק"ב נוהגין במקצת מקומות שביום שפוסק מלומר קדיש נותנין לו כל הקדישים, כ' לי י"נ הרה"ג מקריפטש וז"ל, והיינו כשאין שם בן ל' או יא"צ כמ"ש בא"ר. ועיי' תשו' נאות דשא סי' י"א דיא"צ הראשון יש לו כל הקדישים נגד בן יב"ח ע"ש. ועיי' גליון רש"א בהגהותיו ליו"ד בהשמטות כ' דהפוסק מלומר קדיש על אמו ויאמר עוד להלאה על אביו שהוא תוך זמן לא שייך לו כל הקדישים ע"ש טעמו:

(ד) והנני להעתיק בזה גם מ"ש בס' פתחי תשובה כאן וז"ל, בסידור מהריעב"ץ כתב כי יותר נוח מנהגי הספרדים שכולם אומרים הקדיש בפעם א' ובתשו' חת"ס סי' קנ"ט כתב שמנהגנו יפה דהעיקר זכות הוא מה שהצבור עונין זה אינו אלא באחד ע"ש ועיין באה"ט ובתשו' נאות דשא סי' י"א דמנהג מקומו שהיא"צ שוה לכל האבלים רק דעדיף מינייהו שמגיע לו קדיש עלינו דהוא החשוב אמנם היא"צ שבפעם ראשונה אומר כל הקדישים ודעתו שם דהוא רק נגד האבלים בני יב"ח משא"כ נגד בני שלשים ויא"צ ע"ש:

(ה) בטו"ז סק"ב כ' מי רגלים הנזכר בפטום הקטורת כתב כלבו מעין א' ששמו מי רגלים ומ"ש מפני הכבוד פירושו לפי שיש לאותו מעין שם של בזיון ובהגהות ח"ס ז"ל כ' אמנם בירושלמי סוף פ"ד דיומא הלכה ה' איתא שאין מכניסין ריח רע בעזרה:

(ו"ו) במג"א סק"ד כ' ב"י בשם א"ח שהשירים לא היו מצותן אלא בבוקר והקשה ר"מ אלשיך בתשו' דמשנה שלימה שנינו פ"ד דר"ה שנתקלקלו הלוים בשיר של בין הערבים וכו' א"כ הי' אומרים שירה וכו' -- עיין בתשו' שער אפרים סי' ל' ובס' מגן גבורים כאן ובס' מעין החכמה לתרי"ג מצות במ"ע דשביתה בר"ה דפוס לבוב דף ק"ו ע"ב שכ' יישוב לקושי' ר"מ אלשיך הנ"ל (וע"ע בס' יום תרועה ר"ה דף ל' ע"ב מ"ש בזה):

סימן קלד

(א) במחבר ס"ב מראה פני כתיבת הס"ת לעם וכו' שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע ולומר וזאת התורה וכו' וכתב הרמ"א ונהגו לעשות כך אחר שקראו בתורה וכו' – בתל תלפיות מחברת ד' אות נ' כתבתי בזה וזה לשוני: שגור בפי כל וכן נדפס בסידורים לומר בשעת הגבהת ס"ת פסוק וזאת התורה אשר שם משה לפני בנ"י ע"פ ד' ביד משה ותמה ע"ז בארץ צבי להמגיד מוואיידיסלוב דרוש א' בית ה' כי הם ב' כתובים בתורה ומסדרי התפלה עשאום לכתוב א' אבל אין לו שחר כלל ומ"ש בזה במח"כ לא נהירא לי כלל, והכה במס' סופרים פי"ד הל' י"ד כתוב לאמר וזאת התורה אשר שם

משה לפני בנ"י ולא יותר ומנהגינו צ"ע, וכעת בא לידי ספר א' נקרא ספר המטעמים ומצאתי בו בערך שבת סי' קכ"ד הביא מס' מקרא סופרים בשם הגאון ר"ח מוואלזין שמנהגינו משובש וראוי לומר וזאת התורה אשר שם משה לפני בנ"י עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו את משמרת ה' שמרו עפ"י ה' ביד משה. לפי שבפתיחת הארון אמרו ויהי בנסוע וגו' ובשעת הנחת ס"ת אומרים ובנוחה יאמר ובנתים בעת הגבהת ס"ת וממקום למקום אומרים עפ"י ה' יחנו ופסוקים הללו הם בפ' בהעלותך עכ"ל וניכרים דברי אמת ולפי"ז ראוי ונכון לפרסם זאת בכל קהלות לעקור מתוכנו המנהג המשובש ולומר כנ"ל עוד זאת אעורר על טעות א' שנדפס בסדורים בקרובץ לפורים ולירושלים עירך עד מהרה לתוכה תכין, ונכון להיות ולירושלים עירך עד לישועתך קוינו כל היום ואח"כ הפיוט מלכות נחפזה וכו' בא"י מצמיח קרן ישועה כ"ה דעת הגר"א בשנות אליהו פ"ד מ"ג דברכות שכ' וז"ל דבנוסח ירושלי' הוא צמח דוד בכלל בונה ירושלים כמ"ש לקמן ולכן בפיוט של פורים עשה הפייטן של ברכת את צמח בכלל בונה ירושלים וטעות הוא בסידורים מה שכלל בשומע תפלה עכ"ל ולא ידעתי טעם העולם דלא שתו לבם לדברי אמת של הגר"א ז"ל עכ"ל שם:

סימן קלה

(א) ברמ"א ס"ב אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם הפרשה השייכה לאותו שבת כ' בס' לשון חכמים דף ג' דאותה שבטלו צריך לקרות בראשונה ואח"כ החיובא דתורת ה' תמימה וצריך לקרותן כסדרן ודלא כס' צנצנת המן וכ' ששמע שהגאון נוב"י ז"ל ג"כ הורה כן בשנת תקמ"ד שבטלו אז קריאת שבת א' ע"י אונס תגבורת המים:

(ב) כ' בתשו' מהר"י אסאד או"ח סי' נ"א אם ע"י איזה סיבה נתבטל התמיד של שחרית בב' וה' בקריאת התורה ברבים קורין במנחה ג':

(ג) בטו"ז ססק"ח וכ' מו"ח ז"ל מוכח מכאן דממזר מותר לעלות לתורה – וכ"כ גם הרמ"א לקמן סי' רפ"ב ס"ג – וכ"ז נעלם מהג' המחבר שו"ת דברי חבר בן חיים ז"ל דף ק"ד עמוד ג' ע"ש:

(ד) ברמ"א סעי' י"ד אבל אם מכינים לו ס"ת יום או יומים קודם מותר, כ' מו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א בתשובה דכוונת רמ"א מעת לעת קודם כמו שפרש"י בפ' משפטים בפסוק אך אם יום או יומים שהוא כיומים ואיזה זה מעת לעת, ובהערות ששלח לי י"נ

הרה"ג המפורסם אבדק"ק קריפטש שליט"א כתב ג"כ עיי' דעת קדושים ליו"ד סי' רפ"ב דהיינו מעל"ע כעין שכ' חק יעקב סי' תנ"ג ס"ק כ"ו ע"ש:

סימן קלט

(**א**) ברמ"א ס"ג כמו שאר העולים שקוראים אותם בשמם פלוני בר פלוני – הטעם שנהגו לקרות לס"ת לכל א' בשמו ושם אביו עיי' בס' צרור החיים שנדפס באוהעלי בסוה"ס ובשו"ת דברי חבר בן חיים דף ק"י ע"א ובס' מקרי דרדקי ריש פ' במדבר וכל המשנה ידו על התחתונה (ובתשו' בנין ציון החדשות סי' קע"ב כתב בין שני חצאי לבנה ומה שכתב מר נ"י שברוב גלילות אשכנז נתפשט המנהג שאין קורין אותו לתורה בשמו ח"ו לומר כן שכבר נתפשט המנהג הרע שלא להזכיר שם ישראל עוד ברוב אשכנז כי כאשר אחשוב רק בגלילות ומקומות מעטים הוא שנהגו כן עכ"ל):

(**ב**) עוד שם ברמ"א וכן אם איכא למיחש לאביו המומר, הגיה בס' שמן המאור דצ"ל לאיבת המומר וכ"ה בשו"ע דפוס ישן וכן ראיתי בשו"ע של האלי' רבה:

(**ג**) עוד שם ברמ"א ואסופי ושתוקי קורין אותו בשם אבי אמו, בס' מגן גבורים פקפקו הרבה על דין זה דדוקא בני בנים הן כבנים אבל לא בני בכות והא דמבואר ביבמות דף ס"ב דגם בני בנות הם כבנים ה"ד לענין פרי' ורבי' משום דלשבת יצרה בעינן והאיכא אבל לענין שאר דברים הדבר ברור שאין בני בנות כבנים ולכן כ' באלף המגן סק"י דטוב יותר שיקראנו בשמו ואי משום שלא לביישו אין הביוש כ"כ גדול כמו במומר ע"ש:

(**ד**) במחבר ס"ד ופותח הספר קודם שיברך ורואה הפסוק שצריך להתחיל בו י"נ הרה"ג מו"ה שמעון צבי ווייגר ני' מקריפטש כ' לי ח"ל:

ועי' בס' עתים לבינה דכ' דלא יפה עושין שמעבירין מפה או קצה הטלית על אותיות הס"ת כדי לנשק דיוכל לבוא למחיקה בשם ולמחיקה בשבת ויו"ט כי מצוי שם לחלוחית מניצוצות פה הקורא וכדומה ונכון להכריז כי הוא מנהג שטות ודי ברואה האותיות והתיבות כמ"ש בש"ע כאן ע"ש, אמנם באמת המנהג הזה כבר נתפשט ברוב ישראל ועושין כן כדי לחבב המצות כמו שמנשקי' הציצית מה"ט ועל עניינים כאלו נאמר הנח להם לישראל אם אינם נביאים וכו' ע"כ לדעתי לא נכון לבטלו ועיי' בס' לשון חכמים דפוס פראג דף ו' עמוד ד' בשם ספר יוסף אומץ לפתוח הס"ת ולכבדה נשיקה בשעת פרידתו ע"ש מבואר דהוא מנהג קדום לנשק אותיות ותיבות הס"ת דאל"כ למה צריך לפתוח הס"ת הלא יכול לנשקה מבחוץ ועיין ברמ"א סס"י תר"צ דאין לבטל שום מנהג וכו':

(ה) במחבר ס"י ברכה אחרונה אשר נתן לנו תורת אמת זו תורה שבכתב וחיי העולם נטע בתוכינו הוא תורה שבע"פ- הטעם דתורה שבע"פ נקרא חיי עולם י"ל עפ"י המדרש תנחומא ר"פ נח דתורה שבע"פ מתן שכרה בעוה"ב והיא חיי נצחיי:
(ו) ברמ"א סעי' י"א נהגו לוור למסיים לקרות התורה בכל פעם חזק באלף המגן מובא בשם הא"ר סי' תרס"ט שכתב בשם המ"ץ שיש לומר ג"פ חזק בגימטרי' משה וכ"כ בליקוטי חבר בן חיים ח"ר דף דף כ"ט ע בשם מרן ח"ס ז"ל ולא כמו שנהגו העולם לומר פעם הג' ונתחזק ע"ש:
(ז) עיין לעיל ענף ב' הבאתי הגה"ה ברמ"א ס' שמן המאור והראו לי שכ"כ גם יד אפרים:

סימן קמא

(א) במחבר ס"ו יכולי' לקרות ב' אחים זאח"ז וכו' ואין מניחין אלא בשביל עין הרע -- באלי' רבה סק"ז הביא תשו' אמונת שמואל סי' מ"ז לפי מנהג אשכנז שקורין סתם לשביעי ואין פורטין בשמו נותר לקרות לששי ולשביעי שני אחים ע"ש, וכבר נתבאר לעיל סי' קל"ט ענף א' כי לא יעשה כן במקומינו לקרות לתורה בלי הזכרת שמו ושם אביו ואין לשנות:

סימן קמג

(א) בא"ר סק"ה פסק אם נמצא תיבה כפולה צריך להוציא ס"ת אחרת דכל יתר כנטול דמי והפרמ"ג חולק עליו. ובס' לשון חכמים דף י"ג הביא ראי' לפמ"ג דהמג"א סי' ל"ב ס"ק ל"ג כ' דהראב"ד הכשיר תפילין שנמצא בהן תיבות כפולות ולבי מגמגם אלא שאין אני כדאי לחלוק ע"ש ועכ"פ בנידון זה כ"ע מודים דאין מוציאים אחרת וכו'. והנה גם הנוב"י מהד"ק חיו"ד סי' ע"ד הביא ראי' מד' הראב"ד הנ"ל דאין לפסול ביתר אות או תיבה אמנם הגאון מהרא"ז מרגליות ז"ל בס' שערי אפרים (שער ה' פתחי שערים סעיף ח') דחה דברי הנוב"י וגם הסיר השגות הפמ"ג שעל הא"ר ומסכים עמו לדינא דאם נמצא תיבה כפולה צריך להוציא אחרת וכ"כ גם בתשו' בית אפרים חיו"ד סי' ס"ד וקיי"ל הלכה כבתראי (ובהגיע לידי ס' שערי אפרים מצאתי בו דרך אגב שכתב בשער ד' סי' ו' וז"ל אחר שראה המקום שיש לו לקרות משם ונשק לו אומר בקול רם ברכו כו', ותימה רבה מזה על בעל עתים לבינה שהבאתי לעיל סי' קל"ט ענף ד' דמה שמנשקין אותיות ותיבות הס"ת הוא מנהג שטות, האיך אפשר לומר מנהג שטות על מה שהביא גאון עוזנו בעל שערי אפרים זצ"ל שצריך לעשותו) ועיין בשו"ת דברי חבר בן חיים דף קי"ד ע"ב

דאם הענין נשתנה מחמת הכפילות ודאי הדין עם הא"ר וכן הורה בס"ת שנמצא בפ' חיי שרה בת אחי אחי אדוני דיש להבין שלא היתה בת אחיו כ"א בת אחי אחיו והכוונה אחיו מצד אחד ועיין בתשו' חת"ס או"ח סי' כ"ד שהעלה בכל טעות שאין מוציאין אחרת מ"מ ראוי שהמפטיר יעלה למנין שבעה דהרי מן הדין עולה וכיון שיש בזה חשש ברכה לבטלה מה לנו להרבות בברכות ע"ש:

(ב) בח"ת שלי לפ' אמור כתבתי וז"ל. לנפש לא יטמא בעמיו פרש"י בעוד שהמת בתוך עמיו יצא מת מצוה, נשאלתי בס"ת דפה שנמצא בו בשעת קריאת התורה בעמיו חסר יו"ד והוריתי שא"צ להוציא אחרת וחילי דילי ממ"ש הא"ר וחיי אדם הל' קה"ת היכא שנמציא וחמשתיו חסר י' בין ת' לוא"ו אע"ג דנוכל לקרות כאלו כתיב ביו"ד כיון דדרשינן מיני' בפ' הזהב מיתורא דיו"ד שהתורה ריבתה חמשיות הרבה א"כ צריך להוציא אחרת, והתינח התם אבל כאן גבי בעמיו דלא דרשינן כלום מיתורא דיו"ד דדרשת חז"ל יצא מת מצוה הי' נשמע גם מתיבת בעמו בלא יו"ד ע"כ נ"ל דא"צ להוציא אחרת:

(ג) אם נטף טיפת שעוה על אותיות ס"ת בשבת ואין האותיות נראין, כתב הבאה"ט סק"ט בשם תשו' שבו"י ח"ב סי' ד' בשם ליקוטי פרדס שאין שם פיסול על ס"ת בשביל זה והוא ז"ל דחה דבריו וכתב דפסול וכ"כ שם בשם חינוך בית יהודא סי' ה' וכן פסק בתשו' פרח שושן כלל ב' סי' ב' אך אם נתייבש השעוה שיוכל להסירה כלאחר יד דהיינו שיכפול הגויל של ס"ת ועי"כ יפול כתב בתשו' שבו"י שם שמותר ואין כאן משום ממרח, ובתשו' רע"ק איגר מהדו' תנינא סי' י"א כתב דאסור מטעם אחר לא משום ממרח רק כיון דע"י השעוה לא הי' ראוי הס"ת לצאת בקריאה מתוכו ומכשירו ע"י הסילוק הוי מתקן מנא, וכמ"ש הר"ן פ"ג דסוכה דלמ"ד לולב צריך אגד אסור לאגדו ביו"ט דהוי מתקן מנא וכ"כ במג"א סי' שי"ז סק"כ דאסור לתלות ציצית בשבת אפי' בכריכה בלבד דהוי מתקן מנא ע"ש:

סימן קמד

(א) במג"א סק"ו ובשבת שקורין ב' יכולין לגלול אחד בעוד שקוראין הראשונה ע"ש ועכשיו המנהג לגלול הס"ת בשעה שאומרין הצבור פסוקי דזמרה (ד"מ) ועיי' בנחלת אריאל על מס' סופרים פי"א ה"ג שכתב שאין לגלול בשעת פסוקי דזמרה שהוא בלבול הדעת ע"ש (אלף המגן סק"ז) אמנם המנהג במדינות אלו כדברי ד"מ:

סימן קמז

(א) בענין אם שרי לאחוז בעמודי ס"ת בלי מטפחת או טלית המפסיק בין ידו לעמודים, פליגי הטו"ז והמג"א, דהטו"ז סק"א מתיר, והמג"א בשם הב"ח אוסר והביא לו ראי' מהא דמטמאים הידים, והקשה הבית מאיר לאו"ח דתפילין ורצועות יוכיח דמטמאי' הידים ונוגעין בהם ערומים (וכבר קדמו בזה האלי' רבה סק"א) וגם בעיקר הדין דעמודים מטמאים הידים פקפק הבית מאיר וסיים דאף אי נימא כדעתו דאף העמודי' מטמאי' נלע"ד דהיינו דוקא במה שהס"ת כרוך עליהם אבל היוצא למעלה מן הס"ת ולמטה כדי לאחוז בו ודאי אינו מטמא ולא עדיף משם הכתוב על הכלים דאמרינן כנגדו מקדש שלא במקומו אינו מקדש עיין ערכין דף ו' לכן לענ"ד עיקר כהט"ז עכ"ל:

(ב) ברמ"א ס"ב ואין לעשות מפות לס"ת מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לצורך הדיוט הגאון ר' יעקב עמדן כתב בס' מור וקציעה שבעל הג"ה שכח משנה שלימה בעכ"ח דכלים משנה ה', וכוונתו להא דמבואר שם דכפה שהוא טמא מדרס ונתנה לספר טהור מן המדרס, הרי דאף שהוא בגד של אשה כמו שפי' שם הרמב"ם והר"ש אפ"ה מותר ליתן לס"ת למטפחת ע"ש וכ בס' מגן גבורים וז"ל. ובאמת חלילה לכל הני גדולים שלא יזכרו משנה שלימה, והנה לא מיבעי' לפי מה שרצו התוס' בסנהדרין (דף מ"ח ע"א ד"ה נותנה) לפרש דהכא מיירי בשינוי מעשה כדמשמע לישנא א"כ ודאי דבשינוי מעשה מותר כמו במראות הצובאות וכמ"ש המג"א, אלא אף לפי"מ שדחו התוס' שם דמיירי בדבור בעלמא וכ"כ הר"ש שם, מ"מ לא קשה דאטו מבואר שם דמותר ליתן לס"ת ולא קאמר שם רק דקדוש וממילא טהור מן המדרס דאין אומרי' לו עמוד ונעשה מלאכתנו ובאמת אף שאין לקחת אותו לס"ת הוא קדוש ואסור להשתמש בו להדיוט וכ"כ בשו"ת הב"ח סי' י"ז ראי' מזה דחל הקדושה עלי' אף שאסור לשמש בו קודש:

(ג) והנה בס' המקנה ח"ר דף י"ד הביא קושי' מאדמ"ו הגאון מהר"ם שיק ז"ל מאי ראי' מייתי המג"א ממראות הצובאות הלא התם לא נעשה שימוש הדיוט בגופם דהא קול מראה וריח אין בו משום מעילה אבל לעולם אם נשתמש הדיוט בגופו מנ"ל דמותר ע"י שינוי, ולע"ד כראה דמג"א מייתי ראי' בדרך קו"ח ומה התם שהיו מאוסים טפי שהיו עשויין ליצה"ר כפרש"י בחומש פ' ויקהל ואפי"ה מותר ע"י שינוי כ"ש הכא דאין עשויין ליצה"ר אלא לצורך הדיוט ודאי דשרי ע"י שינוי:

(ד) במג"א ס"ק י"א האריך בענין אין עושין מצות חבילות, ומה דקשה עלי' תמצא בתשובת מהר"מ שיק או"ח סי' ס"ד, ובס' עט סופר חלק ראשון כלל אין עושין מצות חבילות' פרט ב' יעו"ש:

סימן קנ

(א) במחבר ס"א כופין בני העיר זה את זה לבנות בהכנ"ס וכו' - מצות בנין בהכנ"ס אם היא מדאורייתא או מדרבנן עיין שדה חמד (כללים) מערכת הבי"ת אות מ"ד, ואם קדושת בהכנ"ס הוא מדאורייי' או מדרבנן ג"כ מבואר שם במערכה הנ"ל באות מ"ג דיש דיעות שונות בזה:

(ב) ברמ"א ס"ה ועושין בימה באמצע בהכנ"ס:

עיין בתשובת אמרי אש או"ח סי' ז' ע"ד החדשים שרוצים לשנות הבימה ולבנותה להלאה מן האמצע ומביאים ראי' מן הכ"מ פי"א מה' תפלה והוא השיב עליהם שאין ראי' כלל מדברי הכ"מ והעלה שאסור לנו לשנות מנהג אבותינו ז"ל וצריך לעשות כדברי הרמ"א ז"ל וכל המשנה ידו על התחתונה ע"ש, ועיי' בס' הר תבור להגאון ר' ישראל דוד מרגליות ז"ל אבדק"ק פעזינג יע"א, ובתשו' מחנה חיים ח"ג על או"ח סי' יו"ד ובתשו' גורן דוד או"ח סי' ז' ובקונטרס על השנות הבימה להגאון ר' ליפמאן מסד"ה ז"ל והוא נדפס כעת שנית בס' דברי יוסף עה"ת להגאון ר' יוסף טשאבא ז"ל בסוף הספר וכולם מזהירים שלא לשנות ח"ו מדברי הרמ"א ז"ל רק יעשו הבימה באמצע וכן המנהג בכל קהלות הקודש ההולכים בתורת ה' כימי עולם וכשנים קדמוניות ה' עליהם יחיו:

(ג) בתשו' בנין ציון סי' ט' כתב דלא מצא סמך ורמיזה בפוסקים שיהי' אסור לנטוע אילן בחצר בהכנ"ס ומכ"ש שאין איסור לקיים אילן שכבר נטוע ועומד קודם שנעשה מקומו חצר בהכנ"ס ולכך לא רצה להתיר לקצוץ אילן אגוז העומד שם אפי' ע"י עכו"ם ע"ש, אמנם מורי זצ"ל בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ע"ח וע"ט האריך לאסור נטיעת אילנות בחצר בהכנ"ס וכתב דגם בהגהות ר' עקיבא איגר זצ"ל באו"ח סי' ק"נ הביא בשם ר' דוד ערמאה שאסור ליטע אילנות בחצר בהכנ"ס ע"ש:

סימן קנא

(א) במחבר ס"ו מותר לכנס בב"ה במקלו וכו' ויש אוסרים ליכנס בו בסכין ארוך וכו' וכו'-- במעשה רוקח על הרמב"ם כתב שאין להשוחטים לבוא לבהכנ"ס עם החלפים ע"ש ומיהו ממבי"ט משמע שאין קפידא שהרי כ' דאסור לשחוט בבהכנ"ס הובא במג"א כאן סק"א- אלף המגן ס"ק י"א:

(ב) במג"א ס"ק ט"ו הקשה אמאי מהני תנאי בבתי כנסיות שבחו"ל משום דכשיבא הגואל במהרה תפקע קדושתן הא אמרי' בגמ' עתידין כל בתי כנסיות שבבבל שיקבעו

בא"י ואין לומר דדוקא הבנין יקבע בא"י אבל הקרקע תשאר בח"ל דהא יליף ק"ו מתבור וכרמל והתם הקרקע נקבע בא"י ועיין תירוץ ע"ז בתשו' חתם סופר או"ח סי' למ"ד:

(ג) בס' שירת ישראל (דפוס ירושלים תרנ"ז) דף ל"ב ע"ב מביא בשם הגאון בעל מעון הברכות ז"ל לפרש ילקוט פליאה בכתוב לבני קרח וגו' יסודתו בהררי קודש זש"ה תבור וכרמל ופי' עפ"י ד' המג"א הנ"ל דגם קרקע הבהכנ"ס יוקבע בא"י מאחר דילפי' בק"ו מתבור וכרמל והתם הקרקע נקבע בא"י וזו כוונת הילקוט יסודתו בהררי קודש וכו' כי גם היסוד יוקבע בהררי קודש וסיים זש"ה תבור וכרמל וגו' ק"ו לקרקע בהכנ"ס והבן:

(ד) ובהגיע לידי ס' שירת ישראל הנ"ל אמרתי כי ראוי מאוד להעתיק פרפרת נאה שכתב שם ידידי הגאון מו"ה צבי יחזקאל מיכלזאהן אבדק"ק פלונסק יע"א על קושי' ממג"א לעיל סי' צ' סק"ל לדעת הר"ן דעשה דלעולם בהם תעבודו הוא משום לא תחנם וכל שאינו לטובת העבד רק לצורך מצוה לא שייך העשה א"כ מה פריך בברכות מ"ז ע"ב והא מצהב"ע היא הא לפי"ז ליכא עבירה כלל, ותי' ידידי הגאון הנ"ל דהנה צריך להבין דבגיטין ל"ח ע"ב לא פריך מצהב"ע היא ובברכות מ"ז פריך לה גם צריך להבין דבגיטין מביא המימרא דכל המשחרר עבדו וכו' בשם ר"י אמר שמואל ובברכות מביא המימרא רק בשם ר' יהודא לחוד, אבל ניחא שפיר דהנה בתוס' סוטה דף ג' הקשו בתלתא דס"ל לר' ישמעאל שהם רשות ולא חובה א"כ חסרו להו ג' מצות ממנין תרי"ג, והביא בס' המקנה ח"ג כלל נ"ה פרט ט' בשם הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל דר' ישמעאל לשיטתו דס"ל ארבע ציציות ארבע מצות הן ואפיק תלת שהן רשות ועייל תלת דציצית וע"ז הקשה הגאון ר' דוד דייטש להגאון חת"ס ז"ל הא שמואל סובר במנחות כר' ישמעאל וס"ל לעולם בהם תעבודו חובה א"כ אייתר מצוה אחת על תרי"ג עיי"ש אבל ראיתי לח"ס שתירץ עפ"י סברת הר"ן בשם י"מ דעשה דלעולם ב"ת הוא משום לא תחנם א"כ אין זאת מצוה מיוחדת רק נכלל בכלל מצות לא תחנם ולא הוי יותר מתרי"ג לשמואל ע"ש וא"כ הכל עולה יפה דבגיטין קאי אליבא דשמואל והוא סובר כר' ישמעאל בציצית ומוכרח דסובר לעולם ב"ת הוא משום חנינה כנ"ל וא"כ אין להקשות מצהב"ע היא דהא לסברת הר"ן ליכא עבירה כלל, אבל בברכות קאי לר' יהודה ואליבא דדינא דציצית מצוה אחת וליכא קושית הגר"ד דייטש ז"ל ואין ההכרח לומר כסברת הר"ן דלעב"ת הוא משום חנינה וכקושית הרשב"א מגר תושב דמותר ליתן לו מתנת חנם ומכ"ש לעבד ורק כוונת הגמ' מצוה שאני היינו דדוחין העשה דלעולם ב"ת משום מצוה ולזאת מקשה הגמ' שפיר מצהב"ע היא ומיושב קושי' המג"א הנ"ל והוא נכון מאוד ע"ד הפלפול:

(ה) אם יכולין לבנות בהכנ"ס במקום שהי' תחלה רפת בקר עיין בתשו' מהר"ם שיק למורי זצ"ל או"ח סי' ס"ז וס"ח פלפול ארוך עם הג' השואל ודעת מורי זצ"ל דודאי דבר מאוס לגבוה מה"ת אסור אבל ה"ד כל זמן שהדבר מאוס במקומו ובשעתו אבל אחר שפינו הדבר המאוס וסילקו ומירקו וטהרו את המקום המאוס ההוא אזדא לי' מיאוסתי' ומותר עיי"ש:

סימן קנב

(א) במג"א ס"ק ה'. כתב בחידושי חתם סופר למס' ב"ב דף ג' ע"א בד"ה משום פשיעותא פירש"י דילמא מיתרמי אונס ופשעי פי' לפירושו דמתרמי אונס פדיון שבוים ויהיו אונסים למכור אפי' כשורי וליבני שכבר הכינו ושוב יפשעו מלקבץ ממון אחר ולזה נתכוון מג"א רס"י קנ"ב ונהי בהבנת דברי הב"ח שגה מג"א במח"כ כמ"ש מחצית השקל מ"מ בעיקר הדין צדק מג"א בלי ספק עכ"ל (וכ"כ גם בתשובותיו לאו"ח סי' ל"ד ע"ש):
(ב) ברמ"א ואסור לסתור דבר מבהכנ"ס וכו' ובמג"א סק"ו הא דאסור לנתוץ דוקא דבר מחובר ועיין בתשו' חת"ס או"ח סי' ל"ב בד"ה ועל השני' שהתפלא על זה מש"ס מכות כ"ב שבטלו בעצי הקדש ואזהרתי' מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה' אלקיכם הרי מבואר דאפי' בשורף עצים תלושים עובר משום לא תעשון כן ודוחק לחלק בין שורף לנותץ ומהרס ועיי"ש שכ' שכוונה אחרת יש בדברי מהר"ם פדואה ולא כהבנת מג"א ועיין בשו"ת ריב"א סי' ל' (וע"ע בתשו' חת"ס חלק ששי סס"י וא"ו):

סימן קנג

(א) במג"א ס"ק ט"ו דברי קדושה כל כלי בית הכנסת וכו' ובס' הקובץ על הרמב"ם פי"א מה' תפלה הל' י"ז חולק על המג"א וכתב דהר"ן דייק בלשונו כגון תיבה ומטפחת וספרים דדוקא הני שצריכי תדיר וא"א בלעדן אבל בשאר כלים לא קפדי רבים ורשאים זט"ה למוכרם אפי' בשל כרכים – ועוד כתב שם וז"ל וגוף דין זה דקדושת בהכנ"ס אינו אלא מדרבנן כדמוכח מדברי הר"ן בפ' בני העיר ומדרבנן להקל שמעי' ולא להחמיר וה"ט מ"ש בתשובת משאת בנימין דבהכנ"ס שבזמנינו כלום דין בהכ"נ דכפרים יש להם ואין לנו דין בה"כ של רבים משום דכל קדושת בה"כ מדרבנן הוא וסמכי' בזמנינו דזט"ה יש להם כח למכור אפי' בשל רבים והמ"א דחה דבריו ולענ"ד דבריו כנים וברורים עכ"ל:
(ב) בטו"ז סק"ו מתיר למכור אפי' בשל כרכים אם יהי' להם ביהכ"נ אחרת ובמג"א ס"ק י"ו אוסר ועיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ע"ב הביא ראי' להטו"ז ומיישב קושיות

המג"א אמנם מתשו' מהר"ם לובלין ונוב"י וחת"ס נראה דלא ס"ל כטו"ז ועלינו לשמוע בקולם ע"ש:

(ג) במחבר סעי' י' י"א דיחיד בשלו אפי' ס"ת מותר למכרו וכו' ובמג"א ס"ק כ"ג וכתב בי"ד ס"ס ע"ר דשאר ספרים דינן כס"ת ואסור למוכרן אא"כ ללמוד תורה או לישא אשה וכ"כ הטור שם וצ"ע דהא הכא מתיר ליחיד בשלו - עיין תירוץ לזה בשו"ת אמרי אש חיו"ד סי' ק"ז:

סימן קנד

(א) במחבר ס"ה ס"ת שבלה מניחין אותו בכלי חרס וגונזין אותו בקבר ת"ח וכו' - בשו"ת מהרא"ה להגאון מביסערמין ז"ל סי' מ"ח הביא מעשה שהי' שהניחו ס"ת שבלה בקבר איש פשוט שאינו בר אוריין כלל והורה המורה שיפתחו הארון ויקחו משם הס"ת, והשיב דלא טב הורה וח"ו לנוול המת עבור זה, ומ"ש כאן דמניחין אותו בכלי חרס ובקבר ת"ח כ"ז אינו אלא לכתחלה אבל לא לעכב ע"ש:

(ב) כ' בס' פתחי תשובה וז"ל עיי' ליקוטי תשו' חת"ס חלק ששי סי' יו"ד דמארון הקודש ישן אין דעתו להתיר לעשות ארון למת מצוה ע"ש וחילוקו אינו מוכרח כ"כ עכ"ל:

(ג) במג"א סק"ט ס"ת שבלה והה"ד ספרים ואסור לשורפן - כתב באלף המגן סק"ט ואותן המדפיסי' שעושין כמה עלים לנסיון בדפוס למען נקות אותן מן הטעות שבהם (קאררעקטורען בל"א) אין לשורפם ולזורקן ומו"ק כתב שיש לדבקם בלוחות הספרים ולכסותם בנייר מלמעלה והיא גניזתן וכך נהג בספריו ע"ש:

(ד) ברמ"א ס"ח ונהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה כגון מטפחות של ספרים ושלחן שבב"ה ומעילים של ס"ת וכ' הטעם משום דכיון שנהגו כן וא"א ליזהר לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא וכו' -- כתב בתשו' אבני צדק להגאון מסיגעט ז"ל או"ח סי' י"ג כי מכאן יצא המנהג שנתפשט בין הנשים שאשה המפלת לוקחת מפה הישנה של ס"ת וכורכת בה את בטנה להגין שלא תפיל פרי בטנה ונותנת מפה חדשה לס"ת ע"ש.

(ה) במג"א ס"ק י"ו משמע דאם התנו בהדיא בשעת עשיית העטרה שינוחו בראשי חתנים דעלמא שרי כמ"ש ס"ח ובירושלמי עכ"ל -- וכ' בס' חידושי רז"ה דברי תימה הן שהרי גזרו על עטרות חתנים מבואר לקמן סי' תק"ס ס"ד שלא יניח חתן שום כליל בראשו משום שנאמר הסר המצנפת והרם העטרה עכ"ל וצ"ע ואפשר דהלכתא למשיחא הוא ע"כ:

(וי"ו) במחבר סעי' י"ב עכבר שנמצא בשמן של בית הכנ"ס אם הוא מאוס אסור להדליקו בבהכ"נ -- וכ' הטו"ז כאן וכן ביו"ד סי' ק"ד ס"ק ד' דדוקא אם אין בו ס' שאסור באכילה אבל אם יש בו ס' לבטלו מותר להדלקה, ומורי זצ"ל במהר"ם שיק או"ח סי' פ"ג הקשה א"כ למה לי טעמא דמאוס תיפוק לי' דבכל המצות בעינן שיהי' מן המותר בפיך כמ"ש המג"א סי' תקפ"ו סש"ג דאיתקש כה"ת כולה לתפילין אמנם לפימ"ש שדה חמד מערכת חנוכה בשם הגאון בית יצחק דבהדלקה לא קפדינן על מותר בפיך כמ"ש התוס' בשם הירושלמי במגילת סוטה דכיון דלמחיקה נתנה מותר לכתבה על עור בהמה טמאה וה"נ בהדלקה כיון דלשריפה ניתנה וכ"כ גם הגאון מהרש"ק ז"ל בס' שנות חיים א"כ לק"מ קושי' מורי זצ"ל (ועי"ש עוד בשדה חמד די"ל במצוה דרבנן לא בעינן מותר בפיך) אלא אי קשיא הא קשיא לטו"ז דס"ל דבעינן דוקא שיהי' אסור באכילה ואם מותר באכילה מותר גם להדלקה א"כ איך משכחת כלל לדין זה של המחבר דעכבר שנמצא בשמן של ביהכנ"ס אסור להדליקו בבהכנ"ס הרי עכבר בשמן הוי נוטלפ"ג ומותר באכילה כמ"ש המחבר ביו"ד סי' ק"ד ס"ב אם כפל ליין ושמן וכו' פוגם בוודאי וא"צ ששים לבטל פליטתו עכ"ל הן אמת דבאשל אברהם (בשו"ע הקטנים) כ' בשם תשו הרשב"ש סי' שס"ד דהואיל ולא נאסר באכילה כי עכבר בשמן נוטלפ"ג מותר להדליקו בבהכ"נ ע"ש אבל המחבר עכ"ח דלא ס"ל הכי אלא כיון דמאוס אסור להדליקו אבל הטו"ז דכתב כאן דאם יש בו ס' לבטלו מותר להדלקה ש"מ דס"ל דבאיסור אכילה תליא מילתא א"כ איך משכחת לה כלל להאי דינא דמחבר הא עכבר בשמן לעולם מותר באכילה ואפי' בליכא ס' (שוב מצאתי בפרמ"ג כאן שהרגיש בזה וכ' דבמאוס מודה הטו"ז ולא זכיתי להבין דא"כ דהמחבר כאן עכ"ח במאוס מיירי ואסור באכילה לדידי' מבל תשקצו כמ"ש פמ"ג א"כ איך כתב הטו"ז עלי' דאם יש בו ס' מותר להדלקה מה מהני בזה ס' כיון דמאוס ואסור באכילה מחמת מאיסות וצע"ג):

סימן קנה

(א) במחבר ס"א אחר שיצא מביהכ"נ ילך לבהמ"ד ויקבע עת ללמוד וכו' וכו'-- עיין בתשו' חוות יאיר סי' קכ"ד סדר הלימוד לבן שיצליח בלימודו וע"ע שם בסי' ר"ט אם יש לקרב או לרחק לימוד הקבלה (יקר בעיני מה שכתב בזה כמדומה לי הגאון מצאנז זצ"ל בס' קטן הנקרא כנסת הגדולה בענין המחלוקה שהי' בין צאנז לסאדיגורא כנודע, בביאור מאמר הגמ' חגיגה י"ג ע"א במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשית התבונן אין לך עסק בנסתרות, הכוונה שיסתכל ויתבונן במה שהורשה

לו ללמוד והיינו חלק הנגלה ויראה שאיננו בקי בו ומזה יבין אם בחלק שהורשה לו עלתה לו כך בחלק הנסתר שלא הורשה לו עאכו"כ וז"ש במה שהורשית התבונן ומזה תבין כי אין לך עסק בנסתרות ודפח"ח) וע"ש עוד בסי' רי"ט בענין הרחקה מלימוד חכמת התכונה לרוב ספיקותיה ומבוכותיה ע"ש:

סימן קנו

(א) במג"א סק"ב כתב אורח לא ישבח בעל הבית שמא ירבו עליו אורחים כדאיתא בברכות, ודבריו תמוהים דאדרבה בברכות נ"ח ע"א מבואר אורח טוב מהו אומר כמה טרחות וכו' ובערכין ט"ז ע"א מבואר ההיפך ועיין בתוס' דב"מ כ"ג ע"ב ד"ה באושפיזא ובשמ"ק שם מ"ש לחלק (אלף המגן סק"ב) ובס' לקוטי מהרי"ח דף ק"ט כ' בדרך צחות פי' הפסוק בקהלת ושבח אני את המתים מן החיים וכו' כי החיים בל אפשר לשבחם הרבה דמברך רעהו בקול גדול וכו' אבל המתים מותר לספר בשבחן ע"ש:

(ב) עוד כ' המג"א הא דמותר לשנות מפני השלום היינו בדבר שכבר עבר ולא בלהבא, ועיי' מ"ש בזה בשו"ת חת"ס חלק ששי סי' נ"ד, ועיין בירושלמי סוף ברכות "כל כדבייא טבין וכדבייא דאורייתא בישין" ופי' בעל ספר חרדים כל כדבייא טבין שמצוה לשנות מפני השלום וכדבייא דאורייתא בישין אפי' אם יש בדבר השמת שלום אסור דכתיב תורת אמת היתה בפיהו וכו' ע"ש וצ"ע בפסקי תוספות דמס' תענית דף ח' ת"ח כל אחד מודה לחבירו בין על האמת בין על השקר עכ"ל ועיין בליקוטי חבר בן חיים חלק ב' דף כ"ה עמוד ד':

(ג) עוד הביא המג"א בשם הירושלמי מותר לומר לה"ר על בעלי המחלוקת מ"ט ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך והקשה הגאון בעל חת"ס ז"ל מגמ' דמו"ק ט"ז ע"א ומנלן דאי מתפקר בשליחא דבי דינא ואתי ואמר לא מיתחזי כלישנא בישא דכתיב העיני האנשים ההם תנקר ועיי"ש בפירש"י וקשה דילמא לעולם הוי לה"ר ושאני גבי דתן ואבירם דלה"ר על בעלי מחלוקת הוא ומותר, ועיין מ"ש בזה בשו"ת מי באר סס"י צ"ג בד"ה אמר המחבר, ובגליון הש"ס ירושלמי פ"ק דפיאה מהגאונים בעלי מפה"י ז"ל, ובס' פתחי תשובה סי' זה, ובס' ליקוטי שלמה מו"ק דף הנ"ל כ' דגם בתשו' שואל ומשיב מהדורא ג' ח"ר סי' פ' דבר בזה ואינו תח"י לעיין בו:

סימן קנז

(א) בפרמ"ג באשל ססק"ג כתב "חידוש" עיי' רש"י קידושין וכו', ודבריו הם כחידה בלי פתרון, ועיי' בספרי ילקוט הגרשוני על סדר א' ב' חלק ג' דף ט"ז שמה הבאתי פירוש על דבריו בשם מורי הגאון מהו' שמואל עהרענפעלד אבדק"ק מאטטערסדארף זצ"ל:

סימן קנח

(א) במחבר ס"א כשבא לאכול פת וכו' ויברך על נטילת ידים – הא דנקראת נטילה כ' הראשונים שהוא על שם הכלי הנקרא אנטל ובסידור תפלה מהגאון בעל הכתב והקבלה ז"ל כ' שהוא ע"ש וינטלם וינשאם כי ע"י הנטילה הידים מנושאים ומתעלים במה שיוצאים מטומאה לטהרה ע"ש:

(ב) במחבר ס"ג אם אוכל פחות מכזית יש מי שאומר שא"צ נטילה, והקשו האחרונים דהמחבר סותר עצמו דבסי' תע"ג סעי' ו' כ' נוטל ידיו לצורך טיבול ראשון ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבילו בחומץ וכו' והלא פסק כאן דפחות מכזית א"צ נטילה כלל אפי' בפת ומכ"ש בדבר שטיבולו במשקה, ועיי' בתשו' חיים שאל סי' ע"ד שהביא תירוץ ע"ז בשם עצי אלמוגים ודחה דבריו ונשאר בקושיא:

(ג) צוויבאק צריך נטילה אם לא שנילוש בחלב בלבד כ"כ אלף המגן בשם מו"ק ע"ש:

(ד) במחבר ס"ד אם אוכל דבר שטיבולו בא' משבעה משקין וכו' צריך נטילה בלא ברכה, כ' אלף המגן סק"ט וחומץ הוא בכלל יין שו"ת מטה יוסף ח"ב סי' ח"י וראי' לזה מהא דטיבול ראשון הי' בחומץ כמבואר לקמן סי' תע"ג ונקרא טיבולו במשקה:

(ה) בטו"ז סק"ט כ' כשמבשלים מיני עיסה במים אף שיש רוטב שם א"צ נטילה להעיסה כיון דלא עביד ליגע בעיסה ההיא ביד אלא אוכל בכף מתוך הקערה ועיי' בתשו' נחלת בנימין לאו"ח סי' מ"ד שכתב דמה"ט מי שאוכל מילכקוכען פתיתים קטנים בקאפעע חם א"צ נטילה כיון דדרך כל העולם לאכול אותן ע"י כף ולא עביד דיגע במשקין או בפיתים ע"כ לא חיישי' ול"צ נט"י וראוי לסמוך על הטו"ז כי צדקו דבריו, ועיי"ש עוד בסי' מ"ה הרבה חילוקי דינים בדין דבר שטיבולו במשקה:

סימן קנט

(א) ברמ"א ס"ז אין ליטול ידיו מאותן אבני' הקבועי' לכותל ועשה להם בית קיבול וברזא אבל אם היו כלים תחלה וחברם לכותל נוטלין ממנו. ובטו"ז סק"ח כ' דהרמ"א למד דין זה לחלק בין קבעו ולבסוף חקקו לחקקו ולבסוף קבעו מהאגודה שכתב בפ' המוכר

בית דאין ליטול מים לאכילה מאותן אבנים וכו' וסיים עיין פ"ה דפרה וכוונתו למשנה דהשוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ושם מיירי דוקא בקבעו תחלה וע"ז הקשה הטו"ז ב' קושיות א' אמאי פסק האגודה להחמיר בנט"י וכו' וב' הא אמרי' בב"ב שם שאני שאיבה דהיא דרבנן וא"כ תקשה לך דלענין נט"י יש לנו להקל לרבנן דהוי כלי אפי' קבעו תחלה כיון דנט"י מדרבנן וזהו כלי מן התורה וכו' יעי"ש, ועיין בתשו' חת"ס יו"ד סי' קצ"ח שהאריך בזה ומביא שם באות ט' דבנט"י סמכוהו אקידוש מי חטאת ועשאוהו כשוקת ממש לחלק בין קובעו תחלה לחוקקו תחלה וסברא זו דנט"י דומה לקידוש מי חטאת כ' ג"כ בס' חמד משה עיי"ש (ועיין במג"א ריש הסימן אין נוטלי' לידים אלא בכלי דאסמכינהו רבנן על מי חטאת וכו' והוא לקוח מב"י שהביא כן בשם הרשב"א בשם ה"ג ע"ש) ועיין עוד בזה בס' יוסף דעת והגרי"ש מלבוב בהשמטות לה' מקואות סי' ר"א ובתשו' הרי בשמים מהד"ת סי קל"ד:

(ב) במג"א סק"ד מביא בשם השל"ה דאין ליטול ידיו מהקנקן שקורין גיסקאנן דרך הדד שבולט כי לא נעשה לקבלה וכתב עלי' וצ"ע דעיקר נט"י בכלי ילפי' מכיור והכיור הי' לו דדים כדאיתא ביומא וצ"ל דאותן היו כמין שפופרת שמקבלין מים כו' עכ"ל. וכתב בס' חידושי רז"ה תמיהני דכקמן ס"ק י"ט מביא בשם אגודה דבכיור היו הדדים ברזות ולא היו בית קיבול כלל ע"ש וצ"ע, והנה בימיו עדיין לא הי' נדפס הפמ"ג ולא ראה שכבר תמה כן עליו:

(ג) אם יכולי' ליטול ידים מן הפלומפין עיי' בפמ"ג במשבצות ס"ק י"א שחקר בזה ובתשו' נחלת בנימין או"ח סס"י מ"ח כ' דאחרונים כתבו שאין ליטול ידים בפלומפין שאין כאן כלי עכ"ל:

סימן קס

(א) במחבר ס"ז חמי טברי' יכול להטביל בהם את הידים אבל ליטול מהם בכלי לא וכ' הטו"ז סק"ח בשם רש"י דכי תיקון רבנן נטילה לאו בחמין תיקון והני גריעי מחמי האור שלא היתה להם שעת הכושר. ותמה הפמ"ג למה העתיק דברי רש"י הא המחבר ס"ח וט' דחה דברי רש"י ולא הביאו כלל כ"א משום דמרים ואין ראויין לשתיית הכלב הא שאר מעיינות בעודן חמין נוטלין לידים. ובס' לב ארי' חולין דף ק"ו תי' דלהכי העתיק ד' רש"י להורות דגם בחמי טברי' שהם מרים וסרוחים לא פסילי רק מפני שלא היתה להם שעת הכושר אבל אם הי' להם שעת הכושר אף שנעשו אח"כ מרים או מלוחים וסרוחים כשרים לנט"י ומ"ש המחבר בס"ט דמים המרים או מלוחים וסרוחים פסולי'

ה"ד שהי' כן מתחלת ברייתן אבל אם נשתנו אח"כ לגריעותא בזה כשרים ע"ש ועיין בס' באר יצחק חולין שם שהשיג עליו ואין השגתו מוכרחת:

(ב) ברמ"א סעי' י"א מי שלא נטל ידיו ונגע במים לא נפסלו אותן מים לנטילה ולא מקרו מים טמאים – בשו"ת אמרי אש או"ח סס"י י"א כתב שחמיו הגאון מו"ה דוד דייטש ז"ל הקפיד מאוד שלא יגעו במים שהוא נוטל ידיו בהן אע"פ שהתה"ד מתיר וכמה פעמים שפך אותן אם חשש שנגע בהם יד:

(ג) במחבר סעי' י"ב ויש מי שאומר שכל מי פירות ראוי' לנט"י בשעת הדחק – הפנים מאירות בתשו' ח"א סי' ל"א ובחידושיו לזבחים דף כ"ב דחה דין זה מהלכה שהרי תלמוד ערוך הוא בזבחים דף כ"ב ע"א כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים למעוטי מאי למעוטי נטל סאה ונתן סאה וכו' ופרש"י למעוטי הנך דתנן גבי מקוה דפעמים מעלין ופעמים אין מעלין וכו' מי פירות הרי דמי פירות לא חשיבו אפי' להצטרף לשיעור ע"ש ברש"י ותוס' ועיין במגן גבורים סק"ח מ"ש בזה:

(ד) בפמ"ג במשבצות סק"ה כ' דמים שבלעו איסור חם אע"פ שאסורי' לשתיי' אפ"ה מותר ליטול בהם הידים, ואפי' נבלע בהם איסור הנאה כשרים לנט"י דאפי' מצות דרבנן לאו ליהנות ניתנו ע"ש, והנה מוכח מדברי הפמ"ג כמ"ש לעיל סי' קנ"ד ענף ו' דהיכא דאזיל לאיבוד או שהיא מצוה דרבנן לא קפדינן על מותר בפיך יע"ש דאל"כ יקשה האיך יהיו אלו המים כשרים לנט"י הא ל"ה מן המותר בפיך, שבתי וראיתי דאין ראי' מזה דבלא"ה ל"ק דדוקא מה שאסור מצד עצמו זה ל"ה מן המותר בפיך אבל מה שמותר מצד עצמו רק נאסר מכח בליעה נחשב שפיר מן המותר בפיך דומיא דמ"ש המג"א בסי' תרמ"ה סק"כ באתרוג שנאסר מחמת בליעת איסור דש"ג פוסל מחמת שאין לו בו היתר אכילה והמג"א חולק עליו דדוקא כשאיסורו מחמת עצמו פסול וה"נ דכוותי' ועפי"ז מתורץ נמי קושי' מורי זצ"ל במהר"ם שיק שהבאתי לעיל בסי' קנ"ד דשמן שנפל בו עכבר נמי מצד עצמו הוא מותר אלא שנאסר מכח בליעת האיסור ובכה"ג נחשב שפיר מן המותר בפיך כיון שאין איסורו מחמת עצמו ת"ב בעהי"ת:

(ה) שוב לאחז"ז נתיישבתי דא"צ לכל הפלפולים דקושי' מורי זצ"ל הנ"ל במחכ"ת מעיקרא ליתא דאטו גרע שמן שנפל בו עכבר מנבילה וטריפה דשרי לכתוב על עורן תפילין ומזוזות כמבואר בשבת ק"ח ע"א וכמ"ש התוס' שם דמן המותר בפיך לאו דוקא אלא ממין המותר בפיך קאמר יע"ש א"כ האי שמן ודאי ממין המותר בפיך הוא וכן בנידון הפמ"ג במים שנאסרו הוו ממין המותר בפיך ושפיר כשרים לנט"י ופלא גדול על מורי זצ"ל איך גאון כמותו שכח זאת:

(ו) בתשו' נחלת בנימין או"ח סי' מ"ו נשאל במים שנותנים בהם צלוחיות סאדאוואסעסר לצננם אם כשרים אותן המים לנט"י והאריך בפלפול וסיים בסוף התשו' וז"ל הנה ידוע שקנקני סאדאוואסעסר אינם חמים והמים שבתוכם הם צוננים קצת רק אינם צוננים כמים הנשאבים מבאר מים חיים ואם מעמידן בכלי שבו מים קרים אז פעולת הצינון רק פעולה כל דהו ולא מקרי מלאכה גמורה ע"כ נלע"ד אם מעמידן להעמיד צינתן פשיטא דהמים כשרים לנט"י כסברת מג"א וע"ת ושאר אחרונים וגם אם כוונתו לצננם ביותר מ"מ המים כשרי' לנט"י דבלא"ה הביא האלי' רבה בסי' ק"ס בשם דמ"א שכ' דלר"ש גם בצינן יין כשרים המים ואף שהוא חולק עליו מ"מ בנ"ד שקנקנים סאדאוואסעסר מה שמצננים אותן ע"י מים קרים זה רק מלאכה כל דהו מקרי והמים כשרים לנט"י, ע"ש ולענ"ד צ"ע ומ"מ בשעת הדחק כשאין מים אחרים בוודאי יש לסמוך ע"ז:

סימן קסא

(א) בחיי אדם כלל ו' סי' ח' כ' מי שנתפחמה ידו משחרות קדרה וכי"ב בשבת נ"ל דאם אין בו ממש רק חזותא בעלמא או אפי' יש בו ממש רק שהוא במיעוט היד מותר ליטול ידיו ובלבד שלא ינגבם דהוי כמוחק רק ימתין עד שתנגב ממילא וכו' ועיין גם בנשמת אדם. ומיד בראותי דבריו תמהתי איך שייך מוחק בשחרות קדרה, ומצאתי תלי"ת שכבר קדמני בזה בס' פתחי תשובה למהרי"א מווילנא שכ' עליו וז"ל ולא ידעתי היכן מצא איסור מחיקה בשבת כל שאינו דרך כתיבה רק טינוף בעלמא עכ"ל:

סימן קסב

(א) כ' בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ז וז"ל. באו"ח סי' קס"ב כ' הפמ"ג דלכאורה רוב העולם אינם נוטלין כדין דאינם משגיחים שיבואו המים בין האצבעות ובאמת צריך שיבוא המים בכל מקומות שביד ולזה בעי' השפשוף יע"ש והרב (מהו' יעקב שלום סופר זצ"ל מטאפאלטשין) ר"ל דלא בעינן רק ראוי לביאת מים ולא נראה לפענ"ד דהרי לפי"ז צריך לומר דבין האצבעות חשיב כבית הסתרים תה ליתא דהרי הא דבית הסתרים לא בעי ביאת מים יליף לה מקרא שהביא הרע"ב פ"ח דמקואות מוידיו לא שטף במים וכו' מה ידיו מאבראי וכו' ואי ס"ד דגם בידים יש חלק דהוי בית הסתרים א"כ איך תלה דבר שאינו מפורש בדבר שאינו מפורש דבידים עצמן לא ידענו נטילתן או טבילתן איך וכיון שהוכחנו וודאי דידים צריך להטביל גם בין האצבעות א"כ נט"י דאסמכוה נמי

אהאי קרא דוידיו לא שטף במים כדאיתא בפ' כל הבשר א"כ בעינן נטילה כמו טבילתן ובוודאי לפענ"ד כדין כ' הפמ"ג ע"כ דבר קדשו:

סימן קסז

(**א**) **במג"א** ס"ק י"ח תנו מאכל לבהמה הוי צרכי סעודה דאסור לטעום קודם שיתן לבהמתו (גמ') אבל לשתות אדם קודם כדאשכחן כרבקה שאמרה שתה וגם גמליך אשקה (ס"ח) ועיי' בפמ"ג במשבצות בשם הרב מו"ה מורי הכהן מפפדא ועפ"י דבריו הגיה כאן במג"א שאמר העבד והי' הנערה וכו' ואמרה שתה וגם גמליך אשקה – ולכאורה קשה לי איך אפשר למילף מזה דבשתי' האדם קודם הא אין למידין מקודם מתן תורה כמ"ש תוס' מו"ק דף כ' ע"א (בד"ה מה) בשם הירושלמי ולכאורה י"ל עפ"י מ"ש בתשו' שבות יעקב ח"א סס"י כ"ו בשם ס' תוחלת החכמה להר"י חאגיש ח"א מדרשותיו כלל א' שכתב דמילתא דמסתבר למידין ע"ש אך באמת אדרבה מלתא דמסתבר שלא לחלק בזה בין שתי' לאכילה וכ"כ בתשו' כתב סופר או"ח סי' ל"ב כי מצד השכל אין חילוק בין אכילה לשתי' ע"ש, אמנם מצאתי ראיתי בס' לוית חן פ' ויחי שכתב דבר חדש על הירושלמי הנ"ל ובזה מתורצים רוב הקושיות שהקשו דבכמה מקומות בש"ס ילפינן מקודם מתן תורה דדוקא לענין שינהוג אבילות שבעה ימים אין למדין מויעש לאביו אבל שבעת ימים שהי' קודם מתן תורה לפי דהביא הטו"ז סי' שצ"ז בשם מהר"ם דאין להחמיר בספק אבילות משום דהוא חומרא דאתי לידי קולא שנוהג אבילות בצנעה בשבת ומבטל תלמוד תורה כל שבעה ימים הרי דאבילות מבטל תלמוד תורה ומצות שבת מה שנצטוו ישראל במתן תורה וא"כ אבילות הוא דאין ללמוד אחר מ"ת מקודם מ"ת לפי שעד שלא ניתנה התורה ושבת לא הי' האבילות מבטל כלום מגזירת הקב"ה משא"כ לאחר מתן תורה שהאבילות הוא ביטול תורה ושבת אימא שלא ינהג אבילות שבעה ובזה א"ש הא דיליף בפ' אלו מגלחין כמה דיני אבילות קריעה ושלא להתחיל לדבר עם האבל כו' מאיוב אף דלמקצת התנאים בפ"ק דב"ב הי' איוב קודם מתן תורה לפי דבאלו ליכא ביטול מצוה ילפינן שפיר אף מקודם מתן תורה אבל למימר לאבל שהוא שבעה שיש בה ביטול מצוה אמר שפיר אין למידין מקודם מתן תורה ודפח"ח ש"י ובזה א"ש גם כאן:

(**ב**) אלא דבעיקר ד' כתב סופר שדחה דברי ס"ח וכ' דאין לחלק מצד השכל בין אכילה לשתי', בלתי ספק לא הי' נדפס עדיין בימיו ס' יד אפרים כי הוא מסביר ומטעים יפה חילוק הס"ח בין אכילה לשתי' דבאכילה הטעם שלא לאכול קודם הבהמה

לפי שלפעמים אין לאדם זכות רק שאוכל בזכות הבהמות כדאיתא במדרש בעובדא דאלכסנדר וקאמר התם מקרא דאדם ובהמה תושיע ה' א"כ דוקא באכילה שצריך למטר השמים לרוות פני תבל תנובה ואמר במדרש שאין המטר יורד אלא בזכות הבהמות אבל לענין שתי' שמים רבים ע"פ האדמה לאו בזכות הבהמות תלי' מילתא ולא מצאה הקפידה מקום לנוח להקדים הבהמות בשתיה ע"ש דפח"ח רק לפי"ז יוצא דין חדש דבא"י ששותין מי גשמים שם גם בשתי' בהמה קודמת לאדם ואין להאריך יותר בזה ועיין מ"ש כבר בילקוט הגרשוני ריש פ' בהר בענין זה (ובענין אי מותר לטעום קודם שיאכיל בהמתו פליגי המג"א והטו"ז דמג"א אוסר אפי' לטעום וטו"ז מתיר ומביא ראי' מדאמרי' והדר ואכלת ושבעת והיינו אכילה שיש בה שביעה, ובס' שמן המאור דחה דקיי"ל כר"מ ושבעת זו שתי' ולהכי קאמר הגמ' והדר ואכלת ושבעת דאפי' לשתות אסור קודם שיתן מאכל לבהמתו, ואין זה סותר למ"ש המג"א דלשתות אדם קודם דדוקא קודם שיתן לשתות לבהמה אדם קודם לשתות אבל קודם שיתן מאכל לבהמה אסור לאדם אפי' לשתות דזה הוי כמו טעימה, ולפי טעם היד אפרים צ"ע בזה ודו"ק):

סימן קסח

(**א**) במחבר ס"ב אם יש לאדם שני חצאי לחם ואין לו לחם שלם יחברם יחד בעץ או בשום דבר וכו'. בס' מגן גבורים סי' קס"ז סק"ב כ' בשם חידושי פנים מאירות לזבחים דף ק"ה שהקשה על הרוקח שהוא מארי' דהאי דינא מהא דהביאו התוס' בזבחים שם ד"ה חיבור דבתוספתא תני' אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור וע"כ. מחלק דדוקא בעירוב מועיל חיבור משום איבה דליכא איבה בכה"ג ע"ש ועיין בתשו' בנין ציון סי' שכתב דתוספתא זו מיירי לענין טומאה וטהרה ואין למדין איסור מטומאה גם עיין בתשו' הר המור להגאון מהר"ם בנעט ז"ל סי' א' שהקשו לו ג"כ כקו' פ"מ הנ"ל והשיב ג"כ כמ"ש בתשו' בנין ציון הנ"ל (ובשו"ת שירי טהרה לה' נדה סי' קצ"ח סי' י"ב וי"ד כ' דהא דקיי"ל חבורי אדם אינו חיבור היינו דוקא בשל תורה אבל במילי דרבנן הוי חבורי אדם חיבור ע"ש) וע"ע בס' עט סופר ח"ב כלל נ"ח מ"ש בזה בשם תוספת שבת סי' רע"ד ובית מאיר סי' ק"ל:

(**ב**) במג"א ס"ק כ"ח בענין החרעמזליך שעושין בפסח ממצה כתושה אם יש לברך עליהם המוציא עיין בס' אבן העוזר דחולק על המג"א ומסיק דיש לברך במ"מ וכ"כ בס' חיי אדם כלל כ"ד סי' י"ב וע"ש בנשמת אדם וכן הביא בס' פתחי תשובה בשם תשו' אגורה באהלך סי' ד' ותשו' משיבת נפש סי' ד' ועיין מ"ש עוד בזה אי"ה לקמן סי' תנ"ה ענף א':

(ג) במג"א סקט"ז עיין במנחת חינוך מצוה י' תמצא פלפול רחב על דבריו ומאפס הפנאי קצרתי:

השמטה מלעיל מסי' קס"ח א.ה. העתקנוהו למקומו.

ואם בעה"ב נזהר מפת עכו"ם וישראל שאינו נזהר בכך מיסב עמו על השלחן יבצע מן היפה של עכו"ם וכיון שהותר לבצוע הותר לכל הסעודה ועיין במג"א ס"ק י"ב וכתב בס' בית מאיר אינו יודע מי התיר לו אף לבצוע עליו בלי התרה ומי עדיף מהמקבל להתענות ופגע בו שבת ויו"ט דצריך התרה שוב ראיתי שגם בפמ"ג הרגיש בזה וכתב ומ"מ צ"ע כי כזהר משמע זהירות בעלמא הא כשקיבל בנדר או שלא התנה שלא יהיה בנדר צ"ע בזה אם מותר עכ"ל:

סימן קסט

(**א**) במחבר ס"ב לא יתן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך והרמ"א כ' ויש מקילין אם נותן לעני בתורת צדקה וכ' המג"א סק"ו ונ"ל דאם יודע בודאי שלא יברך אסור ועיין ב"י והב"ח כתב וז"ל דוקא בנט"י אסור דתכף בשעה שנותן לידו כדי לאכול עובר משום לפני עור וכו' אבל בברכה בשעה שנתנו אינו עובר ואם אח"כ לא יברך מה עלינו לעשות ע"כ – וז"ל הפרמ"ג ויש מקילין עיי' מג"א וכ"מ מטו"ז ג' דאין ספק מוציא מידי ודאי הא ודאי שלא יברך אסור ליתן לו ול"ש ליתי עשה דצדקה וידחה ל"ת דלפני עור דכה"ג לא ציותה התורה ליתן לו וגם מה"ב עסי' תרמ"ט וכו' – וכתב מורי זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה רל"ג אות ז' וז"ל:

המג"א בסי' קס"ט סק"ו הביא בשם הב"ח הואיל ובשעה שנותן לו עדיין אינו עבירה אם אח"כ אינו מברך ועביד עבירה מה עלינו לעשות משמע דבכה"ג ליכא איסור לפני עור ואע"ג דשם מיירי היכא דאיכא מצות צדקה מ"מ באם הי' איסור לפני עור לא היינו מדחין משום מצות צדקה כמבואר מלשונו ועשה דוחה ל"ת לא אמרי' בכה"ג כמ"ש הפרמ"ג דאין כאן מצות צדקה עיי"ש. ומ"ש עוד דהוי מצהב"ע אינו מובן דאם עשה דחי ל"ת אין כאן מצהב"ע, ועכ"פ מלשונו משמע דבכה"ג לית בי' לפני עור ולכאורה קשיא עליו מע"ז כ"ב ע"א דפריך ותיפוק לי' משום לפני עור הא התם בשעה שמשכירו בימי החול אין כאן עבירה וא"כ אם הכותי עושה בו בחוה"מ מה עלינו לעשות ולא יהי' אסור משום לפני עור וצ"ע עכ"ל – ולענ"ד יש ליישב דהא כתב הב"ח דגבי ברכה בשעה שנתנו אינו עובר' א"כ כיון דאינו עובר בשעת נתינה כבר ציותה התורה ליתן לו ויש כאן מצות צדקה א"כ אף דלאח"כ לא יברך ואיכא למפרע לפני עור מ"מ בזה שפיר אמרינן דעשה

דצדקה דוחה ל"ת דלפני עור משא"כ בנט"י תיכף בשעה שנותן עובר בלפני עור א"כ בכה"ג לא ציותה התורה לו ול"ש עשה דוחה ל"ת וכמ"ש הפרמ"ג, משא"כ בהך דע"ז כ"ב אם אח"כ עושה בו הכותי מלאכה בחוה"מ איכא למפרע לפני עור ואסור כנלע"ד לחומר הנושא. ומ"מ לאמיתה של תורה ל"ש כאן כלל עשה דוחה ל"ת ותימה על הפמ"ג שלא עמד בזה דהרי בתשו' הרשב"א סי' ח"י הביא בשם תשו' הרב ר' יוסף ן' פלט ששאל להראב"ד ז"ל מפני מה אין מברכין על כמה מצות כגון מתנות עניים והלואה וצדקה והענקה וכיוצא בהם מפני שאין המצוה תלוי' כולה ביד העושה שאפשר שלא יתרצה בה חבירו ומנ"ל דכל מצוה שאפשר למיעקרי' אע"ג דהשתא לא מיעקרה כמאן דמיעקרא דמי מדאמרי' באלו נערות כו' עד אי אמרה לא בעינא מי איתי' לעשה כלל אע"ג דאכתי לא עקרה לה כמאן דליתי' דהא לא קביעא וכו' וזה הטעם בהלואה וצדקה ע"כ (ומובא בקצוה"ח חו"מ רסי' צ"ז ע"ש) א"כ הרי לך לפניך בהדיא דצדקה דתלי' ברצון חבירו ואפשר למיעקרה לא אלים לדחות וצ"ע:

סימן קעא

(א) במג"א סק"א מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה עיין בתשו' כתב סופר או"ח סי' ל"ג שנשאל בזה למה אין העולם נזהרים בזה ונותני' פת ומאכלים אחרים לכלבים בהמות ותרנגולים ע"ש תשובתו הרמה על זה:

(ב) בפרמ"ג סק"ד יש מקומות משליכים בשמחת תורה תפוחים במקום טיט ורפש ולא יפה הם עושים וכו' ועכשיו מנהג המון עם להשליך אגוזים במקום טיט ורפש והוא ג"כ שלא כדין עיי' במחבר סעי' ד' ומג"א סק"ד:

סימן קעד

(א) בס' אבן העוזר הביא דעת המג"א ס"ק י"ב ור"ס קע"ז דאם קבע סעודתו על שאר דברים ואין רוצה לאכול פת רק לברך עליו המוציא שצריך לברך על כל דבר ודבר דשמא הפת אינו פוטר עד שדעתו לקבוע עליו סעודתו וחולק עליו וכ' דפשוט הוא דפת פוטר מ"מ הכל וכו' והטעם כיון דרוב פעמים בא הפת לקביעות סעודה לא פלוג חכמים אבל החיי אדם כלל מ"ג סי' י"ב מחמיר כהמג"א. והנה המג"א נסתפק בפת ולכאורה הה"ד יש לספק ביין דפוטר כל מיני משקין אם רוצה לשתות שאר משקין ואין רוצה לשתות יין רק לברך עליו בפה"ג אם בכה"ג פוטרן היין. וראיתי בס' חיי אדם ונשמת אדם כלל נ"ה שכ' דספק המג"א הוי גם ביין ואינו פוטר בכה"ג אבל באמת המעיין במג"א ר"ס

קע"ז יראה דעיקר ספיקו של המג"א הוא מחמת דלא קיי"ל כר' חייא דאמר פת פוטר כל מיני מאכל אלא דוקא בקובע סעודתו על הפת וכו' ע"ש א"כ ביין דקיי"ל בסי' זה ס"ב יין פוטר כל מיני משקין י"ל דפשיטא לי' למג"א שהוא פוטר בכל גווני ולא נסתפק אלא בפת ועיין בפרמ"ג באשל ר"ס קע"ז ותמצא דגם הוא כ' כן וכן נוהגין העולם ביין קידוש דיום שמקדשי' ומברכי' עליו כדי לצאת ידי קידוש ואח"כ שותין יי"ש והוא עיקר שתייתם ודלא כנשמת אדם:

(ב) במחבר ס"ד וי"א שאין ברכת יין הבדלה פוטר עיין מג"א סק"ה ובהגהות דגול מרבבה תמה דהרי כוס שני של ד' כוסות בא לצורך מצוה ואינו לצמאו (ואפי"ה פוטר היין שבתוך הסעודה) וא"כ למה יגרע כוס של הבדלה מכוס זה עכ"ל ולחומר הנושא נלע"ד דכוס שני של ד' כוסות דמיא לכוס של קידוש דכמו כוס קידוש הוי צורך סעודה משום דאין קידוש אלא במקום סעודה ה"ה כוס שני דבעי לשתותו ג"כ במקום סעודה גם הוא צורך סעודה מקרי ויש להמתיק הדברים עוד יותר דכיון דצריך לשתות כוס שני קודם סעודה עיין סי' תע"ג ס"ז א"כ עד שלא שתה כוס שני לא יכול לסעוד נמצא דהוי צורך סעודה ממש משא"כ בכוס של הבדלה דלא שייכא לסעודה כלל כנלע"ד:

(ג) בהא דיין פוטר כל מיני משקין כ' בתשו' חת"ס או"ח סי' דפוטר הקאפעע וגם הצוקער הטפל אל הקאפעע ע"ש:

(ד) פת אינו פוטר היי"ש וגם הקאפעע ששותין לאחר האכילה וצריך לברך עליהם דדוקא שאר מיני משקה נעשה טפל לפת משא"כ אלו שאין באין אלא לעכל המזון (חיי אדם כלל מ"ג סי' י"א) ומש"ל ענף א' מצאתי שוב בתשו' נחלת בנימין או"ח סי' ס' שכ' ג"כ הכי ע"ש:

סימן קעה

(א) במחבר ס"ג הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יברך מיד בורא פה"ג על הטוב וכו' בסידור עיון תפלה מביא בשם הגאון מו"ה אברהם דוד ז"ל מבוטשאטש דזהו דוקא ביין שלו אבל באורח שכיבד אותו הבעה"ב בכוס יין גרוע ואח"כ בכוס יין טוב מברך תחלה על הגרוע בכה"ג ואח"כ מברך על הטוב ברכת הטוב והמטיב כיון דבתחלה לא הקנה לו עדיין יין הטוב לברך עליו והוי כאלו אין לפניו רק יין גרוע ע"ש והביא עוד שם בשם הגאון הנ"ל דאחר ברכת הטוב והמטיב הי' עונה אמן ומשיב הוא הטי הוא מטיב הוא ייטיב לנו ע"ש:

(ב) מי שקדש על יין צמוקים ואח"כ הביאו לו יין יש לברך בפה"ג שו"ת בית יהודא סי' מ"ט וכן הסכים בבר"י וצ"ע אם יברך הטוב והמטיב ג"כ (אלף המגן סק"א) – כתב בס' כרם שלמה דבתשובת בית יהודא סי' נ"ג פסק דאין מברכין הטוב ומטיב אלא על כוס של רשות ולא על כוס של חובה וחידוש גדול שלא הראה לעיין בפמ"ג כאן שכתב דאם הביאו לו מין יין אחר לכוס שני של ד' כוסות מברך ב' ברכות בפה"ג והטוב ומבואר דס"ל דגם על כוס של חובה מברכין הטוב ומטיב וצ"ע.

סימן קעח

(א) במג"א סקי"ג אע"ג דתפלה בתוך הסעודה ל"ה הפסק מ"מ נט"י בעי דהוי היסח הדעת וכו' וכו' ועיי' שע"ת בשם אבן העוזר שדחה ראי' המג"א מהגדה וכ"כ גם הפמ"ג ובס' חיי אדם כלל מ' סי' ט"ז דאם אין מים מזומנים לפניו לא יטול אבל ביש מים מזומנים לפניו יטול ומ"מ לא יברך וע"ש עוד בסי' י"ז בישן באמצע סעודה יותר מס' נישמין צריך נט"י ג"פ משום רוח רעה ומ"מ אפי' נאנס בשינה זמן מה אפי' ערך שעה א"צ לברך על הנטילה ע"ש:

סימן קעט

(א) במחבר ס"ו אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקה ולא שתה מים ביום ידאג מפני ריח הפה ובלילה מפני ריח הפה ומפני אסכרה, כ' לי ידידי הרה"ג אבדק"ק קריפטש שליט"א דבגמ' ברכות מ' ע"א איתא בלילה ידאג מפני אסכרה ולא נזכר ריח הפה אצל לילה ולא זכר שר שכבר קדמו בהערה זו בהגהות מהרל"ח לב"י כאן:

סימן קפ

(א) במחבר ס"ה ונוהגים לכסות הסכין בשעת בהמ"ז ונהגו שלא לכסותו בשבת ויו"ט וכ' המג"א סק"ד דהטעם משום ששלחן דומה למזבח ובמזבח כתיב לא תניף עליהם ברזל ובשבת אין בונין מזבח וליכא רמז למזבח כתב לי ידידי הרה"ג הנ"ל וז"ל. עיין ירושלמי פי"ט דשבת סוף, ה"א התיבון הרי מזבח שנפל בשבת הרי אינו ראוי לבנות בשבת ובתוס' קרבן שם שם ועיי' מרכבת המשנה על מכילתא פ' יתרו ובמפתחות שם מזה ובתשו' מהרי"א הלוי ז"ל ח"ר סי' פ"ח פלפל עם הגאון מדעש ז"ל ולא זכר מירושלמי ומג"א כאן (ע"ש שרצה לומר דבנין מזבח דוחה שבת) ועיין תשו' בית יצחק או"ח סי' ג' הוכיח דאין בונין מזבח בלילה ע"ש ולפ"ז אין צריך לכסות הסכין בברהמ"ז

בלילה לטעמו של המג"א ואך לא פלוג ועיי' מג"א סי' א' סק"ה לומר על נהרות בבל קודם ברהמ"ז בחול ע"ש ובעש"ק אחר חצות אין לומר כמ"ש פמ"ג במ"ז סי' רס"ז ע"ש:

סימן קפא

(א) במחבר ס"ז אין מברכין שום ברכה על מים האחרונים – ברמב"ם פי"א מה' ברכות ה"ד כ' ולמה אין מברכין על נ"י באחרונה מפני שלא חייבו בדבר זה אלא מפני הסכנה ודברים שהם משום סכנה אין מברכין עליהם ע"ש וכ"כ תוס' חולין ק"ה ע"א והגהות מיימוני פ"ז מה' תפלה דמה"ט אין מברכין נמי על ק"ש שעל מטתו. והקשה הפמ"ג בראש הפתיחה לה' נט"י מ"ש ממעקה דהוא ג"כ מחשש שמא יפול הנופל ממנו ומברכין ע"ש שנדחק בזה ומורי זצ"ל בס' חתן סופר לאו"ח דף י"ד תירץ דכל דברים שאדם צריך להיזהר בהם מחמת שלא יבוא לידי סכנה הוא נכלל בכלל מ"ע ושמרתם את נפשותיכם והוא מצוה תמידיית שאין לך רגע שלא שייך מצוה זו ועל מצוה תמידיית אין מברכין משא"כ עשיית מעקה שעיקר ציווי התורה שלא יבוא לאחרים תקלה על ידו והוא חל עליו כשבונה לו בית ועושה גג ולא נכלל זה בכלל ושמרתם את נפשותיכם דעיקרה קאי על אחרים כמאמר כי יפול הנופל ממנו ולא קאמר פן תפול ממנו דאם גם לעצמו צריך שמירה אבל פשיטא דקרא מזהירו לשמור אחרים ג"כ שלא יפלו והיא מצוה מחודשת שאינה תמידיית ושייך שפיר ברכה ודפח"ח:

סימן קפב

(א) במחבר ס"ג יש מי שאומר שאפילו מים פגומים פסולים למזוג בהם כוס של ברכה, והקשה פמ"ג באשל סק"ח לימא קמא קמא בטיל איסורא לגו היתרא עי' מג"א סק"י ותי' דמיירי באין ראוי לשתות בלא מזיגה ולא בטיל ונשאר בצ"ע ולענ"ד נראה דהא כ' המג"א סק"ט דהא דקמא קמא בטיל דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות כן יע"ש א"כ י"ל דהא דמים פגומים פסולים למזוג בהם היינו לכתחלה ואע"ג דלשון פסול משמע אפי' בדיעבד כבר כתב בס' שדה חמד כללי הפוסקים סי' ט"ז אות ח"י דגם בלכתחלה יתכן לשון זה עיי"ש באורך וא"ש:

סימן קפג

(א) במחבר ס"ד ומשגרו לאשתו שתשתה ממנו כ' לי י"נ הרה"ג מקריפטש שליט"א וז"ל, עיין פרישה דאין לשתות בין איש לאשתו ועי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' קכ"ו דאין

לשגר כוס לאשתו נדה ע"ש ולכלה נדה בז' ימי משתה נותנין לשתות ואולי טוב יותר ליתן לה מכוס של ז' ברכות ולא מכוס ברהמ"ז] ומה שנוהגין לשפוך מעט להכוס טרם שישתה אחר הוא משום ד"א שיצא מתורת שיורי ויחזור לחשיבותי' כ"כ הגהמיי' פכ"ט מה' שבת ע"ש (וצע"ק מה שבקידוש שותין כמה ואין עושין כן):

סימן קפד

(א) במחבר ס"ד אכל וא"י אם בירך ברהמ"ז אם לאו צריך לברך מספק מפני שהיא מה"ת וכ' המג"א וצ"ל גם ברכה דלא לזלזולי בה – לדעתי לכאורה צ"ע דהא הוי נמי ספק לא תשא דילמא כבר בירך וצ"ל כמ"ש פמ"ג סי' ס"ז במשבצות כיון דספק מה"ת לחומרא הוי מחויב בברכה או דעשה דברהמ"ז דוחה ל"ת ע"ש א"כ בברכה ד' דהוי ספק בדרבנן ל"ש כל זה ואיך יכול לברך מספק ואולי י"ל דמצוה דרבנן יש בו מ"ע עפ"י התורה אשר יורוך רק בכל מקום הקילו בספק דמחלו על כבודם כמ"ש זוהר הרקיע אבל כאן דאתי לזלזולי בה לא מחלו על כבודם וממילא הוי ספק בדאורייתא כנלע"ד:

(ב) בבאה"ט סק"ז כ' ואשה שהיא מסופקת אם בירכה בהמ"ז אם מחויבת לחזור ולברך ע' תשו' שער אפרים סי' י"א י"ב עכ"ל, וע"ע בפמ"ג ובס' כרם שלמה כאן וגם בתשו' רע"ק איגר סס"י כ"ה בד"ה ולדינא מסתפקנא וגם בשדה חמד מערכת ברכות סי' ד' אות ג':

(ג) במחבר ס"ו שיעור אכילה לברך עלי' בהמ"ז בכזית וכ' המג"א וכן העט"ז דהיינו מדרבנן אבל מדאוריי' א"ח לברך ב"ה כ"א כשאכל ושבע ממש ע"ש ועיין בס' אמרי בינה להגאון מו"ה מאיר א"ש ז"ל יומא (דף נ"ח בדפי הספר) שהביא בשם רבו הגאון בעל חת"ס זצ"ל דכיון דיתיב אתכא דרחמנא בפסח ואוכל כזית מקרי שביעה וצריך לברך ברה"מ אולי אף מן התורה ועיי"ש עוד פלפול עצום בדברי הפמ"א דבבהמ"ז בעינן כזית בתוך מעיו דהח"ס החזיק בשיטתו והוא פליג עלי' (ועיין במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה תל"א בד"ה והנה מרן הגאון בעח"ס זצ"ל וכו') ועיין במג"א סק"ח שכ' דגם הא דצריך לחזור ולברך בהמ"ז בספק אם בירך היינו דוקא כששבע אמנם הצל"ח ברכות דף כ' כתב עלי' וז"ל ואני תמה שהרמב"ם ספ"ב מברכות וכן הטור סתמא כתבו שחוזר ומברך ולא חילקו כלל לכן נלע"ד כיון דאם אכל כדי שביעה חייב מה"ת וחכמים תיקנו שיתחייב בכזית כעין של תורה תיקנו שלא יהי' שום חילוק בין אכל כדי שביעה ובין אכל כזית כשם שחוזר בזה על הספק כך בזה כן עולה על דעתי ואעפ"כ מסתפינא לחדש דבר חדש עכ"ל:

סימן קפו

(א) במחבר ס"א נשים חייבות בבהמ"ז וספק הוא אם הן חייבי' מדאו' ומוציאות את האנשים או אם אינן חייבות אלא מדרבנן ואינן מוציאות וכו' וכו'-- קשה אמאי נקט הנ"מ רק לענין אם מוציאות את האנשים הא בגופייהו דנשים איכא נ"מ אם חייבות מדאו' או מדרבנן לענין ספק אם בירכה אי חוזרת ומברכת או לא וכבר הקשה כן בתשו' שער אפרים סי' י"א בגמ' ברכות כ' ע"ב דקאמר ג"כ למאי נ"מ לאפוקי רבים ידי חובתן ולמה לא אמר נ"מ לענין אם חוזרות מספק ועיי' בצל"ח שם שהאריך בזה, ולענ"ד מכאן ראי' לפי' התוס' דהספק בנשים הוא משום דכתיב על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו ונשים ליתנהו בברית ותורה והמג"א כאן כתב שכן איתא גם בזוהר פ' תרומה ע"ש, א"כ הלא כתב המג"א סי' קפ"ז סק"ג דבאמת גם נשים איתנהו בברית ותורה דהא אמרי' בע"ז דף כ"ח איתתא כמאן דמהילי דמיא, וכן מברכות ברכת התורה משום דחייבות ללמוד מצות שלהם. ואמרי' כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, א"כ שפיר יכולי' לומר על בריתך וכו' ועל תורתך שלמדתנו רק להוציא אנשים אין יכולים דעכ"פ האנשים נימולים ממש ולומדים כל התורה ע"ש א"כ לק"מ דבאמת לענין ספק חוזרות ומברכות מספק כיון דגם אינהו איתנהו בברית ותורה אלא הספק רק לענין אם מוציאות האנשים ידי חובתן וא"ש:

סימן קפז

(א) בסימן זה הביאו המחבר והמג"א דיוקים בנוסח ברכת המזון וראיתי להזכיר מ"ש בסידור עיון תפלה להרה"ג מו"ה שמעריל מרומלוב בברכת הזן את הכל חדשים מקרוב באו והוסיפו תיבת ברחמיו ואין להם מקום מוצא לזה להוסיף ולשנות מטבע שטבעו חז"ל בברכות ואף שכתב הכ"מ וכו' מ"מ לכתחלה ודאי אין לשנות ע"ש:

(ב) במג"א סק"ג "דר"ח הי' מזמן ומוציא אף הנשים ולכן לא אמר ברית ותורה שאינה שוה לנשים כאנשים דעכ"פ האנשים נימולים ממש ולומדים כל התורה" ומדברים הללו למדתי לעיל סי' קפ"ו דמה"ט אין יכולים ג"כ להוציא האנשים ידי חובתן אף דאיתנהו בברית ותורה לדעת המג"א דמ"מ אינם שוים לאנשים והוא מלתא דמסתבר לענ"ד – ועיין מחצית השקל מ"ש בביאור דברי המג"א ועיין בצל"ח ברכות דף מ"ט ע"א בד"ה שם כדרב חננאל וכו' וכפי הנראה לא זכר שר באותו שעה דברי המג"א דכאן ודו"ק:

סימן קפח

(א) הפמ"ג באשל סק"ז הביא בשם הלבוש ביו"ט אין אומרים באהבה שכפה עליהם הר כגיגית משא"כ שבת קבלו מעצמם במרה ועי' רמ"א על התורה י"א דתורה שבכתב באהבה קבלו ולא שבע"פ א"כ צ"ע אם במרה קבלו דיני שבת בכל הלכותיה או לאו עכ"ל. והנה י"א שהביא כתוב הדר הוא במדרש תנחומא ר"פ נח וז"ל לא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית שנא' ויתיצבו בתחתית ההר וא"ר דימי בר חמא א"ל הקב"ה לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב וכו' וא"ת על תורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שא"ל מקבלים אתם את התורה ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט אלא א"ל על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות יע"ש. ואמרתי בזה בש"ק בחקותי תרס"א לפ"ק בסעודה שלישית על הפסוק דכתיב בסוף התוכחה אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בנ"י בהר סיני ביד משה ופירש"י והתורות אחת בכתב ואחת בעל פה מגיד שכלם נתנו למשה בסיני ופלא מה ענין זה לתוכחה שאף התורה שבע"פ נתנה למשה בהר סיני, ולפ"ז ניחא בעזהי"ת דהנה איתא בשבת פ"ח ע"א דע"י שכפה הקב"ה הר כגיגית יש לישראל מודעה רבה לאורייתא דאם ישאלו אותם אמאי לא קיימתם התורה יכולים לומר אנוסים היינו והקשה הרשב"א א"כ אמאי הגלה אותם הקב"ה מא"י ונחרב ביהמ"ק הלא יכולים לפטור עצמם בטענת מודעה אמנם להנ"ל ניחא דהא על תורה שבכתב לא הי' כפי' וזה קבלו ברצון ומה שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר קאי רק על תורה שבע"פ א"כ שפיר חייבים גלות על שלא קיימו התורה שבכתב אמנם התינח אם תורה שבע"פ ג"כ נתנה למשה בהר סיני שפיר י"ל דויתיצבו בתחתית ההר שכפה עליהם הר כגיגית קאי על תורה שבע"פ אבל אם תורה שבע"פ לא נתנה כלל בהר סיני עכ"ח ויתיצבו בתחתית ההר קאי על תורה שבכתב וגם זה לא קבלו ברצון א"כ הדק"ל אמאי הגלה אותם הקב"ה מארצם. ולכן בסוף התוכחה דנאמר שם עונש גלות לישראל ואתכם אזרה בגוים וכו' והיתה ארצכם שממה וכו' והארץ תעזב מהם וכו' וקשה קושי' הרשב"א הא יכולים לפטור עצמם בטענת מודעה, לז"א אלה החקים והמשפטים והתורות וכו' בהר סיני ביד משה דתורה שבע"פ ג"כ נתנה למשה בסיני א"כ מה שנא' ויתיצבו בתחתית ההר קאי על תורה שבע"פ אבל תורה שבכתב קבלו ברצון א"כ שפיר חייבים גלות על ביטול תורה שבכתב דע"ז ליכא טענת מודעה וא"ש ודו"ק -- והנוגע לצ"ע של הפמ"ג על הלבוש הנ"ל באמת אין מזה תפיסה כ"כ על הלבוש שהרי

התוס' שבת פ"ח ע"א והרשב"א הנ"ל ושאר ראשונים כולם ס"ל דהכפי' הי' גם על תורה שבכתב ומאי קושי' אם גם הלבוש סובר הכי:

(ב) במחבר ס"ו ואם טעה ולא הזכיר של יו"ט וכו' – בתשו' רע"ק איגר סי' א' כתב דנשים אינם חייבות לאכול פת ביו"ט דהוי מ"ע שהז"ג ולכן אם שכחו להזכיר של יו"ט בבהמ"ז אינם צריכות לחזור ולברך דהוי יו"ט גבי דידהו כמו ר"ח לגבי דידן ועיין בהשמטות לסי' זה דמבואר דבריו ביותר:

סימן קפט

(א) במג"א סק"א כ' כשיש מומר לעכו"ם במקום סעודה צ"ל יברך אותנו בני ברית יחד דמומר אינו בכלל בן ברית, ותמה האבן עוזר א"כ איך מומר משלח גט, וכתב בתשו' אמרי אש חיו"ד סי' ט"ז ששמע בשם הגאון מו"ה משולם טיסמניץ זצ"ל דמומר כיון שיצא מן הכלל הרי הוא כמאן דליתא וראוי היה להפקיע הקידושין רק מקצת צד הישראל שנשאר בו הוא המגרש והוא עושה שליח ואף שהדבר נראה לכאורה זר מ"מ המעיין יראה כי יש לקרב ולאחוז בסברתו ז"ל עכ"ל ועיי"ש עוד מ"ש על קושי' אחרת של האבן עוזר:

סימן קצ

(א) במג"א סק"א ומה שאין מברכין בחתונה בפה"ג קודם ז' ברכות משום לא פלוג. עיין במחצה"ש בשם ב"ש סי' ס"ב סק"ב ועיין בסידור דרך החיים להגאון מליסא ז"ל בדיני שבע ברכות אות י"ג נתן עוד טעם אחר לזה:

(ב) במחבר סס"א א"צ המברך לשפוך מכוסו לכוס המסובין אלא אם כוס המסובין פגום עיין בסידור יעב"ץ בדיני כוס של ברכה (ברכת היין אות ט') מ"ש בזה מחיבורו מור וקציעה:

(ג) וסידור יעב"ץ הואיל ואתי לידן אזכיר מ"ש בדיני ברהמ"ז דאפי' לא נהנה באותה אכילה כגון שתחב לו חבירו אוכלין לתוך פיו בעומק הגרון או שבלע מאכלים שלימים בלי טעימת החיך והגרון יתר על זו אפי' כרכן בסיב ובלען אם שבע מהן מברך עליהן ומוציא אחרים וכ' שכ"כ במו"ק סי' קצ"ו, אמנם בס' מנחת חינוך מצוה ת"ל פשיטא לי' דאם לא אכל כדרך אכילה אינו חייב בבהמ"ז דאכילה כתיב וקאי על השביעה דהשביעה צריך להיות בדרך אכילה ומורי זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה תל"א כ' דלדעת מרן ח"ס או"ח סי' מ"ט דאם אכל פחות מכזית ושבע ממנו חייב בבהמ"ז כיון דבשביעה

תלי' מילתא א"כ ה"ה נמי בכרכו בסיב חייב בבהמ"ז כיון דשבע ממנו וחידוש שלא ראה שכן פסק היעב"ץ ז"ל:

סימן קצא

(א) בטו"ז סוף סק"א ואפילו עוסק במצוה זו ועוסק במצוה אחרת עמה אינו נכון כי א' מבטל חבירו עכ"ל – עיין ילקוט הגרשוני ח"ר קונטרס אחרון אות "חבילות" שכתבתי דה"ט דאין עושין מצות חבילות והבאתי שם בשם ס' קול סופר למשניות מו"ק שכ' שמצא שורש לזה בראב"ד פ"ז מה' פרה אדומה ה"ג שכ' וכללו של דבר אין אדם יכול לכוין דעתו לב' דברים כאחד וכו' וא"א בלא היסח הדעת עכ"ל והי' יכול להביא גם מדברי הטו"ז דכאן שכ' ג"כ כזאת:

סימן קצב

(א) במחבר ס"א ואם הם עשרה צריך להזכיר את ה' שאומר נברך אלקינו וכו' והם עונים ואומרים ברוך אלקינו וכו' – יש נוהגין לעמוד על רגליהם כשאומרים ברוך אלקינו שאכלנו וכו' ועיין בחת"ס תשובה נ"א נראה בהדיא דא"צ לעמוד ועיין בס' לקוטי מהרי"ח דף קט"ו שהביא דעות שונות בזה וסיים ודעביד כמר עביד וכו' ע"ש:

סימן קצג

(א) ברמ"א ס"ג המנהג שלא לזמן בבית עכו"ם וכו' באלי' רבה סס"י זה ציין ירושלמי פ"ג שאכלו (הלכה ד') ר' ירמי' זמין לחברי' בפונדקא ולא ידעתי מאי בעי בזה ומנלי' דהאי פונדקא היינו פונדק עכו"ם דילמא היינו פונדק ישראל ושם ודאי מזמנין:

סימן קצו

(א) במחבר ס"א אכל דבר איסור אעפ"י שאינו אסור אלא מדרבנן אין מזמנין עליו ואין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף -- עיי' בס' הקובץ לרמב"ם פ"א מברכות הל' י"ט שחקר כיון שאכל ושבע ומחויב מה"ת לברך למה הפקיעו רבנן ממנו הברכה כיון שהוא נהנה וכו' ע"ש מ"ש בזה:

(ב) הפמ"ג הביא בשם פנים מאירות ח"ב סי' ז' למה אמר והפריש חלה ש"מ דבלא חלה אסור לברך ובחלה רק גזל ברכתו ניאוץ הוי ומברך יע"ש והוא ראי' לרמב"ם דאין מברכין על דבר איסור, והנה במס' ב"ק דף צ"ד אמר אביי דראב"י סובר שינוי אינו קונה מדתניא ראב"י אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד

מברך אין זה מברך אלא מנאץ וכו' ע"ש וראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדו' קמא (שהי' אצלי בשאלה לזמן מה) ח"ר סס"י ח' שהביא קושיא בזה דאם שינוי לא קני איך חייב כלל בחלה הא איך יכול לתרום על דבר שאינו שלו הא תורם על שאינו שלו לא מהני כלל ומכ"ש בזה דגזל ולא קנה כלל והוא קושי' עצומה מאוד (ומטו בה משמי' דהגאון מו"ה מרדיש אבדק"ק אונגוואר זצ"ל) ולענ"ד יותר הו"ל להקשות מסוגי' דפסחים ל"ח ע"א דמבואר להדי' דעיסה שאינה שלו פטורה מן החלה משום דכתיב עריסותיכם משלכם ע"ש א"כ בגזל ולא קנאו פטורה לגמרי מחלה ואיך קאמר והפריש ממנה חלה, ולחומר הנושא צ"ל דאין רצונו לומר דחייב בחלה אלא אשמעינן דאעפ"י שהתחסד ועשה לפנים משוה"ד והפריש ממנה חלה אעפי"כ אין זה מברך אלא מנאץ (והוא ע"ד שכ' חוה"ל אין התוספות מקובל עד שיפרע החוב) עכ"פ אליבא דאביי אין ראי' ממה דנקט והפריש חלה דבלא חלה אסור לברך דהא באמת אין כאן חיוב חלה כלל, וגם אפי' אליבא דרבא דדחי לאביי ואמר התם דטעמי' דראב"י הוא משום מצהב"ע אין ראי' לרמב"ם לפי שיטת ר"ת בב"ק דף ס"ז ובגיטין דף נ"ה דגם לאחר שקנאו שייך מצהב"ע א"כ אף שהפריש חלה אסור לברך דכיון דהוי מצהב"ע אף מצות הפרשה לא קיים והוי כאלו לא הפריש כלל וצ"ע:

(ג) מי שנדר או נשבע שלא יאכל איזה דבר אינו מברך – כ"כ באלף המגן דלא כהגהות גדול א' בשו"ת ב"ח החדשות סי' א' ע"ש:

(ד) במחבר ס"ב אם אכל דבר איסור במקום סכנה מברכין עליו ועיין לקמן סי' תרי"ח ס"י דחולה שאכל ביוה"כ צריך לברך ברהמ"ז, וז"ל הפמ"ג במשבצות סק"א "והמחבר כאן פסק כר"מ דאין מברך ואע"פ כן פסק דסכנה מברך סובר לחלק בין שוגג דמתחרט ולאו אכילה חשוב משא"כ בסכנה עיין ס' חמד משה" ומזה מוכח לענ"ד דחולה שאכל ביו"כ א"צ כפרה כלל דאל"כ אמאי חייב לברך בהמ"ז הא הוי כמו שוגג אעכ"ח שאני שוגג דצריך כפרה משא"כ חולה האוכל ביוכ"פ ודלא כדעת החכם השואל בתשו' בנין ציון החדשות סי' כ"ה דרוצה לומר דצריך כפרה ומדמי לי' לרואה קרי ביוכ"פ דכ' רש"י בסוף יומא דהוי כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו ע"ש פלפול נאה בזה:

סימן קצז

(א) במג"א סק"ג מ"מ הכא משום מצות זימון מותרים" כ' בחיי אדם כלל מ"ח סי' א' וצ"ע דבסי' קע"ט סק"ב כ' דדוחק לחלק משום מצוה.

(ב) במג"א ס"ק י"ב האוכל אכילה גסה מוציא אחרים ברהמ"ז והוא שנהנה גרונו באותו אכילה ועיין לעיל סי' ק"צ ענף ג' שהבאתי פלוגתא בזה:
(ג) עיין לעיל במג"א סי' קצ"ג סק"ז ומצאתי כעת בחיי אדם כלל מ"ח סי' ט"ו שכ' י' שאכלו כא' וצריך א' לילך לדבר מצוה כ' המג"א דמותר לזמן בג' ולי צ"ע ונ"ל דדוקא כשנשארו י' אבל כשלא נשארו י' אסור לצאת אפי' לדבר מצוה ע"ש:

סימן קצט

(א) באלי' רבה סק"ה הביא דעת הלבוש דברכת זימון הוא מה"ת ודעת ע"ת שהיא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא מיהו זימון בעשרה דמזכירין השם כתב דהוא מדאורייתא וברכת את ה' אלקיך וצ"ע עכ"ל ולי קשה על דעת ע"ת הנ"ל א"כ הד"ק המפורשים לדוכתה אמאי אומרי' נברך אלקינו ולא נברך ה' בשם הוי' כיון דילפי' לה מפסוק וברכת את ה' אלקיך שם הוי' ב"ה ועיין בפרמ"ג סי' קצ"ב באשל סק"ב והבן:
(ב) כתב מורי זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה תל"א וז"ל. המג"א בסי' קצ"ט הקשה אמאי אמרי' אם הגיע לבר מצוה אז יכול להוציא אחרים אע"ג דלא בדקו אותו והא קיי"ל דבדאורייתא לא סמכינן על חזקה דרבא ואני אמרתי בחרפי ליישב דהטעם דלא סמכינן על חזקה זו הואיל ואפשר לברורי מבררינן כמ"ש הטו"ז באהע"ז סי' קנ"ו וברמב"ן במלחמות פ"ק דחולין והראש יוסף כ' דמה דאמרי' הואיל ואיכא לברורי מבררינן הוא רק מדרבנן, והנה בקטן אפי' לא הגיע לשנים חייב הוא מדרבנן ויכול הדרבנן להוציא דרבנן כדאיתא בברכות דף כ' וא"כ יש ליישב קושי' המג"א דהרי מה"ת אזלינן בתר חזקה כיון דהביא שתי שערות וא"כ אם הי' מוציא לאיש שאכל כדי שביעה כיון דמה"ת הוא גדול כבר יצא השומע המחויב מדאו' והשתא הוי רק דרבנן וקטן נמי הוי מחויב מדרבנן ואמרי' דרבנן מוציא דרבנן כנ"ל וא"כ ממנ"פ יכול להוציא את הגדול ושמעתי שבס' ביאור מרדכי על ערבי פסחים מהגאון ר' מרדכי בנעט זצ"ל ג"כ כתוב תירוץ זה וברוך שכוונתי אם כתוב שם ע"כ דבר קדשו:

סימן רא

(א) לפתוח ראשון ולברך ראשון – ובעה"ב בעל הסעודה קודם לכהן דמצוה בו יותר ומה גם בזמנינו דכ"א אומר ברהמ"ז לעצמו ל"ש יתרון קדושה כ"כ בזה ובפרט אם אומר ברשות הכהנים כ"כ בזה ובפרט אם אומר ברשות הכהנים כ"כ הגהות עזר מקודש לאהע"ז סי' ס"ג. ועי' חינוך מצוה רס"ט דכ' דהגם דבשאר עבירות אינו נמנע הכהן מנ"כ

עכ"ז אין מחויבין לקדשו ע"ש ועיין מג"א סי' קכ"ח ס"ק ס"א ע"ש (העתק ממכתב י"ל הרה"ג החו"ב המפורסם מו"ה שמעון צבי ווייגער כי' מקריפטש יע"א):

(**ב**) במג"א סק"ד הביא דכתב בטור יו"ד סי' כ"ח דאם עלה ישראל ראשון אין מחייבי' אותו עשרה זהובי' דקרא דוקדשתו אסמכתא הוא וכ"כ תוס' והרא"ש חולין דף פ"ז וצ"ע דבגיטין דף נ"ט אמרינן בהדיא דאורייתא היא וכו' וכבר קדמו בקושי' זו הב"ח ביו"ד סי' הנ"ל – ועיין מ"ש מורי זצ"ל בתשו' מהר"ם שיק סי' נ"ט ובחיבורו לתרי"ג מצות מצוה ע"ר כתב עוד דקריאת התורה גופא לאו דאורייתא רק השתא שתקנו חכז"ל קריאה לדבר שבקדושה ראוי לן לכבדו מה"ת בקדימה זו מ"מ כיון דקריאה זו אינה מה"ת ומה"ת לא נקרא זה כבוד לכך המקדים שעיר כ' התוס' והרא"ש דלא עבר אדאורייתא ע"ש:

סימן רב

(**א**) במחבר ס"א על כל פירות האילן וכו' חוץ מהיין שמברך עליו בפה"ג בין חי בין מבושל (עיי' בעטרת זקנים כאן שדבריו מגומגמים ובל"ס יש ט"ס בדבריו) ועיין בשערי תשובה סק"ב שהביא שבתשו' פמ"א ח"ג סי' כ"א כתב דיש לפקפק למה לא ניחוש להנך גאונים דאין לברך על מבושל רק שהכל ובס' מגן גבורים כתב עלי' במחכ"ת לא נזכר מדברי התה"ד סי' ל' שהעיר בזה וכתב דביין מבושל א"צ כל כך לדקדק לצאת ידי כולם משום דדברי התוס' ודעימייהו נכונים וברורים בהא וראייתם מהך דירושלמי דפסחים ושקלים דיוצאין בארבע כוסות מיין מבושל הוא ראי' ברורה ואין לדחותו ע"ש ועיין בס' עוללות אפרים להגר"ז מרגליות ז"ל על ה' ברכת הפירות דין ב' שהאריך בפלפול בזה והביא בסוף בשם התשב"ץ ח"א סי' פ"ה דאף הגאונים לא אמרו רק ביין שנתבשל הרבה ונעשה כעין דבש ולא נשאר שם יין עליו ובזה הדין עמהם בודאי שאין מקדשין עליו ואין מברכין בפה"ג שהרי יצא מתורת יין אבל בנתבשל מעט ונשאר שם יין עליו לכ"ע פה"ג ע"ש (ועיין בקונטרס תל תלפיות מחברת ו' פלפול בזה אודות הברכה על משקה קאניאק הנעשה מיין) ועיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' פ"ד שכ' ג"כ ליישב קושי' הפמ"א הנ"ל וכתב שם עוד דאף אם בישל יין עם בצים טרופים וצוקער מ"מ אם היין הרוב יותר מהטרופי בצים והצוקער וטעמו יין מברך עליו בפה"ג ודלא כתפארת ישראל למשניות ריש פ"ו מברכות שכ' דמברך עליו בפה"ע יעו"ש וע"ע בזה בתשו' נחלת בנימין או"ח סי' נ"א:

(**ב**) במחבר ס"ב גרעיני הפירות אם הם מתוקים מברך עליהם בפה"ע. עיין באבן העוזר שהקשה על פסק המחבר שנובע מתוס' ורא"ש ברכות ל"ו ע"ב אם הגרעינין הם עצמם

פרי למה מותרים ברבעי כדאי' במשנה פ"ק דערלה, ועיין בצל"ח לברכות דף הנ"ל בתוס' ד"ה קליפי אגוזים וכו' שהקשה ג"כ כקושי' אה"ע הנ"ל ותירץ בטוב טעם, ועיין עוד בס' עוללות אפרים להגאון רא"ז מרגליות ז"ל על ה' ברכת הפירות דין ו' (דפוס לבוב דף י"ז) שדחה כל הראיות שהביא אבן העוזר נגד פסק המחבר:

(ג) על לעקוואר (שקורין ג"כ פאווידעל) אם אוכלו לבדו בלי מאכל אחר מברך תחלה שהכל כפסק הרמ"א ס"ז ולאחריו אינו מברך לא בנ"ר ולא ברכה אחת מעין שלש, עיין פמ"ג במשבצות סק"ד:

(ד) לעיל סוף ענף ב' שכחתי לציין ספר הקובץ לרמב"ם פ"ח מס' ברכות הלכה ו' שתירץ ג"כ קושיות אבן העוזר ע"ש:

סימן רג

(א) במחבר ס"ח צנון מברך עליו בפה"א וכ' המג"א סק"ה אע"פ שאם מניחין אותו בארץ סופו להקשות מ"מ כיון שזורעין אותו אדעתא לאוכלו כשהוא רך מברך בפה"א וכו' – בתל תלפיות מחברת א' מובא פלפול חכמי דורינו שיחי' אודות חטים תוגרמים (יונגען קוקורוטץ) שאוכלין אותו כשהוא רך לקינוח סעודה כיצד מברך ודעת הגאון מו"ה ישעי' זילבערשטיין נ"י מוואיטצען שאותן הנזרעין בשדות לא זרעי להו אינשי אדעתא לאוכלן כשהם רכים ודמי לקורא דסי' ר"ד ס"א לכן מברך עליהם שהכל אבל אותן הנזרעים בגנות שאצל הבתים דנטעי אדעתא לאוכלן כשהם רכים מברך עליהם בפה"א ודעת הגאון מו"ה יוסף מאיר טיגערמאן נ"י מנייהיזעל דבמקומות שנוהגין לעשות ממנו פת ותבשילין או לאכול הגרעינים היבשים לאחר בישול רב מברכים גם על אותן שנזרעו בשדות כשהם רכים בפה"א (עיי"ש בדף קנ"ב) ולענין שהחיינו ג"כ דעת הגאון מוואיטצען נ"י לחלק בין אותן הגדילין בגינה ובין אותן הגדילין בשדה ודעת הגאון מכייהייזעל דבכולם אין לברך שהחיינו ע"ש:

(ב) על ערד בעערען מברכי' בפה"א עיין חיי אדם כלל נ"א סי' ט' וראוי להעתיק כאן מ"ש בתל תלפיות הנ"ל דף ק"כ ע"ב וז"ל, באתי לעורר על פרי האדמה הנקרא ערדבעערען שהמה עד עתה בחזקת שאינם מתולעים וכאן נבדקו כמה פעמים על כלי לבן ונייר ונמצא אחריהם תולעים דקים כחוט השערה ורוח חיים בקרבם ואפשר שאין כל המקומות שווים וטוב שגם אחרים יבדקו כן במקומות מושבותם למען נדע אם הוא מיעוט דשכיח ואז יש לפרוש מאכילתם עכ"ל:

סימן רד

(א) במחבר ס"ב על החומץ לבדו אינו מברך כלום מפני שהוא מזיקו – בס' שדה חמד (דינים) מערכת ברכות סי' א' אות ל"ג נסתפק במי שאינו שותה יין מפני שמזיקו וחייב לדחוק עצמו לקיים מצות ד' כוסות בפסח כמבואר בסי' תע"ב סעיף יו"ד אי יברך או דילמא כיון שמזיקו אינו מברך ע"ש שהאריך ונראה שדעתו נוטה שלא לברך בכה"ג ברכת הנהנין:

(ב) במג"א ס"ק י"ד כ' בשם חכמת מנוח שצ"ל שהכל נהי' בסגול תחת היו"ד וכו' וכ"כ גם במעשה רב להגר"א ז"ל אבל בהגהות חת"ס ז"ל מביא בשם שאילת יעב"ץ לומר נהי' בקמץ תחת היו"ד:

(ג) ברמ"א ס"ח אם אנסוהו לאכול או לשתות וכו' אינו מברך הואיל ונאנס על כך והקשו טו"ז ומג"א כיון דהאוכל דבר איסור מפני הסכנה חייב לברך אעפ"י שהוא באונס א"כ למה פסק רמ"א באנסוהו ומה לי אנסוהו אחרים או אנסוהו מן השמים וכ' המג"א "ומיהו אפשר לחלק בזה" ולא ביאר החילוק ועיין בחת"ס או"ח תשובה ר"ב וכבר קדמו בס' בית מאיר כאן דהחילוק פשוט דבאנסוהו לא שייך לברך שהוא שבח לבורא שברא דבר זה שהרי עדיף לו שלא הי' בעולם לאנסו בו משא"כ אונס דרפואה דודאי יש מקום לשבח הבורא על בריאתו ובחילוק זה מיושב נמי אכילת מצה באונס עכ"ל הב"מ ז"ל וכוונתו דמיושב נמי קו' הב' של המג"א מכפאו ואכל מצה דיצא משו שכן נהנה ולפ"ז ניחא דעכ"פ ברכה לא שייך באונס ועיין באלי' רבה ומובא בפמ"ג כאן דאף דמקרי הנאה מ"מ לא מברכין על הנאות אונס ועד"ז כ' גם בס' שבילי דוד דאף דיצא י"ח באונס ונפטר מחיוב מצוה אבל לחייבו ברכה ע"י אונס זה לא אמרי' דומיא דמ"ש הפוסקים דאונסא לחיובא לא אמרינן ע"ש ומשמע מדבריהם דאף ברהמ"ז אין לברך בכה"ג וקשה קצת ממ"ש הרמב"ם פ"ו מה' מצה ומובא לעיל במג"א ר"ס קצ"ו זה הכלל כל דבר שמברכין עליו ב"ה יוצא בו י"ח וכל שאין מברכין ב"ה אין יוצא בו עכ"ל א"כ אכתי קשה האיך יוצא בכפאו ואכל מצה הלא אין מברכין עליו ב"ה וצע"ק:

(ד) השקדים שמחפין אותם בצוקער אף שהפרי חפוי מכל וכל מברך על הפרי ולא על הצוקער (כ"כ כאן הבאה"ט ס"ק י"ט ונשמט מקורו וכ' באלף המגן שכ"כ בשיורי כנה"ג) ומש"ל בשם חת"ס ובית מאיר מצאתי שוב בשו"ע התניא שכ' ג"כ להדיא:

סימן רה

(א) טו"ז סק"ה עיין בו היטב ובפמ"ג במשבצות, ובס' שבילי דוד המציא לפי"ז כשמבשל חלב ובו לביבות מברך שהכל וה"ה כשתיקן המים תחלה בשומן או חמאה דיש בו טעם עצמו ודבריו ברורים ונכונים לדינא וסבור הייתי לומר דאם הרוב חלב אינו מברך על הלביבות כלל דאזלי' בתר רוב כמ"ש טו"ז בתחלת סי' ר"ב אלא דראיתי בטו"ז סי' ר"ח סק"ג דבה' מינים שהם חשובים ביותר לא אזלינן בתר רוב ועכ"ח כוונת השבילי דוד רק דחלב או המים המתוקן בשומן או חמאה אינו בטל ע"ג הלביבות וצריך לברך על שניהם אפי' עיקר כוונתו על הלביבות ודו"ק:

סימן רו

(א) במג"א סק"א כ' דפירות הגדלים באילן ומברך בפה"א משום דלא נגמר פרי או שאינן עיקר הפרי אם בירך בפה"ע יצא ומסביר הפמ"ג כיון דבאמת יונק מעץ ואינו משקר משא"כ פה"א אין יונק מעץ ע"כ לא יצא במברך פה"ע דמשקר ומביא קו' הא"ר למה בסי' ר"ב ס"א וסי"ח לא יברך פה"ע וג"כ יוצא ממ"נ ותי' דלכתחלה זה עדיף מזה אך הקשה דבסי' ר"ח כתב מג"א ס"ק כ"ב בירך פה"ע על היין לא יצא אע"ג דלאו משקר וכ"ת יין חשוב וקובע ברכה לעצמו דהא אם אמר שהכל יוצא אפי' על היין וא"י טעם לחלק עכ"ל -- ועיין בס' עוללות אפרים להגרא"ז מרגליות זצ"ל דין ב' דף ו' דמחלק בטוב טעם בין ברכת שהכל לפה"ע דבשעה שתקנו מטבע הברכות כן היתה התקנה דברכת שהכל תכלול כל הדברים אפי' פת ויין משא"כ ברכת בפה"ע דלא איתקן רק למילתי' אינו יוצא בו י"ח על היין כיון דהשתא תקנו חכמים לברך בפה"ג א"כ המשנה ממטבע שקבעו חכמים בברכות צריך לחזור ולברך ע"ש באורך:

סימן רח

(א) בטו"ז סק"ג כ' דעל הלעקי"ך אין לברך במ"מ וחלקו עליו הא"ר והפמ"ג והמגן גבורים וכ' דקימחא עיקר ומברכי' עליו במ"מ ועל הדארטען שהם משקדים וצוקער וביצים ונותנין בו מעט קמח לדבק כ' הבית מאיר בר"ס ר"ב דמברכי' עליו שהכל ונלע"ד דהיינו מה שקורין מאנדעל מאקראנען שכ' בהערות להגהות זכרון אברהם דמברכי' עליהם שהכל:

(ב) במחבר ס"ז הכוסס את האורז וכו' בס' מעשה רב להגר"א ז"ל כתב בהל' ברכות אורז הוא רייז מברך לפניו במ"מ ולאחריו בנ"ר:

(ג) במג"א ס"ק י"ח ביו"ט אומר וזכרינו לטובה ביום חג פלוני כ' לי ידידי הרה"ג מקריפטש שליט"א שכ"כ יד הקטנה ג"כ אך בשל"ה כ' לומר ביו"ט ושמחינו ביום חג פלוני ע"ש וכ"ה בטור אולם בהרא"ש פ' כ"מ כ' כהמג"א וצ"ע דנהגו לומר ושמחנו לא וזכרנו עכ"ל ולי צ"ע בעטרת זקנים שהביא ב"י בשם התשב"ץ ובי"ט יאמר ושמחנו בה וזכרינו לטובה וכו' ובב"י לא כתיב רק וזכרינו לטובה (ושוב נתיישבתי דשמחנו בה קאי על ירושלים אלא דמשנה לשונו מיני' ובי' דלעיל מיני' כ' ושמחנו בבנינה וכאן כ' ושמחנו בה):

(ד) במג"א ס"ק כ"ב טעה ובירך על היין בפה"ע צריך לחזור ולברך בפה"ג – בס' אבן העוזר חולק על דין זה ובס' עוללות אפרים להגרא"ז מרגליות ז"ל לה' ברכת הפירות דין ב' דף ו' כתב דאין ראיותיו מוכרחין וע"כ כ' דהעיקר כהמג"א וכתב שכ"כ גם בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' קמ"ט ובפסקי מהר"ם רקנטי סי' ע"ה אך יען דבשו"ת פמ"א וגינת וורדים וכן בס' פנ"י לברכות חולקי' על המג"א ע"כ ראוי לנהוג לחזור בו תכ"ד ולומר בפה"ג דבזה יצא י"ח לדברי הכל ע"ש, ועיין בנשמת אדם כלל נ' דהקשה על המג"א הא סופגין על היין משום ערלה ומדאורייי' נקרא פרי וכבר כתבתי לעיל סי' ר"ו בשם עוללות אפרים הנ"ל דטעם המג"א משום דהוי משנה ממטבע שקבעו חכמים בברכות ולק"מ:

(ה) עיין לעיל סימן ר"ו במחבר ס"ו נטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד או נמאס צריך לחזור ולברך וכו' וצריך לומר בשכמל"ו על שהוציא ש"ש לבטלה ואם אמר כשנפל ברוך אתה ה' ולא אמר אלקינו יסיים ויאמר למדני חוקיך שיהא נראה כקורא פסוק וכו' – ואפי' כבר התחיל לומר אלקי ולא סיים נ"ו יסיים ויאמר ישראל אבינו מעולם ועד עולם שזה פסוק בדברי הימים ברוך אתה ה' אלקי ישראל אבינו מעולם ועד עולם ומ"מ יסיים בשכמל"ו (מגן גבורים שם בשם צל"ח ברכות דף ט"ל ע"ש):

סימן רט

(א) במג"א סק"א הביא תשו' הרמב"ם לחכמי לוניל דמיירי בשכר היוצא מן הגפן וכו' ותשו' ההיא מובא בכ"מ פ"א מק"ש ועיינתי שם וראיתי דהרמב"ם כ' דמאי דכתיב בנזיר מיין ושכר יזיר היינו שכר של ענבים [ובמחצה"ש כאן כ' דיין ושכר אל תשת היינו מין שכר הנעשה מחרצנים וזגים או משמרי יין והנה לא נזכר שם מיין ושכר אל תשת רק מקרא דכתיב בנזיר מיין ושכר יזיר ואפשר דהיינו מה שקורין טירקעל בראנדוויין או לאגער בראנדוויין] וצ"ע דברמב"ם הל' נזירות פ"ה הל' א' והל' ט' כתב דשכר היינו דבר שנתערב בו היין ולא פירש כפשוטו שכר של ענבים כמ"ש בתשובה הנ"ל:

(ב) במג"א סק"ה צ"ע אם יצא ידי פוקח עורים – עיין פרמ"ג ומחצה"ש דטרחו לפרש הצ"ע של המג"א והגאון נוב"י ז"ל בהגהות דגול מרבבה פותח לנו שערי אורה בזה ופוקח עורים:

סימן רי

(א) במג"א סק"א מביא ע"ת סי' ר"ז שכ' בשם כנה"ג לחלק בין יוה"כ לבהמ"ז וס"ל דבב"ה אפי' שהם יותר מכא"פ מצטרף ע"ש ר ובס' אמרי בינה להגאון מו"ה מאיר אש זצ"ל בח"ת לסוגי' דכותבת הגסה דף נ"ח כ' וז"ל וגם על הכה"ג ופמ"א בתשו' שכ' דלענין בהמ"ז מצטרף אפי' לא אכל הכזית בכא"פ דתליא רק במעין יש לעיין דא"כ מה הקשו הראשונים מהך דסוכה דאמרי' דלילה ראשונה חובה מכאן ואילך אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל מהא דאמרינן בברכות דבי"ט לא סגי דלא אכיל צריך לחזור ולברך בה"מ אם לא הזכיר של יו"ט ולדידהו הרי י"ל דמשום י"ט א"צ לאכול בכדי א"פ ובלילה ראשונה של פסח וסוכות צריך לאכול בכא"פ כמפורש בפסחים גבי מכור ודוחק לומר דלשון אי בעי לא אכיל לא משמע כן ר והרא"ש בפ' ע"פ כתב דצריך לאכול כזית מרור משום דמברך על אכילת מרור והרי בבה"מ אומר שאכלנו משלו וכ' התוס' והרא"ש דלכך צריך לאכול כזית להוציא אחרים ואפ"ה לדידהו סני אם לא אכל בכדי א"כ -- והיותר קשה על דבריהם הוא מסוגיין דמסקינן דעכ"ח ככותבת א"א להיות יותר מכביצה דכיון דברהמ"ז בכביצה והשתא כביצה שבועי משבע ייתובי לא מייתבא דעתי', והנה מפורש לקמן דככותבת ביוה"כ אין חייב אא"כ אוכלו בתוך כדי א"פ לקמן דף פ' ע"ב והביאו כן בשם התוספתא ומשמע וודאי דאפי' אוכל ב' וג' כותבות ולא אכל אחת מהן בכדי א"פ אינו חייב, ואם לענין שביעה א"צ בכא"פ ואם אכל כביצה ביותר מכא"פ צריך לברך בה"מ ועכ"ח דשבועי משבע וא"כ כ"ש דמייתבי דעתי' ועכ"ח ביותר מכא"פ כיון דלא מייתב דעתי' כ"ש דלא משביע ודלא ככ"ה ופ"מ ע"כ דבר קדשו – וממוצא הדברים תבין ותשכיל דליתא גם לסברת הפמ"ג באשל סק"א שכ' רק אם אכל כזית דמברך בהמ"ז ואכלת אז אמרינן דיותר מכא"פ אין מצטרף אבל אם אכל עד ששבע בבהמ"ז חייב מ"ה אף שאכל מעט מעט ע"ש, ולהנ"ל ליתא במח"כ קדושת תורתו דא"כ מה הקשו הראשונים מהך דסוכה וכו' כנ"ל וכבר כתבתי לעיל בסי' ק"צ ענף ג' בשם מנחת חינוך דהשביעה צריך להיות בדרך אכילה ואל"ה לא מיחייב וצ"ע:

(ב) במג"א סק"ד ביאר שיטת הר"י ועיין פמ"ג ויד אפרים ובתשו' תפארת צבי חיו"ד סי' מ"ח אות ה' מביא קושי' מהגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל על המג"א שפי' להר"י לא הוי זית

ברי' כיון שאינו ראוי כולו לאכילה א"כ אמאי צפור טמאה הוי בכ"ש דהוי ברי' הא אין עצמות ראויין לאכילה ועיין מ"ש בזה:.

(ג) במג"א סק"ו משמע אפי' כוונתו לאכילה דומי' דיהונתן וכו' וצ"ל כיון שנפשו חשקה לאכול יותר ונמנע רק משום איסור מקרי טעימה ע"ש וביערת דבש דפוס לובלין דף קכ"ח תמה הא יונתן לא ידע דאביו השביע וא"כ כשלא אכל כשיעור לא הי' מחמת איסור כי הוא לא ידע שהשביע אביו כלל ותירוץ בדרך חריף כדרכו בקודש ע"ש:

(ד) בענין ברכה על שתיית טוטי"ן (טאבאק רויכען) שהעיר המג"א סק"ט עיין בתשו' כתב סופר או"ח סי' כ"ד שהאריך בזה ומסיק דבמילי דברכות אזלינן להקל:

(ה) בענין שיעור שתיי' לברכה אחרונה עיין פלפול נעים בתשו' נחלת בנימין או"ח סי' נ"ב ומסקנתו דאין לברך ברכה אחרונה אלא אם שתה שיעור רביעית וסיים בזה"ל ודע דשיעור רביעית א"ע לפי הדין דש"ס ופוסקים הוא כביצה ומחצה מ"מ האריך הצל"ח פסחים (דף קי"ו ע"ב) כיון דבזמנינו נתקטנו הביצים ממה שהיו בימים הקדמונים א"כ צריך להיות עתה כפול היינו כשיעור ג' בצים ואם תמלא הכלי על כל גדותיו במים ותתן בכלי ג' בצים המים שנופלים מכלי הוא שיעור רביעית והחת"ס או"ח סי' קכ"ז האריך מאוד בזה וסיים להלכה ולמעשה רביעית משערין כג' בצים בזמנינו אמנם הזתים נשארו כשיעור חצי ביצה בינונית שבזמנינו עיי"ש ועיי' בשו"ת תשובה מאהבה חיו"ד הל' חלה וכו' ועיי' בשו"ת אמרי אש או"ח סי' ל"ג מה שהאריך לפלפל על תשו' החת"ס ולדעתו שיעור רביעית גם עתה כביצה ומחצה ולצאת ידי כולם ושלא להכניס בספק ודאי יזהר לשתות כשיעור ג' בצים ויחולו ברכות על ראשו עכ"ל ועיין בהסכמה על הצל"ח ברכות דפוס יוזעפאף מהגאון ר' יוסף שאול זצ"ל מלבוב מ"ש לענין השיעורים דהבצים נתקטנו כן מצאתי בתשב"ץ ח"ג שכ' לענין שיעור המקוה שנתקטנו השיעורים וכן מצאתי בס' המנהיג הל' פסח אות ל"ה שהביצים נתקטנו עכ"ל ועיין בזה בקונטרס תל תלפיות מחברת ט' אות ל"ה ועוד שם בדף ע"א בשם תשו' הגאונים שלכן תלו החכמים השיעורים בפירות ובבצים שהן קיימים בכל עת "ואין משתנים" ע"ש המשך הפלפול בכמה מכתבים שאחר זה:

(וי"ו) לענין ברכה אחרונה על שתי' קאפעע חם עיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' פ"ה שהאריך בזה וסיים בזה"ל ולמעשה כבר כתבתי שאני סומך על דברי השע"ת הנ"ל לברך אחר השתי' יען שאינו חס כל כך ושיעור אכ"פ כתב מרן הגאון בעל חת"ס זצ"ל חלק ששי סי' ט"ז שהוא לערך ח' מינוטען ובקאפעע מסתמא אינו נמשך השהי' והשתי' יותר מח' מינוטען והנ"ל כתבתי עכ"ל וע"ע בתשו' נחלת בנימין הנ"ל סי' נ"ג:

סימן ריא

(א) במג"א סק"ח ברכת במ"מ קודמת ליין, כתב בס' שבילי דוד בפתיחה כללי ברכות דף ח' וז"ל ודע כי יש ענין הנראה לפום ריהטא להפליא כי הנהוג כשמביאין לפני אורחים לעקיך ויי"ש מברכין על יי"ש תחלה והרי ז' מינין קודמין מכ"ש במ"מ, ובפנים בסס"י קע"ד ובסס"י רי"א הבאתי חידושי הרשב"א ברכות דכל דבר שבא להמשיך תאות המאכל קודם לשבעה מינים וא"ש עכ"ל:

(ב) במג"א סס"ק י"ג הי' לפניו יין ותבשיל שעורים וזית צ"ע מה יעשה דהא יין קודם לזית ושעורים קודמין ליין וזית קודם לשעורים כמ"ש ס"ד, כתב בס' חיי אדם כלל נ"ז שיסלק א' מן השלחן כדאי' בסי' קע"ח סעי' ה', אמנם בס' אבן העוזר חולק על המג"א ומביא אגודה פ' כ"מ שכ' בשם סמ"ק דמעשה קדירה אפי' של שעורים קודמין לזיתים ע"ש:

סימן ריב

(א) במחבר ס"א כל שהוא עיקר וכו' מברך על העיקר ופוטר את הטפילה וכו' ואפי' פת שהוא חשוב מכל אם הוא טפל כגון וכו' מברך על הדג ופוטר הפת כיון שהוא טפל – בס' שבילי דוד בפתיחה כללי ברכות דף ז' חקר אם אכל לשובע דחייב מה"ת האיך נפטור מברה"מ אם הוא טפל לדבר שמברכין בנ"ר דמה"ת זה וודאי לאו ברכה כלל ואולי י"ל כל שאוכל לשבעו זה לא מיקרי טפל ואם צריך לאכול לשבעו בשביל טפל מסתברא דחייב לברך ברה"מ או אולי י"ל דדמי למי שאוכל באונס דמבואר בסי' ר"ד דאין מברך עליו וכמ"ש שם בפנים סק"ט ליישב קו' מ"א שם עכ"ל:

(ב) בס' חיי אדם כלל נ"ו אות ג' כ' אם הטפל הוא פת והוא גדול כביצה אזי צריך נט"י בלא ברכה ולכאורה צ"ע לפימ"ש הגר"א ז"ל לעיל סי' קנ"ח ומובא בחת"ס או"ח סי' קכ"ז דמאי דלא בעי בהמ"ז לא בעי נמי נט"י ואפשר כיון דבעלמא שיעור כביצה בעי בהמ"ז אף כאן בעי נט"י בלי ברכה עכ"פ אמנם בשו"ע התניא (להגאון מו"ה שניאור זלמן זצ"ל) כתב דכל פת שהיא טפילה לענין ברכה היא טפילה ג"כ לענין נט"י וא"צ ליטול ידיו אפי' אוכל כביצה ע"ש:

סימן ריג

(א) בפמ"ג סי' רי"ד (נ"ל שנדפס לשם בטעות כי שייך לסימן זה) הביא שאלה, רבים ישבו לאכול ונתנו לא' רשות לברך ברכה ראשונה ולהוציא אותם ובירך בספק מיהו אסור לברך שנית מספק, השומעים אם רשאים. תשובה, לכאורה י"ל דרשאים כי הרשו

אותו להיות שליח לברך כראוי ולא בספק וכו' ע"ש, ועיין כעין ספק זה במל"מ פ"ז מה' אישות הל' כ' בשליח שקידש להמשלח בספק קידושין אי הוי שינוי בשליחות ואינה מקודשת כלל ע"ש דלא פשט ספיקו וה"ה בנידון דפמ"ג וחידוש שלא ציין המל"מ הנ"ל:

סימן ריד

(א) במחבר כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה עיין בטו"ז בשם הרא"ש ועיין ילקוט הגרשוני ח"ג מערכת ש' אות שם ומלכות שהבאתי דבר נחמד בזה בשם הגאון בעל תיו"ט זצ"ל ע"ש וינעם לך (מ"ש בסי' הקודם דהפמ"ג נדפס בטעות בסי' זה נתיישבתי כעת דסמכו לסי' זה משום סיום דבריו וראי' מכאן וכו'):

סימן רטו

(א) במג"א סק"ה ובאה"ט ובשאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"א כ' דאם יש הזכרה באמצע מטבע הברכה הכתובה בש"ס יכול לאומרה (עיין בשע"ת) גם כתב כשקורא בש"ס יכול לומר הפסוקים עם הזכרת השם והביא ראי' מפ"ג דברכות כ"ב ע"א גבי בעל קרי ע"ש [וכ"כ הפרמ"ג] וינ"פ הרה"ג מקריפטש שליט"א הביא ממהרש"א בח"א לברכות ו' נראה ג"כ דרשאי לומר השם בדרך לימודו ומה שתמה בפ"י על המהרש"א מגמ' ס"פ אלו עוברין גבי סבר למדרשי בפרקא הנה המהרש"א בח"א קידושין ע"א פי' למדרש בפרקא היינו פירושו וא"כ ל"ק על המהרש"א בזה כמובן (ועי' ט"ז סי' תרכ"א סק"ב] ועי' מהרש"א בח"א פ' חלק דף ק"ד נראה דמלמד דלימודו הו' כמו קרדום ליהנות מזה אינו כדאי לקרוא בשם ה' אבל מי שלימודו לש"ש שפיר יוכל להזכיר השם בלימודו כנ"ל ובס' עקרי הד"ט לא הבין כן וצ"ע. ומזה יש לצדד מ"ש בס' דרך פקודיך בשם גדול א' שהי' אומר ברכת קידוש לבנה מתוך הגמ' בעבר זמנו ע"ש עכ"ל עכ"ל:

(ב) עיין לעיל סי' ר"ז בברכת בנ"ר הביא ב"י פי' וחסרונן על כל מה וכו' מה שחסר לנפשות הוא מוטל על הדברים שבראת ע"ש, לפי' זה מיושב שפיר דקדוק ח"ס ז"ל בס' תורת משה פ' עקב איך יתכן ברכה על חסרון אמנם להנ"ל יאמר דרצה הקב"ה להחיות ולהעלות נפש כל הברואים ורוח החיוני שבהם ממיתה לחיים, והוא ע"י חסרון האדם שהוא רעב וצמא וצריך לאכול, ועי"כ יעלו הברואים דומם צומח וחי למדריגת מדבר ויהיו כולם לנפש חי' לרוח ממללא, ת"ש בנ"ר וחסרונם מוטל על כל מה שבראת והתכלית כדי להחיות בהם נפש כל חי ודו"ק. ומרגלא בפומי לומר דרך צחות דלהרבה בני אדם יש חסרונות שאין יכולים לכתוב ולקרוא אגרות ואין יכולים להיות שרייבערס

וכמה בני אדם רוצים להיות שוחטים אבל יש להם חסרון שלבם רך וחלוש ואין יכולים לראות דם והמה מתרעמים ע"ז החסרון ובאמת הכל לטובה. כי עי"כ ההכרח יאלצם לעסוק במו"מ ומסחר וכ"ע מצליחים מאוד ובאים לעשירות גדול ולולי זה החסרון היו נשארים עניים ודלים מצפים לשלחן אחרים, וז"ש בורא נפשות רבות וחסרונם שגם החסרון שיש להם לבריאה יחשב ולא להעדר שע"י החסרון דייקא באים להצלחה וכנודע מעשה בשמש א' שגרשוהו אנשי הקהל מפני שלא הי' בקי בכתב ולשון והלך לעיר גדולה והתחיל לעסוק במו"מ והצליח ונעשה עשיר גדול לימים בא אליו אוהב אחד וביקש להיות לו ערב על שט"ח ואמר לו שבכל לב הי' חפץ לעשות לו טובה זאת אבל אינו יכול לחתום שמו ויתפלא רעהו איך עשיר כמותו לא יכול לכתוב ויען ויאמר לו אהובי ידידי אם הייתי יכול לכתוב עדיין הייתי שמש בעיר פלונית וזהו הצלחתי שאין אני יכול לכתוב וזהו ענין בנ"ר וחסרונם כנ"ל [והנה המעדני יו"ט גורס ועל כל וכן גורס הגר"א ז"ל בשנות אלי'] וכ' בתפארת שמואל על הרא"ש ברכות, פי' ועל כל כמו ועל הכל מה שעשה הקב"ה חסד שברא דברי תענוגים שאינם אלא להחיות ולהברות בהם וכו' אויפצולעבן ודפח"ח]:

סימן רטז

(א) במחבר ס"א אסור ליהנות מריח טוב עד שיברך וכו' – בתשו' שבות יעקב ח"ג סי' כ' רוצה לומר דאפי' מי שאין לו חוש הריח יברך על הריח דאף שאין הגוף נהנה ממנו מ"מ הנשמה נהנה ממנו ובזה יישב קושי' חכם א' בגמ' ברכות מ"ג ע"ב מנין שמברכין על הריח שנא' כל הנשמה תהלל וכו' איזה דבר שהנשמה נהנה ואין הגוף נהנה הוי אומר זה הריח הא ישנן כמה בני אדם שיש להם הנאה מריח טוב כמו מאכילה ואיך קאמר ואין הגוף נהנה א"וו דהש"ס ה"ק אפי' מי שאין לו חוש הריח יברך כיון שהנשמה נהנה ממנו וזש"ה כל הנשמה תהלל כו' כלומר כל דייקא אפי' מי שאין לו חוש הריח כלל ע"ש שכ' דמה"ט אף מי שאין לו חוש הרים יוכל להוציא אחרים בברכת בורא מיני בשמים בהבדלה:

(ב) בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ס"א נשאל בברכות מ"ג מנין שמברכין על הריח שנא' כל הנשמה וכו' והרי טעם הברכה שלא ימעול כדאמרי' ברכות ל"ה וקול מראה וריח אין בו משום מעילה וכ' הצל"ח דמשום ה"ט גופא קמ"ל דאפ"ה מברכין ע"ז וקשה דנהי דקול מראה וריח אין בו משום מעילה אבל איסורא אית בי' גם תמוה מאוד דהרי מסקינן בפסחים כ"ו דריח יש בו משום מעילה ורק לאחר שתעלה תמרותו אין בו מעילה משום

דנעשה מצותו – והשיב דשאני קטורת דעיקרו לריח אבל מה שאין עיקרו לריח אין בו מעילה ולפ"ז שפיר קאמר הצל"ח בהא דקמ"ל מנין שמברכין על הריח ומיירי בדבר שאין עיקרו לריח כגון שמברך נותן ריח טוב בפירות שאין עיקרו לריח ואתה תחזה כי ד' הצל"ח וקושי' השואל ותי' הבית יצחק הכל כתוב על ספר עוללות אפרים להגרא"ז מרגליות זצ"ל לה' ברכת הפירות דין א' דף ב' ע"א:

(ג) במג"א סק"ג הקשה על רבינו יונה במוס"ק דס"ל בתר השתא אזלינן מדאמרי' בבכורות ו' דחלב חידוש הוא כיון דדם נעכר ונעשה חלב הו"ל לאוסרו א"כ ש"מ דבתר מעיקרא אזלי' וכ"ת נילוף מחלב הא קיי"ל דמחידוש לא ילפינן – עיין בזה בילקוט הגרשוני ח"ר אות "בתר השתא אזלינן" וכעת ראיתי בס' מגן גבורים שתי' דשאני התם כיון דלמ"ד דם נעכר ונעשה חלב הדר החלב להיות דם אחר ההנקה ממילא אינו נופל עליו לומר שנשתנה להיתרא דהטבע הוא מהפך ג"כ אותו לדם והוי שינוי החוזר ולא חשיב שינוי משא"כ כאן במוס"ק דאין המור חוזר להיות דם שפיר חשיב שינוי ואזלי' בתר השתא וז"ב מאוד עכ"ל ולענ"ד יש לפקפק טובא דניהו דחלב שבגופה חוזר להיות דם אחר ההנקה אבל החלב שלפנינו אין חוזר לעולם להיות דם א"כ דמי ממש למוס"ק – שוב לאח"ז רב מצאתי בשו"ת דברי חבר בן חיים דף ק"ו דרב אחד הקשה לו כן ע"ד מגן גבורים והשיב דכוונת המ"ג כי התינוק שיונק החלב נעשה בו דם ככל הזנה שאדם לוקח עכ"ל, ולדעתי מלבד דדוחק הוא לכוין כן בד' מ"ג קשה עוד דא"כ גם במוס"ק המור חוזר להיות דם אם יאכלנו ודו"ק וצ"ע – ועיין בהגהות חת"ס זצ"ל שכ' על המג"א נעלמו ממנו דברי הר"ן בע"ז מ"ט ע"ב גבי דבש למאי נחוש לי' ע"ש, ועיין בפרמ"ג כאן שהביא זה בשם פר"ח בשו"ת סי' י' ודחה דאין ראי' משם – ועיין בס' בית מאיר כאן דהשיג ג"כ על המג"א כיון שעכ"ח מוכרח להודות שפירשא דאתא מדבר איסור שרי ממילא מוכח דבתר השתא אזלינן דאל"ה מנ"ל דפירשא דאתי מדבר איסור שרי ואין לומר משום דהוי שלכד"א דהא בכל שלכד"א עכ"פ איסורא מיהא איכא או מדאורייי או מדרבנן ועוד העיר בדבר חדש ממש שכן משמע ממה שהשיב ר' יהושע לאנשי אלכסנדריא מת מטמא ואין חי מטמא בנדה דף ע' ע"ב ומשמע דטעמי' משום דאזלינן בתר השתא ע"ש. והנה אף שהיא הערה נאה מאוד קשה לי טובא לפי"ז דא"כ טעם אנשי אלכסנדריא דבעו בן שונמית מהו שיטמא היינו משום דמספקא להו דילמא בתר מעיקרא אזלינן וא"כ אמאי קרי לי' בגמ' דברי בורות ופרש"י שם בדף ס"ט ע"ב שטות ולפי"ז מה שטות הוא זה הלא רבים וכן שלמים ה"ה הטור והרא"ש וסיעתם מספקא להו בדין זה אי אזלי' בתר השתא או בתר מעיקרא כמבואר כאן במג"א וצ"ע -- ועיין בס' אתוון דאורייתא כלל ד' שהאריך

בזה ומביא דבשו"ת נחלת יעקב סי' ב' כ' בהגהות נכדו הגאון מהר"א תאומים ז"ל בזה"ל ובעיקר קושי' המג"א שם בדינו של הרבינו יונה ז"ל כבר כתבנו בגליון האלפסי ברכות הכרעת דעתנו בזה בס"ד דהיכא דאישתני לדבר שאם הי' נולד כן תחלה הי' מותר אז גם עתה ע"י השינוי נהפך להיתר ודנין לי' כאלו נולד כך אבל אם גם בתחלה כן הי' אז הי' אסור אזי אין מועיל השינוי עכ"ל עוד כתב שם דע שדמיון רבינו יונה הנ"ל שדימה דם חי' שנתהפך מאיליו בטבעו למוס"ק לאיסור שנפל בדבש ונתהפך לדבש צריך לי עיון קצת ממס' פרה פ"ח מי"א דתנן המים (מי חטאת) שנשתנו ושינויין מחמת עצמן כשירין ע"כ וע"ש בפ"ט מ"ה בפי' הר"ש בשם התוספתא דמבואר שם דשינוי מחמת עצמו לא חשיב שינוי כל כך כמו שינוי ע"י דבר אחר ע"ש, וא"כ ה"נ נהי דאיסור הנהפך ע"י הדבש לדבש שרי עכ"ז אכתי אין ראי' מכאן לשיותר דם הנהפך מעצמו למוס"ק וצע"ק:

סימן ריז

(א) ז"ל הטור כתב הרמב"ם ז"ל וכן המריח בכלים שהם מוגמרין אינו מברך לפי שאין שם עיקר אלא ריח בלא עיקר ולא הבנתי דבריו וכו' ואפשר שרוצה לדמותו לריח רע דלא חשבי' לי' ריח לענין הרחק' תפל' כשאין לו עיקר ואינו דומה דבהנאה תליא מילתא והרי נהנה וראוי לברך עליו וכו' ע"כ -- וכ' הבית מאיר ז"ל דטעם הרמב"ם שהרי ידוע שהברכות נתקנו מפני שאמרו חז"ל הנהנה בלא ברכה מעל, ככה העתיק הרמב"ם ריש הלכות ברכות, ואיתא בפסחים דף כ"ו אר"ש בן פזי אריב"ל משום בר קפרא קול מראה וריח אין בהם משום מעילה וריח אין בו משום מעילה והא תניא והמריח בה מעל אלא אמר ר"פ קול ומראה אין בהם משום מעילה לפי שאין בהם מאש וריח לאחר שתעלה תמרתו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו ופרש"י קול ומראה אין בהם ממש ופטור לעולם וריח יש בו ממש בסממנין לפיכך חייב, הרי מבואר דריח שאין ממש בסמנין הוא בדמיון קול ומראה ואין מועלין בו, ואף דקול ומראה גופי' אין נהנין בם לכתחלה כדדייק הסוגי' מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא מ"מ הא חזינן שלא ניתקן מעולם ברכה על הנאת מראה וקול והיינו משום דלא חזו רבנן להוציא שם שמים אלא על דבר שהנהנה בו מעל וה"ה ממילא ריח שאין בו עיקר אעפ"י שנהנה וזה ברור עכ"ל:

סימן ריח

(א) במג"א סק"ג הקשה הב"ח דהא בירושלמי קאמר דלמ"ד כל שבט איקרי קהל וכו' והרמב"ם פסק וכו' וא"כ יהיו דבריו סותרין זה את זה עיין בזה בס' מראה הפנים על הירושלמי ריש פרק הרואה:

(ב) במחבר ס"ח הרואה אשתו של לוט מברך שתים וכו' ועל לוט אומר בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים, והקשה הלבוש הא לוט רשע הי' וכ' הא"ר דאישתמיטתי' פרש"י ברכות נ"ד ע"ב דקאי על אברהם דע"י שזכר את אברהם ניצול לוט ובס' כרם שלמה הקשה דא"כ הי' לן לברך זוכר הצדיק ואמאי אמר בלשון רבים דמשמע דקאי גם על לוט ונדחק בזה ולענ"ד י"ל עפ"י המדרש רבה פ' וירא ואת שתי בנותיך הנמצאות שתי מציאות רות המואבי' ונעמה העמונית מצאתי דוד עבדי היכן מצאתי בסדום עיי"ש משמע דלוט ניצול בזכות אותן הצדיקים שיצאו ממנו ולכך מברכינן שפיר זוכר הצדיקים כנלע"ד:

סימן ריט

(א) כ' המג"א בשם רמ"מ קטן א"צ להודות שלא שייך לומר לחייבים טובות דהא לאו בר עונשין הוא ע"ש, ובתשו' נחלת בנימין או"ח סי' ח"ן מביא דבס' לחמי תודה מהגאון מהר"י באסאן ז"ל הקשה לדבריו אפי' מי"ג עד כ' יהי' פטור מלברך דאעפ"י שהוא חייב בדיני אדם מ"מ א"ח בדיני שמים כדאמרי' שבת דף פ"ט דל עשרים דלא ענשת עלייהו ואין לומר כיון דמבן י"ג ומעלה הוי בר עונשין בב"ד שלמטה וקיי"ל אע"ג דארבע מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטלו וכו' הא ליתא דעכ"ח אין עונשין כלל דאל"כ הרי יצחק אבינו מונה וטועה כשאמר דל עשרים דלא ענשת עלייהו וכו' וא"כ אם איתא להא דמהר"ם מינץ שום אדם לא יברך ברכת הגומל עד אחר עשרים ע"ש עי' בפמ"ג שכ' באמת כהאי ואין לומר שהביא הלחמי תודה ובאמת קשה עליו מהאי דשבת כמובא בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' פ"ו ע"ש] אמנם בתשו' תפארת צבי חאו"ח סי' ו' כתב דאף דאינו נענש מ"מ פשוט הוא דאם עובר עבירה שיש בה מלקות פסול לעדות דהתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע וגו' כיון שנקרא רשע כ"ש שנקרא חייב אף שאינו נענש נקרא חייב ע"ש [האי כ"ש אינני מבין אלא כיון שנקרא רשע ה"ה דנקרא חייב כמ"ש הב"י סי' זה דתרגום רשע חייבא ע"ש ודו"ק] אבל בפחות מי"ג שנה ל"ש כל זה נמצא דינו של רמ"מ קיים וישר ואין להאריך בזה יותר:

(ב) וינ"פ הרה"ג אבדק"ק קריפטש יע"א כ' לי מ"ש במג"א דקטן א"צ להודות עי' תשב"ץ ח"ד בחוט המשולש טור א' סי' ד' דאביו יברך עליו ברכת הגומל ע"ש ועי' תשו' ויען

אברהם חאו"ח סי' י"ט דבט"ב וימי אבילות יוכל לברך ברכת הגומל ביו"ד בלי עלי' לתורה ע"ש ולא זכר מ"ש בשע"ת סי' תקנ"ד ובפתחי תשי' יו"ד סי' שפ"ד דבט"ב יוכל האבל לעלות לתורה ע"ש:

(ג) עי' תשו' מהר"ם שיק או"ח סי' פ"ח אם לברך ברכת הגומל בלילה וכן בשבת ויו"ט ע"ש צדדי הספק ואין להאריך:

סימן רכ

(א) במחבר ס"ב יפה תענית לבטל' חלום רע וכו' וכתב המג"א סק"ג ומ"מ אין מחויב להתענות רה כ' לי ינ"פ הרה"ג דק"ק הנ"ל שליט"א, עיי' ברמב"ם פ"א מה' תענית ובלח"מ שם ה' י"ב נראה דחיוב להתענות על חלום רע ובליקוטי חבר לשבת י"א תמה שלא הובא דעתו ע"ש ועי' או"ח סי' רפ"ח ועי' תשו' משיב דבר חאו"ח סי' כ"ה] עכ"ל:

סימן רכב

(א) במחבר ס"ג חייב אדם לברך על הרעה וכו' כדרך שמברך על הטובה – בסידור עיון תפלה הרה"ג מו"ה שמעריל מרומלוב כתב דשמע לפרש בזה מ"ש הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גדלו דמ"ש כרוב גדלו בכף ולא בבית (ברוב גדלו) כבכל המזמור היינו עפ"י חייב אדם לברך על הרעה וכו' ח"ש הללוהו בגבורותיו כאשר עושה גבורה ודין הללוהו ממש כרוב גדלו כאלו עשה חסדים כי חסד מכונה בשם גדולה (עיי' ברש"י פ' ואתחנן את גדלך זו מדת טובך) ודפח"ח:

(ב) במחבר ס"ד מברך על הטובה וכו' אעפ"י שירא שמא יבא לו רעה וכו' וכן מברך על הרעה וכו' אעפ"י שיבא לו טובה וכו' עיין מ"ש בזה בילקוט הגרשוני ח"ר לתנ"ך דף ע"ב בתהלים קאפיטל ל"ב וינעם לך:

סימן רכג

(א) במג"א סק"ה כ' דעל ספרים חדשים אינו מברך שהחיינו דמצות ללה"נ, ובס' מגן גבורים כ' בשם שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תקי"ב דמברך על הספרים כמו בכל הכלים וכ"כ בשו"ת מהר"י בי רב ז"ל סי' ס"ב בשם חכמי ספרדים מהר"י אשקפי ומהר"ש אלגאזי והר"ש בן עזרא שהסכימו לברך בקונה ס"ת לעצמו א"כ ה"ה בספרים יע"ש ועל מ"ש המג"א דמצות ללה"נ יש לעיין דבנתיבות המשפט להגאון מליסא ז"ל חו"מ סי' ע"ב ס"ק י"ז השיג על הקצוה"ח שכ' דשואל ספר פטור באונסין מטעם דמצות ללה"נ וכ' הנתיבות דאשתמיטתי' מ"ש הטו"ז ביו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ג דתלמוד תורה ליהנות ניתן ע"ש א"כ

ה"כ בקונה ספר וצ"ע ופלא בעיני דהגאון הנתיבות בעצמו הביא בסידור דרך החיים שלו בדיני ברכת שהחיינו דברי מג"א הנ"ל ולא חלי ולא מרגיש בזה:

(ב) במחבר ס"ה אם נתנו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שהיא טובה לו ולנותן וכ' המג"א סק"ח שאם המקבל עני הוא טובה לנותן שזיכהו הש"י ממון לעשות צדקה ואם המקבל עשיר שמא הנותן שמקבל ממנו והיו טובה גם לנותן (הרא"ש) וצ"ע דבא"ע סי' כ"ז סס"ט כ' דוקא באדם חשוב יש הנאה לנותן שמקבל ממנו אבל בלא"ה הרבה עשירים פושטין ידן לקבל מתנות וא"כ מאי הטבה יש לנותן – ותי' הקצוה"ח בחו"מ סי' ק"ץ לפי מ"ש הר"ן פ"ק דקדושין דאפי' באדם שאינו חשוב נמי הוי הנאה אלא דאינו הנאה בשוה פרוטה ולא מהני בקדושי אשה וא"כ גבי בר ברכה דלא בעינן ש"פ אלא כל שנהנה אפי' בפחות מש"פ בעי ברוכי ומש"ה צריך לברך הטוב והמטיב ודפח"ח:

(ג) ברמ"א ס"ו המכהג לומר למי שלובש בגד חדש תבלה ותחדש ויש מי שכ' שאין לומר כן על מנעלים או בגדים הנעשים מעורות של בהמה וכו' – הודיע לי יג"פ הרה"ג מקריפטש שליט"א דדוקא תבלה ותחדש אין אומרים אבל שהחיינו מברכי' וכ"כ הפמ"ג במשבצות סי' כ"ב סוף סק"א ע"ש:

סימן רכד

(א) במחבר ס"ו וס"ז הרואה חכמי ישראל אומר ברוך וכו' שחלק מחכמתו ליריאיו, הרואה חכמי אוה"ע אומר וכו' שנתן מחכמתו לבו"ד, עיין במפורשים הטעם דבישראל אומר שחלק ובעכו"ם אומר שנתן, ויקר בעיני מ"ש הפמ"ג במ"ז בשם הלבוש כי בישראל לו חיו יחיו כמה א"א לבוא לתכלית התורה רק חלק ממנה ע"כ אומרי' שחלק משא"כ שבע חכמות מתנה כולה בידם שיוכלו לבוא לתכליתה ע"כ בעכו"ם אומרים שנתן ודפח"ח ש"י:

סימן רכה

(א) ברמ"א ס"ב מי שנעשה בנו בר מצוה יברך וכו' שפטרני מעונשו של זה -- עיין בקונטרס ליקוטים שונים" בתחלת ספר זה אות ט' – כתב לי יג"פ הרה"ג מקריפטש שליט"א, עי' תשו' מעשה איש סי' י"ד דעל נכדו שמתגדל אצלו א"צ לברך ברכה זו ע"ש. ומ"ש הרמ"א וטוב לברך בלא שם ומלכות. כתב באלף המגן בשם הגר"א ומגלה עמוקות פ' חיי שרה שצריך לברך בשם ומלכות ע"ש:

(ב) הרואה פרי חדש וכו' מברך שהחיינו וכו'– כ' באלף המגן בשם תשו' הלכות קטנות ותשו' הרדב"ז ח"א סי' רצ"ז דתחלה מברכין הברכה על הפרי ואח"כ מברכי' שהחיינו ועיין בזה בס' שדה חמד (דינים) מערכת ברכות סי' ב' אות ה' ובס' לשון חכמים דף פ"ח הביא בשם ס' יוסף אומץ דתחלה מברכי' שהחיינו כי חיוב שהחיינו בראי' ראשונה רק שלא נהגו כן ע"כ ראוי לברך שהחיינו קודם ברכת הפרי (וכ"כ הפרמ"ג כאן) והאידנא נהוג עלמא לברך ברכת הפרי תחלה ואח"כ שהחיינו כאשר העד העיד בנו בתשו' מהר" אשכנזי או"ח סי' ט' בסוף התשובה, ומה שמפלפל שם בברכת שהחיינו על אתרוג גם עליו יפול התמיה שתמה בס' שדה חמר שם אות ב' על תשו' כתב סופר סי' כ"ג עיי"ש ותבין:

(ג) כתב בסידור דרך החיים בדיני ברכת שהחיינו על צנון ומיני ליפתן כגון מעערי"ן וריב"ן (א"ר הפרישה ופ"מ) וכן אוגורקו"ס נראה דמברכין עליהם שהחיינו:

(ד) **הב"י** בסי' זה הביא בשם הרמב"ן דכל תרומה ומעשר הוי בענבים וזתי' מדרבנן רק בתירוש ויצהר הוי דאורייתא ע"ש ודבר זה נעלם מעיני הגאון בעל שלום ירושלים לירושלמי פ"ב דחגיגה ע"ש וכבר הערתי בזה בילקוט הגרשוני ח"ג אות "תרומה" ע"ש:

סימן רכו

(א) במחבר היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח אומר וכו' שלא חיסר בעולמו כלום וכו' -- אם ימי ניסן דוקא או הה"ד ימי אדר ואייר עיי' בתשו' השיב משה סי' ח' וס' שדה חמד מערכת ברכות סי' ב' אות א' וס' ערוך לנר מס' ר"ה דף ב' ע"ב בתוס' ד"ה מקיש מלכות שלמה וכו' – ובהגהות מרן חת"ס ז"ל כתב וז"ל. כ' בא"ר בשם צ"ל דה"ה באדר ומכ"ש אייר, ועמ"ש ב"י ביו"ד סי' ר"א גבי מפצי ביומי תשרי מדלא אמר בחודש תשרי אלא ביומי תשרי משמע ה"ה אלול ע"ש וה"ה הכא וממורי זצ"ל קבלתי כ"ז שנמשך ימי חודש ניסן דתקופה לר"ח אייר כגון אם חל תקופת ניסן כ' ניסן אז יש זמן לברך עד כ' אייר עכ"ל:

סימן רכז

(א) במחבר ס"א על הזיקים והוא כמין כוכב היורה כחץ וכו' – עיין בזה בתוספות ראשון לציון מהגאון ר"י פיק זצ"ל למשניות פ"ט דברכות מ"ב שנתקשה אמאי לא נזכר בטוש"ע דעת הרמב"ם ור"ה גאון דעל האור שבאויר שיראו כאילו הם כוכבים נופלים ורצים במקום למקום או כמו כוכבים שיש להם זנבות על נ"א מאלו מברך ברוך שכחו וגבורתו

מלא עולם ונכון לברך עכ"פ בלא שם ומלכות ע"ש ועיין בתפארת ישראל שם שכ' על הזיקין (כוכב עם זנב קאמעט בלשון אשכנז) והגאון ר"י פיק הנ"ל ג"כ מתרגם לי' הכי ובוודאי נכון לצאת ידי כל הדיעות (שוב ראיתי שגם הא"ר העתיק ד' רמב"ם אלו ומשמע דדעתו לפסוק כמותו ולברך בשם ומלכות וצ"ע):

סימן רכט

(א) הרואה הקשת אומר בא"י וכו' זוכר הברית -- כ' בהגהות זכרון אברהם אם רואה הווידערשיין של הקשת אין לברך ע"כ צריך להבין שלא יטעה כי בקל יטעה שכל הקשת כבר עבר:

(ב) ואסור להסתכל בו ביותר וכ' המג"א והמסתכל בו ביותר עיניו כהות כ' בהגהות הנ"ל הה"ד שאסור להסתכל בהווידערשיין שעומד לצד הקשת או על הארץ עכ"ל:

(ג) במחבר ס"ב הרואה חמה בתקופתה והוא מכ"ח לכ"ח שנה וכו' כשרואה אותה ביום ד' בבוקר אומר ברוך עושה מעשה בראשית -:

עיין בס' שדה חמד בדף שאחרי מפתחות למערכת חנוכה שם נדפס סדר ברכת חמה מועתק מכמה ספרים עם תוספת משלו עיי"ש והוא נוסח חדש ויפה מאוד, ה' יזכנו לברך ברכה זו עוד כמה פעמים אכי"ר:

סימן רלג

(א) ברמ"א ס"א כ' ובדיעבד או בשעת הדחק יצא מתפלל מנחה עד הלילה דהיינו צאת הכוכבים – ובין השמשות שהוא להרמב"ם ערך י"ח מינוטען ולהש"ע סי' רס"א י"ג וחצי מינוטען קודם הלילה שהוא ספק יום וספק לילה אינו מבואר אם רשאין להתפלל אז מנחה מיהו מלשון הרמ"א הנ"ל מבואר דעד צה"כ וזה נקרא בכל מקום לילה א"כ נראה כמבואר דבין השמשות יוצא וכן ראיתי בפמ"ג או"ח סי' פ"ט במשבצות סק"א ודייק כן מלשון הטו"ז – כ"כ אדמו"ר הגאון זצ"ל במהר"ם שיק או"ח סי' צ"א – וכתב עוד שם דעכ"פ לאחר צאת הכוכבים בוודאי אין להתפלל אליבא דכל הדיעות אך אעפי"כ לא הוי ברכה לבטלה אם מתפללים אחר צה"כ ורשאי לענות אחריהם אמן וקדושה ע"ש [חידוש בעיני מ"ש אדמו"ר בתשו' הנ"ל וז"ל. דנהי דאמרי' בטעה ולא התפלל יתפלל בתפלה שלאחרי' שתים מספקא לי אם עשרה אנשים טעו אי יכולין לומר התפלה גם בקול רם וקדושה דשתים אמרו ולא שלש וכו' – ונעלם מעינו הבדולח דברי הפמ"ג סי' ק"ח באשל סק"א שכ' ומיהו ודאי בעשרה שלא התפללו מנחה ומתפללין ערבית

שתים אין לש"ץ להחזיר התפלה בשביל מנחה דלא תקנו אלא בזמנה שיחזיר הש"ץ הא בתשלומין לא מצינו חזרת הש"ץ וזה פשוט עכ"ל].- ובס' תוספת שבת להרה"ג מו"ה צבי הירש ז"ל מביאלאסטאק כתב בדף י"ג וז"ל ומה מאוד רבו אנחותי וכו' במה שכל העולם מתפללים מנחה סמוך לערב ולפעמים ממש בשיעור בה"ש ספק ערב (משמע דס"ל דאין להתפלל מנחה ביה"ש) ועברו ושנו בזה עד שנעשה כהיתר ומצוה, והיינו מ"ש במשלי זורע עולה יקצר און דידוע דשם עול מונח בתנ"ך לא על עבירה כ"א על היפוך אמונה, סר מן האמת ולעבירה לא נגע דוגמת מ"ש אל אמונה ואין עול אבל שם און הוא על עבירה כמ"ש לא הביט און ביעקב וגו' וכל דבר הנעשה מכונה בשם זריעה וכשיוצא אל הפועל מכונה בשם קצירה כמ"ש זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד, וזהו ענין היצה"ר זורע הוא בהאדם בחינת עול לאחר תפלת המנחה בימי החול ואין כוונתו ע"ז הריווח המעט אך מביט על המנחה שמאחרים להתפלל בע"ש שם יש לו ריווח גדול וזהו יקצר און עבירה חמורה שע"י המנחה יאוחר קבלת שבת ויבוא לידי חילול שבת שכולם עושים מלאכתם בתקפו עד חשיכה ואפשר סמוך לצה"כ ממש עת שאסור מה"ת ע"ש וגם בסוף הספר ודבריו נאמנו מאוד. - והנה בכמה מקומות נדמה להם זה לחסידות להתפלל מנחה סמוך לצה"כ ומי שמתפלל מקודם לא מיקרי חסיד אבל האמת הוא להיפוך וכמ"ש האלי' רבה סק"ד כתבו אחרונים מאן דבעי למהוי חסידא יתפלל מנחה קודם פלג מנחה ומעריב לאחר צאת הכוכבים עכ"ל. (ובמש"ל אי מותר להתפלל מנחה ביהש"מ מצאתי בס' חידושי רז"ה להגאון מו"ה וואלף אלעסקר מבראד דיני ק"ש ותפלה סי' א' אות ב' שכ' דאסור להתפלל. מנחה ביה"ש אלא יתפלל ערבית שתים אפי' לרבנן דאמרי תפלת המנחה עד הערב לפי שביה"ש הוא ספק לילה עייש"ה):

סימן רלה

(**א**) במחבר ס"ב אסור להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית, וכתב המג"א סק"ד דטעימה בעלמא שרי - ועיין בתוס' רע"ק איגר למשניות פ"א דברכות אות ג' דהעיקר כתה"ד דגם טעימה אסור וכן מוכח ממהרש"א ריש ברכות בתוס' ד"ה משעה שהעני ע"ש [עיי' לקמן סס"י ר"מ השמטה שייך לכאן]. א.ה. העתקנוה לכאן.

השמטה מלעיל סימן רל"ה

(**ב**) בטור הביא בשם ר"ת דודאי ק"ש של בהכ"נ הוא עיקר שקורין אותה בברכותי' ומה שאנו קורין אותה קודם צאת הכוכבים משום דקיי"ל כר"י דא' זמן תפלת המנח' עד פלג המנח' שהוא שעה ורביע קודם הלילה ומשם ואילך חשוב לילה לענין תפלת

המנח' ה"ה נמי לענין ק"ש משם ואילך הוא זמנה והקשה א"א ז"ל על דברי ר"ת נהי נמי שאין זמן תפלת המנח' כ"א עד פלג המנח' היינו משום שהי' כנגד התמיד וזמנה לא הי' כ"א עד פלג המנחה אבל לק"ש שתלוי בזמן שכיבה אין ראוי לקרות אז שעדיין אינו זמן שכיבה עכ"ל – וכתב בס' שמן המאור לר"מ גלינא ז"ל בלמדי מס' ברכות אמרתי דיש קצת ראי' לדברי הרא"ש דבמתני' ריש ברכות נקט מאימתי קורין שמע בערבין כ"ה הגירסא בגמ' דידן ובמשניות כ' הגירסא בערבית ובתוס' חדשים סביב המשניות הרגיש בזה ותי' אין נראה לי ע"ש ונלע"ד לומר דלהכי נקט בערבין לשון רבים שיש לנו תרי ערב לענין תפלת ערבית, יירב לרבנן שהיא בצאת הכוכבים וערב לר"י שהיא מפלג המנחה והלכה כתרווייהו כדאמרי' בגמ' דעביד כמר עביד כו' לכן שאל מאימתי קורין את שמע בערבין כלומר בערב דתרווייהו, דלר' יהודא יש הוי אמינא כדברי ר"ת, וע"ז השיב משעה שהכהנים נכנסין כו' והיינו כהרא"ש דבק"ש גם ר"י מודה דתלוי בזמן שכיבה ודו"ק עכ"ל ודפח"ח ש"י. (ובעיקר הדין מה שהאריכו הפוסקים ליישב מנהג העולם שמתפללים מעריב מבעוד יום עיי' בס' חידושי רז"ה להגאון מו"ה וואלף אלעסקר מבראד בדיני ק"ש ותפלה סי' ב' וסי' וא"ו שביאר הכל על נכון ומפני גידל האריכות א"א לי להעתיק דבריו הקדושים והנחמדים מפז ואתה לך נא ראה):

סימן רלו

(א) בא"ר סק"ג הביא בשם הפרישה שי"ל בברכת המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו וכו' תיבת תמיד למעלה וימלוך עלינו וכו' למטה ופי' בס' דברי שאול דהקב"ה אף שהוא מלך ישראל לא נגרע מכבודו מאומה ע"י שגלו ישראל ממקומן כי היא מלך על כל העולם ומלכותו בכל משלה וכמאמר (מלאכי א' י"א) כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים ואמר (עוד שם י"ד) כי מלך גדול אני אמר ה' צבאות ושמי נורא בגוים, רק אנו מבקשים כי יקרא שמו עלינו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויראו ממנו, וז"ש המלך מלכו של עולם הוא בכבודו תמיד רק אנו מבקשים ימלוך עלינו וכו' (וצ"ע ממ"ש המג"א סק"ד בשם הג"מ שא"ל ימלוך לשון בקשה וכו' וצ"ל פי' שבח שהקב"ה ימלוך לעולם ע"ש):

סימן רלז

(א) בא"ר סק"ד דצריך לקרות ק"ש מתוך ס"ת (כ"ה בא"ר שלפני דפוס זולצבאך) והוא טעות הדפוס וצ"ל דצריך לקרות ק"ש מתוך ד"ת:

(ב) כתב הב"י בשם הכלבו למה אומרים והוא רחום בתפלת ערבית משום דאמרי' לעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון שתמיד הבוקר מכפר עונות הלילה ותמיד הערב מכפר עונות היום ולכך תקנו ערבית ושחרית לחלות פני המקום שיכפר עונותינו יומם ולילה שחרית אנו אומרים אותו בסדרי קדושה ותקנוה נמי בפסוקי דזמרה בשביל ליל שבת שאין אנו אומרים אותו וכו' ע"ש משמע להדיא דאומרים אותו בפסוקי דזמרה דשבת והוא כמ"ש בעבודת הקודש קשר גודל סי' ז' אות מ' ודלא כשאילת יעב"ץ ח"ב סי' ק"כ וצ"ע:

סימן רלט

(א) הא"ר סק"ד הביא בשם ספרי מוסר שגם הנשים צריך ליזהר בק"ש שעל המטה בכוונה ודקדוק התיבות והמג"א כתב דמה שלא נהגו לאומרה משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא בלילה ואינו נכון דאטו גברי בעי שמירה ונשי לא דהא כתבתי דק"ש משום שמירה עכ"ל. ולענ"ד נראה עוד דל"ש כאן לפטור נשים משום דהוי מ"ע שהז"ג לפימ"ש הקדמונים (הכלבו והאבודרהם דפוס ווארשא תרל"ח דף י') דטעם שהנשים פטורות ממ"ע שהז"ג הוא משום שמשועבדות לבעליהן למלאכה (ועיין בהסכמה מהגאון מלבוב ז"ל לצל"ח ברכות דפוס יוזעפאף דמה"ט בתוס' עינוי של יוה"כ גם נשים חייבות בו דבשוא"ת ל"ש מ"ע שהז"ג דמה שאינה אוכלת ליש זה הטעם) א"כ ק"ש שעל המטה שכתב הב"י דלדעת רש"י והרמב"ם הוי ק"ש על מטתו כשהוא שוכב על מטתו ממש, ואפי' למ"ש הרמ"א סמוך למטתו מ"מ הרי כ' המג"א ס"ק ג' בשם סדה"י דעיקר החיוב רק כשרואה שהשינה באה עליו ע"ש, א"כ בשעה זו כבר אינה משועבדת לבעלה למלאכה ול"ש כאן הטעם דפטורות ממ"ע שהז"ג והוא הערה כאותה בעזהי"ת:

(ב) במג"א סק"ז הביא הגמ' דשבת קנ"א ע"ב הישן בבית יחידי אחזתו לילית – עיין בס' מעשה רב מהגר"א ז"ל שם נדפס בסוף קונטרס מראה יהושע ח"ל. מה שנודע ומפורסם בשם הגאון נ"ע שהתיר לישן יחידי בבית שפי' מ"ש במס' שבת הישן בבית יחידי היינו שהבית הוא יחידי בשדה מדלא קאמר הישן יחידי בבית הנה אנכי ראיתי מפורש בזוה"ק תזריע (מ"ה ע"א) שמפורש כן שיחידי קאי על הבית ע"ש וע"ז הערני ידידי הגאון ר' דוד לוריא וז"ל ראשונה אומר שאני שמעתי זה בשם ש"ב הגאון מהר"ח ז"ל מוולאזין, וממ"ש במעשה רב סי' רכ"א שהתיר הגר"א ז"ל לישן בסוכה יחידי משום שומר מצוה לא ידע דבר רע, ש"מ מכללא דאי לאו משום מצות סוכה הי' אסור אע"פ שסתם סוכות שלנו הם סמוכים לבתים, ואני אומר שטעה השומע בשמועתו בזה, כי הנה בזוהר תזריע מ"ת

שציין ידידי מבואר דיחידי בלילה אסור באיזה בית שיהי' וז"ל הזוהר מאן דאשתכח בלחודי בביתא בליליא או ביממא בביתא ביחדא כ"ש בלילה מאי מיחדא משאר בתין עכ"ל, מבואר דביתא מיחדא היינו דוקא לאסור אף ביום אבל בלילה אסור בכל הבתים והשומע אפשר ששמע (בשם הגר"א או הגר"ח ז"ל) שמפני שלא נתפרש בגמ' בלילה לכן רצו לרמוז החומרא של הזוהר לאסור אף ביום בביתא דמיחדא ויחידי אבית קאי אבל מ"מ לא עלה על דעתם ז"ל להתיר יחידי בלילה בביתא דלא מיחדא נגד המפורש בזוהר לאיסור עכ"ל (ועי' בא"ר סי' רמ"א בשם ליקוטי מהרי"ל כל אדם יזהר בעצמו שלא ילין יחידי בחדר כי בכל מקום שנאמר בית סתם ר"ל חדר ע"ש) ועי' בס' שדה חמד חלק דברי חכמים סי' פ"ה מ"ש בזה ושם נאמר דאם יש שם נר אין לחוש ע"ש:

סימן רמ

(**א**) במחבר ס"ג בני שכרות כ' לי י"נ הרה"ג אבדק"ק קריפטש שליט"א עיין יפ"ת למ"ר וירא דהסכימו המחקרים דאינה מתעברת מזרע השיכור וגבי לוט הי' דרך כס ע"ש ולפ"ז צ"ל בני שכרות היינו גם בלא הגיע לשכרותו של לוט עכ"ל:

(**ב**) במחבר ס"ו בית שיש בו תפילין או ספרים אפי' של גמרא אסור לשמש בו מטתו עד שיתנם בכלי בתוך כלי – כתב אדמ"ו זצ"ל בס' חתן סופר לאו"ח דף כ' עמוד ד' דאפשר דמהני בתשה"א אם מכסה עצמו אע"ג דלא מכסה הכתבי קודש א"כ כשמכסים גופם לגמרי גם פניהם אפשר דמהני וכ"כ בס' שנות חיים להגאון מו"ה שלמה קלוגר ז"ל ואע"ג שקשה לסמוך ע"ז במה שלא מצינו בראשונים רמז לדין זה מ"מ לא מנעתי לכותבו מפני שפעמים קשה מאוד תיקון זה דכלי בתוך כלי עכ"ל:

(**ג**) (**במחבר** סעי' י"ב אסור לשמש מטתו בשני רעבון וכו' עיין ילקוט הגרשוני ח"ג קו"א אות פרי' ורבי' דבר נחמד בזה:

(**ד**) במחבר סעי' י"ד אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מת משאר חולאים והאלף מרוב תשמיש וכו'. מה דלא קאמר ותתקצ"ט מרוב תשמיש עיין תשו' חיים שאל סי' מ"ג ופר"ח (הערה זאת כ' לי ידידי הרה"ג הנ"ל שליט"א):

הלכות שבת

סימן רמב

(**א**) במחבר ס"א לכבד את השבת – בפתחי תשובה לכאן הביא בשם תשו' בית יעקב סי' ע"ג דבעל תשובה על עבירות אל ימנע א"ע מבשר ויין בשבת דהוא מצוה מה"ת ע"כ

רה ועיין בפתחי תשובה ליו"ד סי' י"ח סק"ט שכ' כה"ג בשם תשו' בית יעקב סי' צ"ה, לענין שלא לאכול משחיטת השו"ב אם רואה שהסכין פגום והשוחט לא הרגיש, שאין להחמיר בזה בשבת ויו"ט דמבטל מצוה אם אינו אוכל בשר, וכתב עליו שאין דבריו מוכרחים עיין באו"ח סי' רפ"ח ס"ב ובש"ס חולין דף י"א סוף ע"ב עכ"ל - ועיין בס' כרם שלמה יו"ד רס"י א' - ובס' לשון חכמים דפוס פראג דף צ"ה כתב: שאלה, אם יש חיוב לאכול בשר בשבת דלכאורה יש להביא ראי' דאינו חיוב מיו"ד סי' שמ"א דאונן בשוי"ט אוכל בשר ושותה יין אם ירצה ע"ש בש"ך שאינו חובה על האדם שיאכל בשר וישתה יין בשבת שהרי אמרו עשה שבתך חיל ואל תצטרך לבריות וכ"כ המג"א סי' תקנ"ב דאין חיוב לאכול בשר ע"ש.- תשובה, דפח"ח אך עכ"ז צריך דברי הש"ך תבלין דמה יעשה ביו"ט דכתיב ושמחת בחגך ואין שמחה אלא בבשר וצ"ל כמ"ש המג"א סי' תרצ"ו דאין חיוב לאכול בשר רק בזמן שב"ה קיים והוא גמ' ערוכה פסחים דף ק"ט בזמן שאין המקדש קיים אין שמחה אלא ביין אך עדיין דברי הש"ך לא מחוור דהאי אם ירצה שכ' הרמ"א קאי נמי איין וא"כ ממ"נ בזמן שב"ה קיים אין שמחה אלא בבשר ומחויב לאכול ועכשיו שאין ב"ה קיים השמחה הוא ביין, ובפרט לפי מ"ש העט"ז לקמן סי' תקכ"ט בשם הב"ח ועכשיו שאין ב"ה קיים אין שמחה אלא ביין משמע דסגי ביין בלא בשר מ"מ ס"ל שאוכלין בשר ממתני' פ' או"ב בד' פרקים אלו משחיטין את הטבח בע"כ משום שהם מרבים בשמחה לעשות סעודות כדפרש"י אלמא דאיכא נמי שמחה בבשר אע"פ שאינו שלמים ע"ש, גם דברי המג"א בסי' תקנ"ב צ"ע דדבריו סותרים מהא דאי' בש"ע סי' שמ"א מתירים נדרים בשבת אם הם לצורך השבת כגון וכו' וכ' המג"א שם ה"ה אם נדר שלא לאכול בשר ואם אינו חיוב לאכול בשר למה מתירין לו בשבת. ע"כ נ"ל דבודאי חיוב לאכול בשר בשבת וכ"ש ביו"ט רק הכל תלוי' אה הוא תענוג ושמחה לו אבל אם איני תענוג לו אינו מחוייב לאכול ואוכל מה שהוא מתענג בו וע' בתוס' ר"ה דף ו' אפי' בזמן שב"ה קיים היכא דלא אפשר משמחה בכסות נקיי' ויין ישן וגדולה מזו כ' בש"ע סי' רפ"ח י"א שאדם שמזיק לו האכילה דאז עונג הוא לו שלא לאכול לא יאכל וכן מי שיש לו עונג אם יבכה כדי שילך הצער מלבו מותר לבכות בשבת (וע' בט"ז שם שהקשה ע"ז ע' א"ר יישוב לזה) ובזה דברי רמ"א עולין יפה שכ' אם ירצה דתלוי ברצונו דאם אינו רוצה לאכול בשר ולשתות יין מפני כבוד המת רשות בידו מפני שאז אכילה צער הוא לו ואדרבה זה תענוגו אם לא יאכל, דדוקא מפני האבילות אסור למנוע כמ"ש המג"א בסי' תקנ"ב דבזה מראה ההיפוך דאכילת בשר תענוג הוא לו רק מפני האבילות רצה למנוע ולכך אסור ועבירה היא - ומעתה דינו של המג"א בסי' שמ"א שריר וקיים

דהתם ניחא לי' בבשר רק איסור דנדר רביע עלי' וא"כ צורך שבת הוא ומתירין לו. ובזה מיושב נמי מה ששמעתי אומרים בשם גדול א' שהביא ראי' דאינו חיוב לאכול בשר בשבת מגמ' דחולין דף י"א הקשה לר"מ דחייש למיעוטא ה"נ דלא אכיל בישרא כ"ת ה"נ פסח וקדשים מאי איכ"ל, ולמה לא הקשה הגמ' משבת, אעכ"ח צ"ל דבשבת אינו חיוב. ולפ"ז ניחא לר"מ דחייש למיעוטא א"כ אכילה לאו תענוג הוא לו א"כ אין חיוב לאכול, אבל לרבנן דלא חיישי למיעוטא י"ל דלעולם חיוב לאכול בשר – ובל"ז נמי י"ל ע"פ מ"ש התוס' שם בד"ה פסח וקדשים דמדאוריי' לא חייש ר"מ למיעוטא אלא מדרבנן ולהכי פריך ה"נ שמחמיר שלא לאכול בשר אבל פסח וקדשים א"י להחמיר, אבל בזה אפי' אם חיוב לאכול בשר בשבת עכ"פ אינו אלא מדרבנן א"כ יכול להחמיר שלא לאכול אבל פסח וקדשים דמדאוריי' הוא אינו יכול להחמיר כנ"ל עכ"ל:

(**ב**) בענין עונג שבת אם הוי מן התורה או רק מדרבנן עיי' בפמ"ג בפתיחה כוללת חלק הראשון אות י"ח וי"ט שיש דיעות שונות בזה:

(**ג**) במג"א סק"א בשם צ"צ אם הערלים מיקרין השער דגים נכון לתקן שלא יקנו דגים – וכ' הא"ר בשם הגה"ה לס' בית הילל יו"ד סי' רי"ח דזה דוקא אם נתייקר יותר משליש שהי' מקודם כמו בהידור מצוה עד שליש ע"ש ומובא גם בבאה"ט. ואמנם בשו"ע התניא מהגרש"ז זצ"ל כ' בקו"א לכאן וז"ל. הנה בנו של הבה"י כ' בהג"ה דדוקא עד שליש דהידור מצוה עד שליש וסיים דדגים הוא חיוב גמור מדאורייתא ע"ש הוא תמוה מאוד שהרמב"ם והש"ע השמיטו חיוב דאוריי' ועוד מי כתיבי דגים באורייתא וגם מדרבנן אין טעם בדרך הנגלה שיתקנו דוקא דגים ומה שהזכירו דגים בגמ' בכמה מקומות היינו למצוה מן המובחר ולכן מי שאין ידו משגת פטור וכיון שכן הוא אין דמיונו עולה יפה מהידור מצוה עד שליש דהתם אתרוג הראשון מחויב הוא לקנותו חיוב גמור לכן צריך להוסיף שליש על חיוב זה משום הידור מצוה, אבל הכא עיקר חיוב הדגים הוא משום הידור מצות עונג שהרי יכול לענג ג"כ בדברים אחרים חשובים ואף אם הדגים יותר חשובים מ"מ נקרא זה הידור מצוה ומנין לנו להוסיף עוד שליש על ההידור עכ"ל ודפח"ח:

(**ד**) במג"א סק"ד וצ"ע דאדרבה משם מוכח דבשבת א"צ ליזהר דאל"כ ישארו רק ו' כשתסיר שבת וב' י"ט של ר"ה – בס' מתא דירושלים לירושלמי שבת פ"א דף ה' הביא דראה בכת"י להגאון מו"ה יונתן ז"ל דכתב דז' הוי עם הלילה שאחר יהכ"פ דצריך ג"כ לאכול חולין בטהרה כדי שלא יהי' נראה כמבעט במצוה ונכון עכ"ל:

(ה) עוד ראיתי בס' מתא דירושלים הנ"ל פט"ו דשבת הלכה ג' על דברת המג"א דכאן סק"א שהשיג על ס' עולת שבת שכ' דמשמע מסוגי' דפסחים אע"ג דביו"ט בעינן חצי לה' אבל בשבת אם רוצה לעשות הכל לכם עושה ובלבד שלא יבטל זמן התפלה ע"כ ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר דהא כתיב ג"כ שבת לה' אלקיך וכו' עיין במג"א, והביא בס" הנ"ל דראה בכת"י בשם הגאון מו"ה יונתן ז"ל דכ' דסברא הוי לומר כע"ש וקרא שבת לה' אלקיך עכ"ח אתי' לשום דרשה דאי קרא להאי קא אתא דוקא א"כ מנ"ל כלל דבעינן לכם וקרא וקראת לשבת עונג נביאים אמרו וכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש אע"כ דקרא שבת לה' אלקיך אתי' לשום דרשה עכ"ל וע"ש מ"ש בזה:

סימן רמג

(א) במחבר ס"א אבל שדה מותר כ' בהגהות מרן חת"ס זצ"ל ובזמנינו אין שום שדה באריסות כ"א בשכיר יום וצ"ע להשכיר אם נקרא שם ישראל עליו ומכ"ש דאסור ע"י מכירה של הערמה בע"ש וחוזר ולוקח ממנו אחר שבת דלא התירו אלא בבהמה בתלוש ובהפס"מ ודיעבד אבל לכתחלה בשדה מחוברת לא עכ"ל:

(ב) במחבר ס"ב אפי' מרחץ או תנור אם השכירם שנה אחר שנה ונתפרסם הדבר עי"כ וכו' וכן אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות מותר להשכירם לעכו"ם או ליתנם לו באריסות ע"כ. והקשה בנוב"י קמא או"ח סי' י"ב אמאי לא חיישינן לחשדא דאורחים שלא ידעו מנהג המקום כמ"ש ב"י בשם תשובה אשכנזית ומובא לפסק הלכה ברמ"א סי' רמ"ד ס"א ואפי' אם דר בין העכו"ם יש לחוש לאורחים הבאים שם, ותירץ דמיירי שאין המרחץ עומד ברשות ישראל רק מתוך שרוחצים בו בחול יודעים בו שהוא של ישראל ויחשדוהו בשבת ששכר את הנכרי וא"כ אורחים שיבואו לא ידעו כלל שהוא של ישראל וליכא חשדא כלל מנייהו – ומתרץ בזה קושי' הטו"ז דכאן סק"ג על הרמ"א באם אין רוחצים רק אותן שבביתו ומדחה ג"כ דברי הטו"ז סי' רמ"ד סק"ג ע"ש היטב (אמנם לענ"ד הקלושה לשון הרמ"א וכן אם יש מרחץ בבית דירה ואין רוחצין במרחץ רק אותן שבביתו וכו' לשון זה משמע דהמרחץ עומד בבית דירתו של הישראל או סמוך לה ממש מדלא קאמר סתם מרחץ אלא דייק מרחץ בבית דירה א"כ נתעורר קושית הטו"ז) וע"כ מחוורתא בזה מ"ש בתשו' חת"ס או"ח סי' ס' דל"ש חשש אורחים אלא בדר בין הגוים שם יחשדוהו לומר הואיל ודר בין הגוים ואין הישראל רואהו מלאו לבו לעשות רע לשכור לו פועלים נכרים ובכה"ג מיירי תשו' אשכנזית שבסי' רמ"ד אבל בדר בין ישראלים לא חיישי' לחשדא דאורחים כי ידעו האורחים ויבינו שאין אדם

מישראל פוקר בפרהסיא בקהל ועדה מישראל לולי שעשה בהיתר (ועיי' בתשו' מהר"ם שיק או"ח סוף סי' צ"ה שכ' מדעת עצמו כן ולא ראה אז תשו' רבו מרן ח"ס ז"ל הנ"ל) ובזה מיושב קושי' נוב"י הנ"ל וגם קושי' הטו"ז דכאן סק"ג ודסי' רמ"ד סק"ג:

סימן רמד

(א) במחבר ס"א ואם היתה המלאכה חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת בתוך החימו של מקום שעושין בו מלאכה מותר. וכ' המג"א סק"ה וליכא למיחש שיקלעו אורחים לשם דמסתמא אין דרך ישראל לשבות אלא אצל יהודים ובנוב"י הנ"ל סי' י"ב כתב שהוא דוחק גדול וע"כ כ' הוא דל"ש חשש אורחים אלא כשהמלאכה הוא בביתו של ישראל שדר בה או סמוך לה וכו' אבל אם הוא רחוק מביתו מה בכך שיבואו אורחים ומנין ידעו ויבינו הנך אורחים שהיא מלאכת ישראל כלל רק יסברו שהוא ביתו של נכרי ומלאכת נכרי הוא ומיושב שפיר קושי' המג"א ע"ש:

(ב) עוד כ' המג"א פה בעירנו וכו' כדאמרינן היתה לו גבשושית וכו' דגדול א' הורה להם כך משום דבשל רבים ליכא חשדא וכו' וא"כ הי' נראה להתיר לבנות בהכנ"ס בשבת בקבלנות וכו' ואם נניח אנחנו לעשות איכא חילול השם וכו' – וכ' בס' בית מאיר, שבת דף ע"ג ע"ב בל' זה היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה וז"ל רמב"ם פ"י הל' י"ב המשוה פני הקרקע בבית כגון שהשפיל תל או גיא הרי זה בונה וע"ש בהה"מ וא"כ דאין איסור זה אלא משום משוה פני קרקע ר"ל דבמרוצף באבנים אין איסור ועיין סי' של"ז והיינו לענ"ד טעמי' דגדול שהתיר, אבל טעמו דמשום בשל רבים אין חשדא כבר עמד עליו בספר ת"ש וביטלו בטוב טעם, ומלבד זה לענ"ד בשל הרבים מדלא חשידו, יותר יש לחוש שילמדו מהם היתר אפי' בשכירות דלא כ"ע דינא גמירי לחלק בין שכירות לקבלנות, הכלל שלענ"ד אין שום הבדל, ויפה עשו הגדולים שלא רצו להתיר והוא מדינא אסור כמו בשל יחיד וגרוע מיניה ולא משום חילול השם לחוד עכ"ל (ועיין בא"ר) ועיין בפתחי תשובה שמביא בשם תשו' כתב סופר סי' מ' שמפקפק על ההיתר דבשל רבים ליכא חשדא וכ"ש דבשל בהכנ"ס ראוי' להחמיר יותר כדאמרינן בגמרא לענין זה אדם חשוב שאני אף דהתם הוא בהיתר גמור ע"ש עכ"ל. ובכלל דברי הבית מאיר דבריו:

(ג) בטו"ז סק"ז דמותר להיות יושב ומשמר הגוי שלא יגנוב מעות המכס -- כתב לי יג"פ הרה"ג אבדק"ק קריפטש שליט"א וז"ל, עיין גמ' ב"מ צ"ג ע"א אי משמר כעושה מעשה דמי ע"ש, ועיי' שער אפרים סי' ו' ובשואל ומשיב רביעאה ח"ג סי' צ"ב ע"ש, ובתשו'

מים חיים סי' כ"ב הביא ראי' מיומא דף פ"ג ע"ב דיתיב ר"מ ונטרי' כולי יומא (שמר כיס מעות שלו בשבת) ע"ש ולענ"ד יש לדחות ראי' זו כמובן עכ"ל:
(ד) עיין בס' עט סופר ח"ג דף ע"ד מ"ש בשם תשו' בית יצחק סי' ל"ב ליישב הסמ"ג דסובר דמלאכה ע"י עכו"ם דאורייתא וכתב שם דב"י הקשה עליו מ"ט מותר אם הוא בביתו של גוי, ועירוב דברים אני רואה דלא הב"י הקשה כן על הסמ"ג אלא הכל הוא מדברי סמ"ג עצמו כמבואר למעיין בב"י:

סימן רמה

(א) ברמ"א ס"ג ואם ירצה להשכיר לעכו"ם חלקו בשבת או לשכרו בקבולת שרי -- בטו"ז סק"ג הקשה הא הוי שכר שבת שלא בהבלעה דאסור ובתשו' פרשת מרדכי להגאון מהר"ם בנעט ז"ל או"ח סי' י"ב מיישב דברי רמ"א בדברים עמוקים דעיקר ההיתר משום שמשכיר לגוי השבתות בעד איזה שכירות ונשאר כל יום השבת לגוי ודאי דאין הישראל צריך שוב להשלים כנגדו מלאכתו בחול וא"כ נשאר היתרו דר"ן המובא ברמ"א סוף סעיף א', וגם בלא"ה לא מיקרי כלל שכר שבת כ"א בפועל הלוקח שכר פעולתו או ביום א' כנגדו של שבת אז הו"ל עכ"פ חילופי שכר שבת, אבל כאן קודם שבת כבר מכר השכר לגוי ר"ל ריוח השבת, ואז לא הי' השבת ולא השכר בעולם, ומיד נתחייב לו הגוי לשלם ובין שיעשה הגוי אח"כ מלאכה בשבת או לא כבר נתחייב הגוי לישראל וא"כ אין כאן שכר שבת כלל, הגע בעצמך הכי אסור לישראל למכור קרקעו לגוי או להשכירו אע"ג שיהנה הגוי מפירות הערלה שיגדלו בקרקע פשיטא דשרי וכן מפורש ביו"ד סי' רצ"ד סעי' ט"ו וע"ש בטו"ז ס"ק כ"ח וכ"ג וע"ש בנה"ך, ואין לומר דרק במכירה מתיר הש"ע שם אבל בשכירות אסור דאינה משתלמת אלא לבסוף וה"נ הרי אז השכר שבת בעולם, וז"א דס"ס חיובו מתחיל עוד מתחילה כמבואר ביו"ד סי' קמ"ג סעי' ב' ובחו"מ סי' קכ"ו סעי' י"ח ובש"ך שם ס"ק ע"ו וע"כ צ"ל דבכ"ז הוי ההיתר משום שבעת שהשכיר לו עדיין ליתא לפרי ערלה בעולם וכבר נתחייב לו הגוי וחובו הוא דנוטל ישראל ממנו ה"נ בנ"ד י"ל כן ע"ש:

סימן רמו

(א) ברע"א ס"ג ודוקא בשבת אבל ביו"ט אין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט – עיין בזה בתוס' רע"ק איגר למשניות פ"ק דמגילה במשנה אין בין יו"ט לשבת (ועיי' בשו"ע התניא ססי' זה) ועיין באבן העוזר כאן דנכון להחמיר למעשה כיון דבה"ג מחמיר לענין

שביתת עבדו ביו"ט וה"ה לשביתת בהמתו, וכן מוכח לענ"ד מדברי הרוקח בסי' ד"ש שהביא בב"י כאן שכ' דאם יש ליהודי עגלה אינו יכול להשכיר' לגוי להוליך ממונו בשבת או ביו"ט ואם יעשה כן מחלל שבת ויו"ט הוא (עיין הגהות מהרל"ח) וכ' הב"י דעכ"ח כב"ש אתי דאלו לב"ה הא אמרו דאין אדם מצווה על שביתת כליו, עכ"פ סובר הרוקח דלב"ש דמצווה על שביתת כלים אין חילוק בין שבת ליו"ט וגם ביו"ט מצווה א"כ מדב"ש נשמע לב"ה בשביתת עבד ובהמה דגם ביו"ט מצווה ואין חילוק בין שבת ליו"ט:

(ב) במג"א סק"ח כ' אם ישראל שכר מעכו"ם בהמה מצווה על שביתתה דשכירות קני' לחומרא עכ"ל הג"א וצ"ע דהא אמרי' בגמ' ישראל ששכר פרה מכהן מאכילה כרשיני תרומה משום דלא קני לה משמע דאפי' לקולא אמרינן שכירות לא קניא עכ"ל. ואמרתי עוד בילדותי דלא אמר הג"א שכירות קניא לחומרא אלא באיסור דאורייתא אבל בכרשיני תרומה דאינו אי' דאו' חדא דהנאה של כילוי בתרומה אינו אסור לישראל אלא מדרבנן כמ"ש הריטב"א לע"ז דף ט"ו ועי' במל"מ פי"א מתרומות הל' י"ח ועוד דתרומת כרשינן לכ"ע הוי רק מדרבנן כמ"ש הרמב"ם פ"ב מתרומות הל' ב' וע"ש בכ"מ בזה מודה הג"א דאף לחומרא לא קני שכירות (וכעת מצאתי כן בספר המקנה ח"ג דף י"ט בשם מחנה לוי וברוך ה' שכיוונתי לדעתו הרמה) ועיי' בס' המקנה הנ"ל עוד תירוצים על קושי' מג"א הלז:

(ג) במג"א ס"ק י"ב ומ"ש בירושלמי אין רוכבין משום שביתת בהמתו אע"ג דחי נושא את עצמו ותי' ב' תירוצים א' דירושלמי סובר תחומין דאוריי' והחשש שמא יצא חוץ לתחום, ב' דשביתת בהמתו דקאמר היינו משום שצער הוא לה ומניעת צער מקרי נייח ושביתה, עיי' מחצית השקל ועיי' תפארת ישראל ריש סדר מועד בקונטרס כלכלת שבת דף ה' ע"ב נראה דנעלם ממנו המג"א דכאן] ועיין בזה בס' בינה לעתים לרמב"ם פ"ה מה' יו"ט ה"א ועיין עוד מ"ש בילקוט הגרשוני ח"ג אות "שמא יטה" בשם מרן חת"ס ז"ל:

(ד) במג"א סקי"ג, עיין מחצית השקל בשם תשו' הריב"ש היכא דישראל וגוי שותפין בבהמה ליכא משום שביתת בהמתו והרב"י לא פסק בזה כהריב"ש וכמבואר פה בש"ע ע"ש – ובתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ק"ט וכן בס' מנחת חינוך ד' לעמבערג דף נ"ד נתקשו באמת אמאי לא נמעט שותפות מבהמתך ע"ש, ובס' ליקוטי שלמה דף פ"ב עמוד ב' הביא גמ' חולין קל"ג דגג דשותפות חייב במעקה משום כי יפול הנופל ממנו דזיל בתר טעמא ומה לי של שותפות או לא וה"נ כאן אם הטעם דשביתת בהמה משום צער בע"ח כירושלמי וברטנורא פ"ק דשבת, ובתשו' צ"צ בקו"א הקשה ע"ז הא צער בע"ח גם בבהמת חבירו ובנשמת אדם כלל נ"ח סי' ה' כתב שהוא טעות דא"כ גם בחול יהא

אסור לעבוד בבהמה ורק בבהמת ישראל אמרה תורה יהא לה נייח ואם הפקירה אינה של ישראל וכ"ה ברשד"ם ח"א תשובה כ' עכ"ל. וכאשר קבלתי ס' שדה חמד חלק דברי חכמים כתבתי להגאון המחבר שליט"א תחת אחד השיחים:

בסי' פ"ג הביא דברי מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' רמ"ו אות א' בשם ספר הבתים דאין לנו לדרוש מדעתינו למעט מבהמתך שותפות עם נכרי לענין שביתת בהמה וכן לענין רבית מדכתיב כספך ואכלך ודלא כהרב חקרי לב – אודיע לו שאדמ"ו הגאון מהר"ם שיק זצ"ל בחיו"ד סי' קנ"ח צידד ג"כ להתיר בנידונים אלו משום דדרשינן למעט שותפות נכרי ונעלם מעינו עין הבדולח דברי מחזיק ברכה לישראל – וכעת נדפס שו"ת הרי בשמים מהד"ת וראיתי שם בסי' קט"ו שכ' בשם שו"ת בנין ציון סי' ס"ה שחקר אם יש למעט מאת כספך שותף נכרי לענין רבית וע"ז כ' הוא בשם המרדכי ספ"ק דע"ז דלא ממעטינן שותפות גוי מדכתיב לשון יחיד כ"א בדאיכא יתורא דקרא וכ"כ ביש"ש פ' ראשית הגז סי' ד' ועי' בס' קהלת יעקב אות ח' סי' קל"ט ועב"ח או"ח סי' רמ"ו עכ"ל, וגם הוא לא ראה דברי מחזיק ברכה הנ"ל):

סימן רמח

(**א**) בפמ"ג באשל סק"ו כ' וי"ל עוסק במצוה דרבנן וכ"ש סחורה האיך דוחין עונג ד"ת כמ"ש הצ"צ סי' כ"ח דעונג שבת ד"ת. ועיין ילקוט הגרשוני ח"ר קו"א אות העוסק במצוה שמה הבאתי דעת הגאון מו"ה יעקב עטלינגר זצ"ל בס' בכורי יעקב לה' סוכה סי' תר"מ ס"ק כ"ב דגם העוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייי' דהא בכל מצוה דרבנן מקיים ג"כ מצות לא תסור שהוא מדאורייי' דהא מטעם זה מברך על מצות דרבנן וצונו כדאמרי' בשבת דף כ"ג ע"ש:

(**ב**) במחבר ס"ד כתב בס' שבילי דוד יש לעיין במכס ובפונדקאות שנתבאר בסי' רמ"ג דמתירין משום הפסד לעמוד גוי בקבלנות אבל עכ"פ איך נעשה כן לכתחלה לשכור מכס דהוא מתנה לחלל שבת, וי"ל ש"ה לא מיקרי מתנה דעכ"פ הברירה בידו שלא להעמיד גוי מיהא בפונדק (ווירטהסהויז) דהכרח למכור בשבת וי"ל גם שם יכול לעשות בהקפה באופן שאין איסור אם לא יחוש לפסידא או י"ל שם רק שבות דשבתות לא מחמירין בשביל זה להוי כמתנה לחלל שבת עכ"ל:

*) **(הערה אל יפלא בעיני הקורא כי לא הבאתי היתרים שכ' בעלי שו"ת בענין קבלנות ושאר דברים ע"י מכירה לגוי להנצל מאיסור שבת כי בכיוון השמטתי כל אותן הדברים [כמאמר חכם א' מה שמותר)**:

סימן רמט

(א) במחבר ס"א אין הולכי' בע"ש יותר מג' פרסאות, הרמב"ם ז"ל בפ"ל מה' שבת כ' מתחלת היום והמחבר השמיט זה וכבר עמד בזה הפמ"ג באשל סק"א – ועיין בתשו' בנין ציון החדשות סי' נ"ח שהקשה כמה קושיות ע"ד הרמב"ם בזה וכ' שרש"י והטור לא פי' כהרמב"ם אלא ס"ל דמפני ב' טעמים לא יהלך יותר מג"פ מפני שאם יבא סמוך לשבת לא יוכל להכין עוד, ועוד שאפי' יבא בעוד היום גדול יהי' עיף מטורח הדרך ולא יוכל להכין לו צרכי שבת אם לא טרחו בשבילו או מפני שבו מצוה יותר מבאחרים כדאמרי' שבת דף קי"ט שהאמוראים בעצמם היו מכינים דברים לצורך שבת, ועל כן נאמר בו תנאים, לא יהלך אדם דהיינו שלא ילך ברגליו שנעשה עיף ויגע, וגם לא יותר מג"פ, ולכן אין קפידא שילך בתחלת היום דוקא ואין חילוק בין ימי הקיץ לימי החורף אלא שיבא בעוד היום גדול שיוכל להכין צרכי שבת בעצמו וגם שלא יהי' יגע מטורח הדרך, דמה דנקט שיעור ג' פרסאות אינו מפני שיעור הזמן של שליש היום דוקא אלא גם מפני שיעור יגיעת הדרך, ועל כן רק בהליכה אסור אבל ברכיבה ובנסיעה בקרון לא ניתן שיעור זה רק שיבא בעוד יהי' זמן שיכול להכין בעצמו ולזה לא נתנו חכמים שיעור אלא כל אחד ישער בעצמו עכ"ל:.

(ב) במג"א סק"ו ושל"ה כתב מורי מהר"ש מלובלין הי' סנדק בע"ש וכו' ושל"ה השיב לו ע"ש וכו' ובע"ש כתב הא דאין שמחה אלא בבשר דוקא בזמן שב"ה קיים והוא בשר שלמי שמחה ע"כ ולא עיין בסנהדרין דף ע' – ביאור הדברים עיין במחצית השקל באריכות במ"ש ליישב קו' החמד משה על המג"א ותורף דבריו דס"ל למג"א כיש"ש דגם בזה"ז אין שמחה אלא בבשר כי הוא עיקר הסעודה אלא דלא סגי בבשר לחודי' אלא בצירוף שמחת יין ובזה א"ש גם דברי מהר"ש דבאכילת מאכלי חלב אין יוצאים מצות שמחת סעודת ברית מילה עכ"ל ע"ש. ולכאורה נעלם מעינו עין הבדולח דברי המג"א לקמן סי' תרצ"ו ס"ק ט"ו שהקשה אמאי אונן מותר בבשר ויין בפורים וכו' ואפשר לומר דפורים שאני דכתיב בי' שמחה ואין שמחה אלא בבשר ומ"מ קשה דהא י"ט נמי שמחה כתיב ביה ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שב"ה קיים עסי' תקכ"ט עכ"ל, ואי נימא כיש"ש ודאי גם בזה"ז חיוב לאכול בשר ביו"ט דהוא עיקר הסעודה רק דצריך ג"כ יין וצ"ע דמחצית השקל קיצר במקום שהי' לו להאריך:

(ג) במחבר ס"ד אם קבל עליו להתענות בע"ש צריך להתענות עד צה"כ אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתן ואם הוא תענית חלום צריך להתענות עד צה"כ בס' כרם שלמה הקשה בשם מהו' טובי' שווארץ מק"ק מישקאלטץ דהא

בתענית חלום פשיטא דלא פירש מתחילה ובודאי צריך להתענות עד צה"כ וע"ש מ"ש בזה:

סימן רנ

(א) במג"א סק"א מצוה לטעום התבשילין וצריך לטעום מכל תבשיל בע"ש – כ' לי י"נ הרה"ג מקריפטש שליט"א ובעש"ק חזון צ"ע. והנה הפמ"ג כאן כ' דגם טועם ופולט סגי ויוצא בזה ידי מצוה לטעום התבשילין א"כ זה בודאי מותר לענ"ד גם בעש"ק חזון דבסי' תקנ"א איתא רק שלא לאכול בשר אבל טעימה לא נאסר ומכ"ש טועם ופולט כנלע"ד:

סימן רנא

(א) במג"א סק"ו אין קובעין ישיבה בע"ש -- בס' שבילי דוד העיר מגמ' פסחים דף ק"ט ע"א אמרו עליו על ר"מ מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בביהמ"ד חוץ מע"פ ועיו"כ עיי"ש:
(ב) עוד שם, אם לא ימצא לקנות אחר התפלה אז יקנה ואח"כ יתפלל שזו מצוה עוברת וגם היא דאורייתא ובלבד שיקרא ק"ש קודם ואם הצבור מתפללין לא יפרוש מהם – בס' חיי אדם ריש הל' שבח כ' שדבריו צ"ע כיון שהיא עוברת למה לא יבטל גם ק"ש שהרי צרכי שבת מקודש וקיי"ל תדיר ומקודש שוין וגם מה שכ' שלא יפרוש מן הצבור מה ענין זה לזה, ועכ"פ צ"ל דאם יש לו איזה דבר לאכול בשבת אסור לבטל תפלה וכ"ש ק"ש עכ"ל [ומ"ש ועכ"פ צ"ל ומ' נלע"ד דהוא ט"ס וצ"ל ועכ"פ נ"ל]:

סימן רנב

(א) במג"א ס"ק כ' העלה דליתן חטים לתוך רחים של מים בשבת לא אסור אלא מדרבנן -- ובס' פתחי תשובה הביא דבתשו' הר הכרמל סי' א' פקפק ע"ז דהו"ל כזורה ורוח מסייעתו ע"ש, ולא ידעתי למה הלך למרחוק אל הר הכרמל הלא בס' אבן העוזר הנספח לשו"ע כתב כן לקמן סי' שכ"ח ע"ש, ועיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קי"ד דהסכים להמג"א:
(ב) במחבר ס"ז מצוה למשמש אדם בכליו בע"ש סמוך לחשיכה שלא יהי' בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת, וכתב המג"א ס"ק כ"ו ונראה דאפי' לדידן דליכא ר"ה מצוה למשמש דשמא יש אצלו דבר המוקצה, וכ' בשו"ע התניא להגמרש"ז זצ"ל בקו"א, עמ"א, וכוונתו דמוקצה חמיר מכרמלית כמ"ש בסי' שי"א וכו' אבל א"צ לזה דכאן אין גזירה כלל אלא ספק גמור שמא יש כבר חפץ אצלו כיון שרגיל בזה כל ימות החול ולא אמרי'

ספק ד"ס להקל כיון שיכול להתברר מיד דמיא לחסרון ידיעה ועוד שאין עושין ספק ד"ס לכתחלה כמ"ש המ"א בסי' יו"ד ס"ק י"א ע"ש עכ"ל:

סימן רנג

(א) במחבר ס"א ולא הוזכרה גרופה וקטומה והיסק בקש וגבבא אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי – כתב בתוס' רע"ק איגר למשניות פ"ג דשבת אות מ"ה. מחידושי רשב"א פ"ק אההיא דאמרי' בעקורה וטוחה, משמע בלא הגיע למאכל ב"ד אסור להשהות אף בגרופה משום גזירה שמא יגיס בה דחייב משום מבשל וכן נראה מדברי הכ"מ פ"ט מה' שבת הלכה ג' במ"ש שם בשם הרמ"ך ומבואר דעתו דקודם מאב"ד אסור לשהות ולא מהני גו"ק דשמא יגיס וחייב משום מבשל וחידוש בעיני דבשו"ע סי' רנ"ג **(יודעים העולם יותר מן הרבנים ול"צ לפרסם רק מה שאסור) ועיי' בתשו' מהר"ם שיק או"ח סס"י צ"ו בענין (דרעשמאשין ודאפפמיהלע) שסיים. כ"ז לדינא אבל למעשה צריך להיות מתון בדברים כאלו שרוב היתירים כאלו מביאים לידי חילול שבת, שעמי הארץ מדמים מלתא למלתא, ואומרים שכך התירו הפרושים עכ"ל:)** ס"א נקט בפשיטות ולא הוזכרה גרופה וקטומה אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למבא"ד והאחרונים כולם שתקי ולא הערו דלהרשב"א וכן לדעת הרמ"ך אסור משום שמא יגיס עכ"ל, ועיין בס' פתחי תשובה כאן:

(ב) בטו"ז ס"ק י"ח בתה"ד סי' ס"ו כ' אפי' נתקרר לגמרי יש להתיר דהשפחה מתכוונת לחמם בית החורף דשרי בה רבנן משום דהכל חולים אצל צינה וכו' הטו"ז הקשה עליו טובא וסיים שאין לבעל נפש לסמוך על היתר זה, ובשו"ת דברי חבר בן חיים דף ק"ט כתב ששמע ממרן בעל חת"ס ז"ל הנ"ל נאנח ואמר מה שאני סומך על היתר זה הוא כי כשם שמה שאנו מניחים להסיק בית החורף משום שאנו חולים אצל צנה מטעם זה אני סומך על היתר זה כי בלי מאכל חם א"א לי בימות החורף ומאכל טמון שקורין שאלינט לא הי' יכול לאכול ובקיץ באמת לא אכל כל היום כ"א הקאפטעע בבוקר ע"ש (ועיי' בתוס' שבת שתי' קושי' הטו"ז וכבר קדמו הא"ר דאמירה לנכרי קיל יותר משאר איסורי דרבנן ע"ש, ועיי' גם בישועות יעקב כאן):

סימן רנד

(א) במג"א ס"ק י"ז בשם הב"ח דפת חמה אינה טובה כ"כ, עי' ראשית חכמה בקונטרס חופת אלי' דהאוכל פת חמה נתמעט כוחו ע"ש ועי' בגמ' יומא מזה ומ"ש בגמ' שבת

לאכול פת חמה במוצש"ק י"ל דהיינו להחם הפת שכבר נאפה ועיי' נדרים כ"ד ע"א אם אתה אוכל אצלי פת חמה (מי"נ הרה"ג מקריפטש שליט"א) ועי' מחצית השקל כאן שכ' דאין לאכול פת רותח א"כ כוונת הב"ח על פת רותח וזה בודאי אין לאכול ואפי' סכנה יש בדבר עי' בהסכמת הגאון מלבוב ז"ל לס' קטן הנקרא שמירת הנפש ואכ"מ להאריך:

(ב) במג"א ס"ק כ"ב, הנני מעתיק בכאן מכתב שכתבתי בילדותי (ג' ויצא תרמ"ד) להגאון מו"ה זוסמאן אליעזר סופר אבדק"ק האללאש שליט"א (וכעת בפאקש) וז"ל גי"ה הגיעני וראיתי מ"ש הדר"ג על הקושי' שהקשיתי ברמב"ם פ"א מה' חומ"צ דקונה חמץ בפסח הוי לאו שיש בו מעשה ולוקין עליו ואמאי הלא יש בידו לחזור מן הקנין תכ"ד ומה שאינו חוזר לא הוה מעשה אלא שוא"ת. ותי' הדר"ג נר"ו עפי"ד הריטב"א במכות דאם לא פשט כלאים אין זה שוא"ת יען מתחלה עשה מעשה, וה' יודע שגם אני תירצתי לי כן, ובאמת שכן מבואר בתוס' יבמות דף צ' ע"ב ד"ה כלהו וכו' יע"ש וברוך שכוונתי לדעת הגדולה – ועפ"י הדברים האלה תי' הדר"ג גם קושי' בעל קקיון דיונה המובא במג"א סי' רנ"ד ס"ק כ"ב על פסק המחבר שם ס"ו דאם נתן הפת לתנור בשבת אפי' במזיד מותר לו לרדות קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה, והקשה הנ"ל למה לא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת כמו בערל הזאה ואיזמל וכו', ולפי"ז ניחא דבאופה בשבת הגם שיכול לסלקו מ"מ אם לא מסלקו חייב בעבור התחלת המעשה וא"כ הלא לא העמידו חכמים דבריהם אלא בשוא"ת כדאיתא ביבמות דף צ' ע"ב אבל בנתן פת לתנור אם לא ירדנו חייב על מעשה ראשונה והוי כקום עשה והוא נכון מאד וראוויי הדברים למי שאמרן וכבר קדמו בעיקר הדבר הגאון מו"ה שלמה קלוגר מבראד זצ"ל בספר החיים וביתר ביחור כתב הגאון הנ"ל במכתבו לי"ד הגאון אבדק"ק פ' לאדאני הנדפס בספרו יד יוסף לה' שב סי' רנ"ד יע"ש שהראה מקים לתוס' מנחות דף נ"ו ע"ב שכ' דמדביק פת בתנור חייב על מעשה ראשונה אעפ"י שלא הפך בו ונאפה ממילא, ודימה הדבר למ"ש נמ"י ב"ק גבי אשו משום חציו לענין הדלקת נר בע"ש דמחשבין הדלקתו שאח"כ כמאן דאגמרי' בידים בשעה שהתחיל להדליק וה"נ בהדביק פת בשבת אנו רואין משך האפי' כאלו נגמר בשעה שהתחיל המעשה ואם לא ירדנו הרי הוא עובר אדאורייי' בקום ועשה ודבריו נעימים יע"ש (ואמנם במחכ"ת בעל קקיון דיונה לא ידענא אפי' ריח קושי' דכבר כ' תוס' ישנים בשבת דף ד' ע"א דלא דמי להההיא דפסחים צ"ב דהעמידו חכמים דבריהם במקום כרת ולא מחייב כיון דאסרי לי' רבנן, דשאני הדביק פת בתנור כיון דפשע יע"ש, וא"כ לק"מ ודברי תוס' ישנים אלו נעלמו גם מהגאון ישועות

יעקב סי' הנ"ל אות ד' דאל"כ לא הי' ממליץ בעד קקיון דיונה יע"ש) עכ"ל ועוד הארכתי במכתבי הנ"ל בסוגי' דשבת דף ד' אך אכ"מ:

סימן רנה

(א) במחבר ס"א אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשיכה וכו' מקורו בשבת כ' ע"א במתני' ובגבולין כדי שתאחז האור ברובו ע"ש – בס' מתא דירושלים על ירושלמי מועד דף י"א הביא ששמע מרבו הגאון בעל חת"ס זצ"ל מעשה שעשו אנשי פראנקפורט בענין בישול קאפעע בשבת שהי' מסדרין עצים דקים זה אצל זה ושמו למטה מע"ש חבל של גפרית שקורין לונט והחבל הלז הי' מהבהב כל הלילה ובאור יום הגיע אש החבל אצל העצים ואז נדלקו העצים ונתבשל הקאפעע, וכתב עלה ולפענ"ד נראה דא"י לעשות כן דהרי תנינן בגבולין עד שיצית האור ברוב מע"ש ועיין שבת דף כ' ע"ב דמקשה הרי אפי' פתילה צריך להדליק ברוב היוצא, ואפשר דעצים שלהם הוי כמו שוכא דארזא וצ"ע עכ"ל:

סימן רנו

(א) במחבר ס"א כשהיו ישראל בישובן היו תוקעין בע"ש ו' תקיעות כדי להבדיל את העם ממלאכה. בתל תלפיות מחברת ט' אות קי"ט העיר גדול א' באותן הקאלאכיען שנתיישבו בא"י תובב"א ונכנסו ב"ה לרשות ישראל לגמרי אם צריכין לקיים תקיעות הללו זה"ז וע"ש בסוף המאמר דעת הרה"ג העורך נ"י בזה:

סימן רנז

(א) במחבר ס"ג אלו הם דברי' המסופי' הבל פסולת של זתים וכו' (כתב ידידי הרה"ג מקריפטש נר"ו) עיין בק"ע לירושלמי דבעבר עליהם יב"ח שרי להטמין בהם ע"ש:
(ב) ברמ"א ס"ח והטמנה שעושין במדינות אלי שמטמיני' בתנור וטחי' פי התנור בטיט שרי לכ"ע ועיין בזה בפמ"ג סס"י רנ"ט במ"ז ושם נאמר דכשחל יו"ט בע"ש ראוי להקדים ולהטמין מבע"י השאלינט שיתבשל עכ"פ כמאב"ד חצי בישולו מבע"י לפמ"ש המג"א בסי' תקכ"ז דלדידן רק משום הואיל יע"ש:

סימן רנט

(א) במחבר ס"ג וי"א שאפי' טמן בדבר שמותר לטלטל אח נתקלקלה הגומא לא יחזיר מפני שתצטרך הקדירה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה ונמצא כמי שטומן בשבת

– תמיה לי הא כבר מוטומן מע"ש והוי מהטמנה להטמנה דקיי"ל בסי' רנ"ז סעיף ד' דאפי' ליטלו כולו ולתת אחר במקומו שרי וצע"ג (תוס' רע"ק איגר למשניות פ"ד דשבת אות ע"א):

(ב) בתפארת ישראל למשניות פ"ד דשבת כ' בהלכתא גבירתא, מאכל שהוציא משאלינט אפען אסור להטמינו תחת כרים, ועיי' בפמ"ג כאן סוף הסימן במ"ז דכ' דמשכחת אופן דמותר ע"ש:

סימן רס

(א) במחבר ס"א מצוה לרחוץ וכו' כתב יע"פ הרה הה"ג מקריפטש שליט"א עיין באור זרוע דמצוה להזיע במרחץ ועיין בראשית חכמה בקונטרס חופת אלי' שער ו' דהמזיע עומד משכח תלמודו וברש"י שבת מ' ע"א ד"ה ומשתטף לא נראה כן ע"ש. עוד כ' במג"א ריש הסימן וצ"ע דמשנה שלימה שנינו וכו' קדמו בתשו' בית יעקב סי' מ"ח וכתב לחלק בין יש לו מי שיטרח בשבילו ע"ש:

סימן רסא

(א) במחבר ס"א ספק חשיכה והוא ביה"ש וכו', דיני ביה"ש עיין בס' מנחת כהן באריכות ועיי' בס' כרם שלמה יו"ד סי' רס"ו ועיי' בס' חידושי רז"ה להגאון מי"ה וואלף אלעסקר מבראד ג"כ אריכות גדול בזה ולהביא אפי' תמצית דבריו הי' צריך קונטרס מיוחד -- ועיי' מג"א וא"ר בשם הב"ח דאפי' ספק אם הגיע ביה"ש והוי ס"ס אפי"ה אסור וכ' מחצה"ש משום דב' הספיקות משם אחר ע"ש, ואולי זהו כוונת המשנה דנקט בכפל ספק חשיכה ספק אינו חשיכה והול"ל בקיצור ספק חשיכה ועיין בתוס' חדשים, ולפ"ז י"ל דה"ק ס' חשיכה ספק אינו חשיכה דיש ב' ספיקות ס' אם הוא חשיכה וס' אינו אפילו ס' חשיכה אפי"ה אין מעשרין את הודאי וכו':

(ב) במחבר ס"ב י"א שצריך להוסיף מחול על הקודש וכו'— כ' בס' חידושי רז"ה הנ"ל ה' ביה"ש סי' ד' אות ו' וז"ל. הרב מנחת כהן אוסר שבות בתוספת שבת ובש"ע א"ח סי' רס"א ורס"ג מבואר דאפי' אמירה לישראל חבירו מותר עכ"ל וכ"כ עוד שם דף ל"ה בחידושים עמוד ד' דאמירה לנכרי ודאי מותר לכ"ע בתוס' שבת – וחידוש שלא זכר שר שכ"כ גם הפנ"י במס' ר"ה דף ט' ע"א בתוס' ד"ה ורע"ק וכו' ומיישב בזה קושי' התוס' שם בהא דתנן ספק חשיכה אין מדליקין את הנרות ותיפוק לי' בלא"ה משום תוספת

שבת א"וו דבזה אינו אסור שבות ואין מדליקין מיירי ע"י עכו"ם כמ"ש הברטנורה בשם רבותיו ע"ש:
(ג) מ"ש הב"י דהטור לא ס"ל כלל דין תוספת שבת עיין בחידושי רז"ה הנ"ל ה' ביה"ש סי' יו"ד דהוכיח דגם הטור ס"ל תוס' שבת כדעת אביו הרא"ש ז"ל ע"ש:
(ד) זה ימים רבים כ' לי הרה"ג המפורסם מו"ה יוד כ"ץ קרויס נ"י אבדק"ק יאנקאוואץ יע"א בשם חמיו הרב מו"ה אדוני' שמעלצער ז"ל דיין דק"ק פעטראוואסעל יע"א כיון דהקב"ה מקיים כל התורה כולה למה לא קיים גם תוספת שבת דהוא מ"ע דאורייי' ועיי' רש"י פ' בראשית בפ' ויכל אלקים ביום השביעי, ואיהו מותיב ואיהו מפרק לה, דהא הטעם שאנו שומרי' שבת הוא משום דהקב"ה שבת בו ואם הי' מקיים תוספת שבת והי' שבת גם אז א"כ לא הי' משכחת תוספת שבת אלא גם זה הי' בכלל עיקר שבת ודו"ק. ולפענ"ד נראה עפמ"ש התת"ס או"ח סי' קע"ב דתינוק שנעשה בר מצוה במוצאי יו"כ דפטור מתוספות יציאתו דמי שלא חייב לנהוג קודש אין לו שייכות להוסיף ועל מה יוסיף אין תוספות בלא עיקר ע"ש, א"כ ה"נ כל זמן שלא שבת הקב"ה עדיין בשבת לא הי' בעולם כלל עיקר שבת ואם אין עיקר תוספות מנין ודו"ק:
(ה) במחבר ס"ד אחר עניית ברכו וכו' קבלי' לשבת עלי' ולדידן הוי אמירת מזמור שיר ליום השבת כעניית ברכו לדידהו, וכ' הפמ"ג ס"ק י"ג עיין מ"א והמנהג עתה מיד שאומר מזמור שיר קבלו שבת עלייהו הצבור ואסורין בכל המלאכות אעפ"י שעדיין יום גדול הוא ועיין בס' תוספות שבת דמביא בשם ס' דרך חכמה דכ' דכשאומרים לכה דדי ומסיימים בואי כלה מקרי קבלת שבת ממש ע"ש [בפמ"ג סי' רס"ו במ"ז נסתפק בתוספת שבת אם מוזהר על שביתת בהמתו באותו זמן ע"ש:

סימן רסב

(א) במחבר ס"ב ישתדל שיהי' לו בגדים נאים לשבת, ובמג"א סק"ב כ' בשם הכתבים טוב שלא ילבוש בחול מכל מה שלבש בשבת, וכתב בהגהות זכרון אברהם ולפי"ז גם המוהלים ובעל הברית לא ילבשו בגדי שבת ביום המילה רק בגד מיוחד יהי' להם או מלבוש יו"ט שיהי' להם. אמנם בהערות לס' הנ"ל מביא דבס' העמק שאלה פ' בראשית סק"ה מביא ראיות שמותר ללבשם לפעמים בח"ל ע"ש:
(ב) במחבר סוף ס"ג בואי כלה בואי כלה, כ' הרה"ג מקריפטש נ"י עיין הלק"ט ח"א סי' כ"ב כ' להצריך עשרה לקבל שבת דאומרין בואי כלה וברכת חתנים בעשרה ע"ש:

(ג) כי בס' תוס' שבת, בנוסח רבין העולמים נאמר שם להעיד על כוסי בתוך שמחתי והמקדשין על הפת צריכין לדלג שני תיבות אלו "על כוס" שלא יהי' כמעיד שקר והעולם אינם מרגישים בזה ע"כ:

סימן רסג

(א) במחבר ס"א יהא זהיר לעשות כר יפה וכו', במעשה רב להגר"א ז"ל כ' דהי' רגיל להרבות מאוד בנרות שמן זית וכו' ובהערות דברי שלמה להגאון ר' שלמה כהן מווילנא כ' סמך לדבריו מדא' בשבת כ"ג ע"ב חזא דהוה רגיל בשרגי טובא ולא אמר דהוה רגיל טובא בשרגי ש"מ דכל המרבה בנרות ה"ז משובה וזוכה לבנים ת"ח. ועוד דמלבד הטעם שאחז"ל בהדלקת הנר משום שלום בית שמעתי ממו"ר הגאון ר' יעקב באריגו ז"ל דכוונו עוד בזה להוציא מלבן של צדוקים שאומרים דאסור להדליק נר בע"ש וסמכו עצמם על קרא דלא תבערו וכו' אבל כ"מ שפקרו הצדוקים תשובתם בצידן כמ"ש בס' מגיד משרים למרן הב"י ז"ל בפ' ויקהל דמש"ה הוצרך הכ' לפרש דלא תבערו אש "ביום השבת" דהלא בשבת עסיק וקאי קרא והול"ל לא תבערו בו אש בכל מושבותיכם. אלא בא להוציא מלבן של צדוקים דדוקא "ביום השבת" עצמו אסור להבעיר אבל להבעיר בע"ש שידלק בשבת שרי ועפי"ז י"ל דמצוה להרבות בנרות כדי לפרסם הדבר יותר כמו שמצינו גבי קצירת העומר (עיין מנחות דף ס"ה ה"א במתניתין דשם וגם במה דהי' מהדר להדליק דוקא בשמן זית דלא נזכר בפוסקים רק לגבי ניח כתב סמך לדבריו ממשנה דר"פ במה מדליקין ע"ש:

(ב) ברמ"א שם ויכולין להוסיף, בס' ל"ש הביא בשם מחצית השקל קושי' מסי' תע"ב דאסור להוסיף על ד' כוסות משום דרק ד' לשונות של גאולה הם, וכאן ג"כ רמז לב' כרות ועכ"ז רשאי להוסיף:

(ג) במג"א בס"ד אלא ודאי פת עדיף, כ' בס' שבילי דור י"ל דילמא יש לו פת ואינו לחם שלם, מזה משמע דגם בזה מקדשין כל שמברך עליו המוציא אף דאין שלם עכ"ל ועיין מ"ש אי"ה לקמן סי' ער"ב ענף ג' – ועיי' במחצה"ש כאן נסתפק אם לחם משנה קודם לנר, לפמ"ש מג"א סי' רנ"ד ס"ק כ"ג דלחם משנה אינה חובה כ"כ ע"ש:

(ד) במג"א סק"ז ומ"מ האיש יתקן הנרות (כתבים) בתוס' רע"ק איגר למשניות פ"ב דשבת כתב בשם ש"ל רמז לזה ממתני' דקתני על ג' עבירות וכו' בנדה ובחלה ובהדלקת הנר, אמאי לא תני סתם ובנר כמו דתני ובחלה ולא תני ובהפרשת חלה אלא התנא רצה לרמז שבעה"ב יתקן את הנרות ואשתו תדליק ומשו"ה תני ובהדלקת הנר לומר דהתיקון

לאו עלה רמי ע"ש ובדרך אגב אעתיק מ"ש בזה בהגהות רש"ש (שבת דף ל"א) במשנה ובהדלקת הנר, בתור"ע בשם ש"ל דקדק אמאי לא תני ובנר סתם כאינך, ולע"ד נראה דזה אין סברא דלהוי להו עונש מיתה בעבור שאינן נזהרות להדליק את הנר שהוא אינו רק מד"ס (עי' רמב"ם רפ"ה) דבשלמא נדה היא בכרת, עיסה הטבולה לחלה במיתה ביד"ש, אמת הוא שכל העובר עד"ת חייב מיתה ביד"ש אבל לחשבה בהדי הני אין לנו (עיי' מו"ק כ"ד בתוד"ה הא וברא"ש שם) לכן נ"ל דהכוונה בכאן על שאינן זהירות בהדלקת הנר מבעו"י ומחללות את השבת באיסור סקילה [דומי' דא"ר אחא לקמן בברייתא בעון שמכבסות כו' בשבת] ולזאת סמך לה ג' דברים צריך אדם לומר כו' עם חשיכה כו' הדליקו את הנר, וכן ספק חשיכה כו' ואין מדליקין את הנר, דנדחק רש"י לומר דזו ואצל"ז קתני, והגמ"ר והרע"ב פי' דהיינו ע"י נכרי אבל למ"ש א"ש משום דכולן לא תני הכא רק אגב דאין מדליקין דבה עסיק תנא ואזיל, ועי' לעיל כ"ה ב' בתד"ה הדלקת נר עכ"ל. (ופלא בעיני לרוב בקיאותו בש"ס וראשונים ואחרונים. שלא ראה שכבר קדמו בעיקר הדברים, הפנ"י ז"ל שבת כ"ה ע"ב בתוס' ד"ה הדלקת נר הנ"ל ע"ש):

(ה) בפתחי תשובה לעיל סי' רס"א חקר בקיבל עליו שבת הרבה קודם חשיכה אם יכול לשאול עליו כמו ששואלין על הנדר כיון דאמירתו גרמא לי' ע"ש, ולא ראה דברי האלי' רבה כאן ס"ק ל"ח דהניח זה בצ"ע. [ועיי' בס' דבש לפי מערכת א' אות ל"ט וד"וק]:

סימן רסד

(א) במחבר ס"ו שאר כל השמנים חוץ מאלו מדליקים בהם ומ"מ שמן זית מצוה מן המובחר- עיין לעיל סי' רס"ג סוף ענף א' הבאתי בשם הגאון ר' שלמה כהן מווילנא שכ' בקונטרס דברי שלמה (בריש ס' מעשה רב להגר"א ז"ל) דכ"ז בנ"ח אבל בנר שבת לא שמענו לשום פוסק דצריך להדר בשמן זית ואף די"ל מכיון דחזינן מדברי ריב"ל (בשבת דף כ"ג) דשמן זית יפה לנר יותר משאר שמנים ומשו"ה צריך להדר גם בנר שבת דהא ליתא כלל דמנין לנו להמציא מעצמינו לומר דמצוה מן המובחר להדליק בזה כיון דלא מצינו רמז בגמ' ובדברי הפוסקים ז"ל לזה עכ"ל ע"ש, ועיניך הרואות דבמח"כ אישתמיטתי' פסק המחבר דכאן וגם דברי התוס' שבת כ"ג ע"א ד"ה מריש וכו' ע"ש ובמח"כ כל מה שטרח שם לקיים מנהג הגר"א דהי' מהדר להדליק דוקא בשמן זית הוא טירחא בכדי כי פשוט שעשה כן עפי"ד השו"ע דכאן:

סימן רסה

(א) בפמ"ג באשל סק"ג כ' ואני העני מסופק אם נתן כלי שיש בו יי"ש וכדומה לקבל שמן הנוטף ליי"ש זה מבע"י אם אסור לטלטל הכלי או לאו כי דשיל"מ באינו מינו בטל הוא, והספק הוא אם בעינן סמ"ך בכל מין בא"מ אף מ"ה או דילמא דוקא באכילה כי חיך אוכל יטעם ודבר הניכר ל"ש ביטול כמ"ש חה"ר בחולין צ"ז משא"כ טילטול מוקצה י"ל ברובא בטל כה"ג או דילמא אין ביטול לחצאין ע"ש. ועיין מ"ש מורי זצ"ל במהר"ם שיק או"ח סי' ט' ליישב קושי' התוס' ביצה דף ל"ט ריש ע"א על תי' רב אשי דהוי דשיל"מ דהא התם הוי מין בשא"מ ותי' מורי דהנה קשה קושי' ש"מ שם שהקשה מאי פריך ולבטלי מים ומלח הא ליכא ס' אמנם א"ש דהא לענין תחומין דלאו מידי דאכילה הוא סגי ברוב ול"צ ס' וא"כ הרי כ' האחרונים הטעם דבשא"מ אפי' דשיל"מ בטל הוא משום דכבר פסק לגמרי שמו ומהותו וכאלו אינו, וכ"ז שייך באיכא ס' אבל בליכא ס' אפי' הוא כענין תחומין דבטל ברובא מ"מ לא פסק לגמרי ושוב אמרינן בי' דשיל"מ לא בטל ע"ש. ולפי"ז נפשט ספיקו של הפמ"ג דכאן, דממ"נ אם יש ס' הרי בטל אף שהוא דשיל"מ ואם אין ס' אף בשא"מ דשיל"מ לא בטל:

סימן רסו

(א) במג"א סק"ז חוץ לי"ב מיל מוטב לרכוב מלילך ברגליו, ובתפארת ישראל למשניות פ"א דר"ה כ' במשנה מי שראה את החודש ואינו יכול להלך מוליכין אותו על החמור, אפי' בשבת משמע אבל ביכול לילך הלוך עדיף, מכאן נ"ל ראי' חזקה דהלוך בשבת עדיף מרכיבה אפי' חוץ לי"ב מיל דהרי מתני' במהלך לילה ויום מיירי ודלא כהמג"א סי' רס"ו סק"ז ע"ש:

(ב) עוד שם, ולפע"ד יש ברכיבה איסור תחומין אפי' למעלה מי' דרכוב כמהלך דמי, ובס' אבן העוזר חולק עליו (בסי' רמ"ו) דדוקא לענין שצריך לעמוד לפני רבו כל שרבו מהלך בזה אמרו דרוכב כמהלך דמי וכו' אבל לומר אף שהוא למעלה מי' הוי כאילו מהלך בארץ דהוי למטה מי' זה לא שמעינן מהתם אלא דהוי כמהלך במקום שהוא והוא למעלה מי' ע"ש. ובתפא"י הנ"ל פכ"ד דשבת מ"א הביאו וכתב דמ"ש דזה דוקא לענין קימה דתלמיד לפני רבו במח"כ אשתמיטתי' תוס' דב"מ ט' ע"ב שהקשו מזה אספינה מהלכת ע"ש. ולענ"ד לא אשתמיטתי' תוס' הנ"ל וגם מהתם לא שמעינן אלא דהוי כמהלך במקום שהוא ודו"ק:

(ג) עוד במג"א ס"ק י"ט הקשה על אגודה דסובר כיון שכבר מוקצה בידו יכול לילך עמו בכל מקום שירצה והא בשבת דף ל"ה איתא שהצריכו להמתין לקבל שבת עד שיצניע התוקע השופר ע"ש (ועי' באבן העוזר ובס' תוספת שבת כאן דהאריכו בדברים נעימים) ובספרי ילקוט הגרשוני ח"ב בסוף הספר (סוף מכתב י"א) הבאתי בשם הגאון אבדק"ק פאקש שליט"א (והוא נדפס כעת בספרו עט סופר חלק ד' דף פ"ו) כי סברת אגודה יען שכבר טלטל בידו מוקצה א"כ אין חילוק אם ילך עוד לחדר ומוקצה בידו, אולם אם מעולם לא הי' מוקצה בידו כמו שופר קודם קבלת שבת לא שייך שטלטל מוקצה ורק אם יקבלו שבת יהי' מוקצה, ע"ז לא שייך סברת אגודה כיון שהי' בידו בחול יטלטל גם בשבת על כן המתינו לקבל שבת עד שיצניע השופר ודפח"ח:

סימן רסז

(א) במחבר ס"ב מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול וכו' – עיין במג"א סק"א וצ"ע דבגמ' אמרי' וכו' ועיין מ"ש בזה בס' חידושי רז"ה להגאון ר' וואלף אלעסקר מבראד זצ"ל בדיני ק"ש ותפלה סי' ז' ומסקנתו שם בסי' ד' אות ב' – ובס' תוספת שבת שנדמ"ח בווארשא שנת תרמ"ו לרצ"ה ז"ל מביאלאסטאק (והוא חיבור קטן מיוחד לשיעור ביהשמ"ש ותוס' שבת) כתב אריכות בזה ודעתו דמצוה להקדים תפלת ערבית בע"ש מבע"י והביא ראי' מירושלמי דפ' תפלת השחר ה"א א"ר חנינא משכני ר"י בר"י אצל פונדק א' אמר לי כאן נתפלל אבא של ליל שבת בע"ש א"ר אמי ר' יוחנן פליג ולא הוה צריך מפלגא על הדא למה שכן מוסיפין מחול על הקודש ופי' הוא ז"ל דהתפלה מבע"י הוא סייג וגדר חז"ל כי קבלה בלב יכולה לבוא לידי השתנות והפרה ע"כ גזרו אומר בחיוב להקדים הת"ע בע"ש וקבלת שבת ע"י התפלה הוא קבלה חזקה ע"פ ד"ת ואז שבת מאליו בא רובץ כארי וז"ש ולא הוי צריך למפלגא על דא למה שכן מוסיפין מחול על הקודש ממלאכות כמו כן הוא בקדימת התפלה שהיא כל ההכנה שמביאה את התכלית ע"ש (דף י' עמוד ד') ועוד שם בסוף הספר מתווכח עם המאחרים להתפלל ונוהגים עפ"י האר"י להתפלל ערבית בלילה אף בע"ש שעי"כ גורמי' שבעלי המלאכות מאחרים לבוא לבהכנ"ס ומחללים שבת ר"ל עיי"ש:

(ב) ובפי' מבעל ספר חרדים (הנדמ"ח בירושלמי דפוס פיעטורקוב) כ' וז"ל ול"ה צריך מפלגא על הדא, ר' אמי אומר נגד ר' יוחנן דלא הי' לו לחלוק על הא דר' חנינא, שכן מוסיפין וכו' וקרוי לילה לענין חילול שבת ושפיר קרוי נמי לתפלת ערבית עכ"ל. וחידוש דרבינו המג"א ז"ל לא זכר ירושלמי הלז על דל שפתיו דמוכח משם דבע"ש גם רבנן מודו

דמצי להקדים דמיגו דהוי לילה לענין שבת הוי נמי לילה לענין תפלת ערבית (ועיין בס' מתא דירושלים לירושלמי פ"ד דתענית הלכה א' דף י"א דכוונת הירושלמי הוא כדברי בה"ג שהביא המג"א פה, א"כ טפי הו"ל להביא הירושלמי וצ"ע):

(ג) עוד במג"א הנ"ל ונ"ל לתת טוב טעם דהא תפלת ערבית נתקנה כנגד איברים ופדרים וכו' ובשת אסור ליתנן דאמרי' ולא עולת חול בשבת וכו'. כ' ידידי הרה"ג מקריפשט נר"ו, בפנ"י ברכות כ"ז כתב טעם זה מדעתי' ולא זכר מהמג"א -- ובגוף הדברי' עיין חידושי ח"ה וס' תוס' שבת הנ"ל:

סימן רסח

(א) אם טעה והתחיל תפלת החול גומר אותה ברכה ועיין בטו"ז ומג"א, כ' ידידי הרה"ג החו"ב מקריפטש שליט"א, עיין ס' חקרי לב ובשואל ומשיב שתיתאה סי' כ"ב דש"ץ שטעה והתחיל אתה חונן אינו גומר הברכה ופוסק כי בפרסום אין לומר בשבת ברכת חול גם מצי אמרי לי' לתקוני שדרתיך וכו' ע"ש, (וס' חקרי לב מובא גם בפתחי תשובה כאן):

(ב) במג"א סוף ס"ק ט"ו ועיקר הטעם משום דתפלת ערבית רשות מקלינן בה עכ"ל, מזה נראה דלא כיעב"ץ מובא בשע"ת דת"ע של שבת הוה חובה ועי' ג"כ בשואל ומשיב רביעאה ח"ב סי' מ"ד בזה (גם זה מהנ"ל):

סימן ער

(א) במחבר ס"א נוהגים לומר פ' במה מדליקין והספרדים אומרים אותו קודם תפלת ערבית והוא הנכון, עיין מג"א דבמדינות אלו אין חוששין לזה וכ"כ בשו"ע התניא להמהרש"ז זצ"ל וז"ל אבל במדינות אלו אין חוששין לזה אלא אומרים אותו אחר התפילה כדי שמי שאיחר לבא לביהכ"נ יסיים תפלתו בעוד שהצבור אומרים אותו, ואני תמה מזה על בעל חיי אדם שכ' בה' תפלת מעריב כלל ל"ד סי' י"ב מנהג בכל ישראל שאומרי' אחר קבלת שבת קודם תפלת ערבית פ' במה מדליקין ע"ש, והלא מנהגנו לאומרו אחר תפלת ערבית:

סימן רעא

(א) במג"א סק"א ונ"ל דמדאוריי' בקידוש שאמר בתפלה סגי, בס' יד יוסף לה' שבת וכן במנחת חינוך מצוה ל"א הקשו ע"ז מפסחים דף קי"ז ע"ב אמר ראב"י צריך להזכיר יצי"מ בקידוש היום כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתיב זכור את יום השבת והוא

הלכה פסוקה וא"כ איך יוצא ידי קידוש בתפלה הא בתפלה ליכא יצי"מ (וכן הקשה גם בשו"ת אגודת אזוב להגאון מביאלאסטאק תשובה א') ובס' שבילי דוד סס"י זה תי' דמסתמא כשהתפלל קרא ק"ש והזכיר יצ"מ מצורף הוא לתפלה לענין לצאת ידי קידוש מה"ת וכ"כ מורי זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה ל"א דהרי קיי"ל דאפי' במעריב צריך להסמיך גאולה לתפלה וכיון דצריך להסמיך גאולה לתפלה ועדיין עסוקים באותו ענין וקיי"ל לענין גיטין וקידושין דעסוקין באותו ענין הוי כאלו אמר אז בפירוש וא"כ שפיר הוי כאלו הזכיר בתפלתו ג"כ יצ"מ ע"ש:

(ב) בהגהות דגו"מ נסתפק באיש שכבר התפלל ערבית אם יכול להוציא אשתו שעדיין לא התפללה ערבית לפמ"ש הרא"ש ברכות כ' ע"ב שאשה אינה בכלל ערבות, ועיין מ"ש בזה בתוס' רע"ק איגר למשניות פ"ב דמגילה אות י"ט ובתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ק"כ ע"ש:

(ג) במג"א סק"ה ונ"ל דאם רוצה לקבל שבת מבע"י ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית בלילה רשאי ובס' מעשה רב מהגר"א ז"ל הביא באות קי"ז, ז"ל הרב המאוה"ג וכו' מו"ה חיים כ"ץ מ"ץ דקהלתנו וכו' עיין סי' רע"א במג"א סק"ה שכ' ונ"ל דאם רוצה כו' ושמעתי בשם הגאון החסיד שאמר שזה אינו נכון מדאמרינן בברכות דף כ"ז ע"ב רב צלי של שבת וכו' ת"ש אמר רב נחמן אמר שמואל כו' משמע דוקא כשמתפלל אז יכול נקדש מבע"י אבל כשאינו מתפלל אינו יכול לקדש וכן מצאתי בראב"ן סי' ק"ע שכתב והמתפלל של שבת בע"ש מבע"י מדעת מקדש נמי על הכוס מבע"י משמע דוקא שהתפלל תחלה עכ"ל, וע"ש בהערות פעולת שכיר"':

(ד) במחבר ס"ח אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד יש לו תשלומין למחר כל היום עיין במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה ל"א בד"ה בש"ע סי' רע"א וכו' קושי' עצומה ע"ד המחבר ועיין עוד בתשו' מהר"ם שיק חיו"ד סי' שמ"א הביא ג"כ קושי' זו והניחה בצ"ע ע"ש:

(ה) במחבר ס"י מקדש על כוס כו' אומר בפה"ג ואח"כ קידוש, בצל"ח ברכות דף נ"א ע"ב העלה דבר חדש דנשים המקדשות לעצמן אומרים תחלה קידוש ואח"כ מברכים בפה"ג ע"ש, ובהסכמה מהגאון דלבוב ז"ל לצל"ח הנ"ל דפוס יוזעפאף חולק עליו ע"ש:

(וי"ו) בטו"ז ס"ק י"ג הביא ב"י בשם א"ח הא דא"א אשר בחר בנו בשבת לפי ששבת ניתנה במרה ועדיין לא בחר בנו לגמרי עד אחר נתינת התורה עכ"ל, וקשה לי על נוסחתינו שאומרי' כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו, אמאי אומרי' כאן כי בנו בחרת כיון דבתחלת הקידוש אין אומרי' בשבת כמו

ביו"ט ועכ"ח מטעם הנ"ל א"כ אמאי אומרי' אותו בסוף, ודוחק לומר דקאי על מקראי קודש שהזכיר מקודם תחלה למקראי קודש כו' דפשוטו מורה דקאי על שבת וצע"ק:
(ז) כ' בס' שבילי דוד, בשבת בשחרית דרגילי' לאכול מיני מזונות דמברכין עליהם במ"מ גם הם צריך לכסות קודם הקידוש דבמ"מ קודם לפה"ג, עיין מג"א סק"כ, וכבר קדמו בזה בס' חיי אדם ה' שבת כלל ו' סי' י"ג ע"ש -- [וע"ע בס' ש"ד הנ"ל דהסכים להמג"א סק"א דאם אין לו אלא כוס א' של שבת קודם ליו"ט ודלא כשג"א סי' ס"ב וצ"ע בזה]:
(ח) ברמ"א סעיף י"ב וי"א דלכתחלה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות רק בליל פסח עכ"ל עיין בתשו' שואל ומשיב חמישאה סי' י"ח שחקר ע"ד שאין אנו נוהגין ליטול ידים קודם קידוש בליל שבת כמ"ש רמ"א הלא כל מנהגינו עפ"ד רמ"א ז"ל [כמליצת ח"ס] ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א, ע"ש שהעלה כמה טעמים בדבר (וא' מהם דאם יטול ידיו תחלה הרי מראה שרוצה לאכול פת א"כ צריך להקדים המוציא לברכת היין ע"ש באריכות):
(ט) מי שקידש על היין ואח"כ נודע לו שהי' יין נסך מסתם יינם שלנו יצא י"ח קידוש דבעבירה דרבנן בשוגג דלא בעי כפרה (עיי' בחו"מ סי' רל"ד בנתיבות) לא שייך מצהב"ע (תשו' חסד לאברהם מהד"ת או"ח סי' ל"א):

סימן ערב

(א) במחבר ס"ו יין צמוקין מקדשין עליו, עיי' בס' קיצור שו"ע כלל נ"ג סי' ו' דוקא כשנעשה ע"י שרייי' אבל אם בישל הצמוקין במים אינו נעשה יין ע"י הבישול (כ"כ בספר החיים ודלא כמ"ש בס' חיי אדם הל' שבת כלל ו' ס"ו) עכ"ל, אמנם בס' פתחי תשובה כאן כ' ת"ל עי' בתשו' עמודי אור סי' ו' בשם ס' החיים במבשלים הצמוקי' ומוציאי עי"ז ממנו יין דאין מקדשין עליו דמבושל הנזכר הוא שמבשלי' אחר שנעשה יין אבל זה שמבשלי' הצמוקי' לא שמענו שנקרא יין ונשא ונתן בזה הרבה והעלה דלא מצא ראי' לחלק בין זה לזה ע"ש - וא"כ קמה וגם נצבה מה שהורה זקן בעל חיי אדם דמקדשין עליו, ודעת הגאון מהרש"ק ז"ל בס' החיים בטל חד בתרי:
(ב) במג"א סק"ו ונ"ל דאין מקדשין על יין שרף וכו' ועיין סי' ער"א סי"ג עכ"ל, בהגהות זכרון אברהם כ' ואני אומר מנהג ישר הוא (שלא לקדש על יי"ש) כי המקדש צריך לטעום במלא לוגמיו כו' והוא רוב של רביעית (תה כמעט א"א ביי"ש) ופלא שכ' ואני אומר, והלא הרב הג"א אומר כן במ"ש ועסי' ער"א סי"ג כמבואר במחצית השקל ע"ש:

(ג) במחבר ס"ט ולהרא"ש בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת כו' – כ' בתל תלפיות מחברת ז' אות ק"ד בשם י"נ הרה"ג מקריפש שליט"א וז"ל בתשו' חיו"י סי' י"א ובהשמט' כ' דאין לקדש על לחם פריס מעט דהוי ככוס פגום ועיין במחצית השקל סי' רצ"ו סק"ח דאם אין לו ככר שלם אפשר דאין לקדש עליו ע"ש, ולכאורה ל"נ כן במג"א תפ"ב באין לו יין רק כזית מצה יקדש על מצה, אך אולי י"ל דמיירי בשלימה רק שאין בה רק כזית, אך בחה"ר לשבת כ"ג במה דהקשה ל"ל משום שלום בית תיפק לי' דאפשר לקיים שניהם ע"י שיקדש אריפתא דודאי פת קודם, ובהרא"ש פ' ע"פ מובא במג"א סי' רס"ג סק"ד ולהנ"ל נימא דמשכחת דאין לו פת שלם דאין לקדש עליו ולכך בעי טעם שלום בית א"וו דבשעה"ד מקדשין אפת שאינו שלם (כבר קדמו בזה בשבילי דוד סי' רס"ג כמ"ש שם) שו"ר בסידור דה"ח כ' דמקדשין על פת פגום (וע' ח"ס או"ח דמה דלא שרי רק בהפ"מ אין לקדש עליו ע"ש ובתשו' עה"ג סו"ס נ"ז ל"נ כן) עכ"ל:

(ד) בישועות יעקב סק"ב כ' דחולה שיב"ס דמותר לשתות יין של איסור לסבת סכנתו מ"מ לא יקדש עליו – וכ' דבז' שכבשו ובז' שחלקו דהי' מותרין לאכול איסורי' מ"מ ידי מצוה לא יצאו ובזה נתיישב קושי' הגאון מהר"י בתוס' קידושין ל"ח בשם הירושלמי מהך דבימי אבלו של משה נשתכחו השיעורין ע"ש -- הנה בספרי ילקוט הגרשוני ח"ר אות "חדש"' הבאתי זאת בשם הגאון מהר"צ מליסקא ז"ל בס' הישר והטוב ע"ש, ושוב ראיתי כן גם בס' מקרי דרדקי פ' אמור אות תשל"ה ע"ש, ושניהם לא ראו דזאת התורה כבר כתובה בישועות יעקב כאן. (הערה לסי' הקודם ענף ד') עיין בתשו' חתם סיפר או"ח סי' י"ז מ"ש בזה:

סימן רעג

(א) במחבר ס"ה כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במ"ס אפי' אכל דבר מועט או שתה כוס של יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש במקום סעודה, ותמהו הב"ח והטו"ז דא"כ נפל כל דין קידוש במקום סעודה בבירא דהרי צריך לשתות כשיעור לענין קידוש שיצא ידי קידוש, וכתב אבן העוזר דזה אינו קושיא דהא בקידוש יוצא אם שותה מלא לוגמיו ולענין ברכה אחרונה צריך שיעור רביעית, ובתשו' שואל ומשיב חמישאה סי' י"ז השיג עליו דברכה אחרונה של קידוש כיון דמלא לוגמיו חשוב שיעור חשוב גם ברכה אחרונה צריך לברך ע"ז דהרי אחשבי' וא"כ יפה כתבו הב"ח והט"ז דעכ"ח צריך שישתה כוס אחר מלבד הקידוש ע"ש [ובענין אם הך דאין קידוש אלא במ"ס הוא מדאורייי או רק מדרבנן עיין אריכות בס' ישועות יעקב כאן ומשמע בצל"ח בפ' ע"פ דאם הוא מדאורייי

אז אינו יוצא י"ח קידוש בתפלה שבביהכנ"ס אפי' מדאו' כיון דאינו במקום סעודה והי' מקום להאריך בזה אלא דאין לי פנאי ובמק"א חקרתי אם הך דאין קידוש אלא במ"ס שייך גם בקידוש דיו"ט כיון דאסמכו לה אקרא וקראת לשבת עונג במקום קריאה שם תהא עונג א"כ ביו"ט דל"ש בי' עונג עיי' צל"ח ביצה ל"ד ופנ"י סוף מס' הנ"ל דיו"ט אינו קובע למעשרות דדוקא שבת דאכילה דידי' מקרי עונג אמרי' בביצה דף הנ"ל כיון דכתיב וקראת לשבת עונג קבעה עיי"ש משא"כ ביו"ט אע"ג דמצוה לאכול מצד שמחת יו"ט מ"מ לא כתיב בי' עונג ע"ש א"כ ה"נ לענין אין קידוש אלא במ"ס וצ"ע בזה]:

(**ב**) הב"י בסי' זה מביא המרדכי בפרק ב' דמגילה שנשאל ה"ר טובי' איך סגי נהור פוטר בניו ובני ביתו מקידוש לר"י דאמר סומא פטור מן המצות והשיב לתת טעם לדבר דאפי' לר"י שפיר מוציא אחרים י"ח ע"ש. והנה בספרי ילקוט הגרשוני ח"ב אות סומא הקשיתי הא גם לר"י יש לחייב סומא בקה"י כמו נשים מזכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ובל"ת גם סומא מוזהר כמ"ש הפמ"ג בפתיחה כוללת. ושוב לאח"ז רב מצאתי דמובא קושי' זו גם בשואל ומשיב מהדורא קמא ח"ר סי' ס"א ע"ש, וע"י דרכו של השו"מ נלע"ד ג"כ לתרץ בפשיטות דלכאו' קשה גבי נשים נימא איפכא כל שאינו בזכירה אינו בשמירה וכן הקשו התוס' בכ"מ, ותירצו האחרונים דאיכא קרא בנשים לחייבם בשמירה מדאיצטריך קרא גבי בת כהן לזנות דאי הוי כתיב תחל הו"א אפי' חיללה שבת ת"ל לזנות וכן תי' בס' ערוך לנר סנהדרין דף נ' ע"ש] והתינח גבי נשים אבל בסומא באמת דרשינן איפכא כל שאינו בזכירה אינו בשמירה וק"ל:

סימן ערד

(**א**) במג"א סק"א נוהגים לרשום בסכין קודם ברכה, עיי' תו"ח לסנהדרין ק"ב מזה ובצל"ח ברכות דף ל"ט ע"ב פקפק על מנהג זה ועי' תשו' מגדל השן בזה ועכ"פ בפסח במצות אין מנהג לרשום בסכין מקודם (לשון ידידי הרב הה"ג מקריפטש שליט"א):

(**ב**) מג"א סק"ב וב"ח כתב לחתוך ב' הככרות ולחלקם להמסובין וכו' עיי' מחצה"ש דהוא כהרשב"א, ובס' מעשה רב (מנהגי הגר"א ז"ל) כתב בסי' קכ"ג ובוצע על שתי חלות שלימות דהיינו חותך שתיהן ביחד כדעת הרשב"א ז"ל נמצא לכל השבת כולו ששה חלות ומכוון ע"פ הזוהר ופעם אחד היו מונחים לפניו כמה חלות ובצע את כולן ע"ש:

סימן ערה

(א) במחבר ס"א אין פולין (כתב רמ"א פי' לבער את הכנים מהבגדים) ואין קורין כו' לאור הנר כו' שמא יטה, כ' בתוס' רעק"א למשניות פ"א דשבת אות י' לא ידעתי אמאי דייק הרמ"א "מהבגדים" הא אפי' ראשו ג"כ אסור לפלות ובלבוש השמיט הגהה זו ועיין ואולי י"ל דמפלה ראשו א"א ע"י עצמו ואחר המפלה לראשו י"ל דמותר כיון דאם יבא להטות ירגיש זה שמניחו לפלות ראשו והוי כעסוקים ב' בענין אחד. ואולם אינו מספיק לדעת הב"ח הובא כאן במג"א סק"ה דהא דשרי' בב' קורין לאור הנר זהו רק משום מצוה אבל לא בדבר הרשות ע"ש, ועיי' בתפא"י למשניות ספ"א דשבת מ"ש בזה:

(ב) בטו"ז סק"ב מתיר לקרות לאור נר של שעוה, וכ' בהגהות זכרון אברהם שכן נהג רבו (הגאון מו"ה נתן אדלער זצ"ל) ללמוד בליל ש"ק עד חצות לאור הנר של שעוה וכן יש לנהוג והוא נכון, ובהערות לס' הנ"ל כתב ע"ז, עיין מור וקציעה סי' ער"ה הובא בעקרי הד"ט סי' י"ד אות צ"ה גם עיי' בתשו' כתב סופר או"ח סי' ס' שמפלפל בענין שטעארין (מיללי) קערצען ואינו נוטה להקל עכ"ל:

(ג) במג"א סק"ה הקשה מהרי"ל וכו' עיין בהפלאה בהקדמה "שבת אחים" לקו"א הל' כתובות מ"ש בגמ' יומא ס"ו חלה מהו שירכיבהו על כתפו ע"ש ודברים צע"ק ודו"ק (שו"ר שכבר העיר בזה בס' כרם שלמה כאן ומ"ש שם על גמ' חגיגה מעשה באחר וכו' למה לא אמר ר"מ תיכף שלא ירכב בשבת, גם ממנו נעלם המ"ר קהלת בפסוק טוב אחרית דבר כו' א"ל כל הדא חכמתא ולית את חוזר בך דכיון דחכם כ"כ שיוכל לשער תחום בטלפי סוסיו יש לו לחזור, עיין א"ר סי' רס"ו סק"ח) ועני' בילקוט הגרשוני ח"ג אות שמא יטה. ויכ"פ הרה"ג מקריפטש שליט"א כ' לי, עיין בס' מנחת עני לחו"מ סי' ה' דבדבר הרשות ל"מ במה שהשני יזכירו ע"ש וצ"ע ממ"ש ביד אפרים ליו"ד סי' פ"ח ע"ש ובפמ"ג ואך בפ"ת ליו"ד סי' י"ח סק"ב בשם תשו' זכרון יצחק נראה כן לחלק בזה בין רשות למצוה ע"ש ועיי' פמ"ג בשפ"ד סי' כ"ה סק"ג וקצרתי ומ"ש במחצה"ש סק"ג לקרות הגדה בנר שעוה צ"ע דבכל נר שרי בקריאת הגדה כמ"ש המחבר ס"ט]:

סימן רעו

(א) ברמ"א ס"ב י"א דמותר לומר לעכו"ם להדליק לו נר לסעודת שבת וכו' – כתב בפתחי תשובה ז"ל עיין בתשו' בנין עולם סי' י"ב שסכם אחד חתר למצוא היתר בבהמ"ד בימות החורף בלילי שבתות הארוכים לצוות לעכו"ם להדליק נר בשביל תלמוד תורה דרבים וסתר כל דבריו ואדרבה הביא ראיות להיפוך שאין שום היתר ע"ש. והנני להעתיק כאן

תשובה א' שכתבתי בילדותי (ד' בשלח תרמ"ה) להחכם המופלג מורג חרוץ בעל פיפיות מו"ה אהרן שווארץ ני' בק"ק מאקאווע וז"ל אשר שאל אם יש להתיר בשבת שבות דאמירה לנכרי במקום מצוה כגון לצוות לו שידליק נר כדי ללמוד אצלו ודעתו נוטה להתיר ולדעתי לא כן הוא ואברר שיחתי:

(ב) הנה באו"ח סי' ש"ז כ' המחבר בס"ה שאין להתיר שבות דאמירה לנכרי במלאכה דאו' אפי' במקום מצוה רק שבות דשבות והרמ"א ציין על מש"ל סי' רע"ו דיש מקילין אפי' במלאכה דאו' במקום מצוה ואמנם כ' שם שיש להחמיר אם לא לצורך גדול כיון דרוב הפוסקים חולקים על סברא זו (עיי' רמב"ם פ"ו משבת ה"ט ותוס' גיטין ח' ע"ב ובבא קמא פ' ע"ב וטוא"ח סי' ש"ז ורי"ף ור"ן שבת פ' ראד"מ). ולכאו' הי' נראה להקל גבי ת"ת מכ"ש דיישוב א"י דלא גזרו בו חכמי' על שבות כדקי"ל בסי' ש"ו סעי' י"א א"כ ק"ו לת"ת דעדיף טפי שהרי אמרו מוכרי' ס"ת ללמוד תורה עיין יו"ד סי' ע"ר ולא אשתמיט שום פוסק לומר מוכרי' ס"ת בשביל יישוב א"י אבל הא תברא דהתם לא שרינן למכור ס"ת אלא משום ת"ת דזמן רב וכפרש"י שהביא המג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ד דמוכרי' ס"ת להתפרנס בדמיו ויוכל ללמוד תורה בתדירות בלי עיכוב אבל ת"ת דחד שעה לא שמעינן מהתם שיהי' מצוה רבה כ"כ, ובלא"ה כבר כ' ה"ה פ"ו משבת ה"ט שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותים וכ"כ הב"י סי' ש"ז בשם תשו' הרשב"א וכ"כ בתשו' מהרי"ל סי' ק"ט אע"ג דקא שרי ראבי"ה אמירה לגוי לנגן בכלי שיר לשמחות חתן וכלה אין לדמות מצות זו לזו וכו' ע"ש, וכ"כ בחידושי רמב"ן שבת ר"פ ראד"מ שאין אנו שוקלין מצות זו בזו ואין אנו יודעין מתן שכרה של מצות כדי שנאמר כמו שהתירו זו נתיר אף זו ע"ש וא"כ ודאי שיש להחמיר לכאו':

(ג) אמנם לפמ"ש המג"א סי' תרנ"ה דמשמע בתשו' רש"ל דלצורך יו"ט ראשון מותר לומר לעכו"ם להביא לולב בשבת ואע"ג דס"ל לרש"ל דיש עכשיו ר"ה דאוריי' כמ"ש סי' שמ"ה סק"ז בשמו, מ"מ ס"ל דשרי לצורך מצוה כזו עכ"ל, וכ' המחצה"ש כוונותו דשאני משאר מצות הואיל והיא מצוה עוברת או מטעם שכ' הטו"ז דהוי עשה דרבים ע"ש, א"כ לטעם הא' דמצוה עוברת חמורה יש להקל גם בנ"ד דהא אין לך כל רגע שיוכל להפטר מת"ת וא"כ אם יפסוק מלמודו שעה א' הוה עוברת שאין לה תשלומין ובמצוה כזו י"ל דשרי ועיי' בב"י או"ח סי' מ"ז שכ' ע"מ שנשאל הרשב"א כשאנו מברכי' על התורה בכל בוקר למה אין אנו מברכי' לאחרי' וכ' הב"י לא קשי' דכיון דמצות הגיית התורה היא כל היום וכל הלילה ואין שעה שא"א לעסוק בתורה ל"ש לברך לאחריה עכ"ל – ואני מצאתי כן בריטב"א גיטין דף ס' ע"א ע"ש] וגם לפי טעם הב' דלולב שאני דהוי עשה

דרבים י"ל בנ"ד דא' אסור ללמוד מחשש דשמא יטה וע"כ מסתמא קורין שנים ביחד דאז ל"ש שמא יטה כדקי"ל בסי' ער"ה ס"ב א"כ הוי מצוה דרבים ובזה י"ל דכדאי הוא בעל העיטור ובה"ג לסמוך עלייהו להתיר אמירה לגוי אפי' במלאכה דאו' (ועיי' בס' כפת תמרים יומא דף פ"ז ע"א בד"ה כל המזכה הרבים שכ' וז"ל דמזכה את הרבים לאו היינו כל ישראל אלא אפי' מזכה לב' או לג' מקרי רבים כההיא דתנן בגיטין כל נדר שידעו בו וכן חטאת גזולה שלא נודעה לרבים דהני כולהו הוו ב' או ג' עכ"ל וא"כ ה"נ לענין מצוה דרבים ב' או ג' רבים מיקרי):

שוב ראיתי בזה פלפול ארוך בתשו' השיב משה או"ח סי' י' מה שהשיב הגאון מו"ה ייט"ב זצ"ל מסיגוט באותן המשכימי' בכ"י לומר תהלים ברבים אי שרי להו לומר לגוי בשבת שידליק נר והביא מ"ש הגאון ישועות יעקב סי' ש"ז סק"ג שלא התיר בכה"ג אלא לאמר לעכו"ם קודם השבת להדליק נר בשבת. ואמנם עיקר סמיכה שלו על סברא זו דמצוה דרבים דוחה אי' אמירה לגוי אפי' במלאכה דאו' והביא ראי' מתוס' ר"ה כ"ד ע"ב גבי שאני ר"ג דאחרים עשו לו כתבו התוס' אע"ג דבכל מילי אמירה לנכרי שבות וכו' הכא לא גזור משום מצוה עכ"ל ועי' בריטב"א ע"ז דף מ"ג, והקשה הב"ח ביו"ד סי' קמ"א הלא בעלי התוס' סוברים דדוקא במילה דהיא גופה דחיא שבת שרינן שבות דשבות אבל מלאכה דאוריי' לא ודלא כבה"ג א"כ איך שרי כאן אמירה לנכרי באיסור דאורייי' במקום מצוה, א"וו דמצוה דרבים שאני וקידוש החודש הוא מצוה דרבים ע"ש ולענ"ד קושי' הב"ח לא קשיא כל כך בלא"ה דקידוש החודש שהוא להציל רבים ממכשול שלא יעברו על איסור חמץ בפסח וכדומה הרבה איסורים התלויים בקביעא דירחא, בזה ודאי סברא גדולה יש להתיר אמירה לגוי ועיין בס' חיי אדם ה' שבת כלל סיב אות י"א לענין עירוב שנתקלקל דמותר לומר לגוי לתקנו ע"ש וא"כ ליכא למידק משם כלל. ועוד אני שואל מנלי' להב"ח דגם באיסור לאו אין מתירים לדעת התוס' אמירה לגוי במקום מצוה דילמא בזה גם התוס' מודים, ניהו דגם באיסור לאו שייך אמירה לגוי כמבואר בב"מ דף צ' מ"מ דילמא מ"ש התוס' דלא שרי אמירה לגוי באיסור דאורייי' ה"ד בשבת דיש בו לתא דאיסור סקילה אבל באיסור לאו גם להתוס' שרי אמירה משום מצוה וצ"ע (והחכם הנ"ל כ' לי דלא גרע איסור לאו מאיסור דרבנן עכ"פ והרי אפי' שבות דשבות במקום מצוה לא התירו התוס' רק גבי מילה משום דדחיא שבת עכ"ד, ולדידי פשוט מאוד דאיסור דרבנן לגבי שבת חמיר טובא ואין ללמוד ממנו אפי' איסור דאורייי' בשאר איסורין וכ"כ הפנ"י שבת ס"פ המוציא יין על קושי' הגמ' והאמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן נזיר

חופף ומפספס ע"ש וע"ע בס' בית מאיר אהע"ז סוף סי' ה' שציין כמה מקומות בגמ' שמצינו זה):

והא מילתא דאמירה לגוי הואיל ואתי לידי אימא בה מילתא. הנה הקו' מפורסמ' מתשו' פנ"י יו"ד סי' ג' לדעת רש"י ב"מ פ' איזהו נשך ומובא בטור יו"ד סי' קס"ט דיש שליחות לגוי לחומרא א"כ מה מיבעי' לי' בב"מ צ' ע"א בחסימה וסירוס אי שייך אמירה לגוי בשאר איסורין תיפק לי' משום שליחות דהא כל היכא דשליח לאו בר חיובא יש שליח לדבר עבירה כדקי"ל בחו"מ קפ"ב ברמ"א ע"ש, ובשלמא משבות דאמירה לגוי בשבת ל"ק דשם י"ל כמ"ש הבית מאיר אה"ע סס"י ה' דל"ש בזה שליחות שלא קפדה תורה על גוף המלאכה שלא תיעשה בשבת רק למען ינוח והרי כח ע"ש דפח"ח אבל בשאר איסורין אכתי קשה. והנה לרש"י לשיטתו לק"מ דהרי רש"י פי' בב"מ חסום פרתי ודוש בה דישה שלך ע"ש וס"ל דאפי' בדש לצורכו ג"כ אסור משום אמירה לגוי א"כ זה ודאי לא הי' אסור משום שליחות דהרי אמרי' בקדושין מ"ג ע"א אפי' למ"ד ישלד"ע זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן ע"ש. אבל אכתי קשה לד' התוס' שבועות ג' ע"א בד"ה ועל הזקן שכ' באמצע הדיבור מדלא קאמר איש דאמר לקטן או נכרי אקיף לי גדול" עכ"ל ומוכח מזה דס"ל יש שליחות לקטן ונכרי לחומרא (וד"ז הי' בהעלם מהגאון כתב סופר או"ח סי' מ"ז בד"ה ועוד י"ל ע"ש) והם ס"ל בב"מ דלצורך העכו"ם ליכא משום אמירה לגוי רק לצורך ישראל וע"ז קשה שפיר ת"ל משום שליחות. וראיתי בתשו' חת"ס חלק ו' סי' כ"ד שתי' דנ"מ לנכרי שהוא קטן דבזה לכ"ע אין שליחות אפי' לחומרא ומשום אמירה אסור. ולענ"ד נראה לתרץ בפשיטות דנ"מ באומר לגוי חסום או סרס פרתי לכשתלד דמשום שליחות ליכא דהא הוי דבר שלב"ל וכ"מ דאיהו לא מצי עביד השתא לא מצי משוי שליח כדאמרי' בנזיר י"ב ע"ב אבל משום אמירה לנכרי איכא גם בהא וא"ש:

והנה ראיתי בפנ"י ר"ה דף כ"ד שהקשה בתוס' ד"ה שאני ר"ג שכ' הכא לא גזור משום מצוה א"כ מאי מקשה בסמוך בגמ' והא ר"ג יחיד הוה וא"כ אסור להשהותו שמא יחשדוהו, הא י"ל משום מצוה שאני ודוחק לחלק בין איסור חשדא לאיסור אמירה לגוי ע"ש. ולי נראה ליישב עפמ"ש הברטנורה פ"ג דעירובין בהא דא"ר כ"ד שהוא משום שבות לא גזרו עליו בהשמ"ש ה"ד בשבות א' אבל בשני שבותים גזרו ומבואר שם דאפי' במקום מצוה הדין כן ועיי' אבן העוזר עירובין ל"ה שכ' כן גם לענין אין שבות במקדש דה"ד בשבות א' משא"כ בב' שבותים וא"כ ה"נ י"ל דאע"ג שהתירו חכמים שבות במקום מצוה ה"ד שבות א' אבל בשני איסורי דרבנן גזרו אף במקום מצוה וא"כ פריך הגמ'

שפיר והא ר"ג יחיד הוה וא"כ אסור משום חשדא וא"ל דמצוה שאני דהא יש עוד איסור דאמירה לנוי וב' איסורי' לא התירו אף במקום מצוה וא"ש:

ומש"ל דבאיסור לאו מותר אמירה לגוי במקום מצוה אליבא דכ"ע נ"ל לכאו' ראי' לזה מגמ' פסחים י' ע"ב ככר בפי נחש צריך חבר להוציא או א"צ וכו' ע"ש ופשיטא דהאי חבר היינו עכו"ם דאי לישראל ודאי לא הותר לעבור על לאו דחובר חבר במקום מצוה דרבנן וא"כ מה קמיבעי' לי' הא אמירה לנכרי שבות ואפי' משום מצוה אסור אעכ"ח דבאיסור לאו מותר עיין ביו"ד סי' קע"ט, ויש לדחות דהתם לא אמרי' דהוי כמצווה לנכרי לעבור על לאו דחובר חבר משום דהוי כדבר שאין מתכוין שאין כוונתו להיות חובר חבר כ"א ליקח הככר מהנחש וצ"ע – וסהדי במרומים כי אח"כ מצאתי חקירה זו בס' משנת חכמים דף ס"ג שחילק ג"כ דבאיסור לאו מותר אמירה לגוי במקום מצוה ותי' בזה קושי' הב"ח הנ"ל. וגם כתב עוד דמצות קידוש החודש הוי מצוה דרבים וכד' הגאון מסיגעט הנ"ל – ובדף קט"ז העיר גם הוא מגמ' פסחי' הנ"ל ודחה כמ"ש ואמרתי שישו בני מעי וכו'. ועיי' בס' קצוה"ח לחו"מ ססי' ס"ו שהשיג על התומים דשכירות פועלים אסור בשבת ולפי הנ"ל דשבות במקום מצוה דרבים מותר א"ש דלשמור הפרה והזרעים לומר הוי מצוה דרבים ע"ש ודו"ק – סוף דבר כבר הורה זקן הגאון בעל ישועות יעקב דלומר לעכו"ם קודם השבת שיעשה אפי' מלאכה דאו' שרי במקום מצוה וכ"ש במקום מצוה דת"ת דשקולה כנגד כל המצות ובצירוף כל הסברות שכתבתי לעיל משום דהוי מצוה עוברת וגם מצוה דרבים יש להתיר בכה"ג ואין למחות ביד המקילין בזה כי יש להם ע"מ שיסמוכו וכמ"ש בתשו' השיב משה הנ"ל אבל לומר לו בשבת עצמו אין להתיר כנלע"ד ידידו הדו"ש תורתו באהבה:

גרשון הק' שטערן.

סימן רעח

(**א**) במג"א סק"א והקשה בס' ט"א דבח"מ סי' תכ"ד פסק הטור דהחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין משום שחייב מיתה וכאן פסק דמלאכה שאצ"ל פטור וי"ל דספוקי מספקא לי' וגבי ממון המע"ה, כ' הפמ"ג בפתיחה כוללת ח"א אות א' וז"ל ועמ"א או"ח רע"ח דהטור מסופק אי הלכה כר"י או כר"ש במשאציל וממון פטור מספק המע"ה, ובפריי שם כתבנו דבסימן של"ד מוכח דהטור מפשט לי' דפטור וצ"ע עכ"ל -- וכ' בס' גנזי יוסף שעל הפתיחה כוללת אות ה' ונלע"ד ליישב בפשיטות דכבר נודע דאזלינן בכה"ת כולה אחר רוב הפוסקים אלא בממון קי"ל א"ה בממון אחה"ר להוציא מן המוחזק, ורבינו

הטור ראה דרוב הפוסקים כר"ש דמשאצ"ל מדרבנן כמ"ש גם ה"ה פ"א משבת הל' ז' לכן פסק כן לענין איסור אבל לענין ממון יכול המוחזק לומר קים לי כר"י וכהרמב"ם וסיעתו דפסקו כוותי' והרי המג"א גופי' בסי' רע"ח רמז לעיין בסי' של"ד הרי שלא נעלם ממנו הך דסי' של"ד ואפ"ה לא קשה לו משם ועכ"ח פשיטא לי' לתרץ כמ"ש עכ"ל:

(ב) עוד הביא המג"א בשם הישו"ש בב"ק שכתב דאם הי' דעתו שיצא ממנו דם דרך מריבה הוה משאצ"ל ולכך פטור וקשה מנא ידעינן שהי' דעתו לכך וכ' המג"א דמיירי שמודה בכך, ובס' עדות ביוסף מהגאון ר' יוסף שאול מלבוב זצ"ל כ' שזה דוחק דאין אדם משים עצמו רשע ומכ"ש לפטור עצמו עי"ז ממעון, לכך כ' הוא ז"ל דכיון דאם הי' מכוין עצמו שיצא דם הוי מלאכה הצריכה לגופה והי' חייב מיתה א"כ אף שלא נודע לא גרע מחייבי מיתות שוגגין דקי"ל דפטור מממון משום דכיון דאילו אתרו בי' הי' פטור וה"נ אילו הי' מכוין הי' חייב מיתה וקלב"מ השתא נמי פטור וז"ב לדעתי עכ"ל:

סימן רעט

(א) במחבר ס"א נר שהדליקו בו באותו שבת אעפ"י שכבה אסור לטלטלו -- ועוד שם בסעי' ב' נר זה שאמרנו שאסור לטלטלו אפי' לצורך גופו ולצורך מקומו אסור ויש מי שהתיר וכו', כ' בס' בית מאיר ויש מי שהתיר, תימה איך ס"ד הכי א"כ איך פסקינן (לעיל סי' רע"ו ס"ד ומקורו מגמ' שבת מ"ה רע"א) דמותר להניח נר על גבי דקל בשבת אם הוא מותר לטלטל לצורך גופו עכ"ל, (שו"ר שגם בישועות יעקב הקשה כן וצע"ג):

סימן רפ

(א) במג"א ועוי"ל דאכלו פת שלא הוכשר והיינו שנילוש במי פירות, עיין בס' מחצית השקל שנתקשה בד' המג"א דהא הוי פת הבאה בכסנין ולדעת הרבה פוסקים אין יוצאי' בה ידי סעודת שבת דבעי פת גמור ועיין מ"ש בזה בס' יערת דבש בדרשה לסיום שיתא סדרי משנה (והוא בדפוס לובלין דף קכ"ח) ושם בארה דברי המג"א בטוב טעם ע"ש:

סימן רפא

(א) במג"א יש מקומות שא"א והוא רחום וגו' בפסוקי דזמרה – עיי' מ"ש בזה לעיל סי' רל"ז ענף ב':

(ב) ברמ"א וביום השבת דמשמע איחור, עיין בס' תיבת גומא פ' פינחס ופ' שלח דמזהיר לבל לעבור זמן ק"ש ותפלה וכ' דבימי הקיץ שהיום ארוך וב' שעות על האוה"ר היום

מתחיל להאיר, ותשע שעות על האוה"ר הוא לילה, נמצא כל היום הוא י"ט שעות ורביע היום ה' שעות פחות רבע שעה, לפי"ז בשעה 7 דכבר עוברי' זמן ק"ש עיי"ש:
(ג) אם לומר בשבת וישמחו בך עיי' בב"י בשם שבלי הלקט ועיי' מ"ש בזה בספרי ילקוט הגרשוני ח"ג אות "תענית חלום" באריכות עיי"ש:

סימן רפב

(א) במג"א סק"ו כ' דמ"ע וקדשתו לא נאמר על קטן דהא כתיב כי את לחם אלקיך הוא מקריב וקטן לאו בר עבודה הוא, ועיין בס' מנחת חינוך מצוה רס"ט שמשיג עליו, וכמדומה לי שגם הפמ"ג חולק עליו באיזה מקום ואין פנאי לחפש:
(ב) בישועות יעקב סק"א תי' קושי' התי"ט אמאי לא גזרו חז"ל בקריאת ס"ת שמא יעבירנו ד"א ברה"ר ולא ראה שכבר קדמו בתוס' שבת כאן ועיין פמ"ג שפקפק עליו:
(ג) ולולא דמסתפינא הייתי אומר דל"ש שמא יעבירנו אלא במצוה הבאה מזמן לזמן שאדם שמח בה ובהול לקיימה ומתוך בהילות יבא להעביר ד"א ברה"ר משא"כ בקריאת התורה שהוא בכל שבת ושבת כנלע"ד:
(ד) במחבר ס"ד נוהגי' לקרות ז' ולגמור עמהם הפרשה ואומר קדיש וכו' שמעתי שבקהלה אחת הבערת מחלוק' ללהב יצאה בין הרב אב"ד והלומדים דשם אם קדיש זה שייך לאבלים או לש"ץ הקורא בתורה, ואני מצאתי בס' שדה חמד מערכת אבילות סי' קס"ג שכ' וז"ל, בשו"ת אגודת אזוב מדברי חא"ח סי' ז' דקדיש שאחר קריאת התורה הוא נוהג לאומרו לזכות נשמת מי שמגיע לו הקדיש עפ"י הדין האמתי עי"ש שלמד מתשו' הרשב"ץ ח"ג סי' קע"א דאין קדיש זה שייך להש"ץ או להקורא בתורה דוקא כ"א לאבלים עכ"ל:
(ה) ברמ"א ס"ה ואם יש אחרים שיודעים להפטיר לא יפטיר מי שעלה כבר בשו"ת דברי חבר בן חיים (הנספח לחיבורו לחולין בסופו) דף צ"ז ע"ג כתב שראה בכ"י ממש של מרן הגאון בעל ח"ס כי רבו הגאון מו"ה נתן אדלער עלה בכל שבת בספר א' לשלישי ולמפטיר וע' במג"א סס"ק י"ד וצ"ע:

סימן רפג

(א) ז"ל הפמ"ג באשל סק"א מה שאין מוציאין ספר שני בשבת וכו' ובטור עוד טעם דתיקון ספר שני שיקראו בקרבנות שמכפרין משא"כ מוסף שבת עולות אין מכפרין וכ"כ הלבוש ועיין א"ר אות ג' תוס' ב"ב מ"ח עולות מקופיא מכפר ואפשר קרבן שבת

אין מכפר כלל יע"ש עכ"ל – ועיין בילקוט הגרשוני ח"ג אות "קרבנות" קושיא מזה על זרע אברהם למדרש רבה פרשת נח ע"ש:

סימן רפד

(א) במג"א סק"ח כ' בענין אמירת אב הרחמים כשחל ר"ח אייר בשבת א"א אותו אבל בשבת שלפני ר"ח אנו אומרים אותו, וכ' בהגהות זכרון אברהם צ"ל בשבת שלפני ר"ח אייר אומרים אותו, ובהערות לס' הנ"ל הביא דהמקור חיים והנזירת שמשון הגיהו אבל בשבת שלפני ר"ח סיון אנו אומרים אותו ע"ש:

סימן רפה

(א) במחבר ס"א חייב לקרות לעצמו וכו' שנים מקרא וא' תרגום אפי' עטרות ודיבון, בס' יערות דבש ח"ש דפוס לובלין דף קט"ז כ' ביאור הענין דבתרגום ירושלמי כ' מלבשתא ומכללתא והם שמות עכו"ם וכשכבשום ישראל הסבו שמם עטרות ודיבון וכפרש"י על מוסבות שם וזהו כוונת הגמ' דס"ד דהך תרגום לא ליקרי שלא להזכיר שם ע"ג לכך אמרו דמ"מ חייב לקרותו דכיון דנקבעו בתרגום ש"מ דקבלה בידם דשמות הללו יש צד להזכירם וכו' ע"ש. ונעלם מעינו הבדולח שכבר קדמו בזה הבחיי עה"ת פ' מטות מובא בא"ר ופמ"ג כאן. וכעת יצא לאור ס' אלפסי זוטא לרמ"ע מפאנו מס' ברכות וכתב ג"כ אפי' עטרות ודיבון פסוק מתחיל כן בפ' מטות אע"פ שהתרגום מזכיר שמות עבודה נכריה שלהם עכ"ל:

(ב) במג"א סק"א אבל הל"ח פסק דיקרא כל פסוק ב' פעמים והתרגום עליו -- בעבודת הקודש להגאון חיד"א ז"ל בחלק מורה באצבע סי' ד' כ' ג"כ דהנכון לקרות כל פסוק לבדו שנים מקרא ואח"כ לאומרו תרגום וכתב שם סוד, פסוק אחרון מהפרשה אחר שקראו שמו"ת יחזור לקרותו ב' מקרא לבד ויקרא ההפטורה עכ"ל:

סימן רפו

(א) במג"א סק"ג כ' דאם הוא סמוך לערב ואין שהות להתפלל שתיהן יתפלל מוסף דמנחה יש לה תשלומין בערבית – ובהגהות דגול מרבבה השיג עליו מירושלמי דפ' תפלת השחר וכ"כ גם בספרו צל"ח לברכות פרק הנ"ל --- ועיין בספר הקובץ לרמב"ם פ"ג מתפלה הל' י"א שיישב דברי המג"א ע"ש (וע"ע אריכות בזה בס' שבילי דוד כאן):

סימן רפח

(א) בס' כרם שלמה הביא דבשו"ת חינוך בית יהודא סי' ג' כתב דאין להתענות על חלום רע שהרהר עליו מבע"י ע"כ, ולא ידעתי למה הוצרך להביא זה מתשו' חב"י והלא הטו"ז אומר כן בסק"ג בהדיא והעתיקו דבריו הא"ר והתו"ש ע"ש:

(ב) ברמ"א ס"י וכן מותר לברך החולה המסוכן בו ביום, עיין בתשו' שערי צדק להגאון מדעעש ז"ל או"ח סי' י"ד מ"ש בענין מה שפלפלו בשו"ת נחלת שבעה סי' נ"ו ע"ז ע"ח על דברת המהרי"ל אם לברך החולה במקום רחוק מאחר דאיכא ס"ס שמא הבריא ושמא להיפוך או נסמוך אחזקה ע"ש דפח"ח:

סימן רפט

(א) במחבר ס"א ויברך על היין בפה"ג והוא נקרא קידושא רבה - כתב בסידור עיון תפלה ח"ל, קודם הקידוש דשחרית כל העולם נוהגין להתחיל על כן ברך ואין לו פי' כלל דעל מה קאי על כן ומ"כ דלפעמים מקדשין בברית מילה וכו' והוא טעות גמור שצריך להתחיל מן זכור את יום השבת לקדשו וכן בסעודה שלישית שנוהגין לומר פסוק ויאמר משה אכלוהו כו' ומסיים וישבתו העם ביום השביעי על כן ברך הוא ג"כ טעות גדול ועכ"פ צריך להתחיל מתחילה הפסוק המתחיל כי ששת ימים עשה ה' את השמים כו' על כן ברך כו' וכן שמעתי מפי הרב הגאון מבוטשאטש ז"ל עכ"ל:

סימן רצ

(א) ברמ"א ס"ב ופועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע יעסקו יותר בתורה בשבת וכו' ותלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת דהרי הם מתענגים בלמודם כל ימי השבוע- ושמעתי לפרש בזה הזמירות לליל שבת יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו כל זרע "יעקב" יכבדוהו כדבר המלך ודתו לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו כל עדת "ישראל" יעשו אותו דידוע דיעקב רומז על הפחותים במדרגה וישראל רומז על תלמידי חכמים וז"ש יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו כלומר לקדשו בתורה ועבודה מבואו ועד צאתו, זאת כל זרע "יעקב" דייקא יכבדוהו כדבר המלך ודתו יען שאין עוסקים בתורה כל ימי השבוע, אמנם לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו, כל עדת "ישראל" דהיינו התלמידי חכמים המכונים בשם ישראל יעשו אותו והוא נכון:

סימן רצא

(א) ברמ"א ס"א ומי שלא אכל בליל שבת יאכל שלש סעודות ביום השבת וכ' המג"א סק"ב נ"ל דה"ה מי שלא אכל בליל יו"ט יאכל ב' סעודות ביום רר בסוף ס' בינה לעתים לרמב"ם הל' יו"ט משיג ע"ז דבשלמא בשבת סומכין אקרא מנין הסעודות דיהי' שלשה דוקא ולכך אם לא אכל בלילה יאכל ביום להשלמת מנין הרמז בקרא, משא"כ ביו"ט דלא מצינו כלל רות למנין סעודות רק ערב ובוקר ואי עבר ולא אכל הרי הוא מעות שלא יוכל לתקן ומה יועיל שיאכל ביום וזה פשוט עכ"ל:

סימן רצב

(א) במחבר ס"ב אומרים צדקתך וכו' עיי' א"ר וס' תוס' שבת דיחיד לא יאמר צו"ץ במנחה בבית האבל אבל צבור אומרי' דאין אבילות בפרהסיא ע"ש ומובא גם בפמ"ג, אמנם בס' דברי שאול ויוסף דעת להגאון מו"ה יוסף שאול זצ"ל מלעמבערג על שו"ע יו"ד סי' ת' כתב טעם לומר צו"ץ בבית האבל ולפי דבריו גם יחיד אומר אותו, ומן התימה שלא זכר שר כל מ"ש כאן הא"ר ותו"ש ופמ"ג ז"ל:

(ב) אבל אומרים פרקי אבות בקיץ וברכי נפשי בחורף (רמ"א ס"ב) עיין פמ"ג דכשם שאין האבל תוך שבעה אומר פרקי אבות בשבת כך אינו אומר בחורף ברכי נפשי:

סימן רצג

(א) מאחרין תפלת ערבית כדי להוסיף מחול על הקודש – במג"א סי' קפ"ח ס"ק ח"י הביא בשם עולת תמיד דשיעור תוס' שבת במוצ"ש הוא שעה ורביע כמו התוס' שבת בע"ש, ומשיג עליו דדוקא בע"ש הוא כן כיון דלר"י מפלג המנחה ואילך הוי לילה לענין ערבית משא"כ במוצ"ש סגי במשהו כמ"ש סי' רצ"ג וכ"כ הר"ן בהדיא ספ"ב דשבת ע"ש וכן פשוט דאם הי' מצוה בהוספתו היו המדקדקים נזהרים בדבר כמו בע"ש עכ"ל. אמנם כ"ז מדינא אבל מצד מדת חסידות ראוי להוסיף מחול על הקודש גם במוצ"ש כל האפשר, ועיי' בס' בני ישששכר מאמר תוספת שבת שכ' בשם מרן האר"י ז"ל דשיעור של השביתה עם התוספות לפניו ולאחריו מהראוי להיות ל"א שעות דהיינו מן חצות יום הששי עד שעה אחת בליל א' עיי"ש אריכות בזה:

(ב) כתב בסידור עיון תפלה בדיני ערבית למוצ"ש וז"ל ונראה לדעתי שבמוצ"ש וכדומה בכל עת שא"א תחנון לא יכה באגרופו על לבו בשעה שאומר סלח לנו כי חטאנו כי

האמירה לבד היא נוסח התפלה ורשאין לאומרה אבל אם מכה על לבו נראה להדיא כמתודה עכ"ל:

סימן רצה

(א) ברמ"א ס"א ונהגו להזכיר אלי' הנביא במ"ש להתפלל שיבא וכו', עיי' בטור ובמג"א בשם הלבוש לפי שבשבת אינו יכול לבוא משום ספק תחומין למעלה מיו"ד, ועיין פמ"ג שנתקשה דא"כ אמאי אין אומרין אותו גם במוצאי יו"ט, ובתשו' חת"ס חלק ששי סי' צ"ח נתקשה עוד דהרי נהגו עלמא במילה לאמור זה כסא של אלי' זכור לטוב וגם מתפללים המוהלים שיעמוד אלי' על ימינם לסמכם וזה אומרים אותו אפי' בשבת וקשה הרי א"א לבוא בשבת משום ספק תחומין למעלה מיו"ד, וע"כ העלה בזה דבר חדש דלעת הגאולה יתלבש בגוף ואז הוא בר חיוב מצות ולא יוכל לבוא בשבת אבל ביום המילה מתגלה בנשמתו בלא לבוש גופו ואז איננו מחויב במצות במתים חפשי כתיב ויכול שפיר לבוא. והנה לכאורה גם בשבת יכול לבוא כי שביתת גופו בג"ע התחתון ונהר יוצא מעדן כו' ויכול לבוא ביאורים של מים דליכא משום תחומין דאוריי' להרמב"ם אך הגמ' מיירי בביאת אלי' למקום לשכת הגזית בירושלים ומיום שסתם חזקי' מי גיחון אין שם נהר וכו' ע"כ קשה להו איך אתא בשבת ואין לומר בביאתו יפתח סתימת חזקי' את מי גיחון כאשר יהי' באמת לע"ל דבשבת א"א דהוי משום בנין כחופר גומא ואך למ"ש תוס' בשבת צ"ה ע"א ד"ה והרודה דלמאן דסובר מתוך וסובר מותר לגבן ביו"ט לא נאסר בנין ביו"ט אלא מדרבנן משום עובדא דחול שפיר יכול לבוא ביו"ט ע"ד הנ"ל, ומשו"ה לא נהיגי להזכיר במיו"ט אלא במוצש"ק עיי"ש באריכות (וקצת צ"ע לפימ"ש המקובלים דלעתיד לבא יהי' הלכה כב"ש עיין ישמח משה פ' תולדות ושדה חמד חלק דברי חכמים סי' כ"ז בתשו' הגאון מו"ה שלמה הכהן מווילנא א"כ גם ביו"ט איך יכול לבוא לבשר הגאולה הלא לעת הגאולה יהי' הלכה כב"ש וב"ש לית להו מתוך]:

סימן רצו

(א) במג"א ס"ק י"א כ' דדעת רמ"א דנשים אין יכולות להבדיל לעצמן אע"ג דמברכי' בשופר ולולב אע"פ דהוי מ"ע שהז"ג דדוקא במצוה שיש בה עשי' רשאין לעשות ולברך אבל בדבר שאין אלא הברכה כגון כאן אין רשאות, והקשה הפמ"ג דא"כ אין נשים רשאים לומר ברכת ק"ש יוצר אור ואהבה רבה וזה לא שמענו שאסור לומר הברכות לנשים בק"ש שחרית וערבית והניחו בקושיא. ולענ"ד נראה לתרץ ב"ה בטוב טעם דהנה

הבאתי בספרי ילקוט הגרשוני ח"ר אות "הקדש ע"י שליח" בשם הראשונים דכל מקום דסגי במחשבת הלב שם לא אמרינן עקימת שפתיו הוה מעשה (עיין אמרי בינה להגאון ר"מ א"ש זצ"ל בסוגי' דמצ"כ וישועות יעקב או"ח סי' ס"ב אות א') א"כ כיון דהבדלה ילפינן לה מזכור את יום השבת זכרהו בכניסתו וזכרהו ביציאתו כמ"ש הרמב"ם ר"פ כינו מה' שבת יע"ש, א"כ כיון דיוצא בקידוש בהרהור כמ"ש בס' כרם שלמה לעיל סי' רע"א דמדלא כתיב לא תשכח כמו במחיית עמלק רק זכור י"ל זכור בלב ויוצא בהרהור ע"ש, א"כ גם הבדלה יוצא בהרהור ומדיוצא בהרהור ל"ה עקימת שפתיו מעשה והוי מצוה שאין בה עשי' לכך אין נשים רשאין לעשותה, אבל בק"ש דלכ"ע הרהור לאו כדיבור דמי מדכתיב ושננתם דמשמע שינון בפה וכן ודברת בם משמע דצריך להיות דיבור בשפתיו (עיין שג"א סימן ו' וישועות יעקב סי' ס"ב) א"כ עקימת שפתיו הוי מעשה והוי מצוה שיש בה עשיה ולכך שפיר יכולות נשים לברך ברכות ק"ש שחרית וערבית ומיושב שפיר קושי' פמ"ג ז"ל בעזהי"ת:

סימן רצז

(א) במחבר ס"ה מי שאינו מריח וכו' או להוציא מי שאינו יודע, עיין מ"ש בזה לעיל סי' רי"ו ענף א' בשם תשו' שבות יעקב:

(ב) מ"ש בסי' הקודם ליישב קושי' פמ"ג הרהרתי כעת דיש לדחות לכאו' דהא מאן דפוטר נשים מהבדלה עכ"ח לאו מזכור יליף לי' דאלת"ה ליחייבו גם נשים מכל שישנו בשמירה וכו' אלא ודאי מלהבדיל בין קודש לחול יליף לי' א"כ מנ"ל דיוצא בהרהור. שוב ראיתי דז"א ובין אי ילפי' לי' מזכור או מלהבדיל עכ"פ אין סברא דהבדלה יהי' חמור מקידוש ואם בקידוש יוצאי' בהרהור גם בהבדלה יוצאין ושפיר חשיב מצוה שאין בה עשיה משא"כ בק"ש כנ"ל וא"ש:

סימן רצח

(א) במחבר ס"ה אין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה וכו' ואין מברכין על אור של ע"א, וכ' המג"א סק"ו ואפי' בדיעבד לא יצא כמ"ש סי' רצ"ז סס"ב, וכ' המחצית השקל כמ"ש סי' רצ"ז ס"ב כצ"ל דאם בירך על בשמים או מתים או ע"ז דאפי' דיעבד לא יצא וה"ה הכא. וקשה לי טובא אמאי לא יצא בדיעבד בנר של ע"ז נימא מצות לאו ליהנות ניתנו ועיי' בא"ר סי' רצ"ז סק"ה שכ' על קושי' מי"ט דבבשמים ל"ש מללה"נ דעיקר טעם המצוה משום הנאה כדי להשיב נפש והתינח בבשמים אבל בנר הרי כ'

כל הפוסקים דאינו משום הנאה אלא לזכר שנברא האור במ"ש א"כ הדק"ל אמאי לא יצא בדיעבד בנר של ע"ז וצ"ע. ועיין בקיצור שו"ע כלל קמ"א דהסכים לרמ"א סי' תרצ"ג דא"צ לברך בורא מאורי האש קודם קריאת המגילה שאפי' אם הי' איסור גמור ליהנות מן האור בלא ברכה הי' מותר לקרות את המגילה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש:

(ב) דמחבר ס"ז הי' הולך חוץ לכרך וראה אור אם רובן עכו"ם אין מברכין עליו ואם רובן ישראל או אפי' מחצה על מחצה מברכין עליו, ובמג"א ס"ק י"ג כ' וצ"ע דנימא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וה"ל ספק דהא קי"ל דקבוע כמע"מ בין לקולא בין לחומרא וז"ל הרב שמן המאור ז"ל. בלמדי מס' ברכות אמרתי ליישב קושי' המ"א דבאמת צריך טעם למה מברך במחצה על מחצה הא ליכא רובא וראיתי בלבוש שכתב הטעם דמברכין משום דספיקא דרבנן לקולא ואין כ"ל טעם זה דהא הוי ספק ברכה לבטלה ועיין א"ר ס"ק י"ז לכן נלע"ד לומר דלכך מברך במחצה על מחצה משום דאף מן המחצה של נכרים איכא ג"כ מיעוט אור שראוי לברך עליו וכן מצאתי בס' צל"ח על ברכות שכ' ג"כ נועם זה משום דאף במחצה על מחצה נמי איכא מיעוט נכרים שראוי לברך על אור שלהם כגון שהדליק מישראל לכן במחצה סמוך מיעוט נכרים שראוי לברך על אור שלהם למחצה ישראל והו"ל רובא ע"ש והשתא:

לק"מ קושי' המ"א דהיכא דאיכא רוב נכרים לא שייך לומר דיברך מטעם כל קבוע כמע"מ דמי דגם במע"מ גופי' אינו מברך אלא מטעם רוב כמ"ש וזה לא שייך היכא דאיכא מיעוט ישראל ודו"ק עכ"ל. וי"ל עוד לפימ"ש האחרונים היכא דקבוע צריך סיוע מרוב ובלא רוב לא מזיק הקבוע שם רוב עדיף מקבוע ולא אמרי' קבוע כמע"מ (עיין בס' שלום ירושלים פ"ז ממס' שקלים שתי' בזה קושי' הר"ש מקינון האיך שרי לזרוע בא"י דילמא הוא נחל איתן ע"ש) א"כ כאן דקבוע כמע"מ אינו מועיל שיצטרך לברך אלא מטעם רוב א"כ בכה"ג אזלינן לגמרי בתר הרוב ולא אמרינן קבוע כלל:

סימן רצט

(א) במג"א ס"ק ט' כ' דהמתענה ב' ימים וב' לילות קודם ר"ה ור"ה חל ביום ג' וצריך להבדיל בליל ג' לא יאמר קידוש והבדלה על כוס א' רק יקדש על כוס א' ואח"כ יבדיל על כוס אחר וישתה כמו שעושין בסעודת נשואין ע"ש. ועיין פלפול ארוך בזה בשו"ת חסד לאברהם מהד"ת או"ח סי' ס"ג ושם נאמר כלל חדש בענין אין עושין מצות חבילות דזה דוקא בב' מצות שמצד הדין צריך להקדים א' לחבירו והוא עשאם כאחד יעו"ש, ויש לעיין במ"ש הוא עצמו שם בסי' פ"ג דאין לקיים בבת אחת משלוח מנות ומתנות

לאביונים מטעם חבילות דהא גם שם אינו ברור איזה מצוה קודם אי משלוח מנות או מתנות לאביונים דיש סברא לכאן ולכאן ודו"ק:

(ב) בפ"ת סי' רצ"ה מביא בשם תשו' חת"ס סי' ס"ז על פזמון המבדיל בין קודש לחול לא ניתקן למוצאי שבת אלא למוצאי יום כפור כנראה שכל ענינים וחרוזים מתפלל על כפרת עונות אעפ"כ אמרה בכל מוצאי ש"ק ע"ש – ובענין מ"ש שם אם יש לומר זרעינו וכספינו או כספינו וזרעינו, מצאתי בס' מעשה רב להגר"א סי' ק"כ שנהג לומר זרענו ושלומנו או וזכיותינו ירבה ע"ש, וכ' עוד שם שי"ל זכר זאת ליעקב ולא אלה שהוא מעשה עגל כמ"ש גם אלה תשכחנה (ועיי"ש בהערות אמרי שמואל מביא ביאור מסורה ד' פעמים אלה, אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, אלה אלהיך ישראל, גם אלה תשכחנה, אלה מועדי ה' דב' הראשונות אומרת כנס"י וב' האחרונות משיב ה' ית"ש, דכנס"י אומרת כי בזכרה "אלה" תשתפך עליה נפשה, וחזרה ופירשה כי היא האלה, דאלה אלהיך שבעגל, והשיב לה ה', גם אלה תשכחנה, ובמה באלה מועדי ה', שבקיומך לשלשה רגלים יתבטל עון העגל, וכמאמר הפייטן (יום ב' דפסח) יוקש אלה אלהיך אשר תעו בלעדי, יכופר אלה באלה הם מועדי, ודפח"ח):

(ג) כתב לי יג"פ הרה"ג מקריפטש שליט"א מה שאומרין קודם הבדלה (דיא וואך זאלל אינז קימען) עיי' מזה בבל"י יו"ד סי' ר"כ ע"ש, ועי' בפ"ת ליו"ד דאבל לא יאמר פסוקי שמחה קודם – (ועיין בפמ"ג סי' רצ"ז דאבל אין מברך על הבשמים):

(ד) מ"ש החל עלינו ששת ימי המעשה וכו' כשיש יו"ט באמצע השבוע אין אומרי' ששת רק ימי המעשה (א"ר בשם לבוש):

סימן ש

(א) במחבר ס"א לעולם יסדר אדם שלחנו במוצ"ש כדי ללות את השבת אפי' א"צ אלא לכזית עיין פמ"ג שכ' ובעו"ה בצוק העתים אין עושין כך וראוי למי שחננו ה' לעשות סעודה במ"ש ולאכול מעט ממנה, ושמעתי שלכך עשו הטור והמחבר על סעודת מלוה מלכה ועל סעודת ר"ח סימנים מיוחדים כאן וסי' תי"ט, לפי שידעו שאין העולם נזהרים בזה לכן הציבו להם סימנים מיוחדים כדי להעיר ולעורר העולם שיזהרו לקיימם – ובדרך רמז אמרתי שנפל בפי הטור לייסד סימן ש' על סעודה זו כי מרומז בתיבת שי"ן ר"ת "שלחנו "יסדר "נאה "שממנו "יהנה "נסכוי (הוא האבר שאינו נהנה אלא מסעודת מו"ש כמ"ש הב"י כאן) והוא ע"ד שכ' בסידור יעב"ץ שנפל בפי הטור לכתוב דיני שופר בסי' תקפ"ו שהוא בגימטרי' שופר ע"ש:

(ב) בפמ"ג כתב אפשר שאין הנשים חייבים בסעודה זו ובס' כרם שלמה כאן נדפס בטעות אפשר דשנים אין חייבים וכו' וצ"ל דנשים. אך בס' תוספות מעשה רב אות ל"ט מביא דאשתו של הגר"א ז"ל קבלה ע"ע להתענות הפסקה והפסיקה בסעודה שלישית ותיכף אחר הבדלה שכבה לישן ויוודע לו הדבר ושלח לה שבכל הפסקות עדיין לא יתוקן הפסד מלוה מלכה אחת אז תיכף קמה ואכלה עכ"ל משמע דס"ל דגם נשים חייבות בסעודה זו (דע כי מאז ראיתי הדברים האלה של הגר"א קבלתי עלי שאם יהי' רק באפשרות אקיים אי"ה סעודה זו כדין שו"ע ולא כמנהגי עד היום עפ"י היעב"ץ דמי שמזגו חלוש יוצא בטע"ע או בקאפע"ע וה' יעזרני ע"ד כבוד שמו לשמור ולעשות כל דברי תלמוד תורתנו באהבה אכי"ר):

(ג) שמעתי אומרים על המדרש מצאתי דוד עבדי והיכן מצאתיו בסדום, דהוא ר"ת ב"סעודת "דוד "מלכא, דכל מקום שמקיימין סעודה זו כראוי שם נמצא עמהם דוד המע"ה:

(ד) מש"ל אם נשים חייבות בסעודה זו יש לדקדק ולהוכיח לכאו' מגמ' שבת קי"ט ע"ב אמר ר"א לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שא"צ אלא לכזית ואמר ר"ח למולם יסדר אדם שלחנו במ"ש אע"פ שא"צ אלא לכזית וכי היכי דההיא דע"ש חובה גם על הנשים ה"ה דמ"ש ועיי' במג"א סי' ער"ד סק"ב מה שהוכיח מגמ' זו, ועכ"פ פלא על מנהג העולם דבסעודה דע"ש כולם נזהרים ולא כן בסעודה דמ"ש] ואין להאריך יותר:

סימן שא

(א) במג"א סק"ז שחייב להקביל פניו ברגל אבל בשבת וחודש ליכא חיובא אבל מצוה איכא- כ' בס' שבילי דוד מה דהקשו מפורשים דיליף (בר"ה ט"ז ע"ב) דחייב ברגל ובשונמית כתיב חודש ושבת, נ"ל מדאמר לה לא חודש ולא שבת ול"ק ולא רגל היום אע"כ ברגל חייב כ"א לעלות, א"כ לא יתכן לו לומר לא רגל היום דמשמע אם רגל היום שפיר היא עולה, והרי אם רגל גם הוא צריך, רק בחודש ושבת דאין חיוב רק מצוה יתכן דהיא הולכת בלעדו עכ"ל -- ובס' ישן על מסכתות הנקרא בשם זרע ברוך תי' עפ"י שיטת רש"י עירובין צ"ו ע"א דמ"ע שהז"ג יש איסור לנשים לקיים משום בל תוסיף והיינו בדבר שיש על אנשים חוב אבל בדבר שאפי' על אנשים רשות ממילא לא נכלל בכלל תרי"ג מצות ופשיטא דלא שייך בזה לומר שיהא לגבי נשים בל תוסיף, והשתא יובן דהנה קשה עוד קושי' אחרת מכלן למידק מכאן דחייב אדם כו' דלמא מצוה הוא דאיכא אבל חוב ליכא, אלא נראה דהוכחת הגמ' כך הוא חייב אדם להקביל כו' מדאמר מדוע

את הולכת לא חודש ולא שבת קשה אמאי לא אמר ולא רגל היום וכי גרע רגל משבת אלא ע"כ דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל וכיון דחיוב הוא לגבי אנשים ממילא אסור לנשים משום בל תוסיף לכך לא אמר לא רגל היום דאדרבה ברגל אסור לה לילך כנ"ל וזה דקאמר הגמ' מכלל דבחודש ושבת איבעי לה למיזל לה דייק לכך אמר איבעי לה לשון רשות דאי הוי חוב אזי גם בחודש ושבת לא הי' לה למיזל דבחודש ושבת מותרת לילך אבל ברגל אסורה וקשה למה אע"כ דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל כנ"ל וק"ל עכ"ל. אלא דבאמת גם דברי המג"א גם דברי הגאונים הללו צע"ג מסוגי' ערוכה דסוכה דף כ"ז ע"ב דקאמר הגמ' בהדיא מכלל דבחודש ושבת מיחייב' אינש לאקבולי אפי רבי' ומבואר מזה דגם בחודש ושבת חיובא איכא ולא רק מצוה, ועיין בפי' הרד"ק מלכים ד' בפסוק לא חודש ולא שבת שכתב ז"ל, למדו רז"ל מזה כי חייב אדם להקביל פני רבו בשבת וברגל שנא' לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת הי' לה ללכת אליו, והוא כגמ' סוכה הנ"ל, שו"ר שכבר הרגיש בזה הפמ"ג ז"ל וצע"ג. שוב שמעתי שבס' סדר משנת על הרמב"ם כתב פלפול עצום בזה ואינו נמצא אתי לעיין בו:

(ב) בטו"ז סק"ג קשה למה לא חשיבי' עולא בהדי ג' דברי' שהתירו סופן משום תחילתן וכו', עיין בס' תוס' שבת שתי' קושייתו וכתב דהטו"ז שכח דברי עצמו ביו"ד סי' רס"ו סק"א ע"ש:

(ג) במג"א ס"ק כ"ז במקל שנושאים אנשים חשובים לכבוד אסורי' לצאת בהם בשבת דבידו אסור לישא אפי' תכשיט ע"ש שמביא ראיות לדבר ובא"ר ס"ק ל"ו וכן בתו"ש ס"ק ל"ח פקפקו על ראיותיו דמה שהוא תכשיט ועיקר התכשיט הוא לישא אותו בידו שפיר מקרי תכשיט אף לישא בידו וכן מסיק התפארת ישראל למשניות פ"ו דשבת משנה ד' ע"ש, אמנם בשו"ע התניא סובר כמג"א וכן בתשו' מהרי"א הלוי ז"ל ח"ב סי' פ"ג החליט כמג"א וכתב מה"ט דאסורה אשה לצאת בפעכער שבידי' בשבת רק אם חוגרת אותו כעין חגורה והפעכער הוא תלוי מן הצד דרך מלבוש מותר אבל לישא את הפעכער בידי' בלא עירוב פשיטא דאסור וכמ"ש המג"א דגם תכשיט אסור לישא ביד וגם בלא"ה יש לאסור כיון דיש בו תשמיש ג"כ כמו לצל או להניף הרוח א"כ הוי עשוי לתכשיט וגם לתשמיש ואסור לדעה הראשונה בסי' ש"א סעי' י"א ע"ש:

(ד) אודות נשיאת בתי עינים (ברילען) בשבת כבר כתבתי בתל תלפיות מחברת ט' דף ר"ט בשם תשו' בנין ציון החדשות סי' ל"ז דאין לתפוס למי שסומך לישא ברילל קשורה מאתן לאוזן, ועיי' גם בתשו' שו"מ מהדורא תליתאי ח"ר סי' ק"ט וכן בתשו' אבני צדק או"ח סי' כ"ט:

(ה) במג"א ס"ק ל"ד וצ"ע מ"ש מעגולים ירוקים דשרי כשמחובר קצת וכו' וכ' בהגהות זכרון אברהם ול"נ טעם אחר דהתם לא שייך שמא יקח העיגול הירוק ממנו וא"כ אם מחובר קצת שרי משא"כ בפצול"ט (טאשענטוך) ששייך ורגילות תמיד לקנה בו ע"כ צ"ל מחובר לכסות – וכבר קדמו בזה האלי' רבה ס"ק מ"ב ע"ש:

(וי"ו) במחבר סעי' מ"ב מכניסן זוג זוג וכו'. בס' פתחי תשובה מביא בשם תשו' באר יצחק סי' ט"ז אם מצא תפילין דר"ת אין להקל להכניסן זוג זוג כיון דהעיקר כרש"י דאינן כשרין לא הוי תכשיט אף למי שרגיל להניחן ע"ש – וחידוש שלא ציין הפמ"ג באשל ס"ק נ"ג דמשמע מדבריו דלמאי דקיי"ל דאין לנו האידנא רה"ר פשיטא דגם תפילין דר"ת מותר להכניס זוג זוג ע"ש:

(ז) כתב בס' שמן המאור וז"ל, במג"א ס"ק כ"ו ואפילו בחדרי חדרים כו' ומ"מ קשה הו"ל לשנויי הכי בשבת דף ס"ה –ר"ל דשם פריך מהך ברייתא דמטיילת בזוג בחצר על רב ומשני תנאי היא ואמאי לא משני דרב אמר כן דוקא במקום שיחשדוהו שעושה איסור דאוריי' אבל הך דמטיילת בזוג דליכא אלא חשש מכירה דהוי דרבנן מודה רב, ובס' צל"ח על ביצה בסוגי' דאין מוליכי' הסולם כו' כתב לתרץ קו' המג"א דאף שכ' התוס' כן להלכה היינו לדידן אבל רב ודאי בכל גונא אסור שהרי כללא כייל כל מקום שאסרו וכו' ושם במס' שבת על רב הקשה כן עכ"ל, ובאמת ד' התוס' בכתובות דף ס' נוכל לפרש כמ"ש הצל"ח אבל אני מצאתי בתוס' חולין דף מ"א ד"ה ובשוק כו' שכ' בהדיא והא דאמר בפ' אע"פ צינור שעלו בו קשקשים בשבת כו' בההיא נמי מודה רב דלא שייך שם חשד דהא מדאוריי' שרי עכ"ל, מזה נראה דלא כצל"ח דהא התוס' כ"כ לרב, ול"נ ליישב קו' המ"א לפמ"ש בקיצור כללי הגמרא וז"ל לפעמים יכול לתרץ תירוץ אחר יותר מרווח אלא שמה שתי' עתה צריך לו לתרץ במקום אחר לכך משני לי' הכא תוס' ר"פ הזורק עכ"ל, וא"כ י"ל דבאמת בשבת דף ס"ה יכול לשנויי כן דבחצר מודה רב משום דל"ה אלא דרבנן אלא דאכתי קשה על רב מסתם מתני' דפ' חבית דקתני שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם כדפריך באמת הגמ' לקמן דף קמ"ו ע"ב ושם הוא דאוריי' והוצרך לתרץ תנאי היא לכן משני גבי זוג בחצר ג"כ תנאי היא ודו"ק עכ"ל [ועי' בקרבן נתנאל פ' במה בהמה אות ט' שכ' ג"כ כתירוץ הצל"ח הנ"ל וע"ע בס' שדה חמד חלק הכללים מערכת כף כלל כ"ה מ"ש בזה]:

סימן שב

(א) במג"א סק"ו אין מציעין המטות משבת למ"ש ונ"ל דמטה העומדת בחדר שדר שם ואיכא בזיון ודבר מגונה שיעמוד כך מותר להציעו דלצורך שבת הוא. וכתב בס' שבילי דוד מה שהנשים נזהרים שלא לנענע הקש היינו משום תיקון דרק לסדר המטה מותר כמ"ש מג"א משום כבוד שבת משא"כ בזה ליכא בזיון ע"ש:

(ב) בס' תפארת ישראל למשניות ריש סדר מועד בקונטרס כלכלת שבת במלאכת המלבן כתב בגד שנתלכלך בטיט וכו' אבל אם הטיט יבש אסור לשפשפו כלל מדהוי כטוחן (עיין במחבר ס"ז) רק ע"י עכו"ם מותר מדא"צ לדבר הנטחן הו"ל מלאכה שאצל"ג (כמג"א ס"ג י"ו) ובמקום כבוד הבריות לילך בבגדים מלוכלכים מותר שבות דשבות עכ"ל. עוד כ' שם במלאכת הטוחן, אסור להסיר וכו' טיט יבש שעל בגדו, ולכן יש לזהר מלהפריך רגבי (שנופף טאבאק) דדמי לטוחן ע"ש:

סימן שג

(א) ראיתי בס' קיצור שו"ע כלל פ"ד שהאריך לאסור לישא גאלדענע אוהר עם גאלדענע קעטטע בשבת במקום שאין עיכוב, וטעמו משום דהאוהר ל"ה תכשיט כיון שנושא אותו בתוך הטאשע והוא מכוסה והשלשלת זהב ג"כ בטל לגבי האוהר שהוא העיקר ע"ש, וכ' שכ"כ גם בתשו' דברי חיים להגאון מסאנז זצ"ל, אמנם בס' ל"ש מביא דבתשו' שואל ומשיב מהד"ק ח"ג סי' ל"א מתיר. והנה אף שדברי קיצור שו"ע נראים ברורים לדינא מ"מ נ"ל ללמד זכות על המקילי' וסומכים אהיתירא דשואל ומשיב הנ"ל, כי עיקר הסברא הנ"ל דאוהר שהוא מכוסה בתוך הטאשע לא מיקרי תכשיט אינו מוסכם לדעתי, דודאי אין להכחיש דאוהר של זהב הוי תכשיט ומה שנושאין אותו מכוסה בתוך הטאשע משו"ה עדיין לא אבד מיני' שם תכשיט דכיון דעיקרו עשוי לכך לשאת אותו בתוך הטאשע שפיר מיקרי תכשיט אף שהיא מכוסה, וה"ז דומה למ"ש התוס' שבת לעיל סי' ש"א ס"ק ל"ח וז"ל, מ"ש המג"א כאן דמה שנוהגין החשובים לשאת מקל בידם לכבוד אסור לצאת בו בשבת דגם תכשיט אסור לישא בידו ממש כו' מיהו אין מוכרע דשאני הכא דעיקר עשוי לכך לישא אותו בידו ושפיר מקרי תכשיט אף לישא בידו עכ"ל וה"נ דכוותי' כנלע"ד לימוד זכות קצת על רוב העולם שנהגו היתר בזה:

(ב) במחבר סעי' כ"ז אסור לסרוק במסרק בשבת וכו' ובמג"א בשם הריב"ש דאפי' א"צ לשער הנתלש איסורא וחיובא דאורייתא איכא אמנם לקמן סי' ש"מ הסכים להתוס' והרא"ש דהיכא דא"צ לשער הוי מלאכה שאצל"ג ואינו אסור לדידן אלא מדרבנן ומה"ט

כתב בהגהות חת"ס ז"ל כאן דעתה בעו"ה שנתקלקלו בנות ישראל ונושאי' מסרק על ראשם בשבת ואינם שומעים וכיון דליכא אלא איסור דרבנן מוטב שיהיו שוגגים וכו' ע"ש ועיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קכ"ח שכ' דאף דדינם כעבריינים אבל חלילה לנו לומר דהם כגוים גמורים לעשות יי"נ במגעם ודלא כדעת החכם השואל שרצה לומר דבנות הסורקות שערותיהם בשבת הוי דינם כמחלל שבת בפרהסי' דעושה יי"נ במגעו ע"ש, ובתפא"י ריש מועד במלאכת הגוזז כתב אסור לסרוק במסרק כו' אבל (בבירסטע) רכה מיוחדת לשבת, מותר:

סימן דש

(א) בב"י כאן הביא שיטת רש"י דגר תושב מוזהר על השבת משום דמחלל שבת כעובד ע"ז ע"ש, וארשום קושי' שהקשיתי בזה (וכבר מובא בשמי בת"ת מחברת ה' צד כ') כעין קושי' הצ"ק דנימא גבי ועצם לא תשברו בו דא"צ לשבור כמו גבי ולא יבדיל דאיתא בזבחים ס"ה דא"צ להבדיל, ה"נ קשה בסנהדרין נ"ח ע"ב עכו"ם ששבת חייב מיתה מנ"ל דילמא האי לא ישבותו ר"ל דא"צ לשבות דהא לדעת רש"י (יבמות מ"ח ע"ב) גר תושב מוזהר על השבת משום דמחלל שבת כעובד ע"ז אלא שהתוס' חולקים ע"ש אך מסברא ודאי סלקא דעתין כרש"י לכך אשמעינן קרא דא"צ לשבות וצע"ק, ועיין מ"ש שם חכמי הזמן בזה:

(ב) במגא"א ס"ק י"ב כ' ומשמע ברמב"ם דאין מקבלין עבד בזמן הזה ע"ש ס"פ כ' עכ"ל וכ' בחידושי רז"ה ברמב"ם ספ"ק מה' שבת מבואר שאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג אבל עבד לא נזכר שם ובהדיא מבואר ביבמות וש"ע יו"ד סי' רס"ז שעבד כנעני נוהג בזה"ז רק עבד עברי אינו נוהג בזה"ז אלא בזמן שהיובל נוהג כמבואר שם בי"ד סי"ד ע"ש וצע"ג עכ"ל, ולפי מ"ש מחצית השקל לק"מ:

סימן שה

(א) בפמ"ג במשבצות סק"א פשיטא לי' דגם אשה מצווה על שביתת בהמה ובתוס' רעק"א למשניות ר"פ במה בהמה נסתפק בו ועיי"ש בתפארת ישראל בחידושים שבסוף הפרק כ' דאשתמיטתי' המשנה דפרת שכנתו של ראב"ע הי' יוצאה ברצועה וכו' עיי"ש, ועיי' במהר"ם שיק סי' קכ"ט שכ' ליישב דברי רעק"א ז"ל, ועיי' עוד במהר"ם שיק לתרי"ג מצות סוף מצוה ל"ב מ"ש בזה:

(ב) במג"א סק"ו ונ"ל דאפילו בכרמלית שרי כדאמרי' ר"פ מי שהחשיך כל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמתו מותר לכתחלה עכ"ל, כתב בתוס' רעק"א למשניות פ"א דשבת אות כ"ג מדברי התוס' בשבת דף ח"י ע"א ד"ה ולימא מר, דלרבה דטעמא דב"ש לאו משום שביתת כלים אלא דטעמי' דגזרינן דלמא אתי למיעבד בשבת הטעם דטוענים קורה כיון דאי עביד בשבת א"ת חטאת ל"ג ולר' יוסף דס"ל דטעמא דב"ש משום שביתת כלים לא תקשה אמאי טוענים קורה היינו דאזיל ממילא טפי מכל הנך דמתני', מזה נסתר לפע"ד דברי המג"א סי' ש"ה דס"ל בפשיטות דבכרמלית ליכא משום שביתת בהמה דא"כ הא בפשוטו לר' יוסף ניחא די"ל דכמו לדידן במילי דרבנן ליכא משום שביתת בהמתו ה"נ לב"ש לענין שביתת כלים משה"ה בטעינת קורה דהוי רק דרבנן אין משום שביתת כלים עיי' בס' תוס' שבת שם, אך לדברי הר"ן דנקט באמת הכי כיון דהוי דרבנן אין בו משום שביתת כלים י"ל דה"נ לדידן לענין שביתת בהמתו עכ"ל. ועיי' במג"א לעיל סי' ד"ש סק"ג מ"ש בשם רדב"ז וכ' שם בס' תוס' שבת דהוא סותר למ"ש הוא עצמו דבשבות דרבנן ליכא משום שביתת בהמה א"כ ה"ה דליכא משום שביתת עבד וצ"ע (וז"ל הרב לקוטי שלמה כאן. מג"א סק"ו כל שבגופו שבות אין משום שביתת בהמה וכן בר"ן ספ"ק ע"ז דבחצר ל"ש שביתת בהמה ובשואל ומשיב מהד"ק ח"ב סי' ס"ז תמה התורה אמרה למען ינוח מה נ"מ לר"ה לכרמלית סוף סוף לא נחה עכ"ל):

(ג) במג"א ס"ק י"ב וה"ה דמותר לומר לעכו"ם להמרוח האווזות פ"א ביום משום צער ב"ח וכו'. בתשו' מהר"י אסאד או"ח סי' ס' מתיר ליטול בשבת הגרעין חטה (שקורין קערינדעל) מתוך גרון האווזא המסוכנת עי"ז בהלעטה, ועיין בזה תשובה גדולה במהר"ם שיק או"ח סי' קנ"ה בבקיאות נפלא ומסיים בהא סליקנא היכא דאינו תחוב בעומק ואין פ"ר בתלישת נוצות ולא פ"ר בעשיית חבלה נלפע"ד דנהי דלכתחלה יש לעשות ע"י גוי אבל אם אין גוי אומן לזה מותר לישראל להוציא, אם אין הישראל מטלטל האווזא, אבל אם הוא תחוב בעומק ואיכא פ"ר או קרוב לפ"ר שיעשה חבלה לפענ"ד אין להוציאה ע"י ישראל מטעמים המבוארים לעיל עכ"ל [ואם מותר לחלוב פרה שיש לה עגל דליכא צער בע"ח עיין בס' שבילי דוד כאן דמצדד דג"ז מותר ע"י גוי ע"ש]:

(ד) בפתחי תשובה מביא דבתשו' זרע אמת סי' מ"ה מתיר לחלוב ע"י גוי עז בשבת לחולה שצוו הרופאים לשתות החלב תיכף וסמוך לחליבתו מהעז ע"ש ובמ"ש המג"א ס"ק י"ב בענין המרת אווזות ע"י שראל עמ"ש לקמן סי' שכ"ד]:

סימן שו

(א) במחבר ס"ו חפצי שמים מותר לדבר בהם וכו', כתב ידידי הרה"ג מקריפטש שליט"א וה"ה עם סופר או שו"ב שרי עי' רדב"ז ח"א סוסי' רי"ג ועי' מהר"י מברונא סי' קי"ד לענין שכר המילדת בשבת ועי' נוב"י תנינא לענין שכר טבילת נשים ע"ש, ועתשו' הרי בשמים מהד"ק בהלך בשבת לצורך חשיב"ס אי שרי לקבל שכר ואי זה חייב ליתן לו וכ' להקל ע"ש, ועמג"א סי' של"ד ועתשו' משיב דבר חיו"ד בסי' נ"א שכ' וכי מי שעושה מלאכה לחבירו בשבת א"צ לשלם לו ע"ש, ועמ"ש בהגהות ח"ש להג' מהרש"ק לחו"מ סי' קפ"ב מענין זה עכ"ל:

(ב) במג"א ס"ק י"א אבל בכלבו כ' דוקא הקדש מזבח כו' נ"ל כוונתו דהקדישות דידן חולין נינהו ויש לכל ישראל חלק בהן א"כ לא יצא מרשותו דיש להמקדיש ג"כ חלק בו כנ"ל דלא כהרב"י, וכ' בס' בית מאיר תימה א"כ יהא מותר למכור חפץ וחציו שישאר שותף בגווי' ובלי ספק שזה נמי הוצאה מרשות מקרי לאותו החצי שמוכר לכן העיקר כפי' הב"י עכ"ל:

(ג) במג"א ס"ק ט"ו מקח וממכר אסור גזירה שמא יכתוב. במנחת חינוך מצוה ס"ה כתב ליישב בזה קושי' הר"ן ז"ל (שהובא במג"א ס"ק זה בשם הריטב"א) כתובות דף ז' ע"א בהא דאמר רב אמי אתפסוה מטלטלין לכתובתה הא הוי קנין וקי"ל דאסור לכנוס אלמנה בשבת משום דהוי כקונה קנין ותי' דהא כיון דאיסור קנין בשבת הוא משום שמא יכתוב ומצינו גבי מוצא חמץ בפסח דשורפו ול"ח דלמא אתי למיכל משום דהוא עצמו מחזיר עליו לשורפו וא"כ ה"נ כיון דצוה להתפיס מטלטלין משום דא"א לכתוב בשבה כתובה א"כ ל"ש בי' חשש קנין שמא יכתוב דהוא עצמו מחזיר עליו שלא יכתוב וע"כ מתפיס מטלטלין ודו"ק ע"ש ודפח"ח:

(ד) עוד בס"ק הנ"ל מסכים להמרדכי דסובר דאסור ליתן דבר במתנה לחבירו ביו"ט ושבת וכו', עיין בפתחי תשובה לאהע"ז סי' מ"ה סק"א דהביא בשם הבית מאיר שהאריך לדחות דברי המג"א הנ"ל, ועיין בתשו' מהר"י אסאד או"ח סוס"י פ"ג שכ' וז"ל, ועיין לשון רש"י ותוס' ביצה ל"ח ע"ב ד"ה וחדי וכו' או שנן במתנה וכו' ופירוש המשניות לרמב"ם סוכה דף מ"א ע"ב דלא כמג"א עכ"ל וכבר העירותי בזה בילקוט הגרשוני ח"ב אות יו"ט וכתב לי הרב החריף מו"ה חיים דוב גראס נ"י מק' ברוסטיר שכבר העיר בזה בהגהות הג' רב"פ ז"ל לכאן ובהגה יד שאול לא"ח סי' י"ג ע"ש ועיין בתשו' מהר"י אסאד הנ"ל שחקר אודות דורנות ומתנות שנוהגי' בק"ק ליתן להרב בשבת כלי כסף וזהב לכבוד

הדרשה, ובימיו עדיין לא נדפס הגהות חת"ס ז"ל לשו"ע או"ח כאן, עיין בליקוטי חבר בן חבר ריש חלק ח' דף י"א ע"א דאין שום חשש בזה:

(ה) במחבר ס"ט חולה דתקיף לי עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו ודאי שרי, כ' ידידי הרה"ג הנ"ל היינו רק שיבואו קרוביו במש"ק ולא בשבת וכ"כ ממקור הדין וכ"כ בשו"ע התניא סעי' כ"ב ע"ש ועמ"ש שואל ומשיב תליתאי ח"ב סי' ק"פ ובתשו' הרי בשמים מהד"ת סי' קפ"ט ודו"ק (עיינתי בתשו' הרי בשמים הנ"ל וראיתי שכ' בסוף התשובה דליסע על הבאהן אינו רק דרבנן ולפי"ז אפשר להתיר לאוהבו של החולה שיב"ס שיסע עם הבאהן כשהחולה מבקש וכן ראיתי בס' מנורה הטהורה בסי' ש"ו שם שפוסק כן למעשה דאם ליכא עכו"ם שרי לישראל לילך בשבת אחר הקרוב שיבא להחולה אולם ענין זה מסור להמורה להורות כפי צורך השעה שלא להקל בדבר למען לא יקלקלו ההמון בקדושת שבת ח"ו עכ"ל) ומה דפשיטא לי' למר דליסע על הבאהן אינו רק איסור דרבנן כמדומה שלא ראה תשו' חת"ס חלק ששי סוס"י צ"ז ע"ש:

(ו) בתל תלפיות מחברת ג' דף מ"א הקשה הגאון אבדק"ק וואיניצען שליט"א בע"ז דף ד' דאמר ר"י משום רשב"י לא עשו ישראל את העגל ולא חטא דוד אלא כדי ליתן פ"פ לעשות תשובה ויפלא וכי אמרינן חטא בשביל שיזכה חבירך ע"ש והשבתי לו בדף מ"ז דמכאן ראי' למ"ש בהגהות הרי"ף מובא במג"א ס"ס ש"ו ובמחצה"ש דלהציל הצבור אמרינן חטא בשביל שיזכה וכו' וה"נ זכי' לדורות לכל יחיד ורבים שיכולים לעשות תשובה ומצוה דרבים שאני עכ"ל:

(ז) בפתחי תשובה סי' זה הביא אסתפקתא שכ' בתשו' רעק"א סי' קנ"ט בעושה קנין בע"ש על תנאי אי מותר לקיים התנאי בשבת דהוי כעושה מעשה הקנין בשבת גם הביא מ"ש בזה בתשו' נכדו הגאון כתב סופר סי' מ"ו ובתשו' שאילת שמואל סי' כ"ו, ובתל תלפיות מחברת ב' סי' פ"ב כתב הרה"ג החו"ב וכו' מו"ה אברהם ליב טרוטצטר נ"י הרב דשאאק סעליצע יע"א נשאלתי אם מותר לתת אפפערט על דבר שזמנו קבוע על יום השבת אפמערטען הבאים ואפשר שיעלה עליו ההסכמה ונמצא קונה קנין בשבת ואמרתי לאסור עפ"י הוראת כ"ס או"ח מ"ו שהאריך בראיות ברורות לאסור לעשות קנין בחול ע"ת שיגמור בשבת ועתה נודע לי שבס' שו"ת מהרא"פ או"ח סי' ד' כתב להתיר וכו' וכו' לכן כ' לענ"ד להחמיר עכ"ל, והרה"ג העורך נר"ו כתב פגם בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קל"א התיר וגם באבני צדק סי' ל"ד א"כ עפ"י עדים גדולים כאלה יקום דבר וכו' ע"ש. ושם בצד קכ"ז חזר הרה"ג מהרא"ל טרוטצער נר"ו והשיב שגם הרב הגאון מו"ה גאטליב פישער זצ"ל (בעהמח"ס דלתים ובריח למי השילוח) השיב ע"ד מהרא"פ כי לפי

דעתו הוא איסור גמור ולא דמי להא דמותר להתחיל מלאכה בע"ש והמלאכה נגמרת בשבת מאילי', שם הוא כך בדרך הטבע, שהטבע גומרת הדבר, ומצידו נגמר מלאכתו מע"ש, משא"כ בנ"ד דהדבר תלוי' בדעת אחרים, ועוד גם מצד העיקר אין הדבר נגמר לגמרי עד שבת אף שנתן מעות וואדיאום מ"מ הא יכול לחזור, אף שקבלו אפפערט שלו, רק שמאבד המעות, ואם אינו חוזר א"כ גם מצידו נגמר המקח בשבת, והנה גם הגאון מהר"ם שיק התיר מטעם דמותר להתחיל מלאכה וכו' ולפי חילוק הנ"ל זה ליתא וכו' והנה בעל המעריך כ' עפ"י עדים גדולים יקום דבר ולפע"ד הדבר עדיין צריך תלמוד וכו' ע"ש, [בהדי עיוני בת"ת מחברת הלז נזדקר לפני מ"ש שם בצד קכ"ב מדרש פליאה מובא ביבין שמועה ובחוט המשולש הרוצה לידע תחי"ת המתים מה"ת יראה והנה מרים מצורעת כשלג ותמוה ולענ"ד נראה לפרש בדרך דרוש דהנה תחיית המתים אמרי' בגמ' דהוא מכח קו"ח מה דלא הוי הוי מה דהוי לא כל שכן, וזה אי דרשינן קו"ח והנה מרע"ה שפירש מן האשה הוא משום שדרש קו"ח ומה ישראל שלא דברה עמהם שכינה אלא פ"א וקבע להם זמן אמרה תורה ג' ימים אל תגשו אל אשה אני וכו' כדאיתא בפ' רע"ק אך אהרן ומרים סברו אין לסמוך על קו"ח דילמא אית לי' פירכא ולהראות שסברת מרע"ה אמת נענשה מרים בצרעת, וז"ש הרוצה לידע תחה"מ מה"ת מכח קו"ח הנ"ל יראה והנה מרים מצורעת כשלג ומוכח כמרע"ה דדרשינן קו"ח א"כ שפיר מוכח תחה"מ וא"ש]:

סימן שז

(א) במחבר סיב אבל מותר לומר לו אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה, היינו דבר שאין רצונו להנות ממנו בשבת וכגון לשכור פועלי' אלאחר שבת ונסתלקה תמיהת לח"מ פ"ו ע"ש (הגהות זכרון אברהם) ועיין בתוס' שבת סי' רע"ו ס"ק ח"י שמיישב תמיהת הלח"מ על דרך אחר:
(ב) במחבר ס"ג אסור ליתן לעכו"ם מעות מע"ש לקנות לו בשבת עיין בתשו' הרי בשמים מהד"ת סי' קפ"ח שאוסר לסוחרי ביצים ליתן מעות לעכו"ם שיקנו להם ביצים ביום השוק שחל ביום א' דר"ה ע"ש והוא פשוט:
(ג) במחבר ס"ה דבר שאינו אסור אלא משום שבות מותר לישראל לומר לעכו"ם וכו' מפני מצוה וכו', אם מותר לומר לגוי מע"ש להדליק בשבת נר יאהרצייט אם יכבה בשבת עיין בתשו' שואל ומשיב שתיתאה סי' ל"ג חקר בזה ורוצה לחדש דנר יא"צ חשוב שבות דשבות ע"ש:

(ד) במג"א סס"ק י"ד וכ"מ בר"ן פ"ק דשבת שהקשה האיך מותר להתפיס מטלטלין לכתובתה הא הוי קונה קנין בשבת וכו' – מ"ש פ"ק דשבת הוא טעות הדפוס וצ"ל פ"ק דכתובות, ועיין מ"ש בסי' הקודם ענף ג' בשם המנ"ח:

(ה) במחבר סי"ד לקרות באגרת השלוח לו וכו' ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום טוב ליזהר שלא יגע בה. עיין מ"ש בזה העטרת זקנים לעיל סי' רמ"ז. ועיין כאן בהגהות מהרל"ח אות ג' וא"י מה חידש הלא מפורש כן בב"י:

(ו) במחבר סעי' י"ו ספרי מלחמות אסור לקרות בהם בשבת, כתב בס' שבילי דוד דזה דוקא במלחמות שעברו משא"כ במלחמה העומד לעתים יש בה תועלת לדעת בשביל כמה ענינים דנוגע בעניני בני אדם בכ"מ שהם סדנא דארעא חד הוא עכ"ל:

(ז) במג"א סס"ק כ"ט אבל מותר לומר לו בשל בשר שלך והקשה פמ"ג הא עובר על ודבר דבר ותי' בתשובות הריטב"א סי' ד' דכמו דממעטינן מחפציך חפצי שמים כמו כן ממועט חפצי נכרי כמו גבי חמץ דממעטינן מלך של גבוה ונכרי ע"ש:

(ח) במג"א סס"ק ל"א "דהתם אין אומר שום ציווי לעכו"ם רק שא"ל שאינו יכול לקרותו" והקשה התו"ש והפמ"ג דאכתי קשה דהא קיי"ל דאפי' עושה העכו"ם מעצמו אסור ליהנות ממנו ועיי' במחצה"ש שנדחק בזה, אמנם בס' תפא"י למשניות ריש מועד כ' בכללי אמירה לעכו"ם דף ל' וז"ל, אבל מותר לומר לעכו"ם שלא בדרך צווי מה שחסר לו כגון שיאמר הנר דולק עמום אף שיבין למחוט הנר בכלי או אינו יכול לקרות האגרת החתום אף שיבין מתוך דבריו לשבור החותם ולפתחו (מג"א סק"כ וסקל"א) ואין להקשות הרי אפי' עשה כן עובד כוכבים בעצמו לצורך ישראל אסור להנות ממנו וכעכו"ם שהדליק נר לצורך ישראל דאסור לכל להנות ממנו (כסי' רע"ו א' ושכ"ה) נ"ל דהתם נהנה מגוף ההדלקה האסורה משא"כ הכא אינו נהנה מקריעת הנייר עצמו רק מדבר המסובב ממנו דהיינו קריאת הכתב, וכמו כן במחיטת הנר אינו רק מסיר מה שמעכב סיבת ההבהקה ואין הישראל נהנה מגוף המחיטה ודו"ק עכ"ל, ועיין בס' שבילי דוד כאן ואולי גם הוא כיוון לזה ע"ש:

(ט) ואגב אעורר במ"ש התפא"י שם דבשו"ת חו"י (מ"ט ונ"ג) מסתפק אם אומר לעכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר לעשות מלאכה אם אסור או מותר, ודעת התפא"י נוטה להיתר ע"ש. ולענ"ד מתוס' דראש השנה דף כ"ד ע"ב דיה שאני ר"ג כו' משמע דאסור ע"ש ודו"ק:

(י) ויען דסימן זה כולל דיני שבת התלויים בדבור ראוי להזכיר מ"ש בתל תלפיות מחברת א' צד ל' בשם הגאון מו"ה שמחה באמבערגער זצ"ל אבדק"ק אשאפפענבורג יע"א דאיסור גמור לדבר בשבת על הטעלעפאן משום מבעיר אש שמוליד נצוצי

העלעקטוריציטאט כנודע (וכן העלמקטורישע שעללען אסורים מלהשתמש בהם בש"ק מפאת זה) ע"ש, ועיין בתשו' בית יצחק ליו"ד ח"ב דף קנ"ח (במפתחות והגהות לסי' ל"א) מ"ש בזה ושם נאמר גם דאסור לדבר במכונה הנקרא פאנאגראף והוא כלי המחזקת הדיבור ימים רבים מפני שנתהוה רושם בהשעוה הנמצאת במכונה הזאת והוי ככותב כמבואר בסי' ש"מ דמוחק שעוה שעל פוקס חייב וה"ה בכותב על שעוה וכן אסור להשמיע הקול מהפאנאגראף משום משמיע קול, ועיי"ש עוד חידושי דינים בשאר ענינים חדשים שנתחדשו בכח העלעקטרי בימים האלו לענין שבת ואכ"מ להאריך:

סימן שח

(א) במג"א סק"ז איתא בשבת דף קכ"ז מותר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו וכ"מ במלחמות שם עכ"ל. וכ' חידושי רז"ה קשה הא מבואר לקמן סי' שי"א ס"א דטילטול מן הצד שמי' טילטול וכ"מ לקמן סי' תמ"ו ס"ג שאסור לדחוק מוקצה בקנה ומשמע שם דאף ברגליו אסור כיון שאין לו תקנה אלא בכפיית כלי ע"ש וצע"ג, ואפשר לומר דדוקא דרך הילוכו מותר שאינו נראה שמתכוין לטלטל אבל אם נראה כמתכוין לטלטל אסור עכ"ל:

(ב) יען שרוב העולם אינו נזהרים בזה מחסרון ידיעה נכון לפרסם שאסור לטלטל כל מיני פאפיער, שרייבפאפיר בריעפפאפיר פאסטקארטליך קאווערטען משום מוקצה מחמת חסרון כיס דכיון דעומד לכתיבה קפיד עלייהו, עיין מג"א כאן ס"ק יו"ד:

(ג) במג"א סק"א תמה על הב"י דבסי' ל"א פסק כהזוהר דהמניח תפילין בח"ה חייב מיתה וכ"ש בשבת, ועיין בהגהות דגול מרבבה שכ' שדברי מג"א תמוהים ונהפוך הוא שדברי [דג"מ תמוהים דהמג"א נקיט לשון הזוהר (הובא ביתה יוסף סס"י ל"א) האי במועד ובחולו של מועד "וכ"ש בשבת" דכלא שרא עלן ע"ש ולק"מ, וכ"כ בס' כרם שלמה (ובס' לקוטי שלמה כ' זאת בשם ס' תשובה מאהבה ח"א תשובה ר"ו ע"ש) ומ"ש המג"א אח"כ דאל"כ לדידי' למה אין מניחין תפילין בשבת כתב ג"כ בדג"מ שהוא מחוסר הבנה ועיין ביד אפרים שהגיה בדברי מג"א ועיין גם בכרם שלמה בשם אוהל דוד שבועות דף כ"ה שהגיה דצ"ל דאל"כ לדידי' למה משלחין תפילין בי"ט ודו"ק. ובגוף קושי' המג"א על המחבר עיין מ"ש בס' שבילי דוד אות א' ובאמת כבר קדמו הפמ"ג כאן במשבצות סק"ג ע"ש:

(ד) במג"א ס"ק ט"ו וה"ה אם עכו"ם עושה כלי בשבת אסור לטלטלו לדעת זה עכ"ל, עיין בס' חידושי רז"ה ובס' תוס' שבת ודו"ק:

(ה) במחבר סעי' ל"ו אין עושין גרף של רעי לכתחלה וכו' ואם עבר ועשאו מותר להוציאו עכ"ל. וכ' בס' שבילי דוד עיין ב"י הוכיח כן מדאמר אין עושין לכתחלה צ"ע באין מבטלין איסור לכתחלה אסור דיעבד עכ"ל. והמעיין בב"י יראה דאין הוכחתו מתיבת "לכתחלה" רק דאם נימא דאסור להוציאו מה הפסד בעשייתו, וכוונתו דהא עיקר האיסור דאין עושין גרף של רעי לכתחלה הוא משום דאסור לגרום לכתחלה שיטלטל ויוציא דבר המאוס אבל אם נימא דאסור להוציא א"כ לא עביד שום איסור ומה הפסד אם יעשה גרף של רעי ודו"ק:

(ו) במחבר סמ"א האשה מדדה את בנה וכו' בנידון אם מותר לישא קטן שיכול לילך על רגליו בשבת בזה"ז שאין לנו רה"ר רק כרמלית עיין באריכות בשו"ת בנין ציון סי' כ' וסיים ח"ל. לכן להלכה נלע"ד אחר שכבר הורגל בפי העולם שתינוק שיכול לילך מותר לנשאו והדבר מסור לנשים שדעתן קלות ובדבר דרבנן אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו' לכן אין למחות ביד הנושאות תינוק בכרמלית בשבת אבל לכתחלה אין להורות היתר בדבר וכ"ש שאין להקל לעצמו ע"ש ועיין בס' בית מאיר כאן במה שהשיג על תשו' פרי תבואה סי' ז' בזה]:

(ז) במחבר סמ"ז יש אוסרים לטלטול בגד שעטנז, הקשה בתפארת ישראל למשניות ריש מועד בכללי מוקצה הרי חזי לכסות לבהמה ולעובד כוכבים ומ"ש מבשר טריפה (במג"א ס"ק נ"ו) ותי' דהתם מדלא חזי לתקנו לישראל עומד לבהמה או לעו"כ משא"כ הכא מדחזי לישראל כשיוציא ממנו האיסור דמי לבשר כשר חי דאסור לטלטלו מדאינו נותנו לכלב וגם כמות שהוא לא חזי לישראל. ולפי"ז בכולו ארוג ומעורב בשעטנז שא"א להוציא החוט האסור מותר לטלטלו מדמוכן לבהמה ע"ש:

(ח) במחבר סנ"א מה שמורה על השעות וכו'. כלי מורה שעות שקורין אוהר נהגו העולם לטלטל (עיין מחצה"ש) מיהו אסור למותחו (אויפציעהען) אך כל זמן שעודה הולכת רשאי למותחו כדי שלא יפסוק מלילך אח"כ, כ"כ בתשו' הר הכרמל סי' א' (ונהגו להחמיר גם בזה) אך להעמיד הצייגער ולהעבירו ממקום למקום (כגון שהולך מהר או לאט) מותר באינו משמיע קול נעים על ידי זה, עיין תפא"י למשניות ריש מועד כלכלת שבת דף כ"א ע"ב ותשו' שואל ומשיב שתיתאה סי' נ"ג ע"ש:

(ט) אעתיק בכאן מ"ש בחידושי לרמב"ם פ"ז מה' לולב הל' כ"ה וז"ל, מקבלת אשה הלולב מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת, כן אי' במשנה סוכה מ"ב ע"א ובגמרא פריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קמ"ל ופרש"י אימא לא, דלגבה איכא איסור טלטול, קמ"ל כיון דראוי לנטילת אנשים תורת

כלי עליו ומותר בטלטול לכל עכ"ל. וכתב בהגהות אשר"י מכאן יש ללמוד דאסור לנשים לברך על כל מ"ע שהזז"ג דאי יכולים לברך מאי אירי' דראוי לאנשים תיפוק לי' דראוי לה לעצמה ליטול ולברך, אבל ר"ת מתיר להם לברך ומפרש כאן בע"א עכ"ל, וצ"ע ליישב דעת ר"ת, ונלענ"ד לתרץ, ויתורץ ג"כ מה שהקשה השעה"מ כאן בשם שארית יעקב על הר"ן שפי' כאן בסוכה כפרש"י קמ"ל כיון דראוי לנטילת אנשים ואלו בפ"ג דר"ה עלתה הסכמתו כפי' ר"ת דיכולות לברך על מ"ע שהזז"ג וכיון שכן קשה טובא אמאי הוצרך לטעמא דראוי לנטילת אנשים ות"ל דלדידהו נמי חזי. ונלענ"ד דהנה הברכי יוסף סי' תרנ"ד העיר דהלא גם לרש"י קשה כנ"ל דאע"ג דאינן מברכות מ"מ יכולות ליטול בלא ברכה וא"כ לדידהו נמי חזי, ונ"ל דלכאורה כיון דנשים פטורות ממ"ע שהזז"ג מהיכא תיתי נימא שיטלו לולב הא נשים עצלניות הן וא"כ מסתמא אסחו דעתייהו מיני' והוה מוקצה, אבל ז"א דאדרבה בנות ישראל כשרי' וזריזי' במצות ה' ואפי' במה שהוא מדת חסידות לפנים משורת הדין כמו שמצינו בנדה בנות ישראל החמירו על עצמן וכו' ע"כ ודאי יטלו לולב ויכניסו עצמן לחיוב וממילא דל"ה מוקצה, והתינח לפר"ת דמברכות ג"כ, אבל לרש"י דאינן מברכות, א"כ הא אמרי' בב"ק דף למ"ד ע"א האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דברכות וא"כ איך תאמר מסתמא יקיימו מדת חסידות כיון שאינן מברכות ואינן יכולות לקיים מילי דברכות, ועכ"ח הקושי' רק לר"ת דמברכות ג"כ ושפיר ל"ה מוקצה דאנו אומרים מסתמא בעו למיהוי חסידא ויקיימו מילי דברכות וממילא לדידהו נמי חזי:

והנה כבר הקשו התוס' ר"ה דף ל"ג ע"א על ר"ת ז"ל איך יברכו הנשים על מ"ע שהזז"ג כיון דאפי' מדרבנן לא מחייבו איך יאמרו וצונו. וישוב זה מתבאר ועולה מתוס' חולין ק"י ע"ב טלית, כיון דאנשים חייבים במצוה זו קאי וצונו על כלל ישראל שנצטוו עלי' והיינו שכתב הר"ן כיון דראוי לנטילת אנשים הואיל ונצטוו עלי' שוב גם לנשים ל"ה מוקצה דהא יכולות לברך וצונו על כלל ישראל וממילא לדידהו נמי חזי וא"ש הכל ודו"ק:

אמר הכותב הנה מקום אתי פה להציע לפני המעיין תשובה אחת שקבלתי בימי ילדותי מאת הגאון מו"ה מאיר פערלס בן הגאון מו"ה משה פערלס זצ"ל וז"ל. עתה הנה באתי כי אז בהגיע מכתבו לידי היו ימי אלול ובימים האלה הנני מוטרד בענינים אחרים אשר א"א לפנות מהם אף רגע א' לכן לא השבתיו ובעבור ימי החג זה מלאכתו הראשון להוציא מכתבו מאמתחתי להשיב כי חביב הוא בעיני מאוד וכו' והנה מע"כ פלפל בספיקו של השעה"מ. פ"ז מה' לולב מי שנזהר שלא לעשן בכלי עישון בי"ט אי שרי לטלטלו בעצמו מפני שאחרים לא נזהרים או אף אחרים אסורים לטלטל כלי עשן של הנזהר בו:

תחלה אעבור על דבריו למען הראותו כי דבריו חביבים עלי. הנה דקדק מע"כ בלישנא דשבת קכ"ז האריכו קמ"ל כיון דחזי' לכהן ש"ד ובסוכה מ"ב הוא מקצר בקיצור מהד"ת כיון דאשה לאו בת חיובא היא קמ"ל עכ"ל, והוא דקדוק נאה ויפה, וניחא לי' דבשבת דהתרומה ביד זר והקצו הבעלי' את התרומה צריך הגמרא להאריך כיון דמ"מ לכהן מותר שרי אף לישראל לטלטל אבל בסוכה נהפוך הוא דלבעלים היתר גמור הוא ולא הקצו אותו ממילא שרי אף לנשים עכ"ד. והנה דבר זה נכון מאוד, אבל מה שהאריך אח"כ ליישב בזה דעת הר"ן מגמ' דעירובין וכו' הנה טעה בזה טעות גדול וכו' תו הקשה לדעת הר"ן דאינו מחלק בין מוקצה מחמת גריעותא למוקצה מחמת איסור דרביע עלה הד"ק תוס' לדוכתה מפ' כירה דקאמר קרטין בי רבי מי חשיבא נימא הואיל אי בעי מפקר לנכסי', וגם בזה טעה לדעתי, דלדעת הר"ן נפל היתר דאי בעי מפקר לי' בבירא ואין לו יסוד כלל כאשר אברר:

הנה בסוף סי' ש"ח הביא המג"א דעת הש"ג לשיטת תוס' עניים שרי לטלטל, וחולק עליו המג"א דגם לעניים אסור לתוס' יע"ש, ואני שואל מנ"ל למג"א זה דילמא לא חלקו תוס' בין מוקצה מחמת גריעותא למוקצה מחמת איסור רק לענין עשירים דמוקצה מחמת איסור גם לעשירים שרי ומחמת גריעותא אסור לעשירים, אבל לעניים בין כך ובין כך שרי, ואדרבה לשון התוס' שבת קכ"ז ע"ב ד"ה כיון, משמע דשרי, שכתבו שם וז"ל והא דאמר בפ' כל הכלים שרי פרוזמית וכו' היינו לעניים א"נ אפילו לעשירים בבית עניים עכ"ל. ומדכתבו בתי' שני בבית עניים ובתי' ראשון לא כתבו רק היינו לעניים ולא כתבו לשון בית משמע לתי' הראשון אף בבית עשירים שרי לעניים ובתי' אחרון התירו אף לעשירים בבית עניים, וזה כדעת הש"ג, ולדעת מג"א צ"ל דמה שהתירו לעניים בתי' ראשון היינו ג"כ בבית עניים רק לתי' ראשון אסור לעשירים בבית עניים ולתי' אחרון שרי אף לעשירים בבית עניים וחולק התי' הראשון עם השני בזה דהיינו לעשירים בבית עניים, כצ"ל לדעת מג"א והוא תמוה מנ"ל למג"א זה:

אמנם שפתי מג"א ברור מללו, ואומר אני למאן דאוסר שהוא שיטת הר"ן אף לעניים, והוא מטעם שכ' הטו"ז סס"י ש"ח דהוה כמו שזרקו העשיר לאשפה דודאי לכ"ע אסור משום מוקצה, אף אם העשיר הפקיר נכסיו והוא עני מ"מ לא עדיף הוא מעניים אחרים דאסור להם דהוה כמו שזרקו העשיר לאשפה וא"כ מטעם זה אף לעצמו אסור אף אם העני אח"כ דהוה כמו שזרקו לאשפה בעודו עשיר ולא מהני עניותו, רק למאן דמתיר לעניים אחרים לטלטל שייך שפיר לומר אי בעי מפקר לנכסי' והוה הוא ג"כ עני ושרי לדידי' כמו דשרי לעניים אחרים ומשו"ה אחרי שחלקו התוס' בין מוקצה מחמת איסור

למוקצה מחמת גריעותא לומר דמוקצה מחמת גריעותא גם לעניים אחרים אסור כתבו שפיר ומה"ט נמי לא אמרי' התם טעמא דאי בעי מפקיר לי' עכ"ל, דכיון דלעניים אחרים אסור מחמת גריעותא ה"ה לדידי' אף אם מפקיר כל נכסיו, ומזה הוכיח המג"א דע"כ לדעת התוס' במוקצה מחמת גריעותא גם לעניים אחרים אסור לא כדעת הש"ג. ולפי"ז הקושי' סוערת על הר"ן דגם לעניים אחרים אף במוקצה מחמת איסור אסור, א"כ לא לבד מתרומה קשה על הר"ן, אף גם מדמאי קשה דל"ש היתר דאי בעי מפקיר לדעת הר"ן:

והנה בשעה"מ כ' דשאני תרומה דעיקרו לכהן יע"ש, ולכאורה כוונתו משום דתרומה הוה ממון כהן דצריך ליתנו לו א"כ הכהנים הם הבעלים והוה כמו לעשירים בבית עניים דשרי אף במוקצה מחמת גריעותא לתוס' והוה כמוקצה מחמת איסור לר"ן, ולפי דבריו בתרומה שירש מאבי אמו כהן אסור לטלטל לזר ולר"ן אפי' לכהן – ואומר אני דזה א"א, וקשי' מגמ' סוכה דף ל"ה דיוצא ישראל באתרוג של תרומה. והנה אף דתרומה הוא ממון כהן ואינו עובר אב"י משום דאינו שלו וא"כ איך יוצא בו ביום ראשון ואף אי טה"מ לא עדיף מאתרוג של שותפות, כבר נזהר רש"י מזה דף ל"ה ע"ב וכ' וישראל נמי נפיק בה אם לקחה ישראל מכהן יע"ש. אבל אי קשי' הא קשי' הא הוא מוקצה מצד איסור תרומה לישראל וממילא לדעת הר"ן אף לכהן אסור לאוכלו וא"כ אין בו היתר אכילה לשום אדם (*) ואף דכל אתרוג אסור לאכול (א) זה לק"מ כי מצד מוקצה מחמת מצוה זה השעה"מ אזיל לק"מ כיון דהוא רק מצד המצוה לתרץ ד' הר"ן, והרי וזולת המצוה הי' בו היתר כ' הר"ן בהדי' בפי' אכילה, אבל לדעת הר"ן מלבד המשנה סוכה דף ל"ד המצוה ג"כ אסור משום מוקצה ע"ב דאם נטל כשר דאיסור תרומה והוא כמו אתרוג איירי בתרומה שהוא שנתלש בי"ט דודאי אינו יוצא ביד כהן והוא שלו בו משום דאין בו היתר אכילה ובזה כ"ע מודו דל"ה ואין לומר כיון דראוי למצוה מוקצה דהוי כלעכיים ראוי הוא ביו"ט ואינו מוקצה, בבית עניים וז"פ:

זה ליתי' כלל, כיון דלכתחלה אסור משום הפסד או משום הכשר לטומאה כדאי' שם בגמ' א"כ הוא מוקצה גמור:

ועוד קשי' לי מפסחים פ"ו ע"א שתי חבורות שהיו אוכלין בבית א' כשהשמש עומד למזוג וכו' יע"ש ומשמע דהשמש משמש לשני חבורות, וקשה כיון שאוכל השמש בחבורה אחת א"כ הפסח בחבורה השנית מוקצה היא לו דהא אינו נאכל בשתי חבורות וא"כ היאך ישמש ויטלטל הפסח. ואולי גם הכלים משום בסיס לדבר אסור ואין לומר דהוה כעשירים בבית עניים הא השתי חבורות אוכלים בבית א':

לכן אומר אני דהר"ן ס"ל ג"כ לחלק כתי' התוס' דשאני בגדי עניים לעשירי' משום דהוא מחמת גריעותא דהבגד גופי' ועצמותו אינו חזי לעשיר:

ואף דהר"ן סובר גם בנדר דאסור אף לאחרים אומר אני לע"ד דחילוק גדול יש בין נדר לשאר איסורים דכבר נודע לכל בר בי רב דכל איסורי' שבתורה הם איסור גברא דאין האיסור על החפץ רק האיסור אקרקפתא דגברא רמי' ולא כן בנדרים דהוא איסור חפצא דהחפץ נאסר נאסר עליו, ואין להאריך בזה כי הוא פשוט ומבואר בכ"מ. ומעתה ההיא דנדרים דהוא איסור חפצא דהחפץ מצד עצמותו אסור ואינו שוה לבעלים כלום הרי הוא ממש כבגדי עניים לעשירים דמה לי אם אינו שוה מחמת גריעותא ומה לי מחמת איסור דזה ג"כ גריעותא הוא ומשו"ה כ' הר"ן דלכ"ע אסור. אבל בתרומה אף שהוא ע"י דיבורו, כבר הסביר הר"ן בנדרים דף י"א בחזה ושוק של כהנים דל"ה דבר הנדור אף דבא ע"י הקדשו מ"מ הא הקדיש סתם ולא התיר לזה ואוסר לזה רק התורה אסרה ול"ה דבר הנדור, וה"נ בתרומה כיון דשרי להכנים ואסור לזרים אין זה מחמת דיבורו רק איסור חדש שהתורה אסרה ול"ה איסור חפצא רק אקרקפתא דגברא רמי' כשאר איסורי' שבתורה וכיון דהתרומה בעצמותה אין שם איסור עלה רק האיסור אגברא, בזה מודה הר"ן דאינו מוקצה אף לזרים ממש כחילוק התוס'. ובזה מיושב דקדוקו של מעלתו ני' במה שהאריך הגמ' כיון דחזי לכהנים, דעיקר הסברא דאינו איסור חפצא והוא מטעם דשרי **(הגה"ה זה לק"מ כי השעה"מ אזיל לתרץ ד' הר"ן, והרי כ' הר"ן בהדי' בפי' המשנה סוכה דף ל"ד ע"ב דאם נטל כשר איירי בתרומה שהוא ביד כהן והוא שלו ובזה כ"ע מודו דל"ה מוקצה דהוי כלעניים בבית עניים וז"פ:)** לכהנים וכיון דאינו איסור חפצא שרי אף לזרים לטלטל:

עוד הביא בשעה"מ סתירה בדברי הר"ן דבר"ה ס"ל דנשים מברכין על מ"ע שהז"ג ובסוכה פי' הר"ן כרש"י כיון דלאנשים מצוה לא גזרו בנשים. הנה יפה כתב מעלתו לפרש ד' הר"ן ונכונים דבריו בעיני אבל אני אומר דלק"מ דהא בר"פ לולב וערבה פריך הגמ' והא לולב טלטול בעלמא הוא ופי' התוס' שם אף דמצוה בלולב מ"מ המצוה אינו עושה הלולב כלי, ואית בי' קצת איסור טלטול אלא משום דמצוה הוא לא אסרוהו, א"כ מה לי בזו דנשים מברכין על מ"ע שהז"ג מ"מ מצות הנשים שאינו אלא זהירות בעלמא אינו דוחה האיסור טלטול ולכן צריך הר"ן כיון דלא גזרו באנשים שהוא מצוה גמורה גם בנשים לא גזרו והוא פשוט מאד ואין כאן אפי' ריח קושי':

ומה שהביא בשם השעה"מ בהא דפריך הגמ' אי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא הרי מבואר דקבלת הדם ע"י זר איכא איסור מוקצה אף דראוי לכהנים, אני תמה כיון

דקיבל הזר הדם בכלי, הדם פסול לזרוק אף לכהן ולכ"ע איכא איסור מוקצה. ומ"ש מעלתו בזריקה איכא משום מכה בפטיש דאוריי' ח"ו באוכלין אין בו משום מכה בפטיש ועיי' כפת תמרים סוכה ל"ג בהא דאין ממעטין ביו"ט. ועוד מכה בפטיש אינו רק בגמר מלאכה וכיון דקודם הקטרה אסורים הבעלים והכהני' באכול הבשר כמבואר ר"פ ת"נ א"כ אינו גמר מלאכה - ואני אומר טעם אחר באיסור זריקה דקודם זריקה יכולים הבעלים לשאול על הקדישם ואחר הזריקה דנעשה מצוותו א"א לשאול (ועיי' תוס' כריתות על משנה דיש אוכל) א"כע הוי כמקדישו ביו"ט דאסור משום מקח וממכר וטעמא דמסתבר הוא דהא מבואר בפסחים דחלה כיון דיכול לישאל עלה שלו הוי ובזריקתו דא"י תו לשאול יצאה מרשותו לגמרי לרשות גבוה והוי כמקח וממכר, ומ"ש מעלתו משום צובע, יפה כתב וכן כ' הצל"ח פסחי' ס"ד על מתני' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת:

והנה בגוף ספיקו של שעה"מ יש לי דרך אחר וכעת מפני הכנסת שבת אין פנאי להאריך ועוד חזון למועד, רק להראותו כי חביבים עלי דבריו הארכתי קצת, א"ד ידידו ואוהבו:

מאיר פערלס:

[**א**"**ה** עיין בתשו' כתב סופר ז"ל או"ח סי' ס"ו שכ' וז"ל, ולתשלום הענין עיי' שעה"מ הל' לולב פ"ז הלכה כ"ה שהאריך למעניתו למי שנזהר שלא לשאוב טאבאק ביו"ט אם מותר לטלטל הכלי ששואבים ממנו, והעלה כיון דלאחרים שרי לטלטל גם לדידי' לאו מוקצה הוא. וכ' מילתא בטעמא כיון דדרך הוא שמכבדי' למכובדים ולא הקצה מדעתו וכיון שראוי' לכבד בו אחרים גם לדידי' מותר לטלטל עיי"ש באורך. ותמה אני על בעל שעה"מ איך שכח דבר עצמו שהעלה בהל' אישות פ"ז הלכה י"ב ד"ה שוב אח"ז רב בא לידי וכו' והעלה שם דהנמנעים להדליק הטאבאק בנר של חלב דאסור ליתן למי שנוהג היתר שידליקנה דעובר משום לפ"ע כיון דלדידי' איסורא הוא ע"ש ולדברינו ה"נ מי שנוהג איסור ביו"ט בעישון טאבאק אסור לו ליתן לאחר ולהלוות לו הכלי וכ"ש לכבד אותו בו וסתר דבריו בהלכות לולב דפשיטא לי' דמותר לכבד אחרים שנוהגים בו היתר וצ"ע]:

סימן שט

(**א**) בטו"ז סק"א הקשה איך מותר לטלטל המפה שהנרות מונחים עלי' ביה"ש הא נעשית בסיס לדבר האסור, ותי' הפמ"ג כיון דגם החלות עומדי' עלי' א"כ הוי בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי וכ"כ החיי אדם כלל ס"ז סי' ד' וכתב דזהו הטעם שמקפידות הנשים

להניח הלחם על השלחן קודם הדלקת הנרות ואם אינן נביאות בנות נביאים הן ע"ש. ובס' בית מאיר כ' דאנו תופסים לאמת כהאי ואין לומר שכ' הטו"ז וא"ל כיון שהמפה מוכנת לצורך השלחן לא נעשית בסיס לנרות, והן הן דברי רש"י בשבת מ"ט ע"א שכ' נוטל הכסוי וכו' ואע"ג שהן עלי' לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדירה, הביאו הב"י סי' זה, והוסיף בביאורו וכתב כלומר דגיזין הללו לא להניחם על כסוי הקדירה נתכוין אלא להטמין הקדירה, וכה"ג ממש הוא המפה שאינה אלא לכסות השלחן, והנר שהניח עלי' לא להניחו על המפה מתכוון אלא להאיר בשלחן, ואי משום מה דמדמה לדינא דמהרא"י, לדמיונו הי' לו לדחות דינא דמהרא"י מפני דברי רש"י, א"וו שמהרא"י מחלק בינייהו ואין מדמה נידון דידי' לדברי רש"י עכ"ל הטהור [ועי' בקרבן נתנאל שבת ר"פ נוטל ע"ש]:

סימן שי

(**א**) במחבר ס"ח כלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר מותר לטלטלו וכו', כ' בתפא"י למשניות ריש מועד בכללי מוקצה, לפיכך שלחן או (שטענדער) שמונח עליו ביה"ש נר שעוה או חלב וגם סידור להתפלל או שאר דבר, אפי' נטלו השתא הסידור מעליו ונשאר על (השטענדר) רק הנר הדולק מותר לטלטל (השטענדר) והשלחן למקום שירצה (א"כ אותן המתפללים בע"פ ואין על השטענדר שום דבר רק הנר הדולק בתוך הלייכטערל שעליו אסורי' לטלטלו וצריך ליזהר בזה).

(**ב**) במג"א סק"ח כ' דאם נתערב אפר שהוסק בשבת באפר של אתמול בטל ברוב אע"ג דקמח בקמח מקרי לח בלח ובעי ס' מ"מ הכא כיון דעיקר איסורו מדבריהם סגי ברובא. וכ' הפרמ"ג ויש להקשות דאפי' הי' מה"ת הא לח בלח במינו ס' אטו אינו מינו וחיך אוכל יטעם משא"כ במוקצה דל"ש באפר טעם למה לא יבטל ברוב וכבר קדמו בזה הגאון ר' יונתן ז"ל בספרו בינה לעתים לרמב"ם פ"ב מה' יו"ט הלכה י"ח ע"ש ואי"ה לקמן בסי' תצ"ח אעתיק דבריו:

(**ג**) בס' בית מאיר סי' זה הביא דברי הפר"ח בסי' תצ"ז ס"ק ט"ו שהשיג על רמ"א כאן ס"ב שכ' בשם י"א דאין הכנה שייך בשל גוי אפי' בגרוגרות וצמוקים והלא לית מאן דפליג וגם המחבר פוסק כן בפשיטות בב' וג' מקומות ע"ש והקשה הב"מ מדברי רש"י ביצה כ"ד ע"ב בד"ה אם יש מאותו המין במחובר וכו' שכ' רש"י בהדיא דבמחובר אין חילוק בין שלו בין של נכרי א"כ ה"ה בגרוגרת וצמוקים שהרי כ' רש"י שם ומחובר כגרוגרת וצמוקים דמי ע"ש. ונלע"ד דהנה בס' ילקוט הרועים ח"ר אות מוקצה כ' בשם ספר החיים

סי' תצ"ז דרבה דס"ל מוקצה דאוריי' ה"ה דאסור מוקצה בשל עכו"ם אבל למ"ד מוקצה דרבנן אין מוקצה בשל עכו"ם ע"ש. והנה הקשה הרמב"ן בביצה כ"ד שם דאמר רב פפא אם יש מאותו המין במחובר אסור והרי איכא למימר דלמא מתלוש הביא וכ' הרמב"ן משום דהוי דשיל"מ, והקשה הגאון רעק"א ז"ל דהרי רב פפא תירץ הברייתא דביצה ג' ע"ב האי תנא דליטרא קציעות הוא ולא אמר כדרב אשי משום דהוי דשיל"מ א"כ בעכ"ח סובר דגם בדשיל"מ ספיקא דרבנן מותר א"כ הד"ק הרמב"ן לדוכתה ותירץ דר"פ ס"ל מוקצה הוי כעין תורה ולכך התם דהוי ספק מוקצה לכך ס"ל דספיקו אסור (עיין אמרי בינה ביצה דף ג' שתי' בזה קושי' התוס' למ"ל לרש"י למימר טעמי' דר"פ משום מוקצה תיפוק לי' משום גזירה שמא יעלה ויתלוש ודפח"ח) א"כ כיון דלרב פפא עכ"ח מוקצה היי כעין תורה א"כ גם בשל עכו"ם שייך מוקצה ופרש"י שפיר אבל לדידן דיכולין לומר מוקצה אינו כעין תורה אין שום ראי' משם דיהי' שייך בשל עכו"ם ובפלפול הארכתי בכל זה ואכ"מ:

סימן שיא

(א) במחבר ס"ד הביא י"א דמת בכסותו א"צ ככר או תינוק ובמג"א ס"ק י"ו מקשה בשם של"ה דאמרי' דוד אפחת דרגא מתותי' ומת ומסתמא הי' מלובש בבגדיו ואפ"ה הי' אסור לטלטלו אם לא ע"י ככר או תינוק כדאי' בגמ' ע"ש ושמעתי דבגדי דוד היו מוקצין דא סור לכל אדם ללבשן דשורפין על המלכים וכו' (ועל קושי' מהרש"ק על תי' זה המובא בתו"ש עיין מחצית השקל דפח"ח) אך הגאון בעל עבודת הגרשוני הקשה הרי בגמ' סנהדרין כ"א אמרו דס"ת כמין קמיע הי' תלוי בזרועו שהי' המלך הולך תמיד עם ס"ת א"כ ליטלטל אגב ס"ת, ועיין מ"ש בזה בילקוט הגרשוני ח"ר אות "אונן" (וח"ב אות "מלך" עפ"י חידושי חת"ס לשבת דף ל' עיי"ש) אך בלא"ה א"ש עפ"י מ"ש בהגהות חת"ס ז"ל לכאן (שנדפס בלקוטי חבר בן חיים ריש חלק ח') ליישב קושי' השל"ה הנ"ל עפ"י שיטת הרמב"ן המובא בטור ומחבר ס"ב דמותר להוציאו אף לרה"ר ע"י תינוק אבל לא ע"י ככר ע"ש, והטעם משום דהמת נעשה מטה לתינוק ואיתא במתני' שבת צ"ג ע"ב המוציא חי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו ע"ש. ולפ"ז מיושב קו' השל"ה שדוד המע"ה הוצרכו לטלטלו מרשות לרשות ולא הותר אלא באופן שכ' הרמב"ן להניח עליו תינוק שיהי' המת מטה לתנוק ופטור אף על המטה שהוא המת, ומה שאמרו בשבת ל' ע"ב שהשיבו סנהדרין אביך הנח עליו ככר או תנוק אשגירת לשנא הוא וככר כדי

נקט רק תנוק כדי להוציא מרשות לרשות וזה לא שייך ע"י מלבושיו וק"ל עכ"ל הזהב, א"כ בזה מיושב נמי קושי' הנ"ל דאמאי לא טלטלו אותו ע"י ס"ת כמובן:

סימן שיב

(א) במחבר ס"ה צרור ועשבים יקנח בעשבים אם הם לחים אבל ביבשים אין מקנחי' מפני שהם חדים ומחתכי' את הבשר, וכ' מג"א סק"ה צ"ע דבסי' ג' כ' טעם מפני שהמקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו נושרות, ועיין בתו"ש בשם בכור שור, ועיין עוד בס' מתא דירושלים על הירושלמי פ"ח דשבת הלכה ו' שהאריך בזה:

(ב) בשו"ע הרב (מהרש"ז) סעי' י' יש מתירין לקנח אפי' באילן המחובר וכו' ולא נרשם בצדו המקור לזה, אך הא"ר ס"ק י"ג כותב כן בשם הלבוש ע"ש ונראה שהמרשים אישתמיטתי' כשעה חדא:

(ג) רבים מקילים להוציא באמתחתם נייר חלק המוכן לקנח עצמם בו משום דגדול כבוד הבריות וכו' אך בס' חיי אדם כלל כ"ה אות ח' כ' ובלבד שלא יוציא אפי' לרה"ר שלנו ע"ש וצ"ע:

סימן שיג

(א) הפמ"ג במ"ז סק"ז כ' וז"ל"ר (הוא הנקרא אצלינו אוהר) להעמידו בשבת ע' שו"ת פנים מאירות ועמ"ש בסי' ש"ח סנ"א ושמעתי אומרי' בשם רב אחד כשהוא מתנועע מותר להעמיד קצת יותר וכשאין מתנועע כלל אסור ויש מקום לחילוק זה מ"מ אין להקל ע"י ישראל כ"א ע"י עכו"ם -- עכ"ל וכבר כתבתי בזה לעיל סי' ש"ח ענף ח' ע"ש. ועיין בס' כרם שלמה רס"י ש"ח שכ' דבשו"ת פמ"א ח"ב סי' קכ"ב (צ"ל קכ"ג) מתיר להמשיך אותה בעוד שהולכת ע"ש, ושלא בדקדוק כ' כן כי הפמ"א מתיר לגמרי אפי' לא הולכת כלל, רק בשו"ת הר הכרמל סי' א' (ואפשר שהוא אותו רב א' שהזכיר הפמ"ג) מחלק בין הולכת ללא הולכת וזה ברור:

סימן שיד

(א) במג"א סק"ה הביא שיטת התה"ד דפסיק רישא במילי דרבנן מותר והשיג עליו וגם השעה"מ פכ"ה מה' שבת הקשה עליו מכמה מקומות, ובס' עט סופר ח"ב דף פ"ו עמוד ג' הביא בשם תשו' נחלת בנימין או"ח סי' ע"א שמיישב כל הקושיות בטוב טעם ודעת כי סברת תה"ד שמחלק בזה בין דאו' לדרבנן הוא כי בדאוריי' דאסרה תורה המלאכה בעצמותה שפיר אמרי' בפ"ר מאחר דסכ"ס המלאכה נעשה הוי כמכוין, אבל במלאכה

דרבנן דגוף המלאכה בעצמותה אינה אסורה רק גזירה שלא יבא לידי איסור דאורייי' ע"ז שפיר י"ל דלא גזרו רק אם מחשבתו וכוונתו לעשותו יש חשש שיוכל לבוא לאיסור דאורייי' אבל אם באמת עושה המלאכה בלא כוונה איך נגזר ולחייבו. והנה הרמב"ם פכ"ג כתב כלל לענין שבותים דרבנן, כמה דברים שאסרו משום שהם דומים למלאכה דאורייי' וכמה דברים שאסרו משום שלא יבוא לידי איסור סקילה ע"ש שמונה וסופר השבותים, ונ"מ לענין פסיק רישא כנ"ל, דבשבותים שהם מצד גזירה ל"ש לאסור פ"ר. אמנם במלאכות שדומין למלאכה דאורייי' ורבנן אסרו גוף המלאכה בעצמותה שם בודאי פ"ר אסור, ובכה"ג מיירי בכל המקומות דמבואר דפ"ר אסור בדרבנן. אמנם תה"ד קאי באיסור דרבנן גזירה להוציא סכין מחבית שאין איסור רק גזרו משום לול של תרנגלים אז פ"ר מותר ומיושבים כל הקושיות ודו"ק. ואני מצאתי שכבר קדמו בזה הגאון ר' יוסף שאול זצ"ל בס' דברי שאול בדרשה לסוגיא דמצרף יומא ל"ד (דף ז' בדפי הספר) וז"ל. ומה שהקשה המג"א סי' שי"ד על התה"ד הארכתי בתשובה שי"ל כל קושיותיו וחלקתי דדוקא במקום שאיסור דרבנן הוא בעצמותו של דבר הוא דאסור פ"ר אף בדרבנן אבל במקום שאין איסור מצד עצמו רק משום גזירה אטו שלא יבא לעשות איסור תורה ולפי"ז כל דאינו מתכוין לעשות איסור ממילא לא יבא לידי איסור תורה דהא אינו רוצה לעשות איסור כלל ובזה מיושב כל קושי' המג"א דו"ק ותשכח עכ"ל:

(ב) במחבר ס"ו וליקוב המגופה למעלה מותר וכו'. כתב בס' תפא"י למשניות ריש מועד בקונט' כלכלת שבת דף כ' ע"ב, מגופה שקורין (פראפפעק) כ"ל דיש לזהר היכא דאפשר מלהוציאו (בפראפפענציהער) מהכל' שתחוב בו, מדעושה מעשה מקדח מחזי כעובדין דחולי אבל ע"י יתד (וגאבעל) שרי, מדאינו עשוי להכניס ולהוציא כלל (שי"ד ו') עכ"ל:

(ג) במחבר סעי' י"א ואם הוא ת"ח מותר לו להערים בכך, בא"ר הקשה בשם מי"ט הלא בזה"ז אין לנו ת"ח ותי' כמ"ש המג"א ס"ק י"ו. ולפימ"ש התומים בחו"מ ר"ס דת"ח אינו בזה"ז אבל צורבא מרבנן שפירושו בחור חריף אנשים כאלה ת"ל שכיחים אף בזמנינו ע"ש, א"ש גם כאן דמקור דין זה של השו"ע הוא בגמ' שבת קל"ט בעובדא דצורבא מרבנן ע"ש ובב"י ובאר הגולה כאן וזה יש לנו אף בזה"ז (ועיי' מ"ש לקמן סס"י של"ט):

סימן שטו

(א) ברמ"א ס"א אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הנר כדי שישמש מטתו, בתשו' מחנה חיים ח"ג על או"ח סי' כ"ה התיר לצורבא מרבנן אחד לשמש מטתו בליל טבילה בפני אור הנר ע"י שיעמוד שם מע"ש (שפאנישע וואנד) ואח"כ קודם השימוש יפשוט

כל חלקיו שיהי' המטה מסובב מחיצה ע"ש שהאריך בפלפול וסיים בסוף התשובה. ומצאתי עוד שבהלכות קטנות סי' רכ"ו רצה לחדש שכל עשיות מחיצה לפני אור הנר הוי רק מחיצה לצניעות ול"ה כלל מחיצה המתרת (הגם שדבריו נפלאים) וגם חקר מלשון ב"י סי' שט"ו הגם שמתרת אם נעשה גם לצניעות מותר יעו"ש. לכהפ"ח הי' נראה צרף להתיר לפשוט חלקי שפאנישע וואנד עכ"ל (ובתפא"י למשניות ריש מועד בקונט' כלכלת שבת דף י"ט ע"ב כ' וז"ל. מיהו בפרוסים כבר טפח מן הצד מע"ש אז אפי' עשויין להתיר דבר מה מותר להוסיף ולפתחן בשבת ומה"ט (שפאנישע וועגדע) הפתוחים טפח מע"ש מותר לגמור פתיחתן בשבת אפי' בעושה להתיר דבר מה (משבצות שט"ו ב' עכ"ל):

(**ב**) במג"א סק"ח מותר לפתחו דלאו מידי עביב אלא ליתובי בעלמא (רש"י) ומה"ט שרי להעמיד החופה ולסלקה וכו', בס' בית מאיר מביא מגליון הש"ע של הצדיק מו"ה שמואל ז"ל בן ר' בענדיט שכ' על תיבת מותר שבש"ע ומהא נראה להתיר בשבת המכסה שקורין פריסאל (רעגענשירם) לפתחו ולהורידו בשבת דנ"ל לכאורה דלא גרע מחופה דמתיר המ"א עכ"ל וע"ש מה שפקפק ע"ז, גם עיי' בתפא"י הנ"ל כלכלת שבת דף י"ז ע"א שכ' אין לדמות (השירה) לכסא של פרקים (שהוא דין שו"ע דכאן) שכופלין אותו וחוזרין ופותחין אותו ושרי, ליתא, דהתם אין עשוי לצל ולהגן על שתחתיו רק לישב על גביו משא"כ הכא עכ"ל. אך מ"מ האריך בכחא דהיתירא להתיר נשיאת הרעגענשירם במקום שיש עירוב רק יען הגאון נוב"י תנינא או"ת סי' ל' החמיר כ"כ באיסורו לא מלאו לבו להתיר הדבר לגמרי אבל עכ"פ נ"ל ברור דמותר לומר לגוי למותחו ולפותחו בשבת כיון דאפי' שבות שבו לא ברירא כל כך לפיכך שבות דשבות לא הוי ויש להתירו עכ"פ משום פסידא וצערא וכבוד הבריות עיי"ש. ועיין בס' כרם שלמה כאן שהביא דברי נוב"י הנ"ל לאיסור וסיים בשם ברכ"י אבל לומר לנכרי שישאנה להגן עליו מותר ע"ש. ובתשו' חתם סופר או"ח סי' ע"ב חולק ג"כ על נוב"י הנ"ל וסיים שקרוב לומר שאפי' מדרבנן שרי' וא"כ לכל הפחות מותר לפותחם ע"י גוי ואין להרעיש העולם בשביל זה עכ"ל. וגם בס' בית מאיר כאן מסיק דנ"ד שרי' דלא מיבעי' לדעת רש"י גבי סיאנא שבמס' שבת ועירובין דאין בו משום אוהל וטעמו משום דלא אסרו חכמים אוהל עראי אלא דומי' דאוהל קבע דמה אוהל קבע נח על טבור הארץ ה"ה באוהל עראי בעינן עכ"פ שיהא נח ע"ג כלונסות התקועים או עומדים על הארץ, אלא דלא בעי שיהא מחובר ביתידות כמו אוהל קבע, אבל על האדם לח שייך כלל להקרא אוהל, דמצד בנין נובע איסורו ואיך שייך בנין על גוף אדם, וכדמות ראי' לזה משנה א' פ"ו דאהלות דאיתא שם אהל

הבא בידי אדם אינו מחיצה לטהר, וא"כ בנ"ד לרש"י ז"ל ודאי שרי, אבל אפי' לשיטת האוסרים סיאנא מודו בנ"ד דשרי, וע"כ לא אסרו אלא בסיאכא דעכ"פ מונח על ראש האדם העומד על הארץ ונח עליו משא"כ בנ"ד דאינו כח כלל אלא ע"י תפיסת יד האדם בו לכ"ע שרי' דלא הוי כלל דומי' דבנין, ועיין נמי בתוס' עירובין דף ק"א ע"א בסד"ה וכן ביעתא שכתבו אי כמי לבנין אלא כשעושה על גבי הקרקע וכו' ודו"ק ע"כ דבר קדשו. שוב ראיתי אריכות בזה בתשו' שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ב סי' מ"ב ע"ש שדעתו להחמיר, וע"ע בזה בשו"ת מחנה חיים ח"ג על או"ח סי' כ"ג, ואין הפנאי מסכים לעיין בפלפולו הזך, ועיי"ש בסוף הסימן דהעיר בדבר חדש דברעגענשירם ברגע אחת נעשה הגג עם המחיצות ואין זה דרך בנין כלל לבנות הגג עם הדפנות ברגע אחת ע"ש, ועי' עוד בס' הקובץ על הרמב"ם פכ"ב מה' שבת הלכה כ"ז מ"ש בזה:

(ג) במג"א סק"ט לא יסדר, דעביד אוהל וכו' ואע"ג דדבר שאין מתכוין שרי היינו שעושה דבר ואין מתכוין לעשות חריץ משא"כ כאן שמתכוין לעשות מה שהוא עושה (תוספות) עכ"ל. רבים מתקשים בחילוק זה של התוס' מכמה מקומות בגמ', ועיין בס' שבילי דוד לאו"ח בריש הספר בכללי ל"ט מלאכות (מלאכת החורש) שביאר דברי התוס' בטוב טעם והסביר חילוקם הנ"ל ועפי"ז יסתלקו כל הקושיות ע"ש:

סימן שטז

(א) במג"א סק"ט הפורש מצודה ובשעת פרישתו נכנס חי' לתוכה חייב אבל אם נכנס אח"כ לתוכה פטור אבל אסור שאינו יודע אם יצוד אם לאו (תוס' דף י"ז) עכ"ל. עיי' מנחת חינוך דפוס לעמבערג דף נ"א ע"א בד"ה הצד וכו' מה שפקפק על זה וכמדומה שלא ראה הפמ"ג באשל סק"ט ע"ש ודו"ק. וכתב עוד במג"א ונ"ל דמה"ט אסור להעמיד בשבת המצודה לציד בו עכברים. וצריך להזהיר ע"ז כי בעו"ה רבים אין נזהרים וכן צריך להזהיר ולפרסם דאסור להעמיד סם המות וכן (פליענענפאפיער) לזבובים בשבת, עיין כרם שלמה בשם תשו' שבו"י ח"ב סי' מ"ה:

(ב) במג"א ס"ק כ"ג ואותן אנשים שהורגין השממית שקורין שפי"ן בל"א נ"ל דאיסור גמור הוא דהא אינה מזקת וכו' ויכול לכסות המאכלים וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל וכו'. כתב בס' כרם שלמה ולפ"ז יש להורות אם נפלה שממית לתוך קדירה עם מאכל דאינה בטילה בששים דבדבר סכנה אין הולכין אחר הרוב ודלא כמורה אחד שטעה בזה ועיין בס' בית לחם יהודא בי"ד סי' קט"ז עכ"ל. ובפתחי תשובה ליו"ד סי' קט"ז (בשו"ע הקטנים דפוס ווילנא תרל"ו) כ' בסק"ג וז"ל, ועיין בספר חכ"א שכתב דאם

נפל שממית שקורין שפין לתוך אוכל או משקה כ' הבית ל"י דאינו מועיל ס' דהטעם משום ארס ועיין במג"א סי' שט"ז ס"ק כ"ג שכתב שאחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל אפשר יש לסמוך ולהתיר עכ"פ בס' וגם מצאתי בספר הברית דאין להם ארס כלל ע"ש עכ"ל. והנה מ"ש לעיין במג"א אדרבה מייתי חובה לנפשי' וכמ"ש בס' כרם שלמה הנ"ל דבדבר סכנה אין הולכי' אחה"ר, ומ"ש שמצא בס' הברית דאין להם ארס כלל, עיין בס' לקוטי מהרי"ח דף קי"ב הראה לעיין בשו"ת בית שלמה יו"ד סי' פ"ו בהג"ה מבן המחבר שמביא ראי' מפי' רש"י בתהלים קאפיטל ק"מ בפסוק חמת עכשוב דמפורש שם דשממית יש להם ארס עיי"ש:

(ג) במחבר סעי' י"ב חי' ועוף שברשותו מותר לצודן וכו', ובמג"א ס"ק כ"ו האריך לדחות פסק המחבר ועיין בנשמת אדם כלל ל' סי' ד' דמיישב ומקיים פסק המחבר ע"ש:

(ד) במג"א ס"ק כ"א ומ"מ מ נ"ל דמותר לזרקן במים וכו' עי' בקרבן נתנאל פ"א דשבת אות מ"ח דחולק ע"ז וכתב דאיזה תלמיד טועה כתב כן ע"ש:

סימן שיז

(א) במחבר ס"ג מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא וכ' המג"א סק"י והפותח חייב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום קורע אינו חייב אא"כ עושה ע"מ לתפור. וכ' בתוס' רעק"א למשניות פ"ז דשבת אות צ' מבואר מזה דכל שאינו עושה על מנת לתפור ממש אף במקום תיקון אינו חייב וצע"ג ממתני' דפי"ג הקורע על מתו המוטל עליו דחייב הרי אף דאינו ע"מ לתפור חייב, וחקוק בזכרוני שגם הגאון מהר"ם בנעט זצ"ל עמד ע"ז בספרו מגן אבות ותי' דכיון דיוצא ידי מצות קריעה המצוה אחשבי' להיות ג"כ מלאכה אף דאינו ע"מ לתפור. אך באמת גם מהקורע בחמתו דמבואר ברמב"ם פ"י מה' שבת הל' י' דחייב משום דעביד נחת רוח ליצרו והוי כמתקן ע"ש קשה דעכ"פ מבואר דהיכא דהוא מתקן חייב אף דאינו ע"מ לתפור א"כ ה"ה פותח בית הצואר למה לא חייב משום קורע דהא מתקן הוא ובאמת שכבר הרגיש בזה הפמ"ג ז"ל באשל סק"י מ"ש וצע"ג ליישב, ומגן אבות בדברו הנ"ל אינו מעלה ארוכה בכאן (שו"ר במחצה"ש כאן דהביא קושי' זו בשם הע"ש והניחה בקושיא וחפשתי באחרונים ולא מצאתי זולת בס' שבילי דוד אות ב' דהעלה ביישוב זה דכל שהוא גמר כלי או בנין זה אין בסוג קריעה כלל ורק קורע ע"מ לתפור או שאר תיקון חדש חוץ מגופו של בגד זה מיקרי קריעה עכ"ל וסברא טובה

היא לחומר הנושא ועיין עוד בנשמת אדם כלל כ"ט מ"ש בזה) ועיי' תפארת שמואל על הרא"ש פ' כלל גדול סי' ו' אות ט':

סימן שיח

(א) במחבר ס"ב השוחט בשבת לחולה וכו' מותר הבריא לאכול ממנו וכו', עיי' בב"י שהקשה מ"ש ממוקצה דמחובר דאסור משום דלא לקטינהו מאתמול ה"נ שייך מוקצה בשחיטה מדלא שחטו מאתמול ותי' דחוק, ובס' תפא"י למשניות ריש מועד (כלכלת שבת דף כ"ו ע"א) תי' דבשלמא בהמה כיון דלא אפשר לכזית בשר בלא שחיטה לא אקציי' לכל דבהמה מע"ש, דשמא יחלה לו חולה בשבת וישחטנה, ולהכי פי' מתה מאילי' אין בה מוקצה, משא"כ בפירות שנשרו כיון דאפשר ללקוט לחולה רק מה שצריך לו, השאר אקצויי אקצי' מדעתי' ודו"ק, ועי' מג"א שי"ח סק"ד וטו"ז שם סק"ב עכ"ל:

(ב) ברמ"א שם ואם קצץ פירות מן המחובר לחולה בשבת אפי' הי' חילה מבע"י אסור לבריא בשבת משום שגדל והולך בשבת ויש בו משום מוקצה (ב"י בשם א"ח) וכתב הגאון בית מאיר ז"ל. ועיין מג"א סק"ח מקשה דליבטל מה שגדל בשבת ברוב ויפה הקשה לפסק הש"ע יו"ד סי' ק"ב בהג"ה ואולם למשמעות התוס' ב"ק דף ס"ט שמביא ל"ק אלא שסומך על סי' ש"ך ס"ב שמשם ראית המרדכי בפסק הנ"ל דיו"ד, ויהי' איך שיהי' מ"מ יפה הקשה מהמבואר בביצה ל"ז ע"ב דאין לחוש לאיסור מוקצה למה שגדל בשבת לפי' התוס' שם. אמנם ז"ל הא"ח בב"י בשם הרא"ש הקוצץ פרי שלא נגמר בשולו לחולה בשבת אסור לבריא משום מוקצה אפי' נחלה מבע"י שאין הכנה במחובר בכיו"ב שהוא גדל והולך, והבט וראה שאם כהבנת משמעות הרמ"א ופי' המג"א הי' לו לומר שאין הכנה במה שגדל בשבת, א"וו לענ"ד כוונתו שכל שגדל והולך אין הכנה במחובר כזה לכל הפרי כי מפני שגדל והולך מקצהו מדעתו שלא לתלשו עד שיהא בגמר בישולו ולכן אפי' לחולה דמבע"י אסור כי זה אין הקצאתו מחמת איסור תלישה דנימא כיון שיש לו חולה דעתי' עלי' אלא הקצאתו מחמת עצמו וזה ברור לענ"ד באין ספק עכ"ל. ועיין בספר המקנה להגאון מפאקש שליט"א ח"ג דף כ"ו ע"א שכ' בשם בנו החריף המאוה"ג מו"ה פישל ז"ל שצ"ע על מג"א שסובר שטעם של רמ"א בפרי שקצץ לחולה מוקצה מצד מה שמוסיף בשבת אלא שכל הפרי שלא נגמר בישולו בע"ש מקצה בידים כי אין דרך לקצוץ עד שנגמר בישולו וכו' וחכם בני ישמח לבי גם אני כי קרוב לאמת כי כך לשון אורחת חיים בב"י הקוצץ פרי וכו' ע"ש. והנך רואה שנעלם מעיניו הבדולחים שכבר

קדמו בכל זה הגאון בית מאיר ז"ל כאמור (ועיי' בתשו' נחלת בנימין או"ח סי' ס"ו חבלים נפלו לו בנעימים ליישב קושי' מג"א בדרך אחר):

(ג) במחבר סס"ד אבל מדיחי' אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן ומין הדג שנקרא קולייס האספנין שא"צ בישול אלא מעט והדחתן הוא גמר מלאכתן. וכ' הלבוש שהחיוב בזה משום מכה בפטיש ועיין בס' מנחת חינוך דפוס לבוב דף מ"ח ע"ד שמביא ראי' מזה דגם באוכלין שייך מכה בפטיש והוא דלא כמ"ש לעיל סוס"י ש"ח בשם הגאון רמ"פ בפשיטות דבאוכלין ל"ש משום הכה בפטיש וע"ע במנ"ח הנ"ל במלאכת המכה בפטיש ואין להאריך:

(ד) במג"א ס"ק ל"ה ונ"ל דאסור ליתן חתיכת בשר רותח לתוך רוטב צונן דהואיל ואינו מתערב מבשל כדי קליפה, וכ' במנ"ח הנ"ל במלאכת המבשל א"כ צא ופרנס המשנה ביומא ד' ל"ד דעששיות של ברזל היו מטילין לתוך המקוה של כה"ג והש"ס מקשה והלא מצרף ותי' ע"ש, והרי בלא"ה אסור מה"ת משום מבשל כיון דהעששיות מלובנים ואינם מתערבי' עם המים ומבשל עכ"פ כדי קליפה ולא שייך תי' הש"ס שם וצ"ע. ונוראות נפלאתי עליו הלא כ' המג"א בסי' תס"ז ס"ק ל"ג דחם לתוך צונן דצריך קליפה חומרא בעלמא הוא ולא מדינא א"כ פשיטא דאינו אלא מדרבנן וכ"מ עוד מדמותר בדיעבד בלא קליפה ובדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד כנודע, וע' בהגהות יד שאול ליו"ד סי' כ"ב שהביא בשם תשו' דרכי נועם סי' ה' דכל כדי קליפה אינו רק דרבנן ע"ש והוא כדברינו בעזהי"ת, וא"כ שפיר שייך גם בזה תי' הש"ס שם דבדרבנן מודה ר"י דדבר שאין מתכוין מותר דהא דמבשל כ"ק אינו אלא דרבנן ולק"מ, ועיי' בחוות דעת יו"ד סי' צ"א ביאורים סוף אות ה' מ"ש בדברי מג"א אלו ועיי' גם בס' שבילי דוד כאן:

(ה) במחבר סעי' י"ט אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה אפי' נצלה הצלי מבע"י דמ"מ יתבשל השום והשמן. וכ' המג"א ס"ק מ"ח כנגד המדורה לאו דוקא דה"ה אם הוא רותח שיס"ב ונ"ל דבשומן מותר לטוחו דאין בו משום בישול כמ"ש סעי' י"ו וכו'. בשו"ת השיב משה סי' י"א הביא בשם בעהמ"ח ס' יד הקטנה שרצה לחלוק ע"ד המג"א ורצה לחדש דהא דאין בישול אחר בישול היינו דוקא במבשל אותו הדבר עצמו פעם שנית אבל במבשל שני דברים ביחד ונותני' טעם זה בזה אעפ"י שכל א' כבר נתבשל בפ"ע ה"ה חייב משום מבשל גמור ומה"ט השיג הרבה על רבינו המג"א ז"ל, והגאון השוב משה ז"ל דחה דבריו וכתב דודאי מה שמפליט ומבליע אינו מזיק לענין איסור שבת רק מבשל כמבואר בכל הפוסקים וכמ"ש המג"א כאן ס"ק כ"ח וס"ק ל"ב לענין כלי שני למ"ד דמפליט ומבליע, א"כ מעתה הדעת נותן כיון שכל א' לבד נתבשל

ול"ש בהו בישול אף דמפליטי' ומבליעי' זב"ז מ"מ כיון דמצד הבישול לית בהו איסורא דכ"א בפ"ע כבר נתבשל ואין בישול אחר בישול גם מצד מפליט ומבליע אין איסור כיון דאין מצד זה שייכות איסור לענין שבת ע"ש באורך:

(ו) עיין בס' נשמת אדם כלל כ' ותמצא הערות נכבדות שונות בדברי הפוסקים דסי' זה וציינתי למזכרת מפני שאחרונים רבים לא ראו דבריו ולדוגמא ראה בס' מנחת חינוך במלאכת "המבשל' שהעיר בסוגי' דיבמות דף ו' גבי הבערת בת כהן מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין הא יכול ליקח אבר שכבר התיכו אותו פעם א' ואין בישול אחר בישול ולא ראה שכבר קדמו בזה בנשמת אדם כלל הנ"ל סי' י' ע"ש:

(ז) עיי' בתשו' שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ב סי' כ' אודות אם מותר לעשות פעניצלעך בשבת וכן אם מותר לתתם לתוך מרק ע"ש שדעתו נוטה לאסור, ועיי' בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ר סי' ק"כ שכ' המבשל בשבת או בב"ח ע"י כח העלעקנוריציטעט חייב, ואם מכבה אור הנ"ל בשבת ג"כ חייב, גם יכול לברך עליו להדליק נר של שבת רק לענין הדלקת נר חנוכה מסיק דאין לברך ע"ש, וגם בח"ב ליו"ד סי' ל"א:

סימן שיט

(א) בטו"ז סוף הסי' ומועתק בחיי אדם כלל ט"ז סי' י"ב כשנופל זבוב במאכל או משקה לא יסיר הזבוב דהוי בורר פסולת מאוכל אלא יקח קצת גם מהאוכל או המשקה עמו ויזרוק ע"ש. אמנם הא"ר סק"ח הביא בשם תשו' מהריט"ץ סי' ק"ג דמותר להסיר צרעין או יתושי' ויבחושי' אפי' עפר או פסולת שביין דאין ברירה בלח ע"ש, שו"ר שגם הבאה"ט הביא תשו' מהריט"ץ הנ"ל וכ' שבס' יד אהרן חולק עליו. אמנם הגאון בית מאיר כאן הביאו ג"כ והעתיק לשונו שכ' דזה אין דרך ברירה אנא ברירה בלח הוא שיניח הלא תוך כלי כפיפה או סודרין והמים נזחלין ונשאר הצריעה זה דרך ברירה בלח אבל להסיר בידו הצירעה מהלח ברירה זו אין לו שייכות בלח, וכן ראיתי גדולים מסירים יתושים מהכוס בשבת ואין מכלים, ובודאי הטעם כאשר בארנו עכ"ל. וכ' עלה הגאון ב"מ וסברתו הוא סברה ישרה ות"ל אף אני כונתי אלי' וכו' ע"ש:

(ב) ברמ"א סוף הסי' מייתי מהרי"ל בשם א"ז וירושלמי פ' כלל גדול הרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה – כל האחרונים דחו הוראה זו דבגמ' דידן מקשה היינו זורה היינו בורר מבואר דזה ל"ה זורה דעיקר מלאכת זורה כעין בורר דהרוח מוליך ומפריד פסולת מהאוכל אבל היכא דכולי פסולת ואינו מברר זה מזה רק דמחלקו לחלקים דקים לאו בכלל זורה הוא ועיין באריכות בשו"ת רעק"א סי' כ'. ובס' בית מאיר

תמה דהוי דבר שאין מתכוין (ופ"ר דלא ניחא לי' לכ"ע ע רק מדרבנן אסור) ועיין בתשו' שואל ומשיב שתיתאה סי' ל"ג וצ"ע, ועיין במנחת חינוך במלאכת "הזורה ובס' פתחי תשובה כאן בשם ס' אלפי מנשה ע"ש. וז"ל הירושלמי דף כ"ח ע"ב רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה וכל דבר שהוא מחוסר לרות חייב משום זורה, ופי' הק"ע שהרוח מחסרו ומפרקו לחלקים דקים חייב משום זורה, ובס' בית מאיר כ' שהפי' דחוק ומי יודע עכ"ל [בס' שבילי דוד בפתיחה במלאכת הזורה כתב דזורה הוי מלאכה הצריכה לגופה כיון דע"י הפסולת מתקלקל הכל וא"כ כשבורר מיתתקן כל המאכל ודלא כבעה"מ ז"ל ע"ש וכבר קדמו בזה בישועות יעקב סי' זה אות א' ע"ש]:

(ג) במג"א סק"ח ושרביטין של קטניות וכו', עיין בס' נשמת אדם כלל י"ד סי' א' שהקשה משבת דף קמ"ג ע"א והניח בצ"ע:

(ד) ברמ"א ס"ו מתיך קליפתן הירוקה, באשל אברהם סי' ש"ך סק"א תמה דאיך מותר לשבור אגוזים מקליפתן ולא הוי מפרק דמ"ש קליפה ירוקה מעץ שעליו הואיל ונתכסה בו ע"ש:

סימן שכ

(א) במחבר ס"ב זתים וענבים וכו' אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה אעפ"י שהענבים מתבקע בשבת בגיגית מותר לשתותו בשבת שכל יין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבגיגית וכ' המג"א סק"ה מתבטל ביין ואע"ג דדשיל"ע לא בטיל ש"ה כיון שלא הי' ניכר קודם שנתערב בטיל שלא הי' עליו שם יין מעולם וע' ביו"ד ס"ס ק"ב עכ"ל. וידוע דהאחרונים הרבו להקשות על זה מכמה מקומות בש"ס ופוסקים. ובשו"ת נחלת בנימין או"ח סי' ס"ו ובס' שבילי דוד כאן שניהם מתנבאים בסגנון אחד דכוונת המרדכי וסמ"ק וסיעתם לאו מטעם ביטול רק דכ"ז של"ה ניכר בפ"ע לא הי' נקרא יין והרי אין האיסור רק משום משקין שזבו או משום נולד וכל של"ה ניכר בפ"ע לא חל עליו האיסור וכשיצא לעולם כבר נתערב ונעשה טפל להעיקר בכה"ג אין לאסור משום נולד דל"ב הכנה כה"ג כלל וגם משום משקין שזבו א"א לאסור רק כשהוא בעין וניכר שמא יסחוט בידים משא"כ היכא דלא ניכר בפ"ע ליכא למיגזר. אבל היכא דאיסור הוא מצד עצמו אפי' היכא דל"ה ניכר בפ"ע אסור ובזה מיושבי' כל קושיות אחרונים, אלא דבס' שבי"ד כ' דלשון הרמ"א ביו"ד ס"ס ק"ב לא משמע כן שכתב כל איסור שלא הי' ניכר משמע קצת אף בדבר שאסור מחמת עצמו ע"ש, ועין בשו"ת מראה יחזקאל סי' נ"ה הביא בשם חכם א' קושי' על הרמ"א הנ"ל בסי' ק"ע מדברי התוס' ב"ק דף ס"ט ע"א סד"ה כל הנלקט וכו'

דשמא מה שגדל אח"כ בטל ברוב ואע"ג דדשיל"מ אפי' באלף לא בטל מ"מ מדאורייתא בטל עכ"ל. ולד' הרמ"א קושייתם לק"מ מכלל דהתוס' חולקים על זה, והביא ג"כ דברי שיטה מקובצת ב"ק שם שתי' באמת כן דהא דאמרי' דדשיל"מ לא בטל היינו באיסור שניכר ואח"כ נתערב אבל זה שלא הוכר מעולם נתבטל עכ"ל. ובהסכמה לס' הנ"ל מהגאון מו"ה ייט"ב זצ"ל מסיגעט כ' וז"ל. הך קושי' על התוס' לאו מילתא חדתא היא שכבר הרגיש בזה המג"א סי' שי"ח ס"ק ח' שכ' "ע' בתוס' בב"ק דף ס"ט דמה שגדל בטל ברוב ועסי' ש"ך ס"ב" עכ"ל, וכוונתו בזה מפרש המחצה"ש דבמה שמבואר בסי' ש"ך דבאינו ניכר מקודם בטל ברוב מיושב קושי' התוס' בב"ק ונפלאתי על הני רבנן וכו' אבל אני אומר אי כוונת מג"א כדברי מחצה"ש הי' לו להעתיק ד' התוס' כלשונם דמה שגדל בטל ברוב מדאורי' דמשמע דמדרבנן לא בטל משום דהוי יל"מ אח"כ יכתוב ועסי' ש"ך ר"ל דמשם מבואר דבטל אפי' מדרבנן באינו ניכר וה"ז חולק על התוס'. לכן נ"ל דבטלה מחלוקת ואפשר המג"א בא לפרש דברי תוס' עפ"י שמבואר בסי' ש"ך, והוא דכבר הקשה הפלתי ע"ד הרמ"א הנ"ל מהא דכ' תוס' סוף מעילה גבי פרוטה של הקדש מעל תימה ליבטל האי פרוטה ברובא וכ"ת דשיל"מ היא ולא בטל הא מדרבנן הוא. משמע בלא ניכר ג"כ אינו בטל ביל"מ, ותירץ בס' לב ארי' חולין דף ק"ח דהא דאמרי' דיל"מ באינו ניכר בטל היינו לפי האמת דדשיל"מ דלא בטל חומרא דרבנן הוא בין לטעם הר"ן או דרש"י משום בלא הוכר איסור הקילו בו ובטל, משא"כ מקודם דאסקו אדעתייהו דתוס' דדשיל"מ אינו אלא מדרבנן, אין לחלק כלל בין הוכר האיסור או לא ע"ש. א"כ זה עצמו כוונת התוס' גם בב"ק אע"ג דיל"מ לא בטל מדאורי' בטל, כלומר רק מדרבנן אינו בטל וא"כ יש להקל בלא הוכר דגם מדרבנן בטל וכד' השיטה מקובצת ורמ"א ממש, והן הן דברי המג"א ולא בא לחלוק אלא לפרש דברי התוס' והכי קאמר וע' תוס' בב"ק דמה שגדל בטל והשמיט תיבות "מדאורייתא" דאז הוי משמע מדרבנן לא בטל, לכן כתב סתם דמה שגדל בטל ר"ל אפי' מדרבן, ורצונו לפרש דמ"ש תוס' מדאורי' בטל, כוונתם כיון דמדאו' בטל ואינו אלא מדרבנן תו אפי' מדרבנן בטל, והטעם לזה אמר ועסי' ש"ך ס"ב דבלא הוכר דשיל"מ בטל והיינו מפני דאינו אלא מדרבנן ומאוד עמקו מחשבותיו ונמצא דברי תוס' דמעילה וב"ק ושמ"ק ורמ"א ומג"א כולן שפה אחת להן ודברים אחדדים ודפח"ח:

(**ב**) במחבר ס"ו מותר לסחוט לימוני"ס, בס' נשמת אדם כלל י"ד סי' ד' מביא בשם רדב"ז ח"א סי' י' דיש לנהוג לסחוט הלימוניס על הצוקער דאז הוי משקה הבאה לאוכל ושרי לכ"ע וכ"כ בתפא"י בכלכלת שבת במלאכת הדש (ועיי' עוד שם במלאכת

הבורר דהסוחט ציטראנען על צוקער דשרי כלעיל עכ"פ ישאיר מעט מהמאכל בקליפת הציטראן דלא ליהוי כבורר אוכל מפסולת ולא יסחט רק סמוך לשתייתו עכ"ל):

(ג) במחבר מותר לשבר הקרח וכו' ובמג"א ס"ק ט"ו כ' דבנהר או באר אסור אך בס' תוס' שבת חולק עליו וכבר נהגו להתיר אותן הטובלין בשבת לצורך מצוה ואין שום מי שמוחה בידם ע"ש באורך:

(ד) במחבר סי"ד הרא"ש הי' נזהר מלהטיל מי רגלים בשלג והטו"ז ס"ק י"א כ' שא"א ליזהר ועיי' מ"ש לקמן סי' שכ"ו בטו"ז סק"ב גם עיין בהגהות זכרון אברהם לכאן דלכתחלה טוב ליזהר בכל מה דאפשר:

(ה) במג"א סק"כ והקשה הגאון בס' בה"ז בשם מוהר"ל מפראג וכו' עיין בזה בס' עט סופר ח"ב כלל כ' פרט ד' שהביא תירוצים שונים בזה:

(ו) במחבר ס"כ יש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פירות הצובעים צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע ועיי' במג"א ס"ק כ"ד שסיים דאין להקל בזה. וראיתי בתשו' חכם צבי דפוס לבוב בליקוטים שבסוף הס' כ' הגאון ח"צ שכבר ביאר במק"א דכל כה"ג אין בו משום לתא דצובע מההיא דמותר לבעול בתחלה בשבת אף שהם היו בועלין ע"ג סודר לבן כדי להראות שהיא בתולה וכן מאותה ששנינו מסננין את היין בסודרין וסתם סודרין לבן עיין שבת ק"מ סוף ע"א וסתם יין שחור או אדום כדאי' במשנה פ"ט דנדה ולא חיישי' לצביעה ודעת רדב"ז בתשו' להתיר מסברת עצמו וראייתינו מכרעת עכ"ל. [מבעילה אין ראי' כ"כ די"ל דשרי משום מצוה עיי' כתובות ד' תוס' ד"ה בעילת מצוה ופנ"י שם דף ו' ואיני רוצה להאריך]:

סימן שכא

(א) במג"א סק"ז כתב דאסור למלוח בשר או דג בשבת ומקורו מתוס' ור"ן חולין דף י"ד משום דהמלח מכשיר האוכל ומתקנו ע"ש. אבל להדיח הבשר הדחה א' שקודם המליחה מותר אך בבשר ששהה ג"י בלא מליחה שנתייבש הבשר וע"י הדחה מרככו ומתקנו אסור להדיחו ע"ש. ובילדותי (ד' תצוה תרמ"ב) כתבתי בזה קונטרס מיוחד ואעתיק בכאן אפס קצהו ח"ל. אמת כי כן נראה מתוס' חולין י"ד א' ד"ה ונסבין, שהרי הקשו אהא דקאמר אסורה באכילה ליומא דבלא"ה אסורה משום שא"י למלחה בשבת ותי' דבשר חי מותר בלא מליחה משום דהוי דם אברים שלא פירש, ועדיין קשה דהרי קי"ל ביו"ד סי' ס"ז דאף דבשר חי א"צ מליחה מ"מ צריך הדחה וא"כ איך ידיחנו בשבת א"וו דהדחה מותר בשבת ומיהו האחרונים תמהו בדבר דמ"ט יהי' מותר להדיח הא

מתקן הבשר ומכשירו לאכילה כיון דבשבת א"א בצלי ובישול והוא מדיחו ואוכלו באומצא חשוב מתקן גמור (ועיי' ישועות יעקב כאן) ובעטרת זקנים סי' ש"ח סעי' ל"א נדחק בדבר וכ' שהמחבר שם מיירי בנמלח כבר פעם א' להכשיר דאל"ה הוי מתקן בהדחה ראשונה יע"ש ולכאורה אמאי הוצרך לדחוק א"ע הלא בהדיא מוכח מתוס' דמותר להדיח בשבת, ע"כ נלע"ד אחרי בקשת המחילה מכבוד רבינו המג"א ז"ל דאין להוכיח מתוס' מידי. והנה בהשקפה ראשונה עלה במחשבתי שאין הוכחה מתוס' די"ל דס"ל כפמ"ג סי' ש"ח במשבצות סק"כ דבעוף שאין בו דם מבחוץ ע"ג העור אפשר לאכול מבלי הדחה ראשונה ע"ש. וא"כ הא כתב הפלתי סי' י"א (וכ"כ בס' מגן אבות בסוגי' דשוחט בשבת) דלתירוץ התוס' דבשר חי א"צ מליחה צ"ל דאיירי מתני' בעוף דרכיך וחזי לאומצא דאל"ה הא אסור לטלטלו כמ"ש המג"א סי' ש"ח סקנ"ו ע"ש וא"כ א"ש תירוצם דיכול לאכלו בלא מליחה וגם בלי הדחה א' כיון דמיירי בעוף וא"ש:

איברא דהפמ"ג גופא רפי' בידי' ואינו אומר בבירור דאפשר לאכול עוף בלי הדחה א' אדרבה מסיים שם "מ"מ בלי הדחה א' א"א" ע"ש. והנה הגאון בעל ישועות יעקב ז"ל ג"כ נתקשה בזה דמ"ט יהי' מותר להדיח הבשר בשבת וכתב ג"כ דמתוס' הנ"ל ליכא הוכחה דהא רב סובר שוחט חייב משום צובע וס"ל דיש צביעה באוכלין א"כ ה"ה דיש ע"ז בוד באוכלין א"כ י"ל דעיקר קושי' התוס' מהך דא"י למלוח בשבת הוא רק לרב דאמר אסורה באכילה ליומא ולדידי' מליחת בשר אסור מדאורייי' ולכך שפיר הקשו. אבל אי נימא דמליחת בשר אינו מדאורייי' ואיסור דרבנן מותר לצורך חולה שאב"ס וכו' ולכך לא הקשו התוס' רק מהך דא"א למלחו אבל מהך דא"א להדיחו בשבת כיון דאינו רק מדרבנן לא פסיקא להו להקשות וכו' ע"ש. ואני תמה א"כ איך יפרנס מה שתי' התוס' בתי' הא' דמיירי בעבר ומלחה. דלפי"ז יקשה דמאי אירי' דשחט בשבת דאסורה ליומא, אפי' בלא שחט בשבת רק מלחו בשבת ג"כ עביד איסורא דמליחה וכמו שהקשה הפלתי בסי' י"א אלא שתירץ שם כיון דמליחה בשבת אינו כי אם איסור מדרבנן ואמרי' בפרק הניזקין כי גזר ר"י בדאורי' אבל בדרבנן לא גזר וכאן איירי בשוגג ע"ש (וכ"כ בס' מגן אבות) אבל לדברי ישועות יעקב דתוס' אזלי אליבא דרב דס"ל דמליחה בשבת אסור מדאורייי' הד"ק לדוכתה. [שוב כתב בישו"י לשיטת המג"א דאיסור הדחה היינו משום דמרכך הבשר א"כ י"ל דמדיחו במי פירות דליכא ריכוך ולכן מותר בשבת וא"ש דברי התוס' ע"ש. ואני בער ולא אדע דהמעיין במג"א יראה דמרכך הבשר לא שייך כ"א בבשר ששהה ג"י בלא מליחה שנתייבש הבשר אבל בהדחה א' שקודם המליחה שאפי' למ"ד כדי לרכך הבשר מ"מ לא נתייבש הבשר אלא בשטח שע"פ חוץ כמבואר בסי' ס"ט ודאי

ל"ה מרכך גוף החתיכה ומתקנו. אבל מ"מ גם בהדחה א' מתקן הבשר ומשוי לי' אוכלא וכמו שהקשה הוא בעצמו (וכמ"ש בפתח דברינו) וע"ז לא תירץ כלום במחכת"ה]:

והנלע"ד עפי"מ שהקשה הפלתי סי' ע"ה בתוס' חולין הנ"ל שהקשו דא"י למלחה בשבת ומזה הוכיחו דדם שלא פירש שרי. וקשה מאי קושי' דיללא רוצה לאכול בני מעיים והם א"צ מליחה כלל דאין בהם דם והוצרך הגמ' לאסור משום מוקצה וכדומה. ותירץ דהא דבני מעים אין מחזיקין בהם דם מ"מ מידי ספיקא לא נפיק ולכך ממנ"פ לאחר הבישול הוי ספק דרבנן דדם שבישלו ולקולא דל"ה איתחזק איסור וברוצה לאכול חי הא הוי דם אברים שלא פירש ולכך בס"ד דהתוס' דדם אברים שלא פירש אסור גם בני מעים אסור לאכול חי דבעודנו חי הוי סדא"ו ע"ש. וא"כ למסקנת התוס' דדם אברים שלא פירש מותר וממילא מותר לאכול בני מעים חי בלא מליחה שוב י"ל כתי' הפלתי דצריך לאסור מטעם מוקצה להיכא שרוצה לאכול בני מעים והני אפי' הדחה לא בעו כיון שאין מחזיקים בהם דם כלל וא"ש דכיון שהעלו התוס' דינם דדם שלא פירש מותר שוב יש לאשכוחי אופן ולאוקמי מתני' בכה"ג דאפי' הדחה לא בעי וכגון ברוצה לאכול בני מעים וממילא לא מוכח מכאן מידי דיהא מותר להדיח בשבת כנלע"ד נכון:

ועד"ז י"ל עוד דהנה הקשיתי על התוס' שהקשו דבלא"ה א"י למולחה בשבת הלא צריך לאסור משום מוקצה וכדומה להיכא שנתערב חתיכה א' מבהמה זאת בין חתיכות אחרות דלטעם מוקצה הוי דשיל"מ ולטעם דא"א למלוח בשבת הוי בטיל וכמ"ש הטו"ז סי' ס"ט ס"ק ל"ה שאם נתערב חתיכה שלא נמלחה בחתיכות שנמלחו א"צ למלוח כולן דל"ה דשיל"מ כיון שצריך הוצאות וההיתר לא אתי ממילא רק ע"י מעשה ע"ש ואפי' נימא דצריך להשליך א' מ"מ הרי כתב המג"א לקמן סי' שכ"ג ס"ק י"ד כיון דל"ה רק חומרא ל"ה מתקן וא"כ איכא נ"מ בכה"ג ול"ק קושי' התוס'. אך באמת הנה"כ שם חולק על הטו"ז כמבואר בפמ"ג שם במ"ז ס"ק ל"ה וס"ל דצריך למלוח כולן, ואף דלאוכלם חי י"ל דגם הש"ך מודה להטו"ז וכדמשמע שם בפמ"ג דרק לבשלם אח"כ שיהי' דם שפירש אסור, מ"מ בס"ד דתוס' גם דם אברים שלא פירש אסור ולכך מקשו שפיר. אך התינח בס"ד אבל לפי מסקנת התוס' דדם אברים שלא פירש שרי. י"ל דלאכול חי כ"ע מודו להטו"ז דא"צ למלוח כולן, וא"כ ממילא יש לאוקמי מתני' בכה"ג דאפי' הדחה לא בעי וכגון שנתערב בין חתיכות אחרות וממילא אין כאן הוכחה ממתני' הנ"ל להתיר הדחה א' בשבת ודו"ק. ובלאה"נ נראה לפימ"ש לעיל דרב סובר יש עיבוד באוכלין כמו דס"ל יש צביעה באוכלין וא"כ מליחה בשבת אסור מדאורי', וא"כ י"ל דלכך נאדו התוס' מתירוצם הראשון שכ' דמיירי בעבר ומלחה, דא"כ מה קמ"ל מתני' בשוחט בשבת תיפוק

לי' דאסורה באכילה משום דעבר ומלחה, וכקושי' הפלתי ומגן אבות הנ"ל. ומה שתירצו דבדרבנן לא גזר ר"י בשוגג, ליתא לרב דס"ל יש עיבוד באוכלין, לכך הוכרחו לתרץ דבשר חי מותר בלא מליחה, וא"כ ממילא לא קשה מהדחה, דבזה באמת י"ל דמיירי שעבר והדיח וק"ל ודו"ק. סוף דבר הוכחת המג"א מהתוס' דמותר להדיח הדחה א' בשבת צ"ע לדעתי מכל הני טעמי דכתיבנא:

(ב) ועל מ"ש המג"א דאסור למלוח בשבת ראיתי כמדומנה לי בס' "יד יוסף" כאן שהקשה בשם גדול א' אמאי לא יהא מותר למלוח כמו דמותר להדיח ומשום שכ' המג"א דל"ה מתקן משום דאינו אלא כמסיר גרף של רעי ודומה להדחת כוס ששתה ממנו עכו"ם דמותר לכ"ע כמ"ש לקמן סי' שכ"ג ס"ח א"כ ה"נ אין האיסור בגוף הבשר אלא הדם שבתוכו אסרו וכשמסירו ע"י המליחה יהא כגרף של רעי. ותי' שם בספר הנ"ל בשלמא הדחת כוס של איסור אפי' בלא איסורי' דרך להדיח כוס משום נקיות וה"ה הדחת בשר דאינשי אנקיותא קפדי והוי דין גרף ש"ר אבל מליחה כיון דבלא האיסור לא הוי מולח להוציא הדם ל"ה כגרף ש"ר אלא מתקן האיסור והוא פשוט:

(ג) במג"א סק"י הביא בשם תה"ד דאין טחינה אלא בגידולי קרקע. והקשה התוס' שבת מהא דאמרי' בשבת דף ע"ד ע"ב אמר רבא האי מאן דעביד חביתא חייב משום שבע חטאות פרש"י טוחן הרגבים ושוחקן הדק הוי טוחן, והלא עפר אינו גידולי קרקע כמ"ש הרמ"א לקמן סי' תרכ"ט ס"א (וע"ש בעטרת זקנים) א"כ אמאי יהי' חייב בטוחן עפר הא אין טחינה אלא בגידולי קרקע והוא קושיא עצומה. ועיין מ"ש בזה במשבצות סק"י וביתר ביאור בס' נשמת אדם כלל י"ז דדוקא במידי שאין דרך דישה או עימור או טחינה בכך רק דמי לדש ומעמר וטוחן שם אמרי' אין דישה ועימור או טחינה אלא בגידולי קרקע אבל במידי דעיקר המלאכה ודרכה בכך אע"ג דל"ה גידולי קרקע מ"מ הרי הוא דש ומעמר וטוחן ממש ע"ש. ולפימ"ש הפמ"ג במשבצות סי' תרכ"ט סק"ג דבסוכה דבעי' גידולו מן הארץ אין בכלל רק הצומח כאילן ועשבים והדומה, אבל גידולי קרקע יש בכללן בהמה ואבן ועפר וכל הדומם יע"ש, בלא"ה א"ש לכאורה, אבל באמת לשון התה"ד כפי מה שמובא במג"א "אבל בשר דאין גדולו מן הארץ לא שייך בו טחינה" א"כ ה"ה בעפר, וע"כ צ"ל כדברי הגאונים בעל פמ"ג ונשמת אדם הנ"ל:

(ד) במג"א ס"ט י"ט ונ"ל דאסור להשתין על טיט משום גיבול עסי' ש"ך סי"ד עכ"ל. ובס' בית מאיר פקפק בהוראה זו וסיים דאין להחמיר בפסיק רישא דרבנן במקום הצורך ע"ש:

(ה) במג"א ס"ק כ"ט ומותר למרח התפוחים כו' וה"ה על הלחם ר"ל שמותר למרח התפוחים או שאר דברים כגון חמאה על הלחם ובס' מגן אבות נסתפק בזה עכ"ל הרב

כרם שלמה. ובמנחת חינוך כ' במלאכת הממחק וז"ל וע' סס"י שכ"א מפורש דאין מירוח באוכלין והוא במרדכי פכ"ג כמו דאין עיבוד באוכלין מה"ת כך אין ממחק באוכלין מה"ת ובס' מג"א להגאבדק"ק נ"ש מסופק אי שייך באוכלין ממחק ואין ס' מוציא מידי ודאי של המרדכי עכ"ל:

סימן שכב

(א) במג"א סק"ד כ' בלא הי' אפשר להכין מע"ש שום דבר לחצות בו שיניו מותר לטלטל קיסם לחצות בו שיניו מפני כבוד הבריות שגנאי הוא לו שלפעמים נראה הבשר שבין השינים וכו' ובמקום שאין נחשב זה לגנאי אסור. וכתב בהגהות זכרון אברהם וז"ל, ואם יש לו. צער בשביל הבשר שבין שיניו נ"ל דמותר ליטלו עכ"ל:

סימן שכג

(א) במחבר ס"ז מותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה ויש איסרים וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לעכו"ם במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וא"צ טבילה. וכ' המג"א ס"ק י"ב דמותר לית תנו במתנה כיון שצורך שבת הוא, וכ' ינ"פ הרה"ג מקריפטש שליט"א לפימ"ש המקנה בקו"א לה' קידושין סי' מ"ה (בהגה"ה כגון ששלח בשבת וכו') דאף דאסור ליתן בשבת אין האיסור על המתן אלא על המקבל כדאי' בעירובין דף ע"א מיקני רשותא בשבת אסור וכו' אסתלק רשותא בשבת שפיר דמי וכו' ע"ש. לא הי' צריך המג"א לכתוב משום צורך שבת דהא המקבל הוא גוי והנותן אינו עושה איסור ואך בר"מ סוף ה' מכירה נראה דלא כהמקנה וע' תשו' משיב דבר סי' פ"ז עכ"ל ועי' מש"ל סי' י"ד ענף ה' שכתבתי ג"כ דהאיסור על הנותן והוא כדברי המג"א דכאן]:

(ב) והא דקשה הא אסור ליתן לגוי מתנה משום לא תחנם י"ל דמיירי בגוי המכירו דשרי, עיין כה"ג בחק יעקב סי' תמ"ח ס"ק י"ב. וע"ד המנהג שנוהגין בקצת מקומות היתר בטבילת כלים ע"י שיטבול אדם גם את עצמו והכלים יהיו אז בידו עיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' רע"ט חוות דעתו בזה:

(ג) במג"א ס"ק י"ד כ' בשם תה"ד אסור לבטל איסור בשבת או בי"ט דאין לך תיקון גדול מזה, והקשה בדגול מרבבה ובכרם שלמה בשם הלכה ברורה דהא:

גם בחול אסור לבטל אי' לכתחלה ועיי' בס' תוס' שבת שתירץ יפה דאיכא נ"מ בשתים ע"ש, ועי' בס' באר היטב יו"ד סס"י ק"ט נראה דס"ל ג"כ כנ"מ הא' שכ' התוס' שבת ע"ש. ואני עני מסופק בדין שכ' הרמ"א יו"ד סי' צ"ח ס"ד באם כפל חלב לתוך התבשיל

ונתבטל טעמו בששים צריך ליתן שם מים צוננים וטבע החלב להקפיא ולצוף למעלה על המים ויסירנו משם דמאחר דאפשר להסירו הוי כאלו מכירו וצריך להסירו משם, אם מותר לעשות תיקון זה דהסרת החלב בשבת, ואולי דמי להסרת גרף של רעי המוזכר כאן במג"א גבי כוס ששתה ממנו עכו"ם וצ"ע. ועיין בהגהות חת"ס ז"ל לכאן שתמה על התה"ד מתוס' פסחים דף מ"ו ע"א ד"ה עד שתאפה וכו' שכ' ואפי' ליכא כהן קטן אי איכא כהן גדול שרי' דחזי לי' ע"י ביטול ברוב, וכ' שמצא הקושי' בשעה"מ פ"ב מה' יו"ט, ואני מצאתי הקושי' בס' בינה לעתים לרמב"ם פ"ד מה' יו"ט הלכה י"ז ומתחלה תי' כמו החת"ס ואח"כ דחה והעלה יישוב אחר דמייתב דעת כיעו"ש:

(ד) במחבר ס"ט מותר לשפשף הכלים בכל דבר וכ' המג"א ס"ק ט"ו בכל דבר ואפי' בחול (מיט זאנד) ובהגהות זכרון אברהם כ' עלה אבל לא נוהגין כן וחושבין זה לאיסור גדול וחוש עינים יעיד על זה שע"י חול ממחק ג"כ הכלים ע"ש:

סימן שכד

(א) במחבר ס"ט אין מאמרים את העגלים וכו' וכ' הרמ"א בהג"ה ודין תרנגולים ואווזים כדין עגלים בקרבן נתנאל פ' מי שהחשיך ס"ק י"ג כ' דאפי' בעגל שלא למד לאכול מ"מ לא מספין לי' אלא מהלקטין וכן פי' מהרש"ל בח"ש (שבת דף קנ"ו) דאין מאמרים אלא ס"ד דאפי' אין מהלקטין ע"ש, אע"ג דאיכא צער בע"ח דאורייי' העמידו דבריהם, ודלא כמ"ש מג"א בסי' ש"ה דאי ליכא נכרי' שרי לישראל להמרות אווזות משום צער ב"ח דאין יכולין לאכול, ולא ראה דברי מהרש"ל גם הרב רמ"א בשו"ת בעצמו חזר להתיר ע"י ישראל וכן בהגהותיו בסי' שכ"ד סעי' ט' כתב ודין תרנגולים ואווזי' כדין עגלים ולא מחלק בין אווזות שדרכן לאכול בחול ע"י המראה עכ"ל. ועיי' בא"ר כאן סק"י שחולק ג"כ על המג"א הנ"ל:

סימן שכה

(א) במג"א סק"ט בשם התוס' דמוקצה מותר בהנאה עיין מ"ש בזה לקמן אי"ה בסי' תק"ט לסוף הסימן:

(ב) במחבר סעיף ט' אם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום אסור וכו' אבל עכו"ם השרוי עמו בעיר ופירות המצויים בעיר אין לחיש מספק ואפי' אם יש לעכו"ם ב' בתים וא' מהם בתוך התחום תולין להקל בד"מ לקמן סי' תקט"ו אות ד' השיג ע"ז כיון דיש לעכו"ם בית א' מחוץ לתחום אמאי לא ניחוש שמא הובא מחוץ לתחום, ובא"ר כאן תי' דטעם המחבר

דמקיל הוא משום דאמרי' חזקה כאן נמצא וכאן הי' ע"ש. ולפמ"ש הטו"ז והמג"א לקמן סי' תקי"ג דלא אזלינן בתר רובא בדשיל"מ א"כ כ"ש דלא אזלי' בתר חזקה בדשיל"מ דהרי רו"ח רובא עדיף א"כ מה מהני כאן חזקה דכאן נמצא וכ"ה, וצ"ל כיין דאיכא תרתי למעליותא, דהיינו קרוב וגם חזקה דכאן נמצא וכו' לכך מקילינן בכאן, ומוכח מזה דחזקה וגם קרוב עדיף מרוב ונפשט ספיקו של הפמ"ג דכאן בזה ודו"ק היטב:

(ג) בענין מה שרבים מקילין לילך לבית הקאפעע של עכו"ם ולשתות קאפעע בשבת, מי שיראת ה' נוגע בלבבו ימנע מזה, עיין תשו' שבות יעקב ח"א סי' י"ב (ורמזו הבאר היטב כאן סק"ו) ובקונטרס קדושת שבת להרב מו"ה מנחם נווייארה (הנספח לס' מכתב לחזקי' על סדר הגט) האריך להחמיר גם משום בישול עכו"ם ואף דהפר"ח ביו"ד מקיל בזה מ"מ הכנה"ג מביא בשם האר"י ז"ל דיש לאסור משום בישול עכו"ם ע"ש (וכ"כ גם בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' ס"ב ע"ש):

(ד) אי רשאין לעשות פרע, נומעראציאן על מכתבי עתים (צייטונגען) הנדפסים בשבת ומדפיסין גם בשביל הישראלים, עיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קכ"ג ומסקנתו דאסור אלא א"כ יפרש לו הישראל שבשבת אינו רוצה בהעלים דהרי בלא"ה אסור להישראל לקרות צייטונג בשבת ואם הגוי ישלח לו אחר השבת הגוי אדעתא דנפשי' קעביד, דהרי יש שהות להדפיס במוש"ק אם הוא אחר בכדי שיעשה מותר ע"ש. אמנם בתשו' מחנה חיים ח"ג על או"ח סי' כ' מצדד להתיר לקרוא אותן הצייטונגען בשבת אמנם סיים לבסוף ח"ל. אבל פשיטא ירא אלקים לא יקרא צייטונג בש"ק כלל וכן אני נזהר מעולם שלא להביט בש"ק ולא דברתי רק נגד המון עם סוחרים עכ"ל ע"ש:

סימן שכו

(א) במחבר ס"א אסור לרחוץ כל גופו וכו' אפי' במים שהוחמו מע"ש וכו', בענין המנהג שנתפשט בינינו שהנשים טובלות בחמין דמקוה בליל שבת עיין בתשו' בנין ציון סי' ע"ו שכ' דגזירת חכמים לא הי' אלא לטבול בחמין עצמם אבל מה שטובלין בחמין דמקוה הרי בזה אינו טובל בחמין עצמם שהוחמו ע"י אור שהרי הם נתבטלו עכ"ח במ' סאה מי מקוה ונעשו ונקראו על שם המקוה דאל"כ הו"ל טבילה בשאובין ואף דמי המקוה נתחממו ע"י החמין שהטילו בהם לא מצינו שגזרו חכמים על החמין שנתחממו ע"י חמין וכו' מ"מ יש ליזהר שיתנו עכ"פ מבע"י בע"ש קודם הלילה דמשנכנס שבת ה"ל על החמין שם איסור וה"ל מבטל איסור לכתחלה אבל כשמערב קודם השבת בעוד שעל החמין שם היתר מבטל בטיל עכ"ל ומ"ש מצד מבטל איסור קשה לי דהא לטבילת מצוה

מיירי א"כ הלא כ' המג"א בסי' תרכ"ו בשם ב"ח ומרדכי דבמקום מצוה ל"ש אין מבטלין איסור לכתחלה דמצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש וצ"ע ואולי טבילת נשים הוי מצוה שי"ב הנאת הגוף ג"כ אך קשה דהא בסוכה ג"כ יש הנאת הצל ואכ"מ להאריך בזה. שוב ראיתי בשו"ת שירי טהרה לה' מקוואות סי' ר"א תשובה ל"ג שכ' דבשבת ויו"ט אסור להטיל חמין למקוה כמ"ש המג"א סי' שכ"ג בשם התה"ד דאסור לבטל איסור בשבת ויו"ט דאין לך תיקון גדול מזה ופירש בזה הירושלמי פ"ג דיומא שלא יהיו אומרים ראינו כהן גדול טובל בשאובין ביום הכפורים ע"ש דפח"ח]. ובגוף הענין ראיתי בתפא"י למשניות פ"ג דשבת שכ' בהלכתא גבירתא "והא דנוהגות הנשים לטבול מנדתן בליל שבת בחמין של מקוה סומכי' אנוב"י סי' כ"ה וקרבן נתנאל דבטבילת נדה ליכא גזירה דמרחצאות שמא יחום בשבת דהרי א"א לה להחם בשבת דצריכה לעשות חפיפה קודם טבילה והחפיפה אסור בשבת ותיכף לחפיפה טבילה נמצא שאין לה פנאי לעשות שום דבר" עכ"ל:

(ב) ברמ"א סעי' י' ואסור לרחוץ ידיו במלח כ"ש בבורית שקורין זיי"ף בל"א או בשאר חלב שנימח על ידו והוי נולד, בס' נזר ישראל לה' שבת סי' ס"ט הביא בשם התפא"י בקונ' כלכלת שבת דבזיי"ף רך לכ"ע אסור דהוי ממרח ועיין בפחד יצחק ערך בורית שהעלה להלכה דמותר לרחוץ ידיו בבורית עכ"ל הנזר ישראל ועיין בבאה"ט סק"ח בשם תשו' גנת ורדים:

סימן שכז

(א) במחבר ס"ד לא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל וכו' מפני שהעור מתרכך ודמי לעיבוד, כ' בחיי אדם כלל ל"ב סי' ה' צריך ליזהר שלא למשוח מנעל חדש בשמן דחייב וכו' ומ"מ גם ישנים אסור וכ"ש בזמה"ז (ז"ל תוספתא פ"ד אין מגרדין מנעלים ישנים אבל סכין אותם עכ"ל ומ"מ נ"ל לאסור בזמה"ז דנפישי עמי הארצים ויסוכו גם חדשים) עכ"ל. והתפא"י בקונ' כלכלת שבת במלאכת המעבד כ' דמותר לסוך ישנים ע"י עכו"ם אבל וויקסען (כ' שם וכן במלאכת הממחק) המצחצח מנעלים ע"י (וויקסען) חייב משום ממרח ולפיכך אפי' ע"י עכו"ם אסור ואפי' עשה כן עכו"ם מעצמו לצורך ישראל אסור למוצאי שבת בכדי שיעשה ככל מלאכה דאורייתא שעשה העכו"ם לצורך ישראל כסי' שכ"ה ס"ו עכ"ל. ובעוה"ר הן רבים עתה עמי הארץ שאין נזהרים בזה ונותנים מנעליהם לעבדיהם ושפחותיהם בליל שבת לצחצחם ע"י וויקסען והוא איסור גמור כמבואר ואין שומעים למוכיחים המזהירים אותם ע"ז (הגאון ייט"ב ז"ל מסיגוט אמר בדרוש א' בדרך צחות האמינו לי רבותי כי חפשתי בכל הפוסקים ולא מצאתי שצריך המנעל להיות בן

יומו דוקא ובודאי כשר אם הוא געוויקסט מבע"י בע"ש ואינו בן יומו, ולמה אתם עוברים את פי ה' לעשות איסור גמור בשאט נפש כדאי בזיון וקצף):

סימן שכח

(א) במג"א סק"א כתב ועבי"ד ססי' קנ"ה דבעי' שתהא הרפואה ידוע וכו', והפ"מ באשל סק"א הקשה עליו דהא בספק נמי מחללין ספק פ"נ להקל ודוקא בחולה שאב"ס אין מתירין בספק כה"ג וכן הקשה בהגהות הגאון רב"פ ביו"ד ססי' קנ"ה ע"ש:

(ב) בטו"ז סק"א עיין בחיי אדם כלל ס"ט שכ' מה שהאריך הטו"ז בענין הוצאת השן כבר תירץ הש"ך ביו"ד סי' קצ"ח דבאסורי שבת קיי"ל מסייע אין בו ממש עכ"ל:

(ג) במשבצות סק"ו כתב הפרמ"ג ז"ל דפשיטא לי' דמומר לחלל שבת בפרהסי' אין מחללין עליו את השבת ע"ש. ובתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' ק"מ חולק עליו דעכ"פ מיעוט יש החוזרין ומהרהרין בתשובה כשמגיעין לסכנה וא"כ כיון דאין הולכין בפ"נ אחר הרוב רשאין לחלל עבורו ועיי"ש עוד בסי' קמ"א וסי' קמ"ג פלפול ארוך בדין זה:

(ד) במג"א סק"ט הביא דגם בתשוב' מתיר רמ"א אפי' לחולה שאב"ס לשתות סתם יינם, עיין בנשמת אדם כלל ס"ט בתשובה להרב ר' חיים בר טוביי' שחולק על תשו' רמ"א הנ"ל וכ' דתשו' ההיא איתרע חזקתה מכמה טעמים ולאו הרמ"א חתים עלה, ועיין בתשו' השיב משה יו"ד סי' ל"א דשאל השואל שביו"ד סי' קנ"ה מסיק הרמ"א גופי' לאתור לשתות סתם יינם לחשאב"ס ובתשובה מתיר כנ"ל עיי"ש תשובתו הרמה (ומילי דמר סתראי נינהו כאשר העיר המסדר בהגה"ה שם) ואין להאריך:

(ה) ברמ"א סי"ז מותר לומר לעכו"ם לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם צרכי קטן כחשאב"ס דמי, וכ' המג"א ומותר להאכילו מוקצה בידים אם א"א בע"א. וכ' בנזר ישראל בשם קונט' כלכלת שבת דמה"ט מותר ליתן להרופא דיו וקולמוס ונייר לכתוב רעצעפט לחולה שאב"ס כשא"א ע"י עכו"ם ע"ש:

(ו) במחבר סמ"ב אסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי. וכ' בהגהות זכרון אברהם וצ"ע אם מותר ליתן לפי הטבעת מה שקורין בל"א צעפלי שעושין מבורית כדי להוציא הרעי ונ"ל להחמיר אם אפשר עיין ס"ס זה ואם יש קצת סכנה נ"ל דשרי ע"י עכו"ם עכ"ל:

(ז) הפמ"ג באשל ס"ק ל"ג הקשה בסנהדרין דף פ"ד ע"ב דפריך אימא עד דקטיל לי' מיקטל כו' אלא למ"ד חנק חמור מאי איכא למימר, ומאי פריך הא י"ל דלמא לאו אביו הוא ואי דאזלינן בתר רובא הא כ' התוס' בחולין דף י"א ע"ב דממיתה קלה לחמורה

לא אזלינן בתר רובא והניח בקושיא. ובס' שמן המאור הביא בשם אביו הגאון מו"ה יחזקאל גלוגא ז"ל שתי' בטוב טעם לפי"מ דאמרי' בסנהדרין דף ע"ב דאב הבא על הבן במחתרת והבן הורגו יש לו דמים לפי שמסתמא רחמי האב על הבן וא"כ א"ש דהקשה הגמ' הכי דלמ"ד חנק חמור איכא למימר שפיר עד דקטיל לי' מקטל והיכא דמי שאביו בא עליו במחתרת והבן קטלי' לאב אז נידון הבן בחנק ואזלינן שפיר בתר רובא דאלו לאו אביו הוא אין לו מיתה כלל דהא אין לו דמים ודו"ק ודפח"ח. ובגוף הקושי' כבר האריכו האחרונים על קושי' מהר"ץ הלברשטאט זצ"ל דבת כהן בשריפה איך משכחת לה דילמא לאו אביה הוא ונשואה שזינתה בחנק וממיתה קלה לחמורה לא אזלינן בתר רוב, ורובם ככולם תירצו כיון דכבר החזקנו הרוב לכל מילי שוב גם בין מיתה למיתה אזלי' בתרי' וה"נ מתורץ בזה קושי' הפמ"ג הנ"ל דהא לכמה מילי החזקנו אותו לאביו קודם שהרגו שוב גם אח"כ מהני רוב שהוא אביו, ועיין בילקוט הגרשוני ח"ר אות אב" ואות "בת כהן" שהבאתי עוד כמה תירוצים (ומ"ש שם בשם אדמו"ח שליט"א מצאתי כעת גם בשו"ת בית שלמה חו"מ סי' ק"י) לקושי' הנ"ל וכעת ראיתי תירוץ נפלא ומחודד בספר "אתוון דאורייתא" להרה"ג מו"ה יוסף ענגיל נר"ו מק"ק בענדין יע"א (בסוף כלל ג') והוא דלכאורה יש ליישב קושי' התוס' בהא דנסקלין בנשרפין וכו' דליבטל הך דמיתה קלה ברובא, דביטול שייך רק כשיש ידיעת עלים מן התערובת (וכמבואר בש"ך יו"ד סי' ק"ט ומקורו מירושלמי ערלה פ"ב ה"א ע"ש) וא"כ בהך דנסקלין בנשרפין וכו' דבעלים של האדם הרי הוא האדם בעצמו וא"כ הרי אין כאן ידיעת בעלים מן התערובת כלל שהרי אלו הנדונין יוכל להיות שכל אחד מהם יודע האמת מה חייבוהו ב"ד אם סקילה או שריפה ורק לפני הב"ד הם מכזבים ואומר כל א' מהם שהוא הוא הנידון בקלה כיון שרואים שהב"ד שכחו ואינם יודעים מי הוא המחויב סקילה ומי שריפה וא"כ כיון שאין כאן ידיעת בעלים מן התערובת לא שייך ביטול כלל ולק"מ. אולם אחר העיון ז"א שהרי הספק הוא לענין החיוב אשר על הב"ד להמיתם, כל א' וא' כדינו, וא"כ כיון שדנין לענין החיוב אשר על הב"ד, שפיר הב"ד הם הם הבעלים של החיוב הזה, וכיון שאצל בעלים מן הב"ד יש כאן תערובת א"כ שפיר הרי יש כאן ידיעת התערובת ושפיר ראוי לומר ביטול והקשו התוס' שפיר. אמנם במיתת ב"ד נודע שיש ב' עניינים א' מטעם ובערת הרע מקרבך ב' לטובת הנדון שמתכפר ע"י המיתה. והנה מבואר ברש"י חולין דף ש"מ ע"א ד"ה אלא לשחיטה, דאע"ג דעוף שהרג את הנפש דינו בסקילה עכ"ז מ"ע דובערת הרע מקרבך מתקיימת גם בשחיטה ע"ש, וגם הסברא הפשוטה מחייבת כן דכיון דעיקר החיוב הוא רק לבער הרע, פשוט דלא שייך בזה חילוק של ארבע מיתות ב"ד, ודי בכל

מיתה שימיתוהו שהרי נתבער הרע, ורק מפאת הכפרה אשר הוא לטובת הנידון בזה שיערה התורה מעבירה חמורה אין מתכפרת רק במיתה חמורה ועבירה קלה מתכפרת במיתה קלה וא"כ החילוק של ד' מיתות ב"ד הוא רק לטובת הנדון וכמובן. ולפ"ז נראה דמה שהב"ד נחשבים בעלים לענין מיתת ב"ד היינו רק בהחיוב אשר הוא מפאת ובערת הרע מקרבך שדבר זה מוטל על הב"ד לבער הקוצים מן הכרם מפאת שהם עיני העדה וכמובן, אבל ענין טובת הנדון מובן מסברא שרק הנדון הוא הבעלים של דבר שהוא לטובתו ולכפרתו ולא הב"ד וע"כ כאן כיון שסוף סוף יהרגו כולם ויצאו הב"ד ידי חיוב המוטל עליהם מפאת ובערת הרע מקרבך ורק שלטובת הנדונים אתה מסתפק באיזה מיתה להמיתם אם בסקילה או בשריפה ע"כ לענין זה שוב הם עצמם הבעלים ולא שייך ביטול כיון שאין כאן ידיעת בעלים מן התערובת וכנ"ל והיינו מה שכתבו התוס' דממיתה קלה לחמורה לא אזלינן בתר רובא. ולפי"ז נסתלקה קושי' מהר"ץ הלברשטואדט זצ"ל דלפי הנ"ל סברת התוס' הנ"ל שייכא רק בתערובת כגוונא דנסקלין בנשרפין דכל תערובת הרי אין דנין בו מתורת רוב דהא אם אין הויעוט בטל שוב חשוב קבוע וכמחצה על מחצה דמי וכמ"ש הר"ן בפ' גיה"נ וכנודע, ורק מתורת ביטול יש לדון בו, וע"כ לענין זה שפיר כתבו התוס' דממיתה למיתה לא אזלי' בתר רובא והוא מטעם הנ"ל דכיון דאין כאן ידיעת בעלים מן התערובת ע"כ לא שייך ביטול משא"כ בהך דשריפת בת כהן דהוי רוב גרידא ולא רוב דתערובת א"כ לא שייכא סברא הנ"ל כלל ושפיר אזלינן בתר רובא ודו"ק ודפח"ח (ומיושב בזה גם קושי' הפמ"ג בסנהדרין הנ"ל כמובן):

(ח) לעשות אימפפונג בתינוקות נגד תבלאטערן ע"י רופא עכו"ם, אם אפשר לפעול ע"י ממון שיעשה לאחר השבת מה טוב, ואם א"א שרי, רק הישראל לא ישא התינוק בידו ולא יסייע להרופא רק יעשה הכל ע"י עכו"ם (מס' נזר ישראל לה' שבת):

סימן שכט

(א) במחבר ס"ב אין הולכי' בפ"נ אחר הרוב וכו', בתשו' חת"ס יו"ד סי' רמ"ה הביא קו' האיך ציוה הי"ת למול כיון דאין הולכי' בפ"נ אחר הרוב דלמא ימות והעלה דדוקא במיעוט דאיקבע לפנינו אין הולכי' אחה"ר משא"כ היכא דלא איקבע מיעוט לפנינו נגד הרוב הולכי' אחר הרוב והביא ראי' מהא דאיתא בסנהדרין דף ס"ט דאזלי' בתר רוב בד"נ מהא דאם בא על הקטנה שנתקדשה דנהרג ול"ח דלמא איילונית היא, ובס' שבילי דוד השיג עליו מתוס' נדה מ"ד ע"ב בד"ה איהו מיית ברישא דכ' דמותר לחלל שבת בכביל גוסס אע"ג דרוב גוססין למיתה מ"מ אין הולכין בפ"נ אחר הרוב ע"ש והרי שם

לא איקבע מיעוט לפנינו ואפ"ה אין הולכי' אחה"ר, והראי' שהביא מסנדהרין דבא על הקטנה שנתקדשה נהרג י"ל פשוט דדוקא בשאר מצות יתכן לומר וחי בהם ולא שימות אבל מצות מיתת ב"ד דזהו המצוה להמיתו א"כ לא יתכן בזה לדרוש וחי בהם ע"כ אזלינן בתר רוב להרגו ולפ"ז עכ"ח במילה גזיה"כ עכ"ל (סברא זאת כ' גם בחידושי הרי"ם למס' זבחים דף קכ"ד ע"ג ע"ש) והנה ראיתי בס' כרם שלמה כאן שכ' וז"ל, על הגוסס מחללין את השבת עיין מס' נדה דף מ"ד ע"ב תוס' בד"ה איהו ובשו"ת בית יעקב סי' נ"ט האריך בפלפול דלא קיי"ל בהא כהתוספת ומש"ה השמיטו הפוסקים דין זה ע"ש, א"כ אפשר דחת"ס ז"ל ל ס"ל בזה כתשו' בית יעקב הנ"ל ומיושב השגת שבילי דוד מתוס' נדה הנ"ל:

(ב) ודרך אגב אעורר עוד במ"ש בס' שבילי דוד סי' ש"ל בגמ' סנהדרין הנ"ל דיליף הגמ' דהולכין בד"נ אחה"ר מקטנה שנתקדשה דהורגין הבא עלי' ותמה דלמה לא יליף הגמ' כדיליף בחולין מהא דמכה אביו ואמו ותי' דבאמת מסיק הגמ' ממכה אביו וכיוצא א"א למילף כלל כיון דהוא לא אפשר לכן יליף מקטנה שנתקדשה דאפשר להמתין עכ"ל. וכיוונה דעתו בזה לדברי הר"ן (המובא בערוך לנר סנהדרין דף ס"ט) שכ' דבכה"ג היכי דליכא למישכח דין תורה בענין אחר ודאי אזלינן בתר רובא והכא לא קמבעי אלא היכי דמשכחת דין תורה בלא דאזלינן בתר רובא ע"ש (ועל קושי' ח"ס דמילה פ"נ ואין הולכין בפ"נ אחר הרוב, עיי' בס' באר יצחק לחולין מ"ז ע"ב דברובא דליתא קמן דהוא בתורת ודאי עיי' ש"ש ומנחת חינוך מצוה ש"ס גם בפ"נ מהני, וצ"ע ג"כ מתוס' נדה דף מ"ד הנ"ל ודו"ק):

סימן של

(א) במחבר ס"א יולדת היא כחולה שיב"ס וכו', וכ' באשל אברהם הנדפס בש"ע הקטנים דהמפלת לאחר מ' יום דינה כיולדת לענין חילול שבת ויוה"כ ת' מ"א ענף ס' עכ"ל:

(ב) במחבר ס"ד כל ג' ימי' הראשוני' אפי' אמרה א"צ מחללין עלי' את השבת וכ' המג"א סק"ז ג' ימים ולא חשבינן מעת לעת כו' ובס' פתחי תשובה הביא בשם תשו' בנין ציון כ"ה שהביא בשם הריטב"א דז' ימים ליולדת חשבינן מעת לעת ולכן המקיל בספק נפשות לא הפסיד ע"ש. ובס' נזר ישראל סי' ל"א הראה ג"כ לעיין בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ט"ז דס"ל דחשבינן מעל"ע כיון דהוא ספק פ"נ מקילין וכ' דאם הי' בא לידו שאלה בזה הי' מקיל ע"ש (ועיי' גם בישועות יעקב כאן סק"ב):

(ג) במחבר ס"ז אבל נולד לח' או ספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו אא"כ גמרו שערו וצפרניו וכ' המג"א ס"ק ט"ו הקשה הע"ש דהא בס"ה איתא דאפי' ספק שלא הי' לו חזקת

חיים מעולם כגון יושבת על המשבר מחללין עליו השבת וא"כ למה פסק כאן וכו' ע"ש ואין זו קושי' דלעיל מיירי שכלו לו חדשיו וכו'. וכ' בס' בית מאיר כאן לענ"ד קושי' הע"ש אף שהמג"א כתב עלי' ואין זו קושי', בעיני הוא קושי' עצומה כי הא בודאי סתימת הטור וש"ע לדינא דסעי' ה' מבואר דאיירי אפי' בסתם ולדות. וביותר למה שהמג"א עצמו מבאר סק"י דהסתימה נמי מורה אפי' לא נעקר הולד וחיישינן למיעוט שאינו מצוי כזה לחלל שבת מפני פ"נ א"כ אף שלא גמרו שערו מנ"ל להטור שאין מחללין עליו מפני סכנתו, ואי משום מה שמביא הב"י עלי' דהטור הברייתא, הא ברייתא זו לא נשנית אלא לענין דלא מחללין למולו אבל לענין פ"נ מי גרע מדין דסעי' ה' ומגוסס דמחללין וכו' וכו' וצ"ע:

(ד) הגאון מו"ה יהושע ברוך רייניטץ (בעל שו"ת המכתבים) שליט"א כ' לי בתשובה אחת וז"ל, חזות קשה ראיתי בדברי הגאון מהר"י אסאד ז"ל בספרו שו"ת מהרי"א חיו"ד סי' כ"ו שהקשה לו השואל שם למה בג"ע וש"ד קיי"ל יהרג ואל יעבור ועכ"ז אין נעשה עליהם מומר לכה"ת כולה ובשבת נהפוך הוא דאע"ג דיעבור ואל יהרג מ"מ נעשה עליו מומר לכה"ת כולה וקשה דגם בג"ע וש"ד נימא דהוי מומר לכה"ת כולה וכן קשה להיפוך נימא שבת יהרג ואל יעבור כיון דשבת חמור מהם דנעשה מומר לכה"ת כולה ע"כ הקושי' והגאון ז"ל כ' תירוצי' שוני' ע"ש. ואני תמה על רוב גדלו זצ"ל הא אמרי' החשוד על עריות כשר לעדות וכ' תוס' סנהדרין דף ט' משום שע"י שיצרו תוקפו הוי כמו אונס וכן ש"ד מיקרי יצרו תוקפו כמ"ש הרמב"ם בה' שבת דהורג חייב בשבת אע"ג דהוי מקלקל משום דעביד נחת רוח ליצרו א"כ איך נימא דהוי מומר לכה"ת כולה הא שאני הנך דשייך בהו יצרו תוקפו משא"כ גבי שבת כמובן (א"ה לכאורה י"ל דהרי אם התרו בו לא שייך יצרו תוקפו כמ"ש בנוב"י קמא אהע"ז סי' נ"ז ע"ש ואפ"ה לא נעשה מומר לכה"ת כולה וק"ל). וגם מ"ש דקשה להיפוך נימא גבי שבת יהרג ואל יעבור אני תמה למה זה יהרג הא שייך גבי' חלל שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה והלא הדברים ק"ו ומה אם רשאי לחלל שבת כדי שישמרו אחרים וכו' מב"ש אם הוא עצמו יכול לשמור שבתות הרבה וצל"ע (א"ה נימא בג"ע וש"ד נמי שלא יהרג כדי שישמור שבתות הרבה אע"כ דחמורי' א"כ שבת דחמור מהם כנ"ל מכ"ש דלא יחלל שבת אחד כדי שישמור וכו' וק"ל). ויהי' איך שיהי' עכ"פ נ"ל לומר דה"ט דהנך תנאי במס' יומא דף פ"ה ע"א שאמרו מנין לפ"נ שדוחה את השבת וכו' אר"י אמר שמואל אי הואי התם הו"א דידי עדיפא מדידכו וחי בהם וכו' ע"ש. ולכאורה קשה טובא וכי הנך תנאים לא ידעו דרש זה דוחי בהם וכו' אמנם עפ"י האמור י"ל כיון דקרא וחי בהם נאמר על כה"ת

כולה והנך ג' ע"ז ג"ע וש"ד לא הוי בכלל א"כ יש מקום לומר דכ"ש דשבת ל"ה בכלל מצד ק"ו שכ' השואל בס' מהרי"א הנ"ל ומה ג"ע וש"ד דלא נעשה מומר לכה"ת כולה שבת דנעשה מומר לכה"ת כ"ש דאין פ"נ דוחה אותה לכן בקשו התנאים קרא מיוחד לשבת דפ"נ דוחה אותה ודוקא הנך ג' אין פ"נ דוחה ושבת לא, ומעתה אחר דכבר איכא קרא דשבת אינו דומה להנך ג' ואדרבה שבת דומה לענין פ"נ לכה"ת כולה א"כ שוב גם הם ידעו מקרא וחי בהם וכו' דאפי' ספק נמי כמו בכה"ת כולה כיון דגם שבת הוי בכלל כה"ת כולה א"כ וחי בהם קאי נמי אשבת אבל אי לא הי' קרא מיוחד לשבת לא הוי ידעינן דגם שבת הוי בכלל וחי בהם כנלע"ד בס"ד עכ"ל הצח:

סימן שלא

(א) במחבר ס"א ומוצצין, עיי' בתשו' בנין ציון סי' כ"ג וכ"ד דהמציצה דוקא בפה ולא ע"י דבר אחר שהמציאו הרופאים החדשים, וכ"כ באריכות בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' רנ"ח, ועיי' גם בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קנ"ב שכ' ג"כ שאין רשאין לשנות מנהג אבותינו למצוץ בפה דוקא וע"ע בתשו' הנ"ל יו"ד סי' רמ"ד, ובשנה העברה פלפלו בזה חכמי דורינו הרבה, גם נתחברו בזה כמה קונטריסים. אבל מפני שלא העלו חדשות כל כך ע"כ נמנעתי להעתיק דבריהם וקצרתי:

(ב) במחבר ס"ה נולד מהול אין מילתו דוחה שבת וכו' המג"א סק"ג וצ"ע למה לא נהגו עתה לראות אחר זה וצ"ל כמ"ש הב"ח אם לא נראה מהול שלא בשעת קישוי מוהלין בשבת וצ"ע אם יש לסמוך על זה לחלל שבת החמור עכ"ל. ובס' שלמי נדבה שבת דף קל"ה כתב דהא מקלקל בחבורה פטור וא"כ ממ"נ מוהלין בשבת אי אינו מהול שפיר ואם מהול כבר הוי מקלקל ופטור ואע"ג דפטור אבל אסור בזה שפיר יש לסמוך על הב"ח דאין בזה חילול שבת החמור. וכ"כ בגליון הא"ר שלפני וחתם א"ע "מיכל קיצע" והוא הגבעהמ"ח שלמי נדבה הנ"ל:

(ג) במג"א סק"ד שתי ערלות ב' עורות זעג"ז, ולא הביא פי' אחר שהביא רש"י ב' גידים ועל כל גיד יש ערלה בפ"ע משום שאינו מצוי כלל ולא ראינו ולא שמענו מעולם ב' גידים לכך השמיטו המג"א (כ"כ בס' שמן המאור ע"ש):

(ד) עיין בשו"ת בית יצחק ח"ב על יו"ד סי' צ"ט פלפול נעים בדין ב' ערלות וב' גידים הנ"ל, גם עיי"ש בסי' צ"ח תשו' קטנה בדין מציצה בפה הנז' לעיל ענף א':

(ה) במג"א סק"ה החמיר לאסור לטלטל סכין של מילה לאחר שהניח פ"א מידו, ובתשו' חסד לאברהם מהד"ת או"ח סי' ל"ג כ' להתיר מטעם הואיל ואישתרי טלטול בסכין זה

לצורך מצוה אישתרי גם שלא במקום מצוה וכשיטות המתירין כלאים בציצית אף שלא במקום מצוה מטעם דהואיל ואישתרי אישתרי ע"ש באורך וצ"ע בזה (ועיי' בקרבן נתנאל שבת פ' כל הכלים אות יו"ד ד"ה וסכין של מילה):

(ו) כ' בס' שבילי דוד דעכשיו שנותנין סדין במים ומניחין על המילה צריך לשרות הסדינין קודם שבת ע"ש ובימינו נתחדש שנותנין על המילה (קאלבארי וואטוטא) וג"כ ראוי להכינו מע"ש כמבואר כאן בס"ו:

(ז) במג"א סק"ט הביא ב"י בשם רשב"ץ דמילה שלא בזמנה לא ימולו ביום ה' דשמא יצטרכו לחלל שבת ביום ג' וכתב ראב"ח דלדבריו אף ביום ד' אסור וכו' ולא ידעתי למה כתב לדבריו אף ביום ד' אסור דהא כשמלין ביום ד' חל יום רביעי בשבת וליכא למיחש וכו' ע"ש. והפמ"ג כ' די"ל דסובר ג' ימים מעל"ע הלחות נגרים ויש סכנה וא"כ כשימולו בד' באמצע היום ימלאו ג' מעל"ע בשבת, וכ"כ בחידושי חת"ס לשבת דף קל"ו, וכ' שם עוד, ומקשים העולם לפמ"ש הרא"ש פ' ע"פ עפ"י ברייתא דסדר עולם דפסח גלגל ע"פ שחל להיות בשבת הי' ומבואר ביבמות דף ע"ב ע"ב ביו"ד לא מהלו אלא בי"א לחודש וה"ל יום ד' ודלא כהראב"ח, וי"ל ולומר בע"פ שחל בשבת שניתן שבת לדחות לכל ישראל לשחוט פסחיהן ולהפשיטן קיל אותו השבת ומותר למול ביום ד' שלפניו ובשגם שהמילה היא צורך הפסח שניתן שבת לדחות מפניו ולק"מ עכ"ל:

(ח) במחבר ס"י אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת בהגהות רעק"א ז"ל כ' דה"ד בשבת אבל ביו"ט יש להקל ולהתיר בזה ע"ש. והנה בתשו' כתב סופר חיו"ד סי' ק"כ נשאל אולי לא אמר המרדכי ופסק כן בש"ע רק היכא דאיכא מוהלים אחרים אומנים לכן חוששי' להחמיר שמא יקלקל אבל היכא דליכא מוהלים אחרים לדחות מצות וביום השמיני משום חשש זה לא מדחינן כו' ע"ש שהשיב דמדחינן המילה לגמרי אפי' ליכא מוהל אחר, וחידוש גדול בעיני שלא זכר שר דברי תשו' שבות יעקב ח"ג סי' כ"ה המובא בשערי תשובה כאן סק"ב שאם אין מוהל אחר ויודע בעצמו שיכול למול שרי ע"ש (והוא מובא גם בפתחי תשו' יו"ד סי' רס"ו סק"ה ע"ש) ועיי' בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קנ"א מ"ש בזה באריכות.

(ט) בס' נזר ישראל סי' ל"ט הביא בשם ישועות יעקב סי' רמ"ח דאע"ג דתינוק שחלה ונתרפא מותר למולו ביום ה' או ביום ו' ול"ח שמא יצטרכו לחלל שבת עליו מ"מ גר אסור למולו ביום ה' או ביום ו' דכיון שהוא גדול א"א להבשר להתרפאות מהרה וחיישי' שמא יצטרכו לחלל עליו שבת ע"ש, והו"ל להביא כן בשם שאילת יעב"ץ ח"ב סי' צ"ה המובא בפתחי תשובה יו"ד סי' רס"ו ס"ק ט"ו שכ' בגר ודאי חוששין לדברי הרשב"ץ

כיון דאכתי לאו בר חיובא הוא משא"כ בקטן אין חוששין לדבר ומלין אותו בכל יום שאירע ע"ש:

(יו"ד) ובענין מש"ל ענף ה' בשם תשו' חסל"א מצאתי בנזר ישראל סי' הנ"ל שכ' ג"כ בשם שו"ת גור ארי' חי"ד סי' קי"ד דמותר לטלטל האיזמל אחר המילה אפי' בלא התיק ואינו מוקצה כלל באותו שבת שמל בו ועיין בס' יד הקטנה הל' מילה ס"ק ל"ה שמצדד ג"כ לומר דהסכין של מילה בשבת שצריך למול בו אינו מוקצה כלל אף אחר שעשה המצוה ומותר לטלטלו כל השבת, ובספר החיים סי' של"א מתיר ג"כ לטלטל הסכין של מילה באותו שבת שמל בו ואינו מוקצה בכל אותו שבת, ועיין במחה"ש סי' תקכ"ו ס"ק י"ד שהביא ג"כ הסברא דסכין של מילה כיון שידע ביה"ש שיצטרך הסכין למילה לא הי' מוקצה ביה"ש עכ"ל. ובענין מש"ל ענף ב' דלמה לא נהגו לראות אחר זה אם הוא נולד מהול כ' שם בשם יד הקטנה ה' מילה ס"ק מ"ד דהא דנולד מהול אין מילתו דוחה שבת היינו דוקא שהוא כמו מהול לגמרי בלי שום ציצין המעכבין דאז א"צ רק הטפת דם ברית אבל כשיש איזה ערלה או עור כמו הציצין המעכבין מוהלין בשבת ולכך אין מדקדקין על נולד מהול בשבת משום דלא שכיח כלל שיהי' כ"כ מהול שלא יהי' שם שום חפיון בעור עכ"ל:

(**י"א**) תינוק שהעידה עליו המילדת שנולד מהול ממש ולאחר איזה ימים נראה לכ"ע שאינו מהול לא סמכינן כלל בזה על עדות אשה לדחות מילה בזמנה כי לא מצינו לאשה נאמנות אלא ביו"ד סי' קכ"ז בהג"ה במידי דבידה לתקן לומר תיקנתיו, או חי' לענין נשים שילדו בבית אחת כדאי' באה"ע סי' ד' סל"ה ומן הטעם המבואר שם שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם, אבל בנ"ד שמעמידה (א"ה צ"ל שמעידה) בדבר נגד חזקה דאתי' מכח רובא דרוב בנים המתילדים צריכים למול ד"ת וממש מיעוטא דמיעוטא הנולד מהול בענין שא"צ אלא הטפת דם ברית וכעת אנו רואים שהוא ערל בודאי לענ"ד אין לה נאמנות לידחות המילה בזמנה ואפי' בשבת (כ"כ בס' בית מאיר כאן) ומיושב בזה ג"כ מה דלא נהגו עתה לראות אחר זה אם נולד מהול או לא ודו"ק:

סימן שלג

(**א**) במחבר ס"א מפנה ממנו חמשה קופות וכו' הגאון מו"ה ישעי' רובין ז"ל אבדק"ק מיהאלי מיהאלירפאלווא יע"א כ' לי בתשו' א' וז"ל, נפשו היפה הגיע לשאול על דברת הרמב"ן בפ' אמור שיהי' לכם שבתון הוא עשה וכמו שהאריך שם, והקשה ממתני' שבת קכ"ו מפנין ארבעה או חמשה קופות מפני בהמ"ד וכבוד האורחים ולפי ד' הרמב"ן

הרי עכ"פ עשה דשבתון עובר, דרמב"ן מונה ג"כ פינוי קופות וכלים, ולא מצינו בשום מקום דיהי' שרי לעבור בעשה בקים ועשה עבור כבוד הבריות, ולענ"ד דדברים מבוארים ברמב"ן שם שכ' וז"ל, ונ"ל שהמדרש הזה לומר שנצטוינו מהתורה להיות לנו מנוחה ביו"ט אפי' מדברים שאינם מלאכה לא שיטרח כל היום ולמדוד התבואות וכו' הרי שכ' שמה שאסרה התורה אפי' הדברים שאינם מלאכה הוא למען שינוח ואם יהי' מותר לעשות מלאכות אלה אז יעשה אותם כל היום ולא ישבות, אבל כשעושה אותם רק עבור איזה תכלית דהיינו עבור בהמ"ד או כבוד הבריות ואין אנו מתירין לו לעשות ממלאכות אלה רק עבור בהמ"ד או כבוד הבריות אין כאן חשש שיעשה אותם כל היום ולא ישבות ובודאי אין כאן שום עשה וזה נ"ל כוונה אמיתית בדברי הרמב"ן עכ"ל הצח:

סימן שלד

(א) במחבר ס"א נפלה דליקה בשבת אם הוא בלילה קודם סעודה יכול להציל כדי מזון ג' סעודות הראוי לאדם והראוי לבהמה לבהמה וכו', כ' בס' תוס' שבת סק"א הראוי לבהמה לבהמה משום דאסור לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו ולכך מציל גם לבהמה מזון ג' סעודות כך מ"כ עכ"ל. מכאן נפשט ספיקו של הגאון בעל כתב סופר בתשו' לאו"ח סי' ל"ב (ומובא בפתחי תשובה לעיל סי' קס"ז) דבשבת ויו"ט דמצוה לאכול אפשר דאין איסור לאכול קודם לבהמתו ונפ"מ לענין הפסק ע"ש. ובהמ"כ שהביא תוס' שבת הנ"ל מבואר להדי' דגם בשבת אסור לאכול קודם לבהמתו וחידוש בעיני שהגאון בעל כ"ס לא ראה זאת:

(ב) במחבר ס"ח ולובש כל מה שיכול ללבוש, כתב הרמב"ם בפכ"ג מה' שבת הלכה כ"ה לובש כל מה שהוא יכול ללבוש וכו' ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ע"ש. וקשה דהא במשנה שבת ק"כ ע"א נקט בבגדים בואו והצילו עמי, ובגמ' מפרש מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי ומשני גבי מזונות קתני לכם משום דלא חזי לי' אלא מזון ג' סעודות, וגבי לבושים קתני עמי משום דקחזי לי' לכולי יומא, והרמב"ם נקט גם גבי לבושים לשון לכם וצ"ע (ונהירנא שראיתי בתשו' שואל ומשיב שהקשה לו כן אביו הגאון מו"ה ליבוש נאטהאמאהן זצ"ל וכעת אינו לפני):

(ג) בטו"ז ס"ק י"א הביא בשם המרדכי טעם למה לא כתיב במגילת אסתר שום אזכרה, ועיין מ"ש עוד טעם בזה בס' לוית חן פ' תצוה, וכבר העתיקו בס' תוס' שבת כאן ס"ק כ"ו ע"ש:

(ד) ברמ"א סעי' כ"ו אם היו בטוחים בודאי שלא יהי' להם סכנה בדבר אסור לכבות, וכ' בהגהות זכרון אברהם אם יש בעיר יולדת או חולה שיב"ס שאינו יכול לישן מחמת אימת הדליקה או מכבד חליו ע"י הדליקה נ"ל דמותר לכבות כדלעיל סי' רע"ח עכ"ל:

סימן שלה

(א) במג"א סק"ד וצ"ע דהא אין מבטלין איסור לכתחלה וכו' וה"ה דהומ"ל דאין מבטלין איסור בשבת דהוי מתקן כמ"ש בסי' שכ"ג ס"ק י"ד אלא חד מנייהו נקט ובתי' מג"א גם זה מתורץ כ"כ בס' חמד משה ומובא בכרם שלמה:

(ב) הפמ"ג באשל הקשה על העולת שבת שכ' דאין להניח כלי עם מים שיפול לתוכו היין ויתבטל קמא קמא משום דהוי דשיל"מ והלא באינו מינו בטל כמ"ש הד"מ ומובא במג"א, ות' אדמ"ו הגאון מו"ה אברהם יהודא הכהן ז"ל אבדק"ק בערעגסאס יע"א דכוונת העולת שבת משום דיתרבה היין על המים, ובדשיל"מ בא"מ לכ"ע אמרי' חוזר וניעור דהא לכאורה הוי לן לומר גם בא"מ עד שתאכלנו באיסור ע"י ביטול וכו' וצ"ל כפנ"י סוף ביצה דבא"מ כל דאיכא ס' הוי כאלו נאבד הטעם מן העולם וכמאן דליתא דמי ואין שייך איסור כלל לומר עד שתאכלנו באיסור וכו', אבל אם יתרבה היין דהיינו האיסור ל"ש כאן לומר כאילו אינו כיון דמ"מ נרגש הטעם האיסור א"כ שוב לא בטיל מטעם דהוי דשיל"מ וא"ש ודו"ק [ועיין בשירי קרבן ירושלמי ביצה ר"פ משילין מה שהקשה על פסק רמ"א דכאן):

סימן שלו

(א) בטו"ז סק"ד ותו נ"ל דגם מחמת מוקצה אין להשתמש בירק וא"ל למה לא אסרו בגמ' משום טעם זה די"ל שנתנו טעם לכ"ע אפי' למאן דל"ל מוקצה, וכ' בשבילי דוד וצ"ע במוקצה דמחובר לכ"ע דינא הכי כמ"ש הטו"ז בעצמו סימן שכ"ד סק"ג, ולק"מ דשם איירי הטו"ז בנתלש היום ובזה אפי' ר"ש מודה דאסור כיון דלא לקטינהו מאתמול אקצינהו וכמאן דדחי' בידים דמי והוי כגרוגרות וצמוקים ע"ש אבל כשגם עכשיו הוא מחובר לא שייך זה ומהיכן מוכח דדחי' בידים מלהשתמש בו במחובר ע"כ ודאי לר"ש אין בו משום מוקצה ודברי הטו"ז ברור מללו:

(ב) במחבר ס"ג אסורי' ליטול ידיהם. על העשבים שמשקים אותם אבל מותר להטיל בהם מי רגלים וכו' שאינם מצמיחים, והתפא"י בקונט' כלכלת שבת כ' כי בחכמת

(אקאנאמיא) אמרו שמי רגלים הם טובים מאוד לזבל הקרקע א"כ מזבל תולדות חורש ואסור ע"ש שכ' שנשתנה הטבע כמג"א קע"ג וקע"ט:

(ג) במחבר סעי' י"א השורה חטים ושעורים במים ה"ז תולדות זורע וחייב בכל שהוא וכ' המג"א ס"ק י"ב וצ"ע דבזבחים דף צ"ד אמרי' זרע פשתן במים וכו' ע"ש דמשמע דאין חייב אלא בפשתן משום לש אבל בחיטי ושערי פטור. עיי' בס' מנחת חינוך בקונטרס על ט"ל מלאכות (מלאכת הזריעה) שכ' תירוץ לזה ועיי' גם בנשמת אדם כלל י"א:

(ד) במחבר סעי' י"ב תאנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו התולש מהם בשבת חייב וכו', עיין בזה ג"כ במנחת חינוך הנ"ל במלאכת הקוצר, גם ביאר ביבש האילן מה דינו:

ותמה על הראב"ד פ"ב מהט"א ה"ד שכ' על מ"ש הרמב"ם אם יבש האילן ובו פירות הרי הן כתלושין, אין דבר זה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בגמרא וכו' והלא בש"ס עירובין דף ק' ע"ב מבואר להדיא דין של הר"מ דיבש האילן הוי כתלוש לענין שבת ומכ"ש לענין טומאה וצע"ג:

(ה) במג"א סקט"ו כ' ולהשען באילן בבריא מותר בתש אסור (יש"ש פ"ה דביצה ס"ו) עכ"ל, כשלמדתי המג"א הבנתי הפירוש בזה דבריא ותש קאי על האילן וכן מצאתי בשו"ע התניא סעי' כ"א מותר להשען באילן בריא אבל בתש אסור מפני שמנידו וה"ז משתמש באילן, וכן כתב גם בחיי אדם כלל י"ב סי' ו' ואסור להשען באילן אם הוא דק שמניד על ידו אבל אם הוא עב מותר (וכ"כ בתפא"י בכלכלת שבת במלאכת הקוצר) אבל הפמ"ג באשל כתב וז"ל, ולהשען באילן "אדם" בריא שרי ותש כח אסור דמשתמש באילן (וכ"כ בנזר ישראל סי' ע"ט סעי' כ"ג) ולפי"ז אדם בריא מותר להשען גם על אילן תש משום דא"צ לסמוך הרבה ולא הוי משתמש באילן וצ"ע בזה לדינא וגוף הי"ש אינו בידי לראות הזה יכשר או זה:

סימן שלז

(א) במחבר ס"ב ואסור לכבד הבגדים ע"י מכבדות העשויי' מקסמים שלא ישברו קסמיהם, ונהגו לאסור אפי' ע"י בירסטע משערות וכ"כ ביערות דבש ונ"ל דאסור מדהו"ל עובדין דחול דטריחא מילתא ומיחד כמתקן מנא, וללקט הנוצות שעל הבגדים לרמ"א מותר ולהמג"א אסור עיין סי' ש"ב ס"א (תפא"י בקונט' כלכלת שבת).

(ב) בטו"ז סק"ג, שלא ישברו קסמיהם, תמוה לי הא אפי' משבר אינו אלא מקלקל ופטור, ולק"מ דפסיק רישא הוא כמ"ש ש"ג ס"פ המצניע ומקלקל הוי אסור לכתחלה (א"ר סי' ש"ב סק"ד):

(ג) בטו"ז סי' הקודם סק"י צריך אדם לזהר במלבוש שנעשה מעור בהמה שלא יתלוש שער ממנה שיש בו חיוב חטאת דהכי אי' בירו' פ' כלל גדול התולש מבהמה מתה חייב שתלישתה זו היא גיזתה, וכ' בליקוטי שלמה, בתחילת ספר זית רענן ח"א מזהיר בעוף צלי או מבושל אם נשארו בגוף נוצות קטנות שלא לתולשן בשבת ע"ש:

סימן שלח

(א) במחבר ס"ב יש מתירין לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר בחופות, מכאן למדו החדשים היתר לנגן בעוגב בבהכנ"ס בש"ק ע"י עכו"ם ועיין בתשו' חת"ס חלק ו' סי' פ"ו ד"ה ונבהלתי מראות וכו' ובסי' פ"ט ד"ה ובשבת ע"י גוי וכו' שדחה דבריהם ועיי' עוד בזה בתשו' שואל ומשיב חמישאה סי' ג' ושם הראה מקום לעיין בזה בס' אלה דברי הברית שנדפס באלטונא שנת תקע"ט וגם בס' צרור החיים בחלק קול השיר ובעניי לא זכיתי לספרים אלו:

(ב) ברמ"א סעיף הנ"ל ואפי' לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה ובמג"א סק"ד כ' דבמרדכי שם לא התיר אלא מלאכה דרבנן וצ"ע, ובא"ר סק"ג תי' דהא עיקר איסור אמירה לגוי היינו משום שמא יעשה בעצמו א"כ כאן הא לא אפשר לעצמו לתקן כלי שיר כמ"ש הרמ"א סי' של"ט ס"ג ע"ש, ולפימ"ש בתשו' שואל ומשיב חמישאה סי' ג' בשם בן שער אפרים סי' ל"ו דלא התירו התוס' רק טיפוח וריקוד ביד ורגל דחיישי' שמא יעשו כלי שיר ע"ז כתבו דלא בקיאין בזה אבל לתקן כלי שיר כולנו בקיאין ע"ש שהאריך בזה וגם לשון הרמ"א הוא רק על סיפוק וריקוד וכתב דלא בקיאין בעשיית כלי שיר ע"ש, א"כ נסתר תירוץ הא"ר הנ"ל דכאן מיירי מלתקן כלי שיר ובזה כולנו בקיאין וק"ל:

סימן שלט

(א) ברמ"א ס"ג וי"א דבזה"ז הכל שרי דאין אנו בקיאין בעשיית כלי שיר וליכא למגזר שמא יתקן כלי שיר דמלתא דלא שכיח הוא, ובטו"ז סק"ג כ' בשם הב"י דבזה מתורץ מה שי"ל מפ"ק דביצה דאמרי' ואעפ"י שנתבטל טעם הגזירה לא נתבטל הגזירה דהכא שאני כיון דלא שכיח ע"ש, ובתשו' שואל ומשיב הנ"ל תמה דהביא בשם הב"י מה דלא

נמצא בב"י, גם בס' בית מאיר כ' מעולם לא כ' הב"י דברים הללו כי באמת א"י במה מתורץ ומה בכך דהאידנא ל"ש ובטל הטעם מ"מ הוא דבר שבמנין והב"י כ' לתרץ קושי' זו שהתוס' מדמי למשקין מגולים עכ"ל, (וגם ע"ז תמה בשו"ת שו"מ הנ"ל דל"ד לשם דבמשקין מגולים גם בימי חז"ל דהי' הגזירה היו מקומות דלא חשו לזה משום שלא היו נחשים מצויים וא"כ אנן בזה"ז כאותן מקומות דמי משא"כ בזה דבימים הראשונים אסרו בכל המקומות א"כ אף שבטל הטעם לא בטל הגזירה ועיין בבית מאיר שגם הוא הרגיש בזה ונדחק ליישב דברי הב"י, וסיים ועכ"ז עדיין צ"ע מה דאיתא סי' ש"ג סעיף י"ח היתר לנשי דידן מפני שאין מראים התכשיטין ועיין ודו"ק עכ"ל).

(ב) במחבר ס"ד אין דנין וכ' הרמ"א ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר וכו' דהוה בכלל דין מקשים מפסוק ויניחוהו במשמר ואיך גזרו על דבר דמפורש בתורה להיתר (עיין כרם שלמה כאן) ובס' לקוטי שלמה תי' דהא דין אסור מגזירה דשמא יכתוב אבל בדבר שא"א לישא וליתן שלא נודע הדין ל"ש גזירה שמא יכתוב וז"ש כי לא פורש מה יעשה לו דלכאורה קשה הא גם אם הי' מפורש הדבר היו צריכין למשמר דבשבת א"א לדון אלא דמש"ה הניחוהו במשמר דל"ח לשמא יכתוב עכ"ל, ולכאורה יפה כתב אבל באמת אישתמיט מיני' מ"ש הא"ר סק"ב בשם ירושלמי בכל מושבותיכם מכאן לבתי דינים שלא יהא דנין בשבת (ס' החינוך פ' ויקהל) והטעם בס' חינוך שרצה הש"י לכבד יום זה שימצאו בו מנוחה הכל גם החוטאים וחייבים משל למלך גדול שקרא בני המדינה יום א' לסעודה וכו' ע"ש, א"כ בלאו שמא יכתוב נמי אסור מלימוד בכל מושבותיכם, וע"כ צ"ל כהתירוצים שהביא בכרם שלמה ע"ש ואין להאריך בזה יותר (שו"ר בהגהות חתם סופר שהראה לעיין במג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ד דמותר לנדות למי שחילל שבת וכוונתו ז"ל דה"ה דמותר לתפוס לבית הסוהר למי שחילל שבת והוא כתירוץ הבגדי ישע לקושי' הנ"ל וק"ל):

(ג) במג"א סק"ה "ועיין ביומא דף י"ב ע"ב בתו' בשם הירוש' דמשמע דשרי לכ"ג" וכ' בס' בית מאיר א"י מה קאמר אדרבה משם משמע דוקא משום דאין שבות במקדש הוא דשרי מבואר הא משום מצוה דכפרת כל ישראל לא וה"ה משום מצות פ"ו ע"ש וצ"ע:

(ד) במג"א סק"ח פליג על הב"ח דסובר דיכולין לפדות אחר כ"ט י"ב תשצ"ג אלא צריך שיגיע ליום ל' וכ"כ בתשו' חכ"צ סי' קי"ד וכ' בתשו' חת"ס או"ח סי' פ"א שכן הדין הלכה למעשה בלי פקפוק ע"ש, ח"ל הגאון מהרש"ק ז"ל בחכמת שלמה בהשמטות ליו"ד סי' ש"ה. עי' בש"ך ס"ק כ"ט דהעלה דדי בכ"ט י"ב תשצ"ג והמג"א סי' של"ט חלק עליו דבעינן ומעלה עיי"ש, ודבר ה' אמת בפי המג"א שכן מורה לשון הש"ס בכורות

דף י' ע"ב מה בכור אדם אחר שלשים וחמש האי נמי אחר שלשים וחמש עיי"ש, א"כ מפורש אומר דחיובו לאחר ל' הוא מדלא קאמר מה בכור ביום ל' וחמש ומדקאמר לאחר ל' מוכח כדעת המג"א ודו"ק עכ"ל:

(ה) במג"א ס"ק י"ג ול"נ דאם התירו טלטול לא התירו ספינה דהא אפי' לדבר מצוה אסור. בשו"ת בנין ציון החדשות סי' ג' תמה על החיי אדם כלל ס"א שכ' דלילך בספינה בשבת להציל ממונו אפשר דשרי הלא המג"א אוסר בפירוש וגם הא"ר העתיק דברי המג"א ולא חלק עליו וע"ש שהביא תשו' הב"ח סי' קמ"ו שהתיר לישראל לקבול בשבת אצל השופט היכי שיש חשש הפסד ממונו כיון שהישראל אינו עושה מעשה רק דבור בעלמא וא"כ לילך בספינה בשבת דעובר על שבות במעשה אין להתיר ע"ש:

(ו) עיין ב"י ובאר הגולה בשם הה"מ שאין צורבא מרבנן מצוי בזה"ז, וצ"ע בזה לפי מ"ש בפתחי תשו' חו"מ ר"ס ט"ו בשם תשו' שבו"י ח"א סי' קמ"ד דאף דאין בזה"ז דין ת"ח ממש עכ"פ צורבא מרבנן דהיינו בחור חריף ודאי איכא ע"ש (שוב מצאתי תמיהה כיוצא בה על הה"מ פ"ג מגירושין ה"ט בהגהות שי למורה על שו"ע אהע"ז סי' קל"ב ס"ד ע"ש):

סימן שמ

(א) במג"א סק"י משמע בגיטין דף כ' שאם תוחב אותיות של כסף ע"ג בגד מיקרי כתב וא"כ אפשר דאסור לעשותו בשבת, עיי' בס' תו"ש שהקשה דאדרבה משמע שם להיפוך, ועיי' במחצה"ש שביאר כוונת המג"א על נכון, ועיי' חידושי חת"ס לגיטין כ' ע"א ד"ה כיפי ואנדוכתרי, ועיי' גם בחידושי כתב סופר לגיטין שם (ומ"ש שם דדפוס ל"ה כתב הנה בקונט' כלכלת שבת דף י"ד כ' המדפיס חייב משום כותב) וכמדומה לי שראיתי בשו"ת אמרי אש לאו"ח בתחילת הספר מועתק שם גרגיר א' מחידושיו ליישב קושי' תו"ש על המג"א וכעת אינו תח"י:

(ב) במנחת חינוך על ט"ל מלאכות במלאכת הכותב כ' וז"ל וע' חלקת מחוקק סס"י קכ"ד מביא בשם המרדכי דדיו כ"ז שהוא לח ה"ל דבר שאינו מתקיים ומה"ט צריך ליתן הגט לאחר שנתייבש א"כ בשבת אינו חייב תיכף בכותב רק לאח"כ כשנתייבש וה"ל כמו אפי' ובישול וע"ש בב"ש וצ"ע עכ"ל. וכבר ישב על מדוכה זו הגאון מו"ה מאיר א"ש זצ"ל בספרו אמרי בינה גיטין דף י"ט והביא ראי' מזה דהמרדכי לא מצד עיקר הדין קאמר רק זהירות בעלמא דאם באמת כל שעודו לח הוי דבר שאין מתקיים ולפ"ז לא הי' ראוי להתחייב בשבת אם כ' בדיו וחזר ומחקו קודם שנתייבש א"כ קשה ממ"נ איך הדין נותן בכותב בשבת בדיו אם התירו לו למוחקו קודם שיתייבש או לא, דאם התירו לו למוחקו

א"כ אמאי נקט רב ביבי בר אביי בשבת הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה, דרידוי פת אינו אלא עובדין דחול כמבואר ברי"ף ורמב"ן ור"ן ריש שבת, ליאשמועינן רבותא טפי דאפי' כותב התירו לו למחוק קודם שיבוא לידי איסור סקילה, ואם באמת אסור לו למחוק א"כ ממילא בכותב בדיו בשבת א"א לחייבו מיתה דהרי בוודאי יאמר שרצונו למוחקו וכיון שנמנע מפני איסור אינו חייב מיתה כמ"ש התוס' (ואפי' אינו אומר עכ"פ הוי התראת ספק דדילמא יאמר) וא"כ איך פסיק ותני בשבת דף ק"ד הכותב בדיו בסם חייב ומשמע ודאי דחייב מיתה במזיד ככל חייב ולהנ"ל א"א לחייבו אעכ"ח דהמרדכי זהירות בעלמא קאמר עיי"ש:

(ג) במג"א סק"י חולק על הגמי"י דס"ל כתב גלחת רק מדרבנן, ועיי' חת"ס בחידושיו לשבת דף ק"ג [ולענין תופר או רוקם אותיות על הבגד עיי"ש בדף ק"ד ע"ב] ועיי' נוב"י מהד"ת או"ח סי' ל"ג, ועיי' מ"ש בזה השדה חמד (כללים) מערכת כ"ף כלל קי"א וסיים דדעת רוב הפוסקים דגם כתב שלהם הוא מה"ת, וע"ע בזה בהגהות זכרון אברהם סי' ש"ו בהערה שלמטה מהשורה אות י"ד אריכות קצת:

סימן שמב

(א) במג"א נסתפק אם במ"ש בה"ש נמי לא גזרו משום שבות דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא דמספיקא לא פקעה קדושה, עיין בס' כרם שלמה יו"ד הל' מילה בדיני בה"ש שהראה לעיין בס' תו"ש ובס' שעה"מ פכ"ד משבת ה"י שהעלו מתוס' דעירובין דף ל"ד ע"א דגם במ"ש לא גזרו בה"ש וכ' התו"ש שכן מוכח עוד מצחות אריכות לשון רש"י שבת דף ח' ע"ב ד"ה ורבי היא וכו' ע"ש. ועיין בתשו' שואל ומשיב מהד"ת ח"ג סי' קכ"ה אריכות בזה, ועי' עוד בס' הקובץ על הרמב"ם פ' כ"ד מה' שבת ה"י מ"ש בזה והנה תוספות חדשים פ"ב דשבת משנה ז' הבין דמו"ש חמור בה"ש משום חזקת היום, והגאון המסדר שו"ת פרשת מרדכי סי' ג' כ' לפי הסברא ל"ש בזה חזקה כלל דדוקא בס' מקרה אוקמינן אחזקה דלא נשתנה מחזקתו מגזה"כ דנגע אבל ס' של בה"ש הוא ספק המתחדש בכל יום דבכל יום ויום יהי' לנו ספק בבה"ש ס' יום וס' לילה ואיך יבררו השתא לנידון א' הלא למחר יחזור הספק למקומו וגם יקשה על חזקה זו הרבה עיין שבת דף ל"ד ע"א (עיי' שו"ת שו"מ הנ"ל) ע"כ עיי"ש, ובתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קמ"ח כתב ג"כ דלא שייך חזקת יום, דהרי ידענו דביום יש שעות ורגעים שהם יום וגם יש שעות ורגעים שהם לילה וכל שעה וכל רגע הוא בפ"ע ואם מספקא לן אי גם אותו רגע הוא יום ל"ש לומר דאוקי אחזקה דכל רגע. הוא זמן בפני עצמו ועליו אנו מסופקים אם הוא

מהשעות והרגעים שהם יום או מהשעות ורגעים שהם לילה ע"ש וע"ע בס' בית מאיר אהע"ז בתשו' צלעות הבית סי' ב' מ"ש בזה:

סימן שמג

(**א**) **במג"א** סק"ב הביא ש"ך בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת דס"ס הוא שמא נקיבה או שמא הוא נפל ע"ש וצ"ע דבלא"ה מותר דטהרה בלועה אינה מטמאה וכו' בס' ברכי יוסף תירץ דל"ד לטהרה בלועה משום דקיי"ל עובר ירך אמו הוא וכשנטמא אמו נטמא גם העובר ולכך צריך הרוקח ס"ס, ונשאל בתשו' בנין ציון החדשות סי' צ"ו דאי נימא עובר ירך אמו הוא א"כ דינו ממש כמו האם דהוי ממש כמו חלק האם כמבואר גיטין דף כ"ג ע"ב וא"כ עדיין א"צ לטעם ס"ס דבנות אהרן אינם מצווין על הטומאה, והשיב דכוונת הברכ"י כיון דעובר ירך אמו הוא א"כ נטמא עם אמו ואף דאז ליכא איסור מ"מ כשיולד והופרש מהאם ונעשה זכר הרי נשאר בטומאתו שהרי ודאי גם בשר שנפרש מטמא מת אף שמצד בשר מן החי אינו מטמא מ"מ מטמא מטעם טמא מת כאלו הי' מחובר בו דטומאה שבו להיכן הלכה כעין מה דאמרינן בפסחים דף ל"ג וא"כ הרי טמאה בן קטן למפרע לכן הוצרך הרוקח הטעם דס"ס הוא ע"ש. ועיי' בהגהות חת"ס שתי' ג"כ דעובר ירך אמו הוא ומייתי עוד בשם אבני מילואים סי' פ"ב דעובר היינו רביתי' דאמו וכ"ה חציצה לענין טבילה וה"ה לענין טומאה אלא דצ"ע א"כ ממ"נ אי הוא ואימי' חד גופא ואיננו כהן איך מוזהרים עוד לטמאות וא"א לתפוס החבל בב' ראשין (מ"ש בשם אבני מילואים מצאתי בהגהות זכרון אברהם שכ"כ בשם תפארת למשה יו"ד סי' שע"א דל"ה זה בלועה שהוא כגופה בעצמה וכ' שם עוד דקושי' המג"א איתא בת' רדב"ז א"א ד' ויניציא סי' ד') ולחומר הנושא מוכרחין אנו לומר כתי' הבנין ציון הנ"ל, אך לפי"ז הד"ק הפמ"ג לדוכתה האיך מתיר מטעם ס"ס הא ספק הב' שמא נפל הוא נגד הרוב דרוב נשים יולדות ולד קיימא ואין לומר כמ"ש בילקוט הגרשוני ח"ר אות וחי בהם עפ"י המזרחי פ' משפטים דכ"ז שלא נולד הולד לא שייך רוב יולדות ולד קיימא דהא באמת בעודו במעי' אין כאן איסור כלל אלא עיקר האיסור לכשיולד ואז יהי' איגלאי מלתא למפרע דטומאה בן זכר כנ"ל א"כ איך מותרת ליכנס לאהל המת הא לכשיולד יהי' רוב יולדות ולד קיימא ואיגלאי מילתא למפרע דעשתה איסור בכניסתה לשם וצ"ע ודו"ק:

(**ב**) וראיתי בלקוטי שלמה שמביא בשם שו"ת מה מהר"ץ חיות סי' נ"ח שהקשה איך שייך בעובר לא פרושי מאיסורא ומג"א בעצמו כ' דבתינק דלאו בר הבנה ל"ש חינוך.

וא"י מאי קושי' הלא המג"א כ' "ותינוק שאינו בר הבנה אסור להכניסו' וכן כתב בס' תו"ש סק"ב בשם המג"א דאף אם אינו בר הבנה אסור להאכילו בידים, וע"כ הוצרך הרוקח לטעם ס"ס והוא פשוט. והכה ראיתי בס' המקנה ח"ב דף ס' מביא קושי' אי אסור ליתן בידים לעובר איך אשת כהן מעוברת אוכלת בתרומה הא מבואר ביבמות דף ס"ז שעובר במעי אמו זר הוא. אמנם לפימ"ש תוס' במנחות דף ס"ט ע"א ד"ה דבלע וכו' יש ליישב דכאן נמי מיד כשאוכלת נתחללה התרומה ושוב כשיורד למעי' בפי העובר כבר נתחללה ואין כאן עוד איסור תרומה כנלע"ד (ודרך אגב ראיתי עוד שם בס' המקנה דף הנ"ל שמביא פמ"ג בפתיחה כוללת סוג ג' תפילין שכתבו חרש ושוטה וגדול עע"ג כשרים דגברא בר חיובא הוא ופומא כאיב לי' ע"ש. וצע"ק ממס' סופרים פ"א הל' י"ג ס"ת שכתבו צדוקי וכו' או שוטה או קטן אל יקרא בו ע"ש הרי דמדמי שוטה לעבד וקטן דאינו בר חיובא):

(ג) **במג"א** סק"ג כ' ריו"ו כל דבר שהוא משום מצוה ספינן לי' בידים כגון שמחנכי' אותו לתקוע בשבת וכ"כ התוס' בפסחים פ"ח דמותר להאכיל פסח לקטן אע"פ שלא נמנה עליו כיון שהוא חינוך מצוה. הקשו מנדרים ל"ז שאסור המדיר ללמוד עם מודר קטן אף שמצוה ללמוד תורה, ותי' בס' המקנה שם בשם אמרי בינה לה' שבת, בפסח מותר לחנכו דאל"כ לא יחנך לעולם במצוה זו משא"כ בנדרים יכול אחר ללמוד עמו ע"ש אמנם החת"ס חלק ו' סי' י"ג כתב צריכא עיונא רבה הר"ן בנדרים ל"ו ע"ע אתי' עלי' מטעם אחר שכ' דאכילת פסח לקטן מ"ע דאו' היא לכ"ע והא דאמר שה לבית אבות לאו דאו' פי' מה"ת אינו מחויב למנותו על הפסח אלא מאכילו בלא מינוי וכך היא המ"ע שהקטן יאכל בלא מינוי וא"כ אין הכרח לדינו של התוס' הנ"ל. וע"ש שכ' דחלילה וחלילה להתיר לקטן לטלטל במקום שאין שם עירוב ע"ש. ועיי' בכרם שלמה כאן דאסור ליתן ביד הקטן חומשי' וסידורים להביאם לבהכנ"ס במקום שאין עירוב וכ' שמצא כן גם בתשו' רעק"א. ועיי' בנזר ישראל לה' שבת סי' ס"ח שמביא ג"כ תשובות האוסרים אך כ' דהתפארת ישראל על משניות בפתיחה לעירובין מתיר להביא לבהכנ"ס ספרים ע"י קטן וכן ראה נוהגין בכל תפוצות ישראל והנח להם לישראל אם אינם נביאים וכו' וגם בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ג ח"א סי' קי"ז מתיר בזה ע"ש:

(ד) בטו"ז סק"א הביא דברי הב"י דא"כ נכתוב רחמנא נבילה וטומאה וכו' לכאורה קשה טובא הא בנבילה לא כתיב קרא כלל דיהי' אסור למיספי בידים גם בגמ' אינו מובא רק תלתא קראי בדם ושרצים וטומאת כהנים. ואולי כוונת הב"י דבנבילה מוכח מקרא דלגר

אשר בשעריך תתננה וכו' דלקטן אסור למיספי לי' בידים דאל"כ הרי יכול ליתנה לקטן ובימי בחרותי הצעתי ד"ז לפני הגאון בעל שבילי דוד זצ"ל וכ' לי אפשר שזה כוונת הב"י:
(ה) בטו"ז סק"ב כתב בשו"ת שואל ומשיב מהד"ת ח"ג סי' מ"ד הא דקטן א"כ אין ב"ד מצווין להפרישו הוא דוקא באיסור שבין אדם למקום בזה אמרי' דקא"נ אבמ"ל כיון דקטן אינו בר מצוה אבל במצות שבין אדם לחבירו לא מסתבר כלל שאם נראה שקטן גוזל או גונב מחבירו ואנן נוכל להצילו פשיטא דמוכרחין אנו להצילו דניהו שזה אינו מצווה אבל למה יפסיד זה ואנחנו מחוייבים להציל העשוק מיד עושקו, ובזה נלע"ד מה דכפי' רפרם לרב אשי ואגבי מיני' ככשורא לצלמא ופרש"י דשרף בילדותו ועיין בשו"ת מהרמ"פ ובטו"ז סי' שמ"ג סק"ב שהאריך בדין זה ולפענ"ד בגניבה וגזילה וכדומה בזה פשיטא שכולנו מצווים להפרישו בקטנותו מכ"ש שנוכל לכופו אח"כ לשלם לחבירו היזיקו עכ"ל. ופלא דאישתמיט מיני' שכבר כתב כן כאן הב"ח ז"ל ומובא גם בפרמ"ג בשמו ע"ש:

סימן שדמ

(א) במחבר ס"א ההולך במדבר וא"י מתי הוא שבת וכו' ואם יש לו ממה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה כלל וכו' וכתב המג"א סק"א ואע"ג דרוב ימים הם זה מיקרי קבוע עכ"ל. וביאר הפמ"ג דהוקשה לו ז"ל דליבטל ברוב יע"ש. ובתשו' מחנה חיים ח"ג או"ח סי' ה' כ' דבמק"א התפלא על המג"א הלא קבוע חידוש הוא כנודע מן ר"ן הובא בש"ך סי' ק"י א"כ דילמא דוקא כי ישבו יחדיו הרוב והמיעוט אז הוי קבוע כמע"מ, ובס' עט סופר ח"ר דף ח' ע"ג הביא ג"כ בשם מחכה חיים ח"ג על אהע"ז סי' ס"ב שכ' שקבוע חידשה התורה רק אם איסור והיתר שניהם יחדיו בעולם אבל בימים שא דא להיות ביחד ואדם מסופק אי היום קודש או חול מסתבר לילך אחר הרוב ע"ש. ולענ"ד י"ל א"כ גם קושי' המג"א דליבטל ברוב לק"מ דהא ביטול ברוב ילפינן מאח"ר להטות דגבי סנהדרין ושם הרוב והמיעוט ביחד בעולם אבל בימים שהרוב והמיעוט אינו ביחד בעולם ל"ש ביטול כלל, ואולי זה כוונת בעל שבילי דוד ז"ל שכ' לכאן וז"ל, עמש"כ בכללי חזקה לא"ע בזה ל"ש רוב מימים שעברו או יבואו עכ"ל, והכוונה כנ"ל כיון דהרוב והמיעוט אינו ביחד בעולם ל"ש בזה רוב וצ"ע ועיי' עוד בילקוט הגרשוני ח"ר קוכט' אחרון דף מ"ח בד"ה וראיתי לעורר וכו' הערה נכונה ליישב קושי' המג"א]:
(ב) והנה הרהרתי לפימ"ש שלום ירושלים פ"ז דשקלים היכא דקבוע צריך סיוע מרוב ובלא הרוב לא מזיק הקבוע שם אין הקבוע סותר הרוב ומיישב בזה קושי' הר"ש מקינון

מנחל איתן דאי לאו הרוב לא הי' מזיק הקבוע דהא י"ל דעגלה ערופה טריפה הי' ע"ש א"כ כאן נמי איך סותר הקבוע דשבת הרוב ימים דחול הא לולי הרוב לא הי' אסור מלאכה בשבת כקושי' התוס' בפסחים מ"ו א"כ בטלת כל מלאכת חבת דנימא הואיל וחזי לחולה שיש בו סכנה ותי' דחולה שיב"ס לא שכיח והיינו דלא חיישינן למיעוטא א"כ צריך הקבוע סיוע מרוב. ויש לדחות דתוס' כתבו שם דלא שכיח כלל' והיינו שהוא בגדר מיעוטא דמיעוטא דאפי' ר"מ לא חיישׁ לי' א"כ המיעוט כמאן דליתא דמי' א"כ אין הקבוע צריך סיוע מרוב וא"ש:

אתמול ביום כ"ב מנחם אב תרס"א לפ"ק הי' אצלי הרב החריף ובקי מו"ה חיים בהבא כי' מיישוב סעלישטיע יע"א והגיד לי' קושי' ששמע מהרב הגאון מו"ה שלום מרדכי הכהן שליט"א אבדק"ק בערזאן יע"א על הצל"ח ברכות דף כ' שכתב דכהנים ולויים אינן בכלל ערבות וקשה מגמ' שבועות דף ט"ל ע"א דקאמר וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו ומכל העולם כולו ופריך וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא והכתיב וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבין זה בזה, ולפי הצל"ח הנ"ל מה פריך הא י"ל דנ"מ לענין כהנים ולויים דאינן בכלל ערבות א"כ בזה חמור שבועה מכל עבירות שבתורה דבכל עבירות אין נפרעין מכהנים ולויים וגבי שבועה נפרעין אפי' מכהנים ולויים. ונ"ל ליישב לפימ"ש הטו"ז לקמן סי' תקפ"ב סק"ג דלכך אמרי' מלוך על כל העולם כולו אף שהוא כפל משום דמצינו הרבה פעמים רובו ככולו וקמ"ל כאן כולו ממש ע"ש. והנה כאן דייק הברייתא ממנו שומכל" העולם זכולו' וצ"ל ג"כ הא דאמור רבנן בכפילא היינו משום דמכל העולם משמע נמי רוב העולם דרובו ככולו לכך אמר מכל העולם כולו דהיינו כולו ממש, וא"כ כיון דסובר התנא דלשון מכל העולם משמע כמי רוב העולם, מקשה הגמ' שפיר א"כ הו"ל להתנא לומר דכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו ומכל העולם, דהא באמת כיון שכל ישראל ערבין זה בזה חוץ כהנים ולויים שהם מיעוט העולם א"כ גם בכל עבירות נפרעין מכל העולם דהיינו רוב העולם. וזה שהקשה הגמ' וכל עבירות שבתורה מכל' העולם לא (הקשה בדיוק מכל העולם ולא קאמר מכל העולם כולו לא) והכתיב וכשלו איש באחיו כו' מלמד שכל ישראל ערבין זה בזה א"כ הו"ל לתנא לומר וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו ומכל העולם וא"ש ודו"ק. וכאשר הצעתי זה לפני חכם א' הקשה לי הא אכתי קשה לדעת הרא"ש בברכות דף כ' דהנשים לא ככסו בכלל הערבות עבור האנשים א"ם אכתי מה פריך וכל עבירות מכל העולם לא וכו' והא י"ל דנ"מ דבשבועה גם כשים ערבים וכאן ל"ש התירוץ שאמרתי דהא נשים ודאי אינם מיעוט העולם ואדרבה הרי אמרו החוקרים דנקיבות רובן בעולם

יותר מזכרים (עיי' מהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצוה ר"ח) והראיתי לו דכבר הקשו זה להגאון מבערזאן שליט"א כמ"ש בהסכמה לס' בית יצחק על מס' מגילה והשיב בטוב טעם לפימ"ש מהרי"ט ז"ל בחידושיו לקידושין דף ע' ע"ב דטעמא דאין הנשים ערבים משום שאין בידם למחות א"כ הרי כאן להס"ד הרי לא ידע מזה שהרי משני דהתם ביש בידו למחות לכן שפיר פריך ודפח"ח. וכ"ז שייך בנשים אבל בכהנים ולויים שכ' הצל"ח טעמים אחרים על שאינן בכלל ערבות הדק"ל כמובן. וע"ז תירוצי עולה יפה ב"ה ודו"ק (ולענין ספיקו של הדגו"ת באו"ח סי' רע"א לדעת הרא"ש הנ"ל אי אמרי' כשם שהנשים לא נכנסו בכלל הערבות עבור האנשים ה"נ נתערבו האנשים בשביל הנשים, עיין תשובה נפלאה מאוד בס' בית יצחק למס' מגילה הנ"ל מן דף י"א עמוד ד' עד דף י"ד ע"א ע"ש שהאריך באמרי נועם וכבר קלסי' הגאון הנ"ל בהסכמתו לך נא ראה נפלאות מתורתו).

קונטרס אחרון

(**א**) **סי' ג'**, במג"א ס"ק י"ד. עיין ירושלמי פ"ה דביצה הל' ב' בתוס' שירי קרבן מהו מקשה על כריסא בשובתא א"ל בחולא מי התיר לך משמע דכל אדם אסור להניח ידו למטה מאבנטו ורבינו הקדוש אעפ"י שהי' נשוי הי' מחמיר על עצמו וכמ"ש התוס' והא דגרסי' בבבלי פ"ב דנדה יד לאמה תקצץ על שהניח ידו למטה מטיבורו, אמה דרישא לאו דוקא אלא לפי שעיקר איסורו משום אמה כינה הכל בשם זה, וכל זה דלא כמ"ש המג"א בא"ח סוף סי' ג' ע"ש עכ"ל:

(**ב**) כ' לי י"נ הרה"ג המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה מנחם אדלער נ"י אבדק"ק קיטצינען יע"א וז"ל. מתירוצו על קושית הא"ר בסימן ג' נהנתי מאוד, וע"ד מ"ש שם בסעיף ג' בשם מור וקציעה דכירנא כד הוינא טליא שמעתי דחסיד א' כמדומני הה"ג מו"ה נתן שנייטוך זצ"ל בפיורדא אחיו של ריב"ם שנייטוך זצ"ל הי' לו בבה"כ צלוחית של מים לרחוץ פהט"ב ולקנחו יפה. ומיהו שני הדברים הביאו האחרונים ובתוכם החיי אדם כלל ג' סעיף ב' אמנם יש לעיין מה שהביא ס' ארחות חיים (ה' בסי' ג') בשם ס' מאורי אור עכ"ל:

(**ג**) **סי' ד'** כ' לי י"נ הרה"ג המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה נתן הלוי באמבערגער נ"י אבדק"ק ווירצבורג יע"א ח"ל. קונטרס א' מן חיבורו על א"ח קבלתי ושמחתי בו וארשום רק מה שאוכל להעיר בשימת עין על הקונטרס והיינו בסי' ד' על הנוסח באלקי נשמה שלא לומר "היא" כן הוא להדי' בס' אבודרהם וגם בתפלת רב עמרם גאון עיי"ש:

(ד) **סי' ו'** כ' בס' אשל אברהם להגאון מו"ה אברהם דוד ז"ל מבוטשאטש שהוא הי' נוהג כהאחרונים שהכריעו שלא לומר בברכת א"י רופא חולי וכו' כי אם רופא כל בשר ומפליא לעשות ע"ש טעמו ונימוקו באריכות ודפח"ח (ועיי' בפנים בסי' ג' ענף ג' מ"ש בשם שו"ע התניא וכעת מצאתי גם בס' הנ"ל שכ' בזה"ל פשוט שבמקנח ע"י שום דבר אחר אין קפידא כשמקנח בימין או באצבע אמצעי ודוקא כשבשרו נוגעת בצואה הוא דקפדינן והמחמיר בדרבנן מה שאינו מפורש עליו להביא הראי' עכ"ל):

(ה) **סי' ט'** כ' לי י"נ הרבני הה"ג מו"ה יעקב הלוי באמבערגער נ"י מאשאפפענבורג יע"א וז"ל. הנני בזה להגיש את ברכתי ברכת ייכו"ח על מה שהביא בדף ג' על סימן ט' הערה מאאמ"ו הגאון זצוק"ל. והנני בזה להודיע לו מה שכ' אאמ"ו אחר הדפסת ס' זכרון אברהם שם על הגליון "עוד מקום עיון פכ"ח דכלים מ"ו דקיי"ל כר' יוסי דטולה על העור טהור ומיושב לפי התירוץ האחד שכתבתי דכנפים של עור לבגד הוי חבור אבל כאן ג"כ העור היא עיקר" עכל"ה דאאמו"ר זצוק"ל. והכני בזה עם ד"ש מאחי הרב מו"ה שלמה נר"ו וכו' עכ"ל:

(ו) **העתק** מס' הכתב והקבלה במדבר ט"ו ל"ט וז"ל. וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. הנה חייבה אותנו התורה בזה לשום אות וסימן בכנף המעיל שהוא תמיד לנגד עינינו כדי שנזכור תמיד היותינו עבדי ה' כדרך שעושה האדון במלבוש עבדו לאות כי הוא עבדו הקנוי לו להיות נכנע לעבודתו, עיין במנחות דף מ"ג ע"ב בתוס' ד"ה חותם, שמדמה התלמוד חותם של טיט שעושים אותו לעבד כשקונים אותו לשם סימן עבדות, לציצית כי הציצית מעידים על ישראל שהם עבדי הקב"ה כבלא דעבדא ע"ש. ומזה יתבאר לנו הלשון "להתעטף בציצית" שתקנו לנו מתקני הברכות, אף שאין צריכה עטיפה באמת כמו שהעיר ב"י באו"ח סי' ח' ואפי' בטלית קטן שאין בו עטוף עיקר נוסח הברכה להתעטף בציצית וכל מ"ש בזה אין הדעת מתישבת בו למה שינו מתקני הברכות מלשון כיסוי שכתוב בתורה אל לשון עטיפה. אמנם לפי המבואר לכוונה הפנימית תקנו לשון מתעטף לבאר בו התכלית האמתי המכוון במצות ציצית, כי מצינו לשון עטיפה על ההכנעה כמו בהתעטף עלי רוחי (תהלים קמ"ב) כי האדם בצערו הוא נכנע ודעתו כפופה בו כאלו מעוטף קצת הגוף בקצתו. ולזה בחרו מתקני הברכות לשון להתעטף שכולל שתי ענינים, כסוי הגוף כמו ועמקים יעטפו בר (תהלים ס"ה) שמכוסים בתבואה שתרגומו ומישריא יתחפון עבורא, וכלל ג"כ הכנעת האדם בקרבו כעבד לפני אדון כל הארץ ודפח"ח:

(ז) **סי' י"א** כ' בס' אשל אברהם להג' מבוטשאטש ז"ל בזה"ל. הב"י הביא בסי' י"א להלכה דדוקא יותר מג' אצבעות אין להטיל הציצית משא"כ בג' אצבעות מכוונים לא פחות ולא יותר מותר להטיל הציצית ולא הובא מזה בש"ע ונראה שכן הוא להלכה. אך אודות להרחיק אורך אגודל לא נתפרש ומשמע שבעינן להרחיק יותר דוקא ואין מועיל בכדי קשר בצמצום וצ"ע היטב:

(ח) כ' בס' מנחת פתים באו"ח סי' י"א ס"ד אורך החוטים וכו' ע' בלבוש שכ' דמה"ת אין שיעור לאורך הציצית והשיעור היא רק מדבריהם (וכן תפס הפמ"ג במשבצות סק"ג ע"ש) ויש לתמוה מירושלמי סנהדרין פי"א ה"ד דפריך שם דמשכח"ל זקן ממרא לחיוב דתני ארבעה אצבעות בציצית והוא עשאן שלש ע"ש א"כ מבואר דשיעור אורך הציצית היא מה"ת דאל"כ לא שייך דין זקן ממרא וצ"ע:

(ט) בסי' י"ב כ' בס' אשל אברהם הנ"ל שמעתי בשם גדולי הדור שיש לדקדק במדת חסידות שגם אם נחסר רק חוט א' מהח' חוטין שבעל או"א מד' הציציות כיון שנשאר רק ל"א חוטין בכל הד' ציציות נכון לעשות אחרים ובשמעי כן אמרתי לציית בזה וכו' והטלתי הציצית מע"ג הטלית את שחסר בהן חוט א' הגם שהי' פשוט אצלי מסברא דלא שייך מדת חסידות כיון שיש ג"כ צד קפידא מלהוריד ציצית שבבגד ממה שהם תשמישי מצוה כי אין ליטלם בחנם מע"ג הבגד וכו' (ועד כה לא ראיתי כן בשום ספר ק' שיהי' שייך בזה מדת חסידות נגד ההלממ"ס גרדומי ציצית) כי הוא חומרא בחנם וגורמת קולא וכו' אך כיון ששמעתי כן עשיתי כן מצד מצוה לשמוע דברי חכמים, גם נראה שעכ"פ לכ"ע שייך בזה הידור מצוה שבודאי יותר מהודר הוא כשאין חסר גם חוט א' מהל"ב וכיון שהידור מצוה כו' והוא נלמד ממש"ה זה אלי ואנוהו לכ"ע אין שום קפידא ע"מ שמוריד עי"ז חוט או חוטים ממצוות כיון שעושה כן מצד מצות הידור מצוה אך מ"מ נראה שכל שיש בחוט השמיני כדי עניבה אין דרך חסידות להחמיר עוד להוריד מצוות מצד רמז מספר ל"ב חוטין וכו' ע"ש:

(י) **סי' י"ד** כ' בס' שדה חמד מערכת הא' אות ק"א וז"ל. עיין להראשונים הובאו ביתה יוסף או"ח סי' י"ד אשר למדו מעובדא דפ' הספינה דף ע"ד דנפק בת קול ואמר דביתהו דר"ח ב"ד דעתידא למשדי תכלתא לצדיקי לעלמא דאתי, דאשה כשרה בעשיית ציצית. ולכאורה הוא תמוה דאין משגיחין בבת קול ועיין בשו"ת אור לי סי' ע"ז מ"ש בזה עכ"ל. ולי העני בלא"ה קשה לפי מ"ש בעזה"י בספרי ילקוט הגרשוני ח"ב על תנ"ך (דף כ"ז בד"ה השמטה) דלעתיד לבא גם הנשים יהיו חייבות במ"ע שהזמ"ג ע"ש מילתא בטעמא,

א"כ מה ראי' מלע"ל דלמא לעולם האידנא דנשים ליתנהו בלבישה ליתנהו גם בעשיי' אבל לע"ל דגם הנשים יהיו בלבישה ודאי דיהיו כשרים בעשיי' וצ"ע קצת:

(**יא**) **סי' י"ז** ס"ב כ' בהג"א ח"ל ומ"מ אם רוצים הנשים לעטף את הטלית ולברך עליו הרשות בידן כשאר מ"ע שהזז"ג אך מיחזי כיוהרא ולכך אין להן ללבוש ציצית הואיל ואינו חובת גברא פי' איכו חייב לקנות לו טלית כדי שיתחייב בציצית עכ"ל. ומבואר בזה דכיון דגם באנשים אין מצות ציצית חיוב מוכרח ע"כ אם עושים אותה הנשים מיחזי כיוהרא ובס' אתוון דאורייתא כלל י"א כתב דנראה לו דלא רק מצד יוהרא רק י"ל דגם מדינא אסור להו לברך עליו ומטעם זה שכ' הרמ"א בעצמו הואיל וגם באנשים אינו חיוב מוכרח, דידוע דיש ב' מיני מ"ע, א' הם אותן המצות שהתורה מבקשת עצם הפעולה כהנחת תפילין ונטילת לולב וכדומה והוא מצוה חיובית בדרך חיוב, ב' הם אותן המצות שאין התורה מבקשת עצם הפעולה כלל וכגון ציצית שאילו רצתה תורה עצם הלבישת ציצית היתה מטלת חובה לקנות טלית בת ד' כנפות וללבוש ולקיים מצות ציצית וכיון דאין חייב לעשות כן ורק אם נתעטף מרצונו צריך להיות ציצית בבגד א"כ עכ"ח אין הלבישת ציצית מבוקשת בעצמותה ועכ"ח כוונת המצוה הוא רק בשלילה שלא יהי' הבגד בלא ציצית ולא יחסרו הציצית, וא"כ לפי מ"ש התוס' בקידושין ל"ו ד"ה הקבלות אהא דילפי' התם מקרא דהקבלות והזאות נוהגות באנשים ולא בנשים ח"ל וא"ת תיפוק לי' דכל הני אינם כשרות בנשים לפי שהן מחוסרי בגדים דאפי' כהנים בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וי"ל דאיירי כגון שלבשו את הבגדים א"נ י"ל דלפי שלא נצטוו בבגדי כהונה לא הוי מחוסרי בגדים עכ"ל. וא"כ ה"כ בנשים דלא נצטוו על הציצית א"כ אין להבגד חסרון הציצית כלל וא"כ כיון דגוף המצוה באיש הוא ג"כ רק שלא יחסרו הציצית א"כ מה יתן ומה יוסיף מה שיטילו הנשים ציצית בבגדם הלא כל עיקר המצוה גם באיש הוא מה שאין בגדו חסר מהציצית וא"כ דבנשים דבלא"ה ליכא חסרון א"כ אין מוסיפות כלל בהטלת הציצית ורק בשארי מצות דנהי דלא נצטוו הנשים עכ"ז אם עושים הרי עושים מעשה מצוה שהמעשה והפעולה בעצמותה נרצית ומבוקשת מהאנשים וע"כ גם הם כשעושים הו"ל אינה מצווה ועושה ונוטלי' שכר וע"כ שפיר מברכות עלי' משא"כ בציצית דגם באיש אין המעשה נרצית ומבוקשת כלל, רק שלא יהי' להבגד חסרון הציצית הוא הנרצה, והמצוה אך בשלילה, א"כ כיון דלדידהו בלא"ה אין כאן חסרון א"כ אין מוסיפות כלל בעטיפת הציצית ואין במעשיהם כלום ועל מה יברכו ע"כ ודפח"ח:

(**י"ב**) **סי' י"ח** ענף ו' הצבתי ציונים לענין אם מותר להטיל ציצית בבגד בלילה, וכעת ראיתי בחכמת שלמה מהגאון מהרש"ק ז"ל מבראד יע"א שכ' כאן ח"ל נשאלתי אם מותר לעשות ציצית בלילה הנה בגוף הדבר ראיתי (שהפמר) שהפרמ"ג העיר בזה וכו' לדעתי נראה להכשיר וראי' ממ"ש ברפ"ג דמס' יומא ברש"י ד"ה זמן שחיטה וכו' שהשחיטה בלילה פסולה דכתיב ביום זבחכם ולמה לי קרא לשחיטה כיון דהקרבה בלילה פסולה ונלמד מביום צותו וכו' ממילא אף מכשיריה פסולין בלילה א"וו דלולי קרא הו"א דמכשירין כשרים בלילה וא"כ בציצית דליכא רבויא נהי דהלבישה והקיום לא שייך בלילה מ"מ העשייה כשרה בלילה דהוי רק מכשירין כיון דכלי קופסא פטורין ועיקר המצוה הוי הלבישה א"כ עשיית ציצית בבגד רק מכשירין כמו בקרבנות שחיטה קמיצה ומליקה וז"ב עכ"ל:

(**יג**) **סי' כ"א** כ' בס' מנחת פתים בסי' כ"א מג"א סוס"ק ג' אבל אם נגררים דרך הילוכן אין קפידא, עיין שו"ת מאיר נתיבים סי' ב' שחולק ע"ז ומסיק דבכל גווני איכא קפידא יעו"ש וכ"מ בתוס' עה"ת ר"פ עקב:

(**יד**) **סי' כ"ה** בפוסקים נתנו טעם לקריאת שם תפילין, זה יאמר שהוא לשון ויכוח ופלילים ושרשו פלל, וזה יאמר שהוא לשון חבור משורש תפל. אמנם בס' הכתב והקבלה דברים ו' ח' כתב היותר נראה שהוא מלשון פלא שענינו הפרשה והבדלה, כמו כי הפלה ה' חסיד לו, יפלה בין מקנה מצרים (אבזאנדערן) ובכוונה תקנו נוסח הברכה בלשון תפילין לשון הפרשה והבדלה כדי שבאמירת הברכה נקבל עלינו התכלית המכוון בהנחתן, להיותנו פרושים ומובדלים ממחשבות הרעות וממעשים המגונים, ולא נתור אחרי עינינו ואחר יצר מחשבות לבבינו ודפח"ח:

(**טו**) **עוד שם** כ' בס' אשל אברהם הנ"ל אם טעה ובירך על תפילין של יד על מצות תפילין אזי יברך על תפילין של ראש להניח תפילין כי לא מצינו בד' חז"ל להדי' סברא שיהי' על תש"י דוקא שייך לשון להניח ושלא יהי' שייך כן על תש"ר – ועיי"ש עוד שכתב שהוא הי' נוהג לומר על מצוות תפילין בחולם ע"ש (דקדקתי אחרי אדמו"ח הגאון הצדיק שר התורה מו"ה עמרם בלום שליט"א ושמעתי שגם הוא נוהג לומר על מצוות בחולם):

(**טז**) **סי' מ"ו** ס"א כשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי וכ' הגאון מהרש"ק ז"ל בחכמת שלמה הטעם דברכה זו דוקא בשעת שנועל מנעלים עפ"י מאמרם ז"ל דלעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקנה מנעלים לרגליו ולכך כשרואה שיש לו מנעלים וא"צ למכור כל מה שיש לו מברך ונותן הודאה שעשה לי כל צרכי וא"צ למכור כל מה שיש לו ויש לו מנעלים ג"כ ודפח"ח:

(יז) **סי' ג'** בספר אומר השכחה להגאון מו"ה ישעי' פיק ז"ל אות ע"ט תמה על הפוסקים שהשמיטו הירושלמי פ"ב דברכות ומובא באלפסי שם צריך להתיז כי לעולם חסדו ע"ש. ונעלם ממנו שכבר עמד בזה בשיורי כנסת הגדולה לאו"ח בהגהות ב"י סי' כ' סעי' א' ע"ש:

(יח) **סי' ס'** ענף א' כתבתי דטעם המ"ד דמצות צריכות כוונה משום דבלא כוונה מבטל המ"ע דלעבדו בכל לבבכם וכו' ע"ש. וכעת מצאתי כזה בילקוט הרועים ח"ב דף מ"ב עמוד ד' בשם הגהות אמרי ברוך לטורי אבן ואינו תח"י לראות אם גם הוא מיישב בסברא זאת קושי' הטו"א ע"ד שכתבתי, וכ' לי י"נ הרה"ג המפורסם מו"ה נתנאל פריעד ני' אבדק"ק ב' אוידווארש יע"א וז"ל ראיתי מ"ש הד"ג בסי' ס' במצ"כ ואמרתי להעירו מה שהקשה הטו"א בחגיגה ו' איך אפשר חינוך קטן למ"ד מצ"כ דקטן אין לו מחשבה, וצ"ל לפענ"ד דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מועיל וכמ"ש בשו"ת הרי"ם סי' ג' לענין שבת ע"ש. ואם כן הדברים מיושב היטב רש"י ברכות כ' דנשים וקטנים אפי' הגיע לחינוך פטורי' מק"ש דבדיברור לא שייך מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ולא שייך חינוך ומיושב קו' תוס' שם יעיין נא בד"ז כי בזה יש לחלק בין כמה מצות התלוי' במעשה או בדיבור עכ"ל:

(יט) **סי' ס"א** ס"ט אסור לומר שמע שמע ב' פעמים וכו' כתב בס' חכמת שלמה הנ"ל דמ"ש בסליחות "ובכל זאת אנו ליה ועינינו ליה" אינו נכון לדעתו וראוי לתקן לומר השם רק פעם אחת ובכל זאת אנו ועינינו ליה" ע"ש טעמו ונימוקו עמו (כתב לי י"נ הרבני החו"ב המפורסם בעולם מו"ה אהרן גוטטמאן ני' מק"ק ווראנוב יע"א וז"ל ולמען תת אות וכו' אכתוב איזה הערות א) בסי' ס"א מביא שם בזה"ל שהרי מצוה לחזור הפרשה שמוא"ת ימחול לעיין מזה בשו"ת אבני צדק חאו"ח סי' ט' – ב) בסי' פ"ח אות ב' מביא קושי' השדה חמד בברכות דף ח"י במה שפרש"י גבי בניהו בן יהוידע דנחת וטבל לקריו ועדיין לא היתה תקנת עזרא, קו' זו לפענ"ד ל"ק דעיין בס' לחם שמים פ"ג דברכות דאמר דפליגי בזה ת"ק ור"י דלת"ק ב"ק מה"ת אסור מד"ת דדרשינן סמוכין ור"י ס"ל דאינה אלא תקנת עזרא ולפ"ז אפשר דיהוידע (צ"ל דבניהו) נמי ס"ל דמה"ת אסור (א"ה אפשר שכן הוא אבל מה הכריחו לרש"י לפרש כן יותר הו"ל לפרש כפי' התוס' ב"ק דף פ"ב דטבל כדי לאכול חולין בטהרה) בטהרה) -- ג) שם באות ג' מדבר שם מענין ברכה בלשון לע"ז, יעין בשו"ת בית יצחק בסי' קנ"ב עכ"ל):

(כ) **סי' ע"ה** ענף ב' בענין פאה נכרית, מצאתי כעת אריכות בס' שדה חמד אסיפת דינים מערכת ד' אות ג'. ומ"ש בפנים דרך הלצה בשם לחמי תודה מצאתי ג"כ שם באופן אחר

וז"ל והרב ברך את אברהם נר"ו בפ' בחקותי כתב בשם הרב לחמי תודה שהגאון אביו ושני ב"ד עמו הכריזו בחרם על זה וכו' וסיים דמרגלא בפומייהו דאינשי דיש ראי' להיתר מדתנן בפ"ו דשבת דיוצאה אשה בפאה נכרית ואין משם ראי' דהתם בפנוי' וכל דיני שבת המוזכרות במשניות ובש"ס ופוסקים אין מקיימות כי מטלטלות מוקצה ונושאות משא בשבת דרך רה"ר וכו' ורק היתר זה השנוי במשנה (לפי דעתם) אוחזים בידיהם ופירש בזה דרך הלצה מ"ש בחגיגה ד' י"ד הלכות שבת הן כהררים התלוי' בשערה ר"ל שעשו הכל להיתר כהיתר השערה וכו' עיי"ש דבריו בנועם שיח עכ"ל:

(**כא**) **סי' פ"ה** עיין ברכי יוסף שהביא קושי' מהר"ח ן' עטר בס' ראשון לציון במגילה כ"ח ע"א דקדק עמ"ש ולא הרהרתי במבואות המטונפות דמאי רבותיה וכו' – ופלא בעיני שלא זכר שר דברי המהרש"א בח"א למגילה שכ' עלה דהך וז"ל דבפ' מי שמתו אמרינן דאסור לקרות שם ק"ש ומסמיך להו אקראי וקאמר דר' זירא מחמיר על עצמו אפי' על הרהור תורה עכ"ל:

(**כב**) עיין בפנים סי' פ"ד מ"ש בענין אם שרי להרהר במקום מטונף בגדולתו של הקב"ה. וכעת מצאתי בס' חכמת שלמה הנ"ל בסי' פ"ה ס"ב אפי' להרהר בד"ת אסור בבה"כ ובבית המרחץ ובמקום הטנופת, ב"ב נסתפקתי אם מותר להרהר בו ית' או לא. ולכאורה יש ללמוד ק"ו דאסור להרהר במציאותו ויכלתו. אך לפמ"ש המקובלים דתפילין דר"ת מותר לשוח בהם שיחת חולין מכח דקדושים ביותר ואין דבר טמא נתפס בהם י"ל מכ"ש בזה כן. ולכאורה נ"ל ראי' לזה מן הש"ס יומא דף ז' ע"ב שהביא שם פלוגתא דר"י ור"ש גבי ציץ ואמר טעמא דר"ש דכתיב והי' על מצחו תמיד דמהו תמיד אילימא תמיד ממש מי לא בעי מינם פורתא מי לא בעי עייל לבית הכסא אלא לתמיד מרצה הוא דאתי ור"י ההוא תמיד הוי שלא יסיח דעתו ממנו וכו'. וקשה דהו"ל להקשות לר"ש מה יעשה בהך קרא שויתי ה' לנגדי תמיד קשה נמי כן מהו תמיד מי לא דעי מינם פורתא מי לא בעי עייל לבה"כ בשלמא לר"י א"ש דהכוונה שלא יסיח דעתו ממנו אבל לר"ש קשה, ובע"כ מוכח דבמציאותו ית' מותר להיות מהרהר בו גם בבה"כ גם לא שייך בו מי לא בעי מינם פורתא די"ל דכל החלומות הוי מהרהורי דיומא ואם מחשב בו ית' תמיד גם בלילה כן הם רעיוניו ושייך בי' תמיד וא"ש עכ"ל – ולענ"ד קשה טובא ע"ז מן הגמרא דמנחות בדוד המע"ה דבשעה שנכנס לבית המרחץ אמר אוי לי שאני ערום מן המצות. ולפ"ז הא גם בבית המרחץ הי' יכול לקיים מ"ע במה שיחשוב בי ית' במציאותו ויכלתו, והרי בכל רגע שיחשוב בזה קיים מ"ע כמבואר בסה"ק ועיין בס' חיי אדם כלל א' סי' ה' וצע"ג:

(**כג**) **סי' פ"ח** ענף א' כתבתי בענין אם חציצה פוסלת בטבילה של בעל קרי, וכעת מצאתי קצת פלפול בזה בהגהות יד שאול לי"ד סי' קצ"ח עיש"ה. ויש לפקפק על דבריו דהרי המחבר ביו"ד סי' רס"ח ס"ג פוסק ג"כ כריב"ל א"כ לדידן דבטלו לטבילתא דב"ק איך סגי לגר בטבילה לקריו וצ"ע:

(**כד**) **סי' פ"ט** בס' באר היטב ס"ק י"א כ' בשם הפר"ח דקאפעע עם צוקער אסור לשתות קודם התפלה, וצ"ע דעתה נוהגין היתר בזה ומצאתי בס' עיקרי הד"ט לאו"ח סי' י"ז אות ל"א שהאריך להתיר במקומינו שאין הדעת מתיישב בקאפעע בלי צוקער וגם משום דאפילו עם צוקער אינו מרבה דם ע"ש והנאני:

(**כה**) **סי' צ'** עיין במג"א ס"ק למ"ד מה שהקשה על הי"מ שבר"ן פ' השולח, ועיי' בפנים שציינתי מגן גבורים וכתב סופר בשם תשו' יד אלי' וכעת מצאתי שהתי' הזה כתב גם בס' עצי ארזים אהע"ז סי' ט"ו אות ג' וגם בס' ישועות יעקב סי' זה אות ז' ונתחזקה תמיהתי על הגאון בעל ענו סופר זצ"ל שהביא זה בשם בנו החריף מהו' שמואל בנימין נ"י ולא ראם כל אלה. ועיי' עוד תירוצים שונים לקושי' המג"א בתשו' שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ג סי' ק"ה ובס' עטרת חכמים למס' ר"ה והוא מובא כבר בס' דעת סופר גיטין דף ל"ח ע"ש. ומה שציינתי בפנים לעיין במהר"ם שיק לתרי"ג מצות מצאתי כעת גם בס' טיב גיטין למס' גיטין דף ל"ח וכ"כ גם בתשו' חת"ס אהע"ז ח"ב סי' קנ"א ובתשו' טוב טעם ודעת מהדורא תליתאי ח"ב סי' י"א ובס' תנובת יהודא הנדפס מחדש ברכות דף מ"ז דקושי' הגמ' והא מצהב"ע ב"ע היינו אף שעושה לצורך מצוה מ"מ מה מרויח בזה כיון דעובר בזה על העשה דלעולם בהם תעבודו א"כ מה טובה להאדון טפי אם משחררו מבאם לא שחררו וע"ז משני דמצוה דרבים שאני וא"כ מרויח יותר האדון במצוה זו ושוב אין עליו איסור כלל עיי"ש. ומעתה סרה מהר קושי' המובא בתשו' מהרי"א או"ח סי' קצ"א להטו"ז בסי' תרנ"ה דלולב הו"ל מצוה דרבים איך יפרנס סוגי' דר"פ לולב הגזול דאר"י ביו"ט ב' פסול משום מצהב"ע והא מסקינן בברכות מ"ז דבמצוה דרבים כגון תפלה לית בי' משום מצהב"ע ע"ש ולפ"ז לק"מ די"ל דהטו"ז סובר כסברת הי"מ שבר"ן הנ"ל ומה דמשני מצוה דרבים היינו כיון דאיכא מצוה דרבים אין כאן עבירה כלל אבל היכא דאיכא עבירה כגון בלולב הגזול גם במצוה דרבים שייך מצהב"ע וא"ש. איברא גם בלא"ה לק"מ לפי מ"ש הטיב גיטין שם בשם המפורשים דקושי' הגמ' והא מצהב"ע היינו משום דאינו בעידנא ולכך משני מצוה דרבים שאני וכשיטת השבולי לקט דבמצוה דרבים ל"צ להיות בעידנא א"כ התינח שם דשייך דחייה אבל בלולב הגזול דל"ש עשה דוחה ל"ת בממון חבירו כנודע שוב לא מועיל מה שהוא מצוה דרבים – וברם

זכור אותו האיש לטוב ה"ה מחו' הרב המאוה"ג מו"ה יעקב שלום קליין נ"י דיינא רבה דק"ק גראסווארדיין יע"א שאמר ליישב בהנ"ל קושי' הכפ"ת ר"ה כ"ח לשיטת הכלבו דנהנה ומתגאה בתקיעתו א"כ איך יוצא בשופר של ע"ז משום מצללה"נ הא הו"ל הנאת הגוף בהדי מצוה, ותי' הוא נר"ו דלכאורה קשה אפי' אי מצות ליהנות ניתנו ג"כ הו"ל לצאת י"ח וצ"ל דאי ליהנות ניתנו הו"ל מצהב"ע אמנם שופר הוי מצוה דרבים כמ"ש המג"א בסי' תמ"ו דמוציא רבים י"ח והדק"ל דהא במצוה דרבים ל"א מצהב"א. אמנם יש לחלק דדוקא התם בברכות דרק ר"א לבדו ששיחרר העבד עביד איסורא והאחרים לא עשו שום איסור שפיר שייך לומר דבכה"ג ל"א מצהב"ע. אבל כאן אי נימא מצות ליהנות ניתנו א"כ גם השומעים יעשו איסור שיהנו מן השופר של ע"ז, א"כ מה מהני דהוי מצוה דרבים הא כמו כן הוי גם עבירה דרבים, והתינח אי מצות ליהנות ניתנו אבל אי מללה"נ ואין כאן הנאה רק מה שהתוקע עצמו נהנה מתקיעתו א"כ השומעים אין עושים שום איסור א"כ הו"ל שוב מצוה דרבים ולא אמרי' מצהב"ע ודו"ק כי חריף הוא. אך לפי מ"ש לעיל אין מוכח כלל מגמ' דברכות דבמצוה דרבים ל"א מצהב"ע, גם חוץ לזה מצאתי עוד בס' חכמת שלמה לאו"ח סי' תכ"ו שכ' דאף במצוה דרבים חיישינן למהב"ע כל היכי דאפשר למצוה זו להיות ביחידות ודוקא היכא דאי אפשר להיות נעשה ביחידות נעשה מצוה דרבים שלא לפסול ביה משום מצהב"ע עיי"ש ובזה נדחו כל קושיות אלה וכאלה ואכ"מ להאריך יותר:

(**כו**) **סי' צ"ד** כ' בס' אומר השכחה הנ"ל אות פ' וז"ל בבא בתרא כ"ה ע"ב א"ר יצחק הרוצה שיחכים ידרים [בתפלתו יחזיר פניו לדרום רש"י] ושיעשיר יצפין, ור"י בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנא' אורך ימים וכו' מכל זה לא מצאתי בגדולי פוסקים ראשונים ולא בטור ובש"ע רק הרמ"א בהג"ה סי' צ"ד סעי' ב' כ' בזה"ל מי שרוצה לקיים אמרם הרוצה להעשיר יצפין או להחכים ידרים מכל מקום יצדד פניו למזרח עכ"ל ואכתי לא נתקררה דעתי למה כ' כדעת ר' יצחק ולא כדעת ר' יהושע בן לוי חדא דקיי"ל כריב"ל כמ"ש תוס' מגילה כ"ז ע"א ד"ה כוותי' וכ"כ בעירובין ס"ה ע"ב ד"ה איקלעו וכ"כ עוד בחולין צ"ז ע"א ד"ה אמר רבא וכו' דבסדר תנאים ואמוראים פוסק דהלכה כריב"ל בכל מקום ותו הא ריב"ל טעמא קאמר המסתבר ומתקבל על הלב דלעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנא' אורך ימים וכו'. ודע באגב זה שהעתיק המג"א שם סק"ה בזה"ל יצדד פניו ורש"י פי' איפכא דיצדד פניו לצפון או לדרום וכו' הרואה בפי' רש"י דהכא יראה דא"א לומר הכי שהרי רש"י קמפרש מלתא דמצדד אצדודי דקאמר הש"ס אליבא

דריב"ל דאמר לעולם ידרים אלא הכי איתא בפי' רש"י בזה"ל דמצדד אצדודי מעט לצד דרום עכ"ל:

(**כז**) **סי' ק"ב** במג"א סק"א כתב ולפי' הרא"ש דיליף דז"ה בגימ' י"ב קשה דהוי ט"ז אמות ד' לכל רוח עיי"ש. וכ' לי י"כ הרה"ג המפורסם מו"ה שלמה זלמן אוללמאן נ"י אבדק"ק ביסטריץ יע"א וז"ל. ונראה ליישב על נכון כי צריך להרחיק ד' אמות לכל רוח בעיגול וא"כ הוי רוחב העיגול ח' אמות כמ"ש המג"א, וכשנחלק העיגול לד' חלקים שוים בציור כזה:

יהא מחזיק שטח כל חלק י"ב אמות, כי אילו הי' רבוע של ח' אמות הי' מחזיק ח' פעמים ח' שהוא ס"ד, וידוע שמרובע יתר על העיגול רביע, וא"כ עיגול שרחבו ח' אמות מחזיק פחות רביע דהיינו מ"ח אמות, חלקהו לד' חלקים מחזיק שטח כל חלק י"ב אמות, והיינו הנצבת עמכה בזה גמטורי' י"ב, שבשטח י"ב אמות בין מלפניו בין מלאחריו בין משני הצדדים אסור לישב ודפח"ח:

(**כ"ח**) **סי' ק"ח** כ' בס' מנחת פתים בסי' ק"ח ס"ט טעה ולא התפלל מנחה בע"ש מתפלל ערבית שתים, עיי' שו"ת מהרי"ל סי' קל"ה שנשאל לא התפלל מנחה בע"ש וצריך להתפלל שתים של שבת אם יכול לצאת י"ח תשלומין בברכת מעין שבע ששומע מש"ץ והשיב דלשיטת הגאונים דלקמן סו"ס רס"ח ודאי שיוצא בזה יעו"ש. ולענ"ד צ"ע דלפימ"ש מג"א שם ס"ס רס"ח דטעם הגאונים משום דתפלת ערבית רשות ע"ש א"כ אי אפשר לצאת בזה י"ח תשלומין של מנחה דהא תפלת מנחה חובה וכן משמעות הש"ע כאן דצריך להתפלל ערבית שתים דוקא (אמר המלקט בגוף הדין כבר קדמו בזה הפרמ"ג דמשבצות סוף סי' קכ"ו עיי"ש):

(**כט**) **סי' קכ"ו** ש"ץ שטעה וכו' אבל אם דילג בברכת המלשינים מסלקין אותו מיד וכו'. כ' בהגהות הגאון מהר"ץ חיות ז"ל לברכות דף כ"ט ע"א בגמ' טעה בברכת צדוקים מעלים אותו, נ"ב הנה הכל פירשו דמעלין אותו היינו מעבירין אותו עיי' טוש"ע או"ח סי' קכ"ו ס"א אולם בתנחומא פ' ויקרא מצאתי ילמדנו רבינו העובר לפני התיבה ולא הזכיר ברכת המינים מחזירין אותו ואומר בעל כרחו, ומנא להו לפרושי דמעלין אותו היינו מעבירין, דילמא הפירוש כהתנחומא דחייב לאמר בעל כרחו ולא ראיתי לשום מחבר שהתעורר בזה עכ"ל. ולענ"ד נראה דלשון מעלים אותו לא משמע כתנחומא דמחזירין אותו רק טפי משמע דמסלקין אותו והא דנקט לשון מעלין הוא כמ"ש בס' שמן המאור לאו"ח סי' זה משום דמקום הש"ץ הי' עמוק משאר הבית הכנסת ועיין במג"א סי' צ' סק"ג וברש"י ר"ה ל"ב ע"א ד"ה ירד וכו' ולכך היכי דמסלקין אותו מיושב שפיר לשון מעלין כלומר

דמעלין אותו ממקום הנמוך למקום הגבוה וע"כ מיאנו הפוסקים לפרש כפי' התנחומא והוא פשוט ונכון:

(**ל**) **סי' קכ"ח** כ' בס' מנחת פתים בסי' קכ"ח ס"ל ואם הי' דש בעירו, עיי' בטו"א מגילה כ"ז כתב דדש בעירו מותר היינו במומין שבפניו שהם גלויים לכל אבל במומין שברגלו אין דש בעירו מועיל יעו"ש:

(שם) סעי' ל"ט בהג"ה שאין שאר עבירות מונעין נשיאת כפים אבל עכ"פ אין מחויבין לקדשו כיון דהוא בעל עבירה וכ"כ ממג"א לקמן ס"ק ס"א וכן מבואר בס' החינוך מ"ע רס"ט יעו"ש:

(שם) סעי' מ' כהן שנשא גרושה, עיין ס' האשכול ה' נ"ב שכ' דנושא שאר ערוה כגון ממזרת נושא כפיו דזה אינו מפסולי כהונה יעו"ש ובנ"א שם. ולפימ"ש במקנה קידושין ע"ה ובס' נתיבות לשבת סי' ד' דאף דספק ממזרת מותרת לבא בקהל מה"ת אבל לכהן אסורה דלא גרעא לגבי דידי' מספק חללה דאסורה מה"ת יע"ש. א"כ כהן הנושא ספק ממזרת יהי' אסור לישא כפיו דזה הוי מפסולי כהונה דהא לישראל מותרת ויהי' ספק חמור מוודאי וצ"ע:

(**לא**) **סי' קל"ב** כ' בס' אשל אברהם הנ"ל בנוסח קדיש דרבנן נראה שנכון לומר לנא ולהון וכן הוא עדיף מנוסח להון ולכון כי גם שהמתפלל בעד חבירו הוא נענה תחלה מ"מ לא יתיצבו הוללים לנגד השי"ת וצריך להיות פיו ולבו שוים והרי ידוע שכל א' וא' מבקש עבור עצמו קודם מעבור זולתו וכן הוא עפ"י התוה"ק חייך קודמים וכו' ע"ש. והנה שמעתי מתלמידי חכמים כשאומרי' קדיש דרבנן אחר פ' איזהו מקומן אומרי' תחלה מאמר ר"ח בן עקשי' רצה הקב"ה לזכות וכו' ואח"כ אומרי' קדיש דרבנן. אבל ראיתי בשו"ע התניא לאו"ח (כמדומה לי בסי' נ"ו) שכ' כיון שאומרי' יה"ר שיבנה ביהמ"ק וכו' ותן חלקנו בתורתך וכו' ל"צ תו לומר מאשר ר"ח בן עקשי' הנ"ל ע"ש. ועיין בפנים ענף וי"ו שהבאתי קושי' ר"מ אלשיך דמשנה שלימה שנינו שנתקלקלו הלוים בשיר של בין הערבים וכו' וציינתי המראה מקומות בספרים שכ' תירוצים לזה, וכעת מצאתי שגם אדמ"ו הגאון זצ"ל במהר"ם שיק לתרי"ג מצות ח"ב מצוה ת"ב כתב תירוץ נחמד ע"ז, עיי"ש באריכות:

(**לב**) **סי' ק"נ** במחבר ס"ב אין בונין בהכנ"ס אלא בגבהה ש"ע וכו' שיהי' גבוה מכל בתי העיר, בתל תלפיות מחברת א' אות פ"ט מביא קושי' במ"ש בצוואות ר"י החסיד שלא לבנות ביתו גבוה מבהכנ"ס ופלא הלא מדינא דגמרא אסור עיין שבת י"א, ותי' הרה"ג העורך נ' דמבואר שם בגמ' דבנין העשוי לנוי מותר א"כ הוא ציוה (לאסוף) לאסור אף

בזה. ועוד נראה שאף באיסור דרבנן שייך לצוות עיין כתובות דף ק"ג ע"א הזהרו בכבוד אמכם ומקשה הש"ס דאורייתא הוא משמע דאי דרבנן שייך שפיר לצוות עליו כי לא זהירי אינשי באי' דרבנן כמ"ש הה"מ פ"א מאישות ה"ד ואף דהשימ"ק באמת מקשה אכתי מי חשידי דקעברי אדרבנן זה באמת נגד שיטת הה"מ מ"מ הרי"ח י"ל סבר כהה"מ ובפרט כי צוה לפי העת והכרח הזמן ובל"ס ראה שמזלזלין בזה וראה לנחוץ להזהיר עליו עכ"ל. והנה אני מצאתי בצוואת ר"י החסיד ג"כ שצוה בכמו אלה. א) לא יניח אדם מלזקוק עם אשתו לילה שטבלה בה. ב) אילן העושה פירות אין לקצוץ אותו ודו"ק:

(**לג**) **סי' קנ"ג** סעי' יו"ד י"א דיחיד בשלו אפי' ס"ת מותר למכרו וכו' ויש מי שאוסר אא"כ כדי ללמוד תורה או לישא אשה, כ' בהגהות רעק"א ז"ל כי בתשו' הראנ"ח ח"ב סי' ס"ד מסתפק די"ל דלא נאסרה מכירת ס"ת רק לאיש שמצווה על כתיבתו אבל אשה דאינה מצווה על הכתיבה אפשר שאינה בכלל איסור המכירה עכ"ל. ולענין אם מותר להשכיר ס"ת וליהנות מהשכר עיין בתשו' כנף רננה חאו"ח סי' י"ב:

(**לד**) **סי' ק"ס** בשערי תשובה כ' בשם הבר"י דאם ראובן שרה פת במים של שמעון ג"כ פסולים לנט"י ע"ש. אבל בהגהות רעק"א ז"ל כתב עשה מלאכה במים של חבירו י"ל דאף דקיי"ל דאדם אוסר דשא"ש במעשה מ"מ כיון דטעם דשוינהו שופכים ולאו כל כמיני' לעשות מי חבירו שופכים ולא נעשו שופכים לגבי בעלים וצ"ע לדינא עכ"ל:

ועיין בפנים אות ד' וה' מ"ש בענין מים שבלעו איסור ושמן שנפל בו עכבר, אח"כ נדפס בזה בתל תלפיות מחברת יו"ד קצת פלפול עיי"ש ואיני רוצה להאריך יותר:

(**ל"ה**) **סי קס"ד** ס"ב ונזכר שנגע בשוק, כ' בס' מנחת פתים וז"ל בחיי אדם כלל מ' אות כ' כתב דאם נגע באמצע סעודה בס"ת או בשאר כתבי קודש שמטמאין את הידים בעי נטילה שנית יעו"ש. והדבר מבואר להיפוך בס' האשכול ה' ס"ת סי' י"ב בשם רב האי גאון דד"ז אינו רק לתרומה ולא לחולין ועיי' בנח"א שם שהעיר בזה:

(**לו**) **סי' קפ"ד** במג"א סק"ז כ' דצ"ל גם ברכה רביעית דלא לזלזולי בה, האחרונים פלפלו הרבה בסברא זו ובס' חכמת שלמה הנ"ל הביא ראי' ברורה לזה מגמ' פסחים ל"ט ע"ב דאמר רבא מסתברא מצה ומרור והוא מחוסר הבנה ומה שפרש"י שהוקשו זה לזה הוא דחוק כמ"ש הפנ"י שם דלא שייך היקש במה דהוה מדרבנן. אך לפי"ז הכוונה כך דודאי אם לא הי' עצה ומרור יחד רק כל א' בפ"ע אז הוי אמרי' נהי דבמצה דאורייי' אינו יוצא במרור דרבנן יוצא אבל כיון דהוי מצה ומרור יחד אז כיון דבמצה לא נפיק אי נימא דבמרור דרבנן נפיק אתי לזלזולי בדרבנן ח"ש רבא מסתברא כיון דהוי מצה ומרור יחד אתי לזלזולי בדרבנן לכך גם במרור אינו יוצא ודפח"ח. (שם) מג"א סק"ח ודוקא כששבע,

כ' בס' מנחת פתים ע' בפמ"ג שנסתפק באכל פת וליפתן עמו אם חייב לברך מה"ת כיון דלא שבע מפת וע' פנ"י ברכות מ"ב ד"ה רב הונא מבואר דמה"ת אינו חייב רק כששבע מלחם לחוד, ובהשמטות כ' דשוב מצא בשו"ע התניא סי' קס"ח ס"ח שכ' להדי' דבכה"ג חייב בבהמ"ז מה"ת יע"ש ושו"ר הדבר מבואר בבעל המאור פ' כיצד מברכין בד"ה אמר רב פפא וז"ל שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה כגון תאנים וענבים כו' ואין טעונים ברכה לאחריהן שביהמ"ז פוטרתן דדעתי' דאינש על כל מה דאכל וכל מה שבא בתוך הסעודה היא בכלל השביעה דכתיב ואכלת ושבעת וברכת עכ"ל. ובגוף דברי המג"א דבלא שבע אינו מברך מספק ע' צל"ח ברכות כ'. ולענין פת הבא בכיסנין כששבע ממנו ומסופק אם בירך בהמ"ז נראה ג"כ דמחויב לברך דהא כששבע ממנו מחויב מה"ת לברך כמ"ש סי' קס"ח בשם ס' האשכול ודברי הפמ"ג שהובא בשע"ת כאן צ"ע:

(**לז**) **סי' קפ"ט** כ' בפרמ"ג ז"ל שבבהמ"ז ביחיד לא שייך לומר ואמרו אמן או ונאמר אמן ומנהג העולם לומר כן ביחיד וכ' בס' אשל אברהם הנ"ל אולי שייך כן מצד מלאכים השומרים האדם אך אמרו חז"ל שיש רק מלאך אחד שומר לזה נכון לומר ביחיד ונאמר כי ואמרו ל"ש רק לשנים משא"כ ונאמר שייך גם באחד עמו ע"ש:

(**לח**) **סי קצ"ב** עיין באשל אברהם הנ"ל אריכות גדול בענין אם צריך לעמוד על רגליו בעת אמירת הזימון נברך לאלקינו ע"ש:

(**לט**) **סי' קצ"ג** ס"א אבל שלשה שאכלו אינם רשאים ליחלק, כ' בס' חכמת שלמה הנ"ל אם מתחלה ישבו לאכול ע"ד שיהי' רשאים לחלק אז מותר לחלק. אמנם בס' אשל אברהם הנ"ל פשיטא לי' להיפוך דלא מהני מה שהי' דעתו מתחלה לחלק מהם תיכף כי לא פלוג רבנן בזה רק יבקש השנים שיזמנו עמו ע"ש וצ"ע:

(**מ**) **סי' ר"א** כ' בחכמת שלמה דבס' שרבינו הזהב ה' מילה הביא תשו' מהרשד"ם יו"ד סי' רל"ט שדעתו דכהן שהוא מוהל הוא קודם לכל אדם והוא חולק עליו, ולדעתו נראה דבלא"ה אינו ענין למצות וקדשתו דכל מצוה זו לא נאמר רק בענין שאין בו שליחות כגון לקרות בתורה ראשון בזה הטילה התורה חיוב להקדים הכהן אבל במילה שעיקר החיוב הוי על האב רק שהאב עושה שליח לאחר בזה אין חיוב לעשות את הכהן שליח רק כיון דמצוה דילי' הוא בידו לעשות שליח למי שירצה ולא מצינו בכה"ת כשרוצה אדם לעשות שליח למצוה שיהי' מחויב לעשות כהן דוקא שליח, כן ה"נ בזה כיון דהמילה הוי חיוב על האב וכו' בזה למי שלבו חפץ יכול לעשות שליח, ובזה הי' נראה להכריע דהיכא דליכא אב דעל הב"ד למולו בזה לא שייך שליחות אז ראוי לכבד את הכהן יותר אבל היכא דאיכא אב מותר לו לכבד את מי שירצה עכ"ל:

(**מא**) **סי' ר"ב** כ' בס' מנחת פתים במג"א סס"ק ט"ז לכן נ"ל דמברך בפה"ע עיי' אחרונים שהשיגו עליו, ולענ"ד באתרוג ודאי יש לברך על הקליפה בפה"ע שהוא עיקר הפרי ומה"ט חשוב עצו ופריו שוה משום דעיקרו הוא הקליפה והקליפה שוה בטעמו להעץ כמ"ש הכ"ת סוכה ל"ה וע' בחדושי הר"ן שבת ק"ח ד"ה אתרוג שכתב דאתרוג וצנון קליפתן חשוב יותר מגוף הפרי וע' בנשמת אדם ועפימ"ש יש לדחות ראייתו מסוכה ודו"ק:

ועיין בחכמת שלמה סס"י זה שהקשה בגמ' ברכות ל"ו ע"ב דמה פריך מכס פלפלי ביו"כ דפטור על ברכה הא שאני ברכה דמברכי אפי' על כל שהו א"כ ה"ה על שלכדה"נ וכמ"ש מהרש"ל בשבועות כ"ג. ואיני מבין דפשיטא דאין לברך ברכת הנהנין כ"א כשנהנה משא"כ על שלכדה"כ ודו"ק:

(**מב**) **סי'** רי"ט ס"א ארבעה צריכים להודות יורדי הים כשעלו ממנה וכו'. כתב בשדה חמד אסיפת דינים מערכת ה' אות ל"ח מי שהלך דרך אני' בלב ים או ביבשה ולא אירע לו שום פגע רע כ' ידידי הגאון בס' עמודי אש סי' ב' אות כ"ג שהי' פשוט בעיניו שצריכים לברך שכן משמעות הש"ס והפוסקים והכי נהוג עלמא אלא שראה להיד המלך בהל' ברכות פ"י ה"ח שנתעצם בכל עוז להוכיח דדוקא היכא שקרה להם מקרה רע אז צריכים לברך כשנחלצו מצרתן אבל אם עלו בשלום באין שטן ופגע רע אין צריכים לברך ומני"ר האריך קצת לדחות דבריו והביא מ"ש בשו"ת איתן האזרחי סי' ג' דגם מי שיצא בשלום חייבוהו חכמים לברך אלו תוד"ק והני ספרי יד המלך ואיתן המזרחי לא שכיחי גבאי אמנם לענין דינא דעתי העני' מסכמת לדברי הרהמ"ח יצ"ו דצריך לברך כדמשמע מסתמיות דברי הפוסקים עכ"ל:

(**מג**) **סי' רכ"ג** ס"ב הי' לאב ממון שיורשו מברך ג"כ שהחיינו, כ' בהגהות רעק"א ז"ל ובהיפוך אם מת הבן והי' לו ממון והאב יורשו אין האב מברך שהחיינו כיון דהוי פורענות גמור שהאב יראה במיתת בנו כדאי' בפ' יש נוחלין כ"כ בס' לוית חן בפ' בא עכ"ל:

(**מד**) **סי' רכ"ה** במג"א סק"ה מעונשו של זה פי' דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חנכו ובלבוש פי' איפכא דעד עתה הבן נענש בעון האב וע"ש. ובס' חכמת שלמה כתב דדברי הלבוש תמוהים דמשמע דבן גדול אינו נענש בעון אביו והרי אמרי' בש"ס בפסוק ובאהרן התאנף ה' מאוד להשמידו דאין השמדה אלא כלוי בנים אלא שתפלה של משה רבינו עשה מחצה וכו' והרי אז היו נדב ואביהו יותר מי"ג שנים מדאמר הקב"ה לאלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו ולא תמותו ואם היו קטנים עדיין

הרי אינן בני עונשין כלל ובע"כ דגדולים היו ומכ"ש דנדב ואביהו הגדולים מהם היו בני עונשין ואעפי"כ נענשו בעון אביהם מוכח דבן גדול נענש בעון האב ובע"כ מ"ש מעונשו של זה היינו כפי' המג"א שלא יהי' האב נענש בעון הבן ודברי הלבוש צ"ע. ולפענ"ד אין מזה קושי' כלל על הלבוש דהא באמת במיתת נדב ואביהו יש דיעות חלוקות בגמ' ובמדרשים דיש מ"ד שמתו בעון אהרן רש מ"ד שמתו בעון עצמם בשביל שהורו הלכה בפני משה רבן או בשביל שנכנסו שתויי יין למקדש עיין רש"י פ' שמיני בפ' ותצא אש וגו' א"כ י"ל דהלבוש הכי ס"ל ועיי' בבעה"ט פ' שמיני שכ' שחטאו בששה דברים ע"ש ואכ"מ להאריך:

(**מה**) **סי' רכ"ו** היוצא בימי ניסן וכו' שמוציאין פרח וכו' כתב בהגהות רעק"א ז"ל אני מסתפק אם יברך בראה אילנות שהן תוך ג' שנים לנטייעתן כיון דא"א ליהנות מפרים וכן בדינא דסי' רכ"ה ס"ג הרואה פרי חדש אם הפירי הוא באיסור ערלה אם יברך, והיכא דהוי ספק נ"ל דיברך ולא מקרי ס' ברכה כיון דהדין דספק ערלה בחו"ל מותר א"כ ראוי ליהנות ממנו ומברך שפיר עכ"ל. ושמעתי דבשו"ת נטע שורק הנדפס מחדש נשאל בזה ואינו תח"י לראות אם ציין הגהות רעק"א הנ"ל, ותלמידי החריף כ"ה משה אהרן קרויס ני' בהה"ג דק"ק לאקענבאך ני' אמר לי דבשו"ת הנ"ל סי' ט' העלה דיש לברך בכה"ג כיון דמברכינן להנות בהם בני אדם ובכלל בני אדם עכו"ם נמי הויין, ועיין שדה חמד (כללים) מערכת א' סי' ע"ה:

(**מו**) **סי' רכ"ט** הרואה חמה בתקופתה וכו', בתל תלפיות מחברת ה' אות נ"ה כ' וז"ל ברכות דנ"ט הרואה חמה בתקופתה לבנה בגבורתה וככבים במסילותם אומר ברוך עמ"ב, בשו"ת בית אפרים או"ח סי' ז' גם בשו"ת מהר"י אסאד נתקשה מדוע לא נהגו בברכה זו גם על הכוכבים כעל החמה ולבנה. הנה אתי לידי סה"ק זוהר חדש וראיתי בסדר בראשית במדרש הנעלם ע"פ יהי אור בזה"ל ר' אלכסנדר אומר הרואה כוכבים במסילותם חייב לברך מאי מברך ברוך המסדר את הכוכבים ברקיע ראה כוכב א' אינו מברך שנים מברך ואימתי מברך כד הוי ליליא מברכין המעריב ערבים עכ"ל היקר, דבר שנתחבטו גדולי הדור מבואר כאן היטב דבמה שאנו מברכים בכל לילה מעריב ערבים אנו יוצאים י"ח הברכה אשר צוו חז"ל ברואה כוכבים במסילותם עכ"ל:

(**מז**) **סי' ר"מ** סי"א וכן אסור לשמש ביום וכו' ות"ח מאפיל בטליתו ושרי, כ' בחכמת שלמה הנ"ל עיי' במג"א מ"ש בשם הרמב"ם דאין נזקקין לדבר זה אלא לצורך גדול, ולפענ"ד נראה ראי' ברורה מן הש"ס כתובות דף ס"ה ע"ב מה דפריך שם הש"ס מרשב"ג דאוכלת וכו' וא"כ מהתם מוכח דאף שלא לצורך גדול שרי וכו' וזה ראי' ברורה לדעתי

ודו"ק עכ"ל. ודברים אלו במח"כ קולמוס המהירות פלטתן דהרי המג"א בעצמו מסיים בזה"ל "ובס"פ אעפ"י משמע דבבית אבל מותר לכתחלה ע"ש והיינו הך גמ' כתובות דף ס"ה ע"ב ופלא שלא הרגיש בזה:

(**מח**) **סי' רמ"ד** ס"א ואפי' אם דר בין העכו"ם יש לחוש לאורחים הבאים שם והקשה המג"א סק"ו הא מבואר בירושלמי פ"ג דשביעית דלא חיישינן לעוברים ושבים מפני מראית העין ועמ"ש בזה בפנים וכעת ראיתי בס' חלת אהרן להגאון רא"פ ז"ל מביסערמין שתירץ דבשלמא בשבת כיון דחכמים גזרו על כל עושה מלאכה במחובר ע"י עכו"ם בקבלנות מפני חשד בני עירו ודאי דלא חלקו חכמים בגזירתם דאפי' מי שדר יחידי בין העכו"ם אפ"ה חשו ג"כ לעוברים ושבים אף דלא שכיחי כולי האי מ"מ עיקר תקנה הי' עפ"י הרוב שדר בעירו בין שאר היהודים וכיון דגזרו לא חילקו בגזירתם על הדר יחידי שהוא מילתא דלא שכיחא וחשו ג"כ לעוברים ושבים דג"כ לא שכיחי וחדא גזירה היא. אבל בשביעית דלבני עירו לא גזרו להוציא זבל לאחר שפסקו עוברי עבירה דמידע ידעו בני עירו דלית לי' בית השלחין דאי אית לי' באמת אסור ובלית לי' מותר דליכא מראית העין א"כ לעשות גזירה ולאסור משום עוברים ושבים לחוד דלא שכיחי ודאי דלא חיישינן להו ודפח"ח:

(**מט**) **בתל תלפיות** מחברת הי' אות י"ב מביא בשם הגאון מו"ה אלי' מכחם גאיטיין ז"ל אבדק"ק העדיעס יע"א וז"ל כ' המג"א סי' רמ"ד סק"ח דהמתירים לנקות הרחוב של יהודים סמכו אהא דשו"ע יו"ד סי' קמ"א ס"ד דברבים ליכא חשדא וא"ר כתב דבדרבנן גם ברבים איכא חשד ובתוס' שבת סק"ג כ' דדוקא בע"ז ליכא חשדא ברבים אבל בשאר איסורי דאורייי' גם ברבים איכא חשדא. ולכאו' רציתי להביא ראי' לדבריו ממגילה כ"ז דבני העיר שפסקו עליהם צדקה בעיר אחרת נותנים ופרש"י משום חשד וכ"פ הרי"ף ורמב"ם ורא"ש וטוש"ע יו"ד רנ"ו והלא ברבים ליכא חשדא אע"כ דבשאר אי' דאו' אף ברבים איכא חשדא. אמנם למ"ש בחת"ס או"ח סי' ס' דע"כ לא אמרי' דברבים ליכא חשדא אלא בדבר השייך לרבים ובזה מיירי המג"א אבל דבר שאינו משתתף לרבים אפי' אלף יחידים איכא חשדא לכ"א בפני עצמו והיינו הך דגדי מקולס דבני רומי, א"כ אין ראי' מהא דמגילה דשם ג"כ יש לחשוד לכ"א בפ"ע, וכה"ג כ' הפמ"ג באו"ח שם דאף דברבים ליכא חשד כה"ג שכ"א מהטבחים יש לו חנות לשם יאמרו א' מהם צוה למכור שלו. ולפי"ז יש להשיב עמ"ש בנשמת אדם ה' שבת כלל ג' אות ב' דלמג"א הי' יכול להתיר אפי' כששנים דרים בחצר דשנים קרי רבים כמ"ש הש"ך יו"ד סי' קמ"א ס"ק כ"ז בשם הרי"ו ע"ש, דמפני שדרים בחצר לא שייך דברבים ליכא חשדא, אלא א"כ

כוונתו לומר דבשני שותפים הי' יכול להתיר וכן הקשה באמת בתשו' תפארת צבי סי' י' לריי"ו דס"ל אף תרי לא חשידי א"כ נתיר בקבלנות נמי לשני שותפים לבנות חצרם ולא מצינו היתר זה (וקדם בקו' זאת לאדמ"ו בכ"ס או"ח סי' מ"ט) וראיתי בת"צ הנ"ל דהקשה על ראי' ריי"ו דנראה דלא משני רבים שאני על אבוה דשמואל ולוי דהוו תרתי רק על בעלי דבי כנישתא דהוו רבים וסמכו שצורות אלו לא לעכו"ם נעשו לכן לא צוו להסיר האנדרטי אבל תרי י"ל דחשידי, וגם כיון דמצלי הוו עשרה מסתמא ולא חשידי יעו"ש. ולענ"ד בלא"ה תמוה ראי' הריי"ו דתרי לא חשידי מאבוה דשמואל ולוי, דהאמת דבע"ז מ"ג גרסינן והוו עיילי בי' אבוה דשמואל ולוי. אבל בר"ה כ"ד ע"א הגי' והוו עיילי בי' רב ושמואל ואבוה דשמואל ולוי וא"כ ליכא ראי' כלל דתרי לא חשידי, ותמיה על הבדה"ב וש"ך המביאים דבריו והאחרונים הנ"ל ג"כ שלא הרגישו בזה וצ"ע לע"ד. ועל החילוק של הח"ס הנ"ל ק"ק דטעמא דברבים ליכא חשדא דלא חשדינן שאנשים רבים יעשו עבירה וא"כ מאי נ"מ אם הוי דבר המשתתף לרבים או אם רבים עושים הדבר. ועוד דבר"ה וע"ז מ"ג אמרינן בהדיא כיון דנשיא הוה שכיחי רבים גבי' ומאי היה הא עכ"פ אין הדבר משתתף לרבים א"וו דבכל אופן ליכא חשדא ברבים. ולפי"ז הי' ראי' ממגילה כ"ז לתוס' שבת דדוקא בע"ז ליכא חשדא ברבים, או דשם במגלה הטעם משום כיעור וכמ"ש בבית הילל יו"ד רס"י רנ"ז על הקו' דגבאי צדקה ועכ"ח הטעם משום כיעור דהא גבאי צדקה אין פחות משנים וליכא חשדא. ובענין זה ק"ל על המג"א שנראה כסותר א"ע ממ"ש הכא דבסי' ס"א סק"ט הביא ראי' מסוכה כ"ג ע"ב דאפי' ברבים איכא חשדא ובמחה"ש כ' שצריך לחלק בין הכא לבסי' קמ"א ס"ד ולא הקשה דברי המג"א דנ' כסותרים א"ע, ובתשו' חת"ס הנ"ל הקשה ג"כ קו' המחה"ש ובהגהות ח"ס כאן כ' דהר"י שבב"י ס"ל ברבים ל"ח שה"ס בסוכה קאי לאידך לישנא ע"ז מ"ג כמ"ש הריי"ף ורמב"ם ושו"ע, אבל לא הקשה על המג"א. ועוד י"ל ראי' לתוס' שבת מירושלמי פ"א דפסחים הל' ה' דאיתא תמן אית תניי תני שתי נרות דולקין ואית תניי תני שני סדינין איר פינחס ולא פליגן מ"ד שתי פרות שתי נרות בחול מ"ד שני סדינין בשבת. ולכאו' קשה כיון דבלא"ה צ"ל דהפרות לא היו חורשות אלא נראה כחורשות מפני קו' דלעיל דירושלים מקום שנהגו שלא לעשות וכיון שכן ל"ל לאוקמי בחול הא אף בשבת מותר נראה כחורשות אעכ"ח דבשאר איסורים אף ברבים איכא חשדא עכ"ל:

ועיין עוד אריכות בזה בס' שדה חמד (כללים) מערכת חית כלל נ"ד ע"ש:

(נ) **סי' רס"ג** בס' מנחת פתים מביא פנ"י שבת כ"ג דבנר של שבת לכ"ע אין הדלקה עושה מצוה, ובמח"כ אישתמיטתי' דזו שיטת הטו"ז לקמן רס"י תרמ"ה והא"ר שם חולק עליו וע"ש בברכי יוסף אריכות בזה.

(**נא**) **סי' רס"ו** ס"ב בהג"ה ואם הוא צריך לצאת חוץ לתחום, כתב בס' הנ"ל משמע דוקא מפני הסכנה מותר לילך חוץ לתחום אבל בלי סכנה כשחשכה לו בדרך בע"ש או בעיו"ט הוא שובת שם ואסור לילך לעיר. ומצאתי דבר חידוש בהלכות גדולות סוף ה' נחלות וז"ל מאן דאתא מאורחא ומטא יומא טבא אי מרחק מן מאתי' פלגא דיומא או חד ליליא שרי לסגויי בכרעא ההוא פלגא דיומא ואי לאו אסור עכ"ל והדבר תמוה מאוד וע' בהגהות שם שהבין כוונת הבה"ג כגון ביו"ט של פסח או סוכות דצריך לקיים מצות אכילת מצה וסוכה וגם ע"ז תמה משופר של ר"ה שאין מעבירין עליו את התחום יעו"ש וע' בסוכה דף ל"ח ע"א דיקא נמי מדקתני מי שבא בדרך כו' דאי ס"ד ביו"ט ראשון מי שרי והא משכח"ל כגון שבא מן הדרך בעיו"ט והוא רחוק מן העיר מהלך לילה דמותר לילך ביו"ט לבה"ג הנ"ל ועכ"ח דאסור ע"כ:

(**נ"ב**) **סי' רע"ד** ס"א שלימות, כ' בס' הנ"ל ע' מחה"ש שנסתפק בלחמים הנדבקים יחד בכוונה אם אח"כ כשמפרידם מקרי שלימות וע' בהגהותי לקמן סי' תרמ"ח ס"כ שהוכחתי מאתרוג התיום דמקרי שלם בכה"ג יעו"ש (א"ה שם הביא ש"ג פ"ג דסוכה בשם מז"ה וז"ל אתרוגים הגדילים כתיומת כשרים עכ"ל לשון זה מורה דכשנפרדו כשירים והיינו דקתני לשון רבים וכן משמע סתימת הפוסקים דאתרוג התיום בכל גווני כשר אף כשנפרדו ומוכח דכל א' מיקרי שלה א"כ ה"ה לחמים המדביקים אותם ואופין אותם ביחד כשמפרידין זה מזה מיקרי שלם דלא עדיף דיבוקן לתנור מדיבוק האתרוגים מתחלת ברייתן ע"ש):

(**נ"ג**) **סי' רע"ח** ראיתי בס' חכמת שלמה הנ"ל שהקשה על הרמב"ם דס"ל דעדים המעידים על המגדף צריכים להעיד מה ששמעו בפירוש וקשה דא"כ הם ג"כ מגדפים את השם וכ' התוי"ט פ"ז דסנהדרין דהו"ל דבר שאין מתכוין וע"ז הקשה הנ"ל דהא הוי פסיק רישא ולא ימות ולפענ"ד לק"מ דאין כוונת התוי"ט מצד דשא"מ רק מטעם דמצותו בכך והוי כמו שצותה תורה בסוטה למחוק השם ועיין במנחת חינוך מצוה ע' והוא פשוט:

(**נ"ד**) **סי' רצ"ב** בטו"ז סק"ב הביא בשם התוס' דשבת פעמים לשון זכר דכתיב שומר שבת מחללו ופעמים לשון נקיבה דכתיב מחללי' מות יומת ע"ש, ופי' אדמו"ח הגאון מו"ה עמרם בלום שליט"א כי מי שחושב שבת לשון זכר דהיינו שהוא משפיע, דמן

השבת מתברכים כל ששת ימי המעשה, זה שומר שבת מחללו, אבל מי שחושב שהוא לשון נקבה מקבל שפע ממה שמרויח בששת ימי המעשה זה מחלל השבת וזה מחללי' מות יומת ודו"ק ודפח"ח:

(**נ"ה**) **סי' רצ"ו** עיין בפנים שנמשכתי אחרי מ"ש בכרם שלמה סי' רע"א בשם הפמ"ג באשל אברהם דיוצא י"ח קידוש בהרהור יען דבשבת כתיב רק זכור והיינו בלב וכעת מצאתי בס' שדה חמד (כללים) מערכת זיין כלל י"ג שכ' דנעלם מעיני הפרמ"ג ז"ל דברי התורת כהנים ר"פ בחקותי זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך ע"כ הרי מבואר דגם זכירה הנאמרה בשבת היא בפה ע"ש (ועיין ברמב"ן עה"ת פ' כי תצא בפ' זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים וגו' שמביא כן בשם הספרי):

(**נ"ו**) **סי' רצ"ט** ס"ו שכח ולא הבדיל במוצ"ש מבדיל עד סוף יום ג', כ' בחכמת שלמה דה"ד בהבדלה משל שבת דעד יום ד' נקרא בתר שבתא אבל אם שכח הבדלה של יו"ט תיכף ביום מחר אין לו תשלומין וכן אם לא הבדיל אחרי יוכ"פ אין לו להבדיל עוד יעו"ש. אמנם בהגהות רעק"א ז"ל כ' ת"ל ולא הבדיל במ"ש אבל במוצאי יו"ט אין לו תשלומין כ"כ בסוף ס' לשון חכמים שמעיד שכן הסכימו רבני חכמי פראג ולענ"ד עדיין י"ל דמ"מ יש לו תשלומין ביום הראשון שאחר יו"ט דהא לדעת הי"א דאינו מבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר דהטעם דיום הולך אחר הלילה ממילא ה"ה ביו"ט הכי הוא א"כ י"ל אף למאי דקיי"ל דמבדיל עד סוף יום ג' ומטעם דהוי בתר שבת וזו ל"ש לענין יו"ט מ"מ ס"ל ג"כ היסוד דלענין יום הא' ל"צ לטעם דבתר שבתא אלא מטעם דיום הולך אחר הלילה וכו' לפ"ז נראה הדין דשכח במוצאי יו"ט להבדיל עכ"פ יכול להשלים להבדיל למחרתו עיי"ש:

(**נ"ז**) **סי' ש"ח** כ' בחכמת שלמה נשאלתי אם מותר לישא קטן שאינו יכול לילך ברגליו לומר קדיש בשבת במקום דליכא עירוב הנה נלפע"ד כדעת השואל שמותר אך לא מטעמו דכיון דנשיאת תינוק הוי מלאכה דאורייי' מה בכך דהוי כרמלית הרי הוה רק שבות א' ואסור אף במקום מצוה רק מטעם אחר נ"ל להתיר כיון דהוצאה זו רק לומר קדיש הוי מלאכה שאצל"ג ולרוב הפוסקים הוי רק דרבנן ועיי' במג"א סי' רע"ח ולכך שוב הוי בכרמלית שבות דשבות וזה שפיר מותר במקום מצוה וזה ברור ופשוט. ולענ"ד צ"ע מדברי הר"ן שבת ס"פ המצניע בד"ה ודאמרינן אימר דפטר וכו' דכל מידי דדמי למלאכה דאורייי' אלא שפטור עלי' מפני שאצל"ג בכיוצא בזה כרמלית ור"ה שוין הן ועיי' בשעה"מ לרמב"ם ריש ה' שבת ודו"ק:

כתב החת"ס ז"ל בחי' ביצה די"ב וז"ל, כבר ביארנו במק"א דמוקצה לאכילה אסור כעין תורה ואסמכוה אקרא והכינו את אשר יביאו וממילא יש לאסור טלטול אותן האוכלין משום דלמא אתי למיכל מיני' ועמ"ש בזה פנ"י במס' שבת מ"ד ע"א במשנה מטלטלין נר חדש וכו' ואותן המוקצאות לע"ד אסורין בנגיעה בלא טלטול דכל דגזרי' דלמא אתי למיכל מיני' אסור גם בנגיעה כמו חמץ בפסח בש"ע א"ח סי' תמ"ו ומג"א סק"ה ועיי' סי' תרי"ב סק"ו. אמנם אבנים וכדומה עיקר הקצאתן מגזרת נחמי' בן חכלי' משום הוצאה מרשות לרשות ולזה מותר ליגע בהם רק שלא לטלטל ולנגוע עיי' סי' ש"ח בהג"ה סעי' ג' ובמג"א סי' תקי"ג סק"ב, ולפי הנ"ל יש ליישב הפוסקים הטהור:

(**נ"ח**) **סי' שי"א** מג"א סק"ג דליכא הכא בזיון המת כשנשרף, כ' בס' מנחת פתים צ"ע דקבורה בקרקע היא מצוה מה"ת כמ"ש רמב"ן בת"א ומ"ש מחה"ש ראי' מתשו' רשב"א יש לדחות דשם אין כל המת נשרף רק עורו ועיי' ברכות י"ח חוששין לעכברים א"ב וברש"י שם ועיי' תוס' חולין קכ"ה ד"ה יכול יעו"ש משמע דאף מת שלם מותר לשורפו אלא שאין דרך לשורפו וצ"ע דהא בעי קבורה מה"ת וכל הנקברין לא ישרופו כדאי' בסוף תמורה. ושוב מצאתי בשו"ת תפארת צבי חאו"ח סי' כ"ז שהעיר מחולין הנ"ל ולא הזכיר ממג"א פה, ובגוף דברי מג"א דליכא בזיון למת כשנשרף יש לתמוה מסנהדרין ק"ד דאמרי' שם בגולגלתו של יהויקים דהוי כתיב בה זאת ועוד אחרת שגרתה לתנורא וקלתה כו' יעו"ש הרי דשריפת המת בזיון גדול הוא:

(**נ"ט**) **סי' שט"ו** אסור לעשות אוהל בשבת. עיין בפנים ובס' הנ"ל כ' ע' שו"ת חת"ס חאו"ח סי' ע"ג בדין אם מותר להעמיד שפאנישע וואנד בשבת יעו"ש. ושלנו שאין להם אוהל מלמעלה ודאי שרי דהיא מחיצה לצניעות בלי גג עכ"ל:

(**ס**) **סי' שכ"א** כ' בשדה חמד (כללים) מערכת בית אות ל"ב וז"ל, בורר דהוי מלאכה ואסור בשבת לא הוי בורר אלא בדברים נפרדים שנתערבו אבל דבר הדבוק לדבר אחר ובא להפרידו אין זה מיקרי בורר ולכן שרי לקלוף תפוחים בשבת אפילו להניח דלא כמ"ש המג"א ובאה"ט סוף סי' שכ"א, כ"כ בס' בית מנוחה בדינים השייכים לסעודת ליל שבת אות ז"ך וכתב באות מ' שכ"כ הרב המאירי לשבת דף קל"ד גבי אין מסננין את החרדל וביאר שכן היא דעת המוהרי"ל ע"ש:

(**ס"א**) **סי' של"ו** ס"ג פסיק רישא כ' בס' מנחת פתים עיי' בגור ארי' למהר"ל מפראג בשבת ע"ג ד"ה האמר שכתב דמותר ליטול ידיו בגינה דהו"ל דשא"מ ופ"ר ל"ש בזה כיון דאין מלאכת הנטיעה נעשה מיד יעו"ש והוא דבר מחודש דבכה"ג ל"ש פ"ר והוא נגד כל הפוסקים שהובאו בטוש"ע כאן:

(**סב**) **סי' של"ט** מג"א ס"ק ג' שבשבת לא היו יושבין הסנהדרין בלשכת הגזית, כתב בס' מנחת פתים (להגאון מו"ה מאיר אריק כי' מיאזלאוויץ יע"א ולפי שלא כתבתי לעיל שם המחבר אני כותבו כאן בסוף) עיי' תוס' שבת ט"ו ע"א ד"ה אלא שכתבו ואין נראה לומר דבעינן שיהיו במקומן בשעת עבירה וכו' דלא מצינו בשום מקום שיהיו בודקים אם היו ב"ד בלשכת הגזית בשעת עבירה או לאו ע"ש, ותיפוק לי' דא"כ דבעינן ב"ד בלשכת הגזית בשעת עבירה לא משכחת לה מחלל שבת שיהי' במיתה דהא בשבת אין הב"ד יושבים בלשכת הגזית רק בהר הבית וע' רמב"ם רפ"ג מסנהדרין וצ"ע ובגוף הדין דאין ב"ד יושבים שלא יהו נראים כדנים בשבת צע"ק מפסחים נ"א יושבין על ספסלי נכרים בשבת וע' ברש"י שם (א"ה יש להעיר עוד מדברי המג"א סי' רמ"ד סק"ח דברבים ל"ש חשדא וצע"ק):

(**סג**) **סי' ש"מ** עיין בפנים ענף א' וכעת בא לידי תשו' אמרי אש חאו"ח ואעתיק לשונו הטהור בזה. מג"א סי' ש"מ סק"י כ' משמע בגיטין כו' נ"ב הקשה בס' תוס' שבת דהתם אדרבה נשמע דלא הוי כתב דתני התם אין העבד יוצא בכתב שע"ג הכיפה ואנדוכתרי ולפענ"ד נראה דסתירה ודאי ליכא דהרי כ' הר"ן בס"פ הבונה דאע"ג דחק תוכות לא הוי כתב לגבי גט לענין שבת הוי כתב. ולדעתי יש ראי' גדולה כשנדקדק עוד דלמאי הוצרך המקשה שם להביא הך סיפא, ורק דלכאו' קשה מה פריך מעבד לגט הרי הך ג"ש דלה לה אינה מוסכמת כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' רס"ז ס"ק י"ח וא"כ דלמא הך ברייתא דתנן יצא העבד בכתב שע"ג הטבלא אתא כמאן דלית לי' הך ג"ש וכיון דלא כתיב וכתב לכן אפי' חק תוכות כשר כמו שבת דחק תוכות מיקרי כתב, וצ"ל דהמקשן הכריח דעכ"ח הך ברייתא אית לי' ג"ש, דאל"כ אמאי אינו יוצא בכתב שע"ג הכיפה דהא גם זה הוי כתב לענין שבת אעכ"ח אע"ג דהוי כתב לענין שבת לגבי עבד לא הוי כתב וטעמא מאי עכ"ח משום דיליף לה מאשה דכתיב וכתב ממעטינן מיני' כתב שע"ג הכיפה אפ"ה כתב שע"ג הטבלא כשר ועכ"ח חקיקה כתיבה מיקרי ופריך שפיר, ולפ"ז דברי המג"א מוכרחים דעכ"ח גבי שבת דלא כתיב וכתב, כתב של כיפה כתיבה מיקרי עכ"ל:

(**סד**) **סי' שמ"ב** כעת מצאתי בשדה חמד (כללים) מערכת בית אות ט"ל שהביא פלוגתא בזה וכתב וז"ל, ולדעת הסוברים דבאפוקי יומא גזרו שבות בבין השמשות מתיישב מה ששמעתי בשם רב גדול בדורנו שחקר חקירת חכם ביו"ט ראשון של ר"ה ושל סיכות שחל בשבת דאין תוקעין ואין נוטלין משום גזירה דרבה למה לא תקנו לתקוע וליטול בבין השמשות דאין בו משום שבות וכיון דספקא דאוריי' לחומרא היה להם לתקן לתקוע וליטול בבין השמשות דלא גזרו בו משום שבות ולסברתם ניחא כמובן עכ"ל:

(**סה**) **סי' שד"מ** במג"א סק"ג משמע בהולך במדבר ואינו יודע מתי שבת מותר לו לעשות בכל הימים מלאכה דרבנן ורק ביום שמקדש בו ג"ז אסיר דכיון דחל עליו שבת אסור בכל ע"ש. ובתשו' נהרי אפרסמון או"ח סי' א' הקשה עליו לפ"ז מה פריך הש"ס והאי יומא במאי מינכר הא מינכר בזה שבשאר יומי מותר במלאכה דרבנן יותר מכדי פרנסתו וביום הז' אסור וכמ"ש המג"א והניח בצ"ע, וכבר קדמו בקושי' זו בס' תוס' שבת ותי' דזה לא מיקרי היכר כל כך דהרואה יאמר מלאכה הוא דלית לי' ע"ש. עוד כ' בתשו' הנ"ל ד"ה ואפשר לומר, דמ"ש המג"א בריש הסי' דשבת לא בטל בשאר הימים משום דהוי קבוע אינו אלא מדרבנן אבל מה"ת פיר בטל בשאר הימים משום דהוי קבוע שאינו ניכר ע"ש. נעלם מעינו עין הבדולח דברי הפמ"ג בא"א סק"א וז"ל וקבוע בו מ"ה הוא דניכר לכל העולם והוי ממש כט' חניות ולקח מא' וא"י כו' ע"ש:

(**ס"ו**) **עוד שם** בסה"ס הבאתי דברי הטו"ז דלכך אומרים מלוך על כל העולם כולו לאפוקי דלא נימא רובו ככולו, ובזה ישבתי ב"ה לנכון קושי' שכ' בשו"ת בית שלמה חחו"מ סי' מ"ה בהגה"ה מבן המחבר בהא דאמר ר"א כל עיר שיש בה אפי' מזווה אחת אינה נעשה עיר הנדחת אמר קרא ואת כל שללה תקבוץ ומנ"ל הא דלמא הא דכתיב כל לאו היינו כולה אלא רובא דהא אשכחן בכ"מ דרובו ככולו, ולפ"ז י"ל דמשו"ה הביא הש"ס בסנהדרין קי"ג ע"א קרא אחרינא שנא' ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלקיך. והנה האבן עזרא פי' על הקרא הנ"ל כליל וגו' כולה לה' אלקיך ע"ש. א"כ הוי כאלו כתוב ואת כל שללה כולה ומבואר כוונת התורה דבעינן דוקא כולה ולא רובא וא"ש:

(**ס"ז**) **השמטה לסי' רפ"ו** מ"ש בהגהות דגו"מ שנעל' מהמג"א הירושלמי בפ' תפלת השחר, עיי' מ"ש בזה בהגהות רעק"א ז"ל, ובתשו' שמלת בנימין שמלה שני' סי' כ"ג, ובהגהות הגאון ר' יהודא בכרך ז"ל בש"ס ווילנא ברכות, ובתשו' שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ב סי' ג', וגם בגליון הש"ס לירושלמי הנ"ל מהגאונים בעלי מפרשי הים ז"ל עיי' בכל המקומות הנ"ל ותמצא נחת:

הערות שונות

(**א**) **פסחים** דף ה' ע"א ריוה"ג אומר אינו צריך וכו' והקשה הצל"ח דלשון א"צ משמע שאינו חולק על הלימוד ההוא רק שא"צ וא"כ מודה הוא ללימוד של רע"ק וקשה הא ריוה"ג סובר חמץ מותר בהנאה א"כ הרי מותר לבערו ביו"ט להסיקו תחת תבשילו ע"ש וכבר כתבתי בזה במקומות רבים וכעת נ"ל בפשיטות לפי מ"ש בילקוט הגרשוני ח"ר

דף י"ג ע"א בשם חידושי שמן רוקח לפסחים כ"ח שפי' דברי ריוה"ג שאמר תמה על עצמך האיך חמץ אסבה"נ כל שבעה לפי מ"ש הר"ן דלר"ש חמץ ממש שעות ולמעלה אסור בהנאה מטעם תשביתו דתשביתו הכי משמע שלא יהא לך בו שום הנאה אמנם התינח בערב פסח דשייך מ"ע דתשביתו כמ"ש בתורה אך ביום הראשון תשביתו משא"כ בשאר הימים דלא שייך תשביתו מותר בהנאה והיינו דקאמר לי' ריוה"ג לר"ש תמה על עצמך האיך חמץ אסבה"נ כל שבעה בשלמא בערב פסח מודינא לך דאסבה"נ מגזיה"כ תשביתו אבל איך אסבה"נ כל שבעה ע"ש. מעתה התינח למסקנא דתשביתו מערב יו"ט א"כ שפיר אינו אסבה"נ בשאר הימים אבל אי נימא תשביתו ביו"ט עצמו א"כ אסבה"נ גם לריוה"ג מגזיה"כ תשביתו כנ"ל א"כ שפיר מודה ריוה"ג ללימוד של רע"ק דאי נימא תשביתו ביו"ט עצמו אסור לבער החמץ ביו"ט ודו"ק. אמנם בעיקר קושי' הצל"ח מלשון אינו צריך פליאה בעיני שלא זכר שר דברי הרשב"ם ב"ב דף קי"א ע"ב ד"ה אינו צריך יעו"ש וצ"ע:

(**ב**) **בצל"ח** פסחים ע"ג ע"ב כ' דכוונת הרמב"ם בפ"ט מקרבן פסח ה"ז שלא להאכיל פסח לב"נ מצד לפני עור ותמה אדמ"ו הגאון מהר"ם שיק ז"ל בהגהותיו לס' מצות השם א"כ למה נקט הרמב"ם כזית הא לא נתנו שיעורין לב"נ ע"ש ונלע"ד דהנה הפלתי סי' ס"ב הקשה לרמב"ם אי סתם אכילה בכזית איך יהי' לב"נ בכל שהו הא בקרא אכילה כתיב וסתם אכילה בכזית, ונ"ל דבאמת ר"ש סובר כ"ש למכות מטעם אחשבי' אמנם רבנן דפליגי ס"ל כמ"ש המנחת חינוך מצוה רפ"א דמוקמינן לי' בחזקת כשרות ואמרינן מדאוכל עכ"ח דאינו נחשב אצלו דאל"כ לא הי' אוכל כדי שלא לעשות איסור ע"ש והתינח בישראל אבל ב"נ לית לי' חזקת כשרות א"כ שוב חייב בכל שהו מטעם אחשבי' והתינח בזמן הזה אבל לעתיד לבא דגם ב"כ יהי' להם חזקת כשרות כי אז יתוקן העולם כולו כמ"ש הרמב"ם בה' מלכים פי"א ופי"ב א"כ גם בב"נ לא יהי' שייך אחשבי' וממילא גם להם יהי' השיעור בכזית ולכך לענין המאכיל פסח דהוי הלכתא למשיחא שפיר נקט הרמב"ם כזית דוקא וא"ש, שו"ר פלפול בזה בשו"ת מהר"א הלוי ח"ר סי' קנ"א ולענ"ד כמ"ש:

(**ג**) **פתרון חידה** בס' ישמח משה מהגה"ק מו"ה משה טייטעלבוים ז"ל כתב בפ' חיי שרה ח"ל כל פטפוטין בישין בר מפטפוטי דאורייתא, ויהיו חיי שרה מאה שנים ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, חידה חדתי על הפסוק זה וזו היא, מאה ושבעה מיותר, אלא אי אפשר למאה בלא שמונים ועדיין שבעה ועשרים מיותר, אלא להורות דהכל שוין לטובה מאחד וחמשים עד ארבעה וששים, פי' חידה זו עפ"י דאיתא בגיטין דבהניחו

זקן נותן לה בחזקת שהוא קיים, ואמר שם ל"ש אלא שלא הגיע לגבורות וכו' אבל בן מאה כיון דאפלג איפלג ובחזקת קיים הוא. ועוד שאמרו חז"ל כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב לא יחטא ודו"ק עכ"ל. ונלאו כל חכמי לב להבין דברי חכמים וחידותם, ע"כ בואו ונחזיק טובה לי"נ הרה"ג המפורסם וכו' מו"ה שלמה זלמן אוללמאן ני' אבדק"ק ביסטריץ יע"א ששלח לי ביאור החידה הזאת עפ"י פי' הנ"ל שפי' הגאון בעצמו וז"ל. הנה במה שכתבה התורה מספר שני חיי שרה, הודיענו בזה שני דברים, האחד שהאריכה ימים קכ"ז שנה, שנית שלא חטאה בכל אותן השנים כפירש"י שני חיי שרה כולן שוין לטובה, אמנם בענין אריכת ימים אין כאן חידוש רק על מספר עשרים שנה, כי עד שמונים כל אדם הוא בחזקת שהוא חי, וממאה ולמעלה ג"כ הוא בחזקת חי דכיון דאפלג איפלג, וא"כ אין רבותא רק משמונים עד מאה. ובענין מה שלא חטאה אין כאן רבותא רק על ס"ד שנים הראשונים שהם רוב שנותי' כי מהם ולמעלה רגלי חסידיו ישמור וכיון שעברו רוב שנותיו ש"א ולא חטא וכו' – וזהו שכתב מאה ושבעה מיותר, שהרי עד שמונים וגם ממאה ולמעלה אין שום רבותא והי' להפסוק להשמיענו רק אותן עשרים שנה הסמוכים למאה שבהם יש איזה חידוש, משא"כ עד שמונים וממאה ולמעלה כל אדם ג"כ בחזקת שהוא קיים. אמנם אין זה כלום, שעכ"ח צריך לכתוב שמונים שנה הראשונים שהרי אי אפשר למאה בלא שמונים והאיך יכתוב לנו עשרים שנה הסמוכים למאה מבלי להזכיר שמונים הראשונים, הרי בכלל המאה יש שמונים. אמנם עדיין עשרים ושבעה מיותר שהרי אין באלה רבותא דכיון דאפלג איפלג, וא"כ הי"ל לכתוב שחיתה שנה יותר ממאה שנה מאחר שאין חידוש באלה השנים שחיתה אחר מאה, אלא להורות בא דהכל שוין לטובה לכן הוצרך לכתוב שחיתה קכ"ז שנה ויש בזה רבותא שלא חטאה רוב השנים מקכ"ז, שבמיעוט בתרא אין חידוש, שממילא האדם נשמר מחטא אם לא חטא ברוב הראשון מימיו כיון שעברו רוב שנותיו ש"א וכו' ואלו הי' כתוב שחיתה יותר ממאה שנה לא הי' נשמע רק שלא חטאה נ"א שנה שהוא הרוב ממאה אבל עתה שהודיענו שחיתה קכ"ז שנים יש כאן רבותא שלא חטאה הרוב ממספר אלה השנים שהוא ס"ד, דהיינו שגם מחמשים ואחד עד ששים וארבעה ג"כ לא חטאה וגם אלה שוין לטובה ודו"ק ודפח"ח:

(ד) **בילקה"ג** ח"ג בסוה"ס כתבתי באות ממונא וז"ל כמדומה לי שראיתי בס' בית יעקב על מס' כתובות דלענין איסור לא מהני מיגו רק לענין ממון ואינו תח"י כעת עכ"ל, דברים אלו כתבתי בילדותי טרם ראיתי כי מרן מהרש"א ז"ל בכתובות ט' ע"ב חקר בזה בתוד"ה לא דקא טעין וכו' ע"ש:

(ה) **כתב** לי הרבני הה"ג מו"ה יצחק וויעדער כי' מניר-בעלטעק יע"א וז"ל, מה שהביא בילקוט הגרשוני פ' שמיני קושי' מס' ישן קול יהודא בגמ' סנהדרין דף י"ז, כבר קדמו בספר ישן נושן ה"ה ספר הירושלמי סנהדרין ר"פ א' דיני ממונות דפריך כן וכבר הובא בתוס' סנהדרין שם במקומה יע"ש. ואגב אורחא אשאלהו הנה מצאתי כתוב בספרו כמה פעמים ח"ת משם הגאון ר' מאיר בהגאון ר' משה זצלה"ה, בן מי זה העלם העלים מקום מושבותם וכינויים, ולא טוב עשה, וכמדומני שזה ר' מאיר (פערלס ז"ל אבדק"ק קראלע) תוכו אכל מספרן של פלוסיפים וקליפתן זרק זרה הלאה, וגדולים צדיקים במיתתן וכו' ולמה יבלע את הקודש וצדיקים הקב"ה תבע ביקרם כגמ' ברכות י"ט וכו' עכ"ל:

(ו) **כתב** לי הרבני הה"ג מולה יצחק שווייגער נ"י מטאפאלשאן יע"א וז"ל, אחדש"ת ראיתי בסוף ספרו "מרבה ישיבה" שהאריך רו"מ נ"י בפלפול נחמד לתרץ קו' חידושי הר"ן בחולין דלמה לא קתני חומר חלב מדם אם בשלו ועיי"ש בחי' הר"ן דמתרץ כיון דבשלו אין עוד שם דם עליו. ולענ"ד נראה לתרץ דלמ"ד נט"ל אסור פרש"י בע"ז אם חל עליו שם איסור תו לא פקע היי"ט דר"מ וא"כ באמת לר"מ דס"ל הסברא תו לא פקע באמת דם שבשלו אסור דתו לא פקע איסורא מיני' ומהיי"ט פרש"י בחולין דף ק"כ הקפה את הדם ואכלו חייב בהקפה ע"י אור עיי"ש בתוס' דשם קאי הסוגי' לר"ל דס"ל בע"ז כמ"ש התוס' שם נטל"פ אסור א"כ ה"ה דם שבשלו, וא"כ סתם משנה הוא ר"מ דס"ל כנ"ל דם שבשלו עובר עליו כמו חלב דלא גרע מנט"ל דאמרינן תו לא פקע וא"ש והארכתי הרבה בחידושי בענין דם נעכר ונעשה חלב אבל קצר המצע מהשתרע וה' שנותיו יאריך וכו' עכ"ל:

הסכמה

מאת הרב הגאון הגדול המפורסם בעולם מאור הגולה כקש"ת מו"ה **שלום מרדכי** הכהן שליט"א אבדק"ק **בערזאן** יע"א וז"ל הטהור:

הנה יד שלוחה אלי מאת כבוד ידי"נ הרב וכו' כש"ת מו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מאראש לודאש בעהמח"ס ילקוט הגרשוני כי העיר ה' את רוחו להוציא לאור חידושיו על הש"ע או"ח ודרש דרש מעמדי לשלוח לו הסכמתי. והנה הרב הזה כבר יצא לו מוניטין בעולם בחיבוריו הקודמים ודבר שפתים אך למחסור אחרי שכל חכמי הדור מהללים ומשבחים לשמו וזכרו, וכמעשהו בראשונים כן הוסיף בתוספת מרובה כדרך ת"ח כל זמן שמזקינים וכו' יגדיל תורה ויאדירה באמרות טהורות מפיקים נוגה ומלאים זיו הוד והדר וגם ידי תכון עמו להעלותם על מזבח הדפוס ולחלקם ביעקב ולהפיצם

בישראל ונחת ינחתו בו כל שוחרי תושי' כנפש ידיד לכל הוגי דת האמת ודו"ש ובא עה"ח יום ה' ח"י מרחשון תרס"ב פה ברעזאן:
ה"ק **שלום מרדכי** הכהן אבדק"ק הנ"ל יע"א:
ובדבר אשר חלה פני לשלוח לו איזה הערות במעט העלים אשר שלח אלי כעת וכו' אשר העירני רוחי מדי עברי בין בתרי אמרותיו אציגה פה
(**סי' א**) האריך רו"מ בענין אמירת פ' הקרבנות. הנה ראיתי במור וקציעה שתמה מהא דש"ס דזבחים כ"ב דטמא מת אינו משלח קרבנותיו והלא כולנו ט"מ והוכיח מזה דדיעבד כשר ודלא כהכ"מ פ"ב מבימ"ק ע"ש. והנה בפרשיות של ק"צ כמו תמיד וכדומה לק"מ כמ"ש התוס' בתענית י"ז דכיון דטומאה הותרה בציבור יוכלו להקריב וע' תשו' חת"ס יו"ד סי' רל"ו בשם כו"פ והארכתי בהגהותי לאו"ח שנדפסו בס' ארחות חיים החדש סי' תקס"א ושוב העירני הגאון אבדק"ק מיר וכעת אבד"ק ירושלם תובב"א דהא בנין מזבח אינו דוחה שבת כדאי' בירושלמי שבת פראד"מ א"כ ה"נ אינו דוחה טומאה וא"א לבנות המזבח ובלא מזבח א"א להקריב כמ"ש תוס' סוכה מ"א והשבתי דבנין ביהמ"ק דוחה טומאה כדאי' בש"ס דעירובין ק"ה א' ורמב"ם פ"ז מביהב"ח הכ"ג וה"נ בנין מזבח וע' שו"ת שע"צ חאו"ח מסי' ק"א עד סי' ק"ד שלא הביא ג"כ מזה, אך בפרשיות קרבנות של יחיד קשה, ולפ"ד המו"ק דכיון דכשר דיעבד מותר לאמרם, י"ל ג"כ בהא דמקדימין פ' עולה לחטאת דג"ז כשר דיעבד כמ"ש תוס' זבחים ה' א' ותוס' קידושין י"ג אך דמ"מ תיקשי אמאי תיקנו כן לכתחלה אבל י"ל דהיינו לרמז שכל אמירתנו רק משום דכשר דיעבד. והנה התב"ש ופמ"ג בא"א כתבו דאבל שאינו משלח קרבנותיו לא יאמר פ' הקרבנות ולפמ"ש צ"ע וע' תשו' חסל"א סי' א' מ"ש מדין הסמיכה בט"מ שהאריכו התוס' בגיטין כ"ח ועוד בכמ"ק. והנה לשי' תב"ש ופמ"ג צל"ע בדין מצורע דאינו משלח קרבנותיו כדאי' במ"ק ט"ו ורמב"ם פ"ב מבימ"ק, וברמב"ם פי"א מט"צ הי"א דגם בח"ל ושלא בזמן הבית נוהג (וד"ז נעלם מהמרה"פ על הירושלמי פ"ו דפסחים ה"א) א"כ לא יאמר פ' קרבנות אך לפמ"ש רמב"ם פ"ז מתרומות ה"ט דבדליכא כהן מיוחס אינו טמא וע"ע בב"י יו"ד ס"ס שכ"ב א"ש ובפרט קרבנות נדבה הא גם מצורע מביא כמ"ש תוס' חגיגה ד' ע"ב ד"ה דכתיב וכו' וע"ע בב"י אהע"ז סי' ל"ט בשם הר"ש בן הרשב"ץ וש"ע או"ח סי' ל"ח סי"ג דמוכח דגם בזה"ז נוהג, וע' בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קל"ו בזה שלא ידע מדברי רמב"ם הנ"ל וע' מ"ש בדעת תורה סי' ה' סוס"ק ח' בזה. ונ"ל עוד דאף דבזה"ז בטלה טבילת עזרא מדינא מ"מ לא יאמר פ' הקרבנות כלל, וגם לפמ"ש בפתחי

תשובה יו"ד סי' שפ"ה בשם חומת ירושלים עכ"פ לא יאמר שום יה"ר אבל י"ל דמ"מ משלח קרבנו והכהן מקריב וע"ש בבכ"ש ושע"ת סי' מ"ח:

(**סי' ד' סק"ב**) בדין ניער בלילה, למאי דאיתא בזבחים י"ט ב' ורש"י ד"ה דכתי' בגשתם וגישה דשחרית גישה אחריתא היא שהרי יש כאן מערכה חדשה עכ"ל א"כ בנ"ד דלתפלה בלא"ה צריך נט"י נראה דא"צ ליטול ידיו ובפרט אם עמד קודם ע"ה ונטל ידיו הרי מבואר בזבחים כ' קידש ידיו ורגליו לתה"ד למחר א"צ לקדש וכ"פ הרמב"ם וע"ש ברש"י ד"ה ולינה דרבנן וכו' דמשום האי פורתא לא פסלה לינה וכו' ע"ש וה"ה בנט"י דרבנן ובפרט דהרמב"ם פוסק כרבי ואפ"ה סובר כר"י ובע"כ דס"ל דהלכה כאביי שם ע"ש ותבין. וע' תוס' ע"ז ע"ו א' ד"ה בת יומא שהביאו מפ"ב דזבחים דמשמע דבעמוד השחר לבד מיחשב לינה וע"ש ברא"ש וכ"ה בתוס' ב"מ ק"י ב' ד"ה יצא וכו' וצ"ע:

(**סי' ד' סק"ג**) הביא רו"מ מתשו' נו"ב שתמה אמאי לא נהגו לרחוץ גם הרגלים ואני מצאתי בס' האשכול ה' תפלה וק"ש סי' ד' שכתב דבמקומות שרגליהם תמיד מכוסות א"צ לרחוץ רגליו וע"ש בנח"א שזהו רעת כל הפוסקים דדוקא בבבל ובזמן הש"ס שהלכו יחפים מסנדלים היו צריכים לרחוץ רגליהם משא"כ בזה"ז ע"ש:

(**סי' ח' ס"א**) במג"א דהברכה והעטיפה מעומד והקשה מברכת חלה, וע' בס' האשכול ה' ברכות הודאה סי' כ"ג דדוקא שש ברכות המצות דכתיב בהו לכם צריך מעומד וע"ש עוד בזה וא"כ לק"מ, וע' בפנ"י למגילה כ"א שתי' ג"כ קושי' מג"א והעלה ג"כ דדוקא מצות שעיקר עשייתן מעומד גם ברכתם מעומד אבל מצות הכשרים במיושב גם ברכתן מיושב וע"ש עוד בזה ובעיקר ד' מג"א שכ' דהפרשת חלה אינה מצוה כ"כ ודמיא לשחיטה והגר"א ז"ל תמה דהא אסור להפקיע עיסה מחיוב חלה ובכרם שלמה השיג דמ"מ בידו שלא לעשות עיסה כלל אבל בציצית נענש בעידן ריתחא. הנה לפמ"ש תוס' ישנים שבת ל"ב ב' ותוס' פסחים קי"ג ב' ותוס' ערכין ב' ע"ב ותוס' הרא"ש ברכות ח"י דבזה"ז לא מיענשי א"כ אמאי יחויב להיות מעומד, ואולי משום שכבר ניתקן כן בימיהם שיהי' מעומד, וע' שו"ת יד אלי' סי' כ"ה שהעיר מש"ס מנחות ס"ז ב' והשיג ע"ד תוי"ט פ"ה דאבות מ"ח במ"ש ע"ד המדר"ש שם ע"ש ותבין. וע' ירושלמי פ"ה דדמאי ה"א חלה אין בה משום בל תאחר אך לפמ"ש הפ"מ י"ל קצת, וע' תוס' ר"ה ד' ע"א ובטו"א שם וברושלמי רפ"ג דשקלים מבואר כהתוס' אלא דהתם בתרומת מעשר בהמה וע"ש בגליון הש"ס וציון ירושלים שם ובתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' רמ"א:

(**שם סק"ב**) הביא קו' הב"ש איך מברכין בציצית וצונו, ואני מצאתי בא"ז הגדול ה' ברכת המוציא סוס"י ק"מ שהקשה כן ותי' דמדרבנן חייב לכסות א"נ הואיל ונהוג כבר להתעטף

שויא עלייהו כחובה כדין תפלת ערבית ע"ש. ומ"ש רו"מ בשם המ"ג כבר קדמם התב"ש סי' א' ס"ק נ"ט ע"ש שכ' ליישב דברי הג"א ס"פ ראוהו ב"ד דאדם יכול לברך לחבירו להתעטף בציצית אע"ג דאיכא למימר לא ליתעטף ולא יברך משום דמ"מ כשבא לידו אסור למיעבד טצדקי להיפטר ונענש ע"ש. וגם ע"ז קשה לפ"ד התוס' שהבאתי גוא"י חאו"ח סי' ס"ז באמצע התשו' מ"ש בזה, וע' בהעמק שאלה על השאלתות פ' שלח שתי' עפ"ד הרא"ש פ"א דכתובות בטעמא דברכת שחיטה מפני שנאמר בלשון ציווי, ועמי היתה ושלחתיה דשא"ה דכתיב כאשר צויתיך משא"כ במצות ציצית.

(**סי' י' סק"א**) הביא ד' הב"מ דגם השוכר בית שקבע מזוזה תוך ל' דלא הוי תולמ"ה דמן ממילא קאתי, ואני מצאתי בכתבי הגה"ק בעל דעת קדושים שפסק דאם עשה השוכר מזוזה תוך ל' הוי תולמ"ה וכן בקבע מזוזה בביתו קודם שנכנס לדור בו הוי תולמ"ה ולא דמי לעשיית ציצית וכתיבת תפילין דכשר גם בלילה אף דלאו זמן מצוה הוא דהתם אין העשיי' והכתיבה עיקר המצוה אלא העיטוף וההנחה משא"כ במזוזה ע"ש. וצ"ע דלפ"ז תליית הציצית דאיכא בי' משום תולמ"ה כמש"ל סי' י"א וסי' י"ב וסי' ט"ו יופסל אם תלה בלילה וכבר העיר במש"ז סי' ח"י סק"א בספק זה וכתב בפשיטות דלילה אין מחוסר זמן ולענין כתיבת תפילין יש להביא ראי' מהתוס' מנחות ל"ו ב' ד"ה יצאו וכו' שהביאו ראי' דבחוה"מ מניחין תפילין מהא דכותב לעצמו ולא לאחרים ואי מיירי בכותב להניחם אחר המועד גם לעצמו יאסר שאין זה צורך פרנסתו ע"ש. והא בלא"ה יופסלו התפילין בכתבם בחוה"מ משום תולמ"ה ובע"כ דבכתיבה ל"ש משום תולמ"ה או משום דזמן ממילא אתי, אבל בגוף הדין מצאתי במאירי לשבת קמ"ח שהביא מחלוקת הראשונים בדין שוכר בית על יותר משלשים יום וכן בטלית שאולה, דלשיטת י"א חייב מיד במזוזה וציצית, ולחד דיעה גם בכה"ג פטור, וע' בשו"ת ארי' דבי עילאה חיו"ד סי' י"ז שצדד לומר דבכה"ג חייב מיד וכ"ה בנח"א שבס' האשכול סוף ה' מזוזה וע' בשע"ת לקמן סוס"י תכ"ט בשם ועד לחכמים וכולם לא ידעו מד' המאירי הנ"ל וע' בטו"ז יו"ד סי' ק"כ ס"ק י"ח דמוכח דס"ל דגם בכה"ג פטור תוך ל'. אך בנ"ד לענין תליית ציצית בטלית כיון שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי כדאי' בקידושין ס"ב ועדיף מזמן דאתי ממילא דלשיטת כמ"פ הוי דשלב"ל וע' מ"ש בחיבורי משפט שלום לחו"מ סי' ר"ט ס"ד:

(**סק"ג**) הביא קו' השאג"א וע' בשו"ת מקור מ"ח סי' ל"ח שהעלה דטעם רמב"ם משום דהוי מהב"ע וזהו רק מדרבנן ובסנהדרין פ"ח גבי זקן ממרא הרי בעינן שיהי' מה"ת וע' בטו"ז סי' ל"ד סק"ב ופלפל שם בדעת רמב"ם אי ס"ל אעל"מ ע"ש באורך, ולפמ"ש הנו"ב מ"ת חא"ח סי' קל"ד בדעת רמב"ם יש לפקפק בזה ע"ש ותבין:

(**סי' י"ב**) מ"ש בדין קשר אי הוי חיבור והביא בשם ח"א ממשנה פכ"ז דכלים מי"ב לא נמצא שם, אבל אני מצאתי ברמב"ם פ"ה דכלים ה"י המשיחות והרצועות וכו' תפורות חיבור קשורות אינן חיבור ובכ"מ רמז לתוספתא פט"ז וע' בר"ש רפי"ט דכלים מ"א שהביא ג"כ תוספתא זו, ובמשנה פ"י דמקואות מ"ה החבל הקשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפור, אבל י"ל דדוקא בחוטי צמר ופשתן קשירתן זב"ז הוי חיבור המתקיים ולא דמי למשיחות ורצועות ובזה אין סתירה להא דנגעים, אך לפ"ז מ"ש המג"א בהא דרצועות לא א"ש ומ"מ לדינא הנה בעיקרי הד"ט סי' ב' אות ד' הביא בשם מור וקציעה שחולק ג"כ ע"ד הטו"ז ומג"א בזה ופסק דקשר ל"ש חיבור:

(**סי' י"ג סק"ב**) בהא דבחול אסור, הנה לפמ"ש הפמ"ג בפתיחה דלשי' כמ"פ סגי מה"ת בשני חוטין שהם ד' והשאר רק לזכר התכלת ואף דסד"א לחומרא הרי בעשה הוי רק מדרבנן לשיטת פמ"ג סי' שד"ם, א"כ י"ל דגדול כ"ה שדוחה, וע' בשו"ת מקור מ"ח סי' ל"ט שהוכיח דהעיקר שמנין ד' חוטין מה"ת והביא כמה ראיות, אלא שהוכיח מהרא"ש בהלק"ט סי' ז' דהוו ב' מצות ואם אין לו ד' חוטין עכ"פ יטול ב' חוטין, וע' מג"א סי' שי"ז סק"כ בדין תליית ציצית בבגד בשבת, וע' בתוס' ירושלים סי' א' דהיכא דגדול כ"ה שדוחה אין בידו למחול דאל"כ לא הוי דחי כדאי' בכתובות מ'. ומ"ש רו"מ מדברי מג"א דאסור ליתן מתנה בשבת, ע' תשו' עבוה"ג סי' כ"ה שפסק להתיר וע' בב"מ לאהע"ז סי' מ"ה וע' במאירי לשבת קכ"ז. ולכאורה יש לדון דהכא אי נימא דאסור ללבשו מפני שיוכל ליתנו במתנה הרי כשיתננו מתנה יהי' מתקן מנא שהרי אסור ללבשו מקודם ולכ"ע אסור ליתן במתנה. אבל י"ל דהא אי נימא דאסור ליתן במתנה שוב יהי' מותר לו ללבשו א"כ שוב שרי ליתן במתנה וליכא משום מתקן:

(**סי' י"ד ס"א**) בדין ציצית שעשאן קטן ובמג"א סק"ג כתב דדמי לאשה, ע' תוס' גיטין כ"ב ד"ה והא וכו' דחש"ו בני כריתות דסופו ליגדל, וע' תוס' ע"ז כ"ז ותשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' ש"ג מ"ש לחלק בזה ולפי דבריו שם בתי' ב' יש להקל בנ"ד, וע"ע בבינת אדם ריש שער או"ה ושו"ת שו"מ מהד"ת ח"ד סי' קע"ד וצ"ע, וע"ע בתשו' ח"ס יו"ד סוס"י רע"ע ונו"ב מ"ת יו"ד סי' א' מ"ש בזה, ושו"ר שגם רו"מ בסי' ל"ט אות ד' רמז לקצת מקומות הנ"ל. (שם סק"ב) הביא קו' הטו"ז בהא דלולב שאול וע' מג"א סי' תרנ"ח סק"ג ומחה"ש ויד אפרים שם מ"ש בזה, ומ"ש בשם משאת משה ומ"ג יעויין בשו"ת ח"ס חו"מ סוס"י קל"א וספר יהושע סי' א' מ"ש בזה:

(**סי' ט"ז**) מ"ש בענין שיעור ט"ק, הנה לפ"ז אין לצאת בשבת חוץ לעירוב בט"ק שאינו כשיעור זה, ולפמ"ש בהקדמת הנטע שעשועים דבזה"ז שמתביישין לצאת לשוק בט"ק

פטור מדינא מציצית א"כ הי' אסור לצאת בכל ט"ק, וע' בשו"ת חסל"א סי' ב' ותשו' מהר"י אשכנזי סי' ג' מ"ש בזה, אבל בס' משנה ברורה סי' ט"ז העלה דגדול היינו בן י"ג שנה כדמשמע מדברי הב"ח ויוצא לשוק היינו על על פתח ביתו כמ"ש הא"ח. ועוד העלה דדוקא אם ע"י שהבגד קצר מתבייש לצאת בו פטור אבל אם בבגד כזה בוש לצאת אפי' אם הבגד גדול בכל גווני חייב בציצית, והעירני ח"א מדברי הטור סי' ט' דגם בחלוק עם י"ב כנפות חייב אף דודאי אין יוצאין בו לשוק. וע"ש בשם כמה מחברים דשיעור ט"ק ג' רבע אמה מלפניו וכן מלאחריו, וע' מג"א רס"י י"ג בשם תשו' רמ"א אם מותר לצאת בד' כנפות קטן ולא נמצא שם, אבל הוא ט"ס וצ"ל תשו' רמ"מ והוא הר"מ מינץ:

(**סי' י"ז סק"ב**) העלה דלר"א אין עדל"ת אלא בעשה השוה בכל ובזה תי' קו' הת"ח בסנהדרין ע"א דלר"א כל עיר שי"ב מזוזה אינה נעשית עיהנ"ד, ומאז אמרתי דלפמ"ש הפנ"י ביצה ז' ע"ב דלב"ש דלא דרשי סמוכין אין עדל"ת א"כ לר"א שהוא מתלמידי ב"ש אין עדל"ת, ובמק"א ביארתי לפמ"ש החזקוני פ' משפטים דטעמא דעדל"ת משום דאיכא בכל עשה הא דוכל אשר אמרתי אליכם תשמרו א"כ לב"ש דדרשי להך קרא לשביתת כלים כדאי' בשבת ח"י לכן אין עדל"ת, אבל מש"ס דגיטין י"ב מוכח דר"א דריש סמוכין כמ"ש במלא הרועים אות ס וגם ש"ס ערוך בנזיר מ"א ע"ב דלר"א עדל"ת:

(**סי' י"ט**) במג"א סק"א בדין נכנס לבית שי"ב מזוזה וע' ברכ"י סק"ב שהשיג ע"ד מג"א ואם נכנס לבית שקבע בו הדר מקודם מזוזה א"צ הנכנס לברך וגם אין לשנות נוסח הברכה, וגם כתב דכל שלא נכנס לדור בבית לא יקבע בו מזוזה והביא מדברי רמב"ם פי"א דברכות ה"ח, וע' תשו' ברכת יוסף יו"ד סי' ס' שהשיג ע"ד תשו' רעק"א סי' ט' שהובא גם בפתחי תשובה יו"ד סי' רצ"א סק"ג ושהעיקר כדעת ברכ"י, וגם בשו"ת תועפות ראם יו"ד סי' מ"ג דחה דברי רעק"א עש"ה, ואני מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' ס"א שהאריך בדין בגד שנפסק ממנו ציצית מכנף א' אם מחויב לפשטו וצידד דכיון שהי' מכוסה בו בהיתר הואיל והותרה הותרה ורצה לדמותו לבית שי"ב מזוזה וניטלה דא"צ לצאת ודחה דשא"ה דלא מצינו שיהא אסור לכנוס לבית בלא מזוזה ומעקה משא"כ בציצית וע"ש סי' ס"ב וסי' ס"ד שהשיב מוהר"ש דצריך לפשוט הבגד ועכ"פ אין איסור לכנוס לבית שא"ב מזוזה וכ"ה במרדכי וב"י ומג"א סי' י"ג סק"ח א"כ לא יתכן לברך לדור בבית שכל המצוה רק על הקביעות ואף דיש לדחות מ"מ הזכרתי דברי מהר"ח א"ז לפי שי"ב דברים שאין מתאימים עם דברי ש"פ למעיין בתשו' שם:

(**סי' כ**') במ"ש המג"א בדין תגר ע' בר"ן פ"ק דחולין בדין חוטי קנבוס ובש"ך יו"ד סי' ש"ב ומש"ז לקמן סי' רנ"ג ס"ק י"ח ותשו' שבו"י ח"ג סי' ע"ב ומנ"י כלל ל"ב ס"ק מ"ו ותשו' נו"ב מ"ת חאו"ח סי' ע"ב וח"ס סי' קל"ה ותפ"צ סי' י"ט:

(**סי' כ"א**) מ"ש בדין שכיבה בט"ק והמג"א דחה ראיי' האר"י דבלילה הי"ל מזוזה, ואני מצאתי ברש"י שבת ק"ל ע"א ד"ה שש אנכי וגו' דכל שאר מצות אינן מוכיחות כל שעה כגון תפילין ומזוזה וציצית דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ אבל זו מעיד עליהם לעולם כדאמרי' במנחות בדוד שראה עצמו בבית המרחץ וכו' ערום וכו' כיון שנסתכל במילה וכו' עכ"ל. הרי דלאו דוקא מרחץ דה"ה בשדה והא דלא נקט רש"י לילה י"ל משום מזוזה אבל עכ"פ הרי ס"ל דגם בשדה הי' ערום וא"כ אין ראי' מזה לענין שכיבה:

(**סי' ל"א**) בענין תפילין בחוה"מ ואם יש קצת מניחים וקצת אין מניחים אם יש בזה משום לא תתגודדו ע' מ"ש בהגהותי שנדפסו עם ס' א"ח בזה, ושוב מצאתי בס' חושב מחשבות להגה"ק בעל משנת חסידים בקונטרס תפילין דמרי עלמא שהאריך לדחות כל ראיות הפוסקים בענין זה והעלה דהעיקר שאין להניח תפילין בחוה"מ וגם העלה דליכא בזה משום ל"ת ע"ש טעמו:

א"ה הגאון הנ"ל שליט"א כתב עוד איזה הערות בדיני תפילין אך מפני גודל הוצאות הדפוס אינני יכול כעת להעתיק דבריו הנעימים ואקוה בעזהי"ת להדפיסם בחלק ב' מחיבור זה ועד אז עמו הסליחה רבה:

בתוך הספרים אשר השאלתי לי מאת י"ל הרה"ג המפורסם מו"ה בן ציון וועזעל ני' אבדק"ק טארדא יע"א (ישלם לו ה' החסד שעשה עמי בזה) הי' גם ספר מאירת עינים על ה' טריפות הריאה להגאונים בעלי מפה"י ז"ל וכאשר פתחתיו ראיתי בו בדף מ"א קושי' נאה בשם הפרי תואר ז"ל לשיטת הבה"ג דאפשר בשעה קלה להצטמק הריאה כמו שהוכיח התב"ש סי' ל"ו ס"ק ע"ב מדבריו שכתב בדף ק"ל ע"א הוה עובדא ונכס טבחא כמה חיווי באנפי הדדי ואשתכחן כולהו דצמיק ריאה דידהו עכ"ל א"כ הא דאמרי' בחולין דף ל"ב ע"א נשחטה בהמה אחרת עמה לר"נ פרה פסולה בהמה כשרה ולרבנן בהמה פסולה פרה כשרה וקשה הא פרה בודאי פסולה דהא בעי בדיקה שמא צמקה מזה דשחט בהמה בפניה בבת אחת ואין חילוק בין בב"א לזאח"ז דגם ברגע אפשר שיהי' קלקול בבעל חי עד לאין מרפא כמ"ש התב"ש והרי בפרה אי אפשר לבדקה כדאמרו חולין דף י"ח ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלמה וכו' ע"ש. ונ"ל לתרץ ב"ה בפשיטות דהנה איתא במשנה פ"ד דפרה מ"ג הפשיטה ונתחה כשרה ופי' הר"ש דאת עורה ואת בשרה כתיב רצה בהפשט ונתוח רצה במחובר עכ"ל והקשו עליו מחולין

י"א הנ"ל ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלימה וכבר עמד בזה המל"מ פ"ד מה' פרה אדומה הי"ב ע"ש. ותי' בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ר סי' ט"ל לפימ"ש הר"ש דזה אם רצה מוכיח הגמ' שפיר דאזלי' ב"ר דהרי מדכתיב ושחט ושרף דמוכח דאם רצה אין מנתחה וניחוש דלמא טריפה וכ"כ בתל תלפיות מחברת ז' אות קכ"א ע"ש, אבל עכ"פ אם רצה מנתחה א"כ שפיר אמרינן פרה כשרה דהיינו ע"י בדיקה וא"ש:

בענין מאכל אדם אי רשאי להאכילו לבהמה עיין בפנים סי' קע"א ענף א' וכעת מצאתי פלפול בזה בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ר סי' ע"ט עיי"ש דמסיק דהמג"א גופי' לא מייתי דברי הגמ' דתענית להלכה רק להורות שיש ליזהר בזה היכי דל"ה צורך בזה:

בענין מנהג להתענות כשנפל הס"ת עיין בפנים סי' מ"ד וכעת ראיתי תשובה בזה בס' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קס"ה עיי"ש:

בענין אין למידין דבר מן קודם מתן תורה ראיתי בתשו' בית יצחק הנ"ל סי' קס"ד דהוא דוקא באבילות יען דמבטלו מתפילין ומתלמוד תורה ע"כ אין למדין מקודם מ"ת לבטל מ"ע שלא היו מצווים קודם מ"ת, וכבר כתבתי בפנים סי' קס"ז שדבר זה כתוב הדר בס' לוית חן פ' ויחי, ותמהני על רוב בקיאותו של הגאון שליט"א בספרי האחרונים שלא ראה זה:

בפתחי תשובה יו"ד סי' קט"ז סק"ו כ' בשם תשו' אדני פז דמי שמת לו בן א' אין לכנות שם בנו השני בשם הראשון משום דריעא מזלא, והקשו עליו בכמה ספרים מדה"י א' סימן ג' שדוד קרא לשני בניו אלישמע ולשני בניו אליפלט ופירש"י שמתו הראשונים וקרא השניים בשם אחיהם, ולענ"ד לק"מ דבא"י ל"ש ריעא מזלא דא"י הוא למעלה מן המזל כמ"ש ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה וגו' וא"ש:

בסי' ר"י ענף ה' הבאתי מראה מקומות בספרים בענין מ"ש הצל"ח סוף פסחים דהביצים נתקטנו ממה שהיו בימי חכמי הש"ס עיי"ש, וכעת מצאתי פלפול בזה בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קל"ג עיי"ש:

קונטרס אוהל יוסף

כולל לקוטים משו"ת שואל ומשיב להגאון רשכבה"ג מו"ה יוסף שאול נאטהאנזאהן זצוק"ל אבדק"ק לבוב יצ"ו וגם לרבות הערות וקושיות במקומות הרבה אשר דבריו הקדושים צ"ע לדעת הפעוטות כמוני וזה החלי בס"ד:

(**א**) **בשו"מ** מהד"ק ח"ר סי' א' העלה בטעם בה"ג דסובר דלאסור אשה לבעלה לא סגי בראי' כדרך המנאפי' רק בעי' כמכחול בשפופרת, משום דלהוציא אשה מבעלה בטי' ראי' ברורה כמו להוציא ממון דא"ה בממון אחה"ר וה"ה להוציא אשה מבעלה לא מהני כדרך המנאפי' דחזקת צורה זו שהערה בה לא עדיף מרוב. ולע"ד חזקה דאש בנעורת ואינו שורף היא חזקה דאתי' מכח סברא וחזקה כזאת עדיפא מרוב כמ"ש התה"ד סי' ר"ז והביאו הוא עצמו לקמן סי' רל"א ע"ש. ומ"ש עוד דלאסור לבועל מודה בה"ג דסגי בכדרך המנאפים כיון דבזה מהני רוב א"כ לפמ"ש הב"ש סי' י"א סק"ג דאמרי' כשם שאסורה לבועל כך אסורה לבעל שוב גם לבעלה יש לאסרה בכדרך המנאפים. לענ"ד אפי' לדעת הדגו"מ שחולק על הב"ש הנ"ל ג"כ י"ל כיון דאתחזק הרוב לענין לאסרה לבועל שוב מהני גם לאסרה לבעל וכמ"ש ההפלאה ספ"ק דכתובות לענין א"ה בממון אחה"ר דאם אזלי' בתר רוב לענין איסור אף לענין ממון אזלי' בתרי' ודו"ק:

(**ב**) **בסי'** ט' בסופו העלה על ד' הר"ן בפא"ט דמצרפי' תרי מיעוטא דכוונת הר"ן שם דאמרו לוקחין בצים היינו לכתחלה וע"ז פריך הש"ס דניחוש שמא מעוף טמא והיינו כיון דהם שני מיעוטים ראוי לחוש עכ"פ לכתחלה שלא לקנותו אבל לענין לאסור בדיעבד לא מסתבר כלל ובזה יתיישבו הרבה קו' על הר"ן עכ"ל [בילקה"ג ח"ג אות תרי מיעוטי כתבתי דל"א הר"ן אלא באי' שי"ב מלקות דר"מ חייש למועוטא ע"כ לדידן מצרפי' עכ"פ תרי מיעוטי משא"כ באי' עשה וכמ"ש האחרוני' כה"ג לענין סמוך מיעוטא לחזקה דהיכא דל"ח ר"מ למיעוטא גם לדידן ל"א סמל"ז, וע"ז השיבני הרב החריף מו"ה חיים דוב גראס ני' מק' ברוסטיר דהא בביצה מטרפה וטמאה ג"כ אין לוקין ואפ"ה כ' הר"ן דמצרפי ב' מיעוטי, ולא ראה דד"ז במחלוקת שנוי' ולדעת התוס' לוקין בזה, כמבואר בפמ"ג יו"ד סי' פ"ו בשפ"ד ס"ק יו"ד ע"ש. א"כ י"ל דהר"ן סובר בזה כהתוס' וכלל גדול כ"מ שהסברא טובה צריכי' ליישב מה דקשה נגד הסברא]:

(**ג**) **בסי' קכ"ג** הורה הלכה למעשה בעבר אחדר"ג שאף שגירש כבר הראשונה מחויב לגרש גם השני' ואח"כ מותר לישא אותה ע"ש, וכעת נדפס שו"ת הרי בשמים מהד"ת ושם בסי' ע"ז חולק על הוראת שו"מ הנ"ל וסיים בזה"ל ובגוף הדין לפע"ד אין לזוז מד' רבותינו הפוסקים ז"ל שאין לגרש רק א' מהן ואחרי שהאיש שאנו דכין עליו כבר גירש את אשתו הראשונה מרצונה רשאי לדור עם השני' עכ"ל, ובגליון שו"מ של ידידי הרב הה"ג מקריפטש ני' כ' עיי' תשו' אבני צדק ס"ס ל"ט בחאהע"ז דדי לגרש אותה שמתרצית לקבל ג"פ וישאר עם השני' וכן עשה עובדא כ"פ בזה ומ"ש השואל ששמע שהמנהג לגרש שתיהן בעבר אחדר"ג בזה שקר אמרו לו ע"ש:

(ד) **בסי' קכ"ז** הביא דבר חדש בשם כפתור ופרח דהוא מחלק בין מטלטלי לקרקע דאף אם נימא דמטלטלי ל"ש גזל עכו"ם ומותר אבל מקרקע יש להם קנין נכסים ע"ש:

(ה) **בח"ב סי' ע"ח** הביא קושי' המקנה ואו"ח בקידושין י"ג דפריך ודילמא לכ"ע בעשה ולאלמנה לכה"ג בלאו, והקשו דאיך יחול אי' אלמנה לכ"ג על העשה דודבק באשתו, וכתב לתרץ בדבר חדש דהנה העשה דודבק באשתו ולא באשת חבירו כראה ברור דהעשה אינו רק עליו ולא עליה וכו' אבל ודבק באשתו לב"נ נאמר ולמדנו לישראל ג"כ דמי איכא מידי אבל עכ"פ העשה לב"נ ודאי רק עליו דבב"נ לא מצאנו שהשוה הכתוב אשה לאיש וכו' וא"כ שוב אלמנה לכ"ג שחל גם עלי' שוב הוה אי' מוסיף או כולל ושפיר חל, וע' בתוס' סוכה דף כ"ו דכל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה וכאן כתיב ע"כ יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו א"כ עליו הזהיר קרא ולא עלי' עכ"ל. ובמח"כ נעלם ממנו גמ' מפורשת בסנהדרין דף נ"ז ע"ב דפריך אימא בת נח שזינתה לא תיהרג דכתיב על כן יעזב איש ולא אשה א"ל הכי אמר ר"י והיו לבשר אחד הדר ערבינהו קרא ע"ש, וכ"כ ידידי הרב הה"ג מקריפטש ני' בגליון שו"מ שלו:

(ו) **בסי' צ'** כתב בנידון פרה המשתנת דם דיש להקל עכ"פ בהחלב ומותר לשתות החלב ממנה דהחלב יש לו חזקת היתר גם הראה לעיין בספר יהושיע סי' כ"ז שדעתו דבבהמות נקבות הוא דם נדות וא"כ אינו ריעותא כלל ע"ש:

(ז) **בסי' קכ"ב** פלפל בש"ס דע"ז דף נ"ט גבי האי נכרי דנסכי' לחמרא דישראל וכו' דלכאורה הוי היזק שאינו ניכר וכתב ידידי הרב הה"ג הנ"ל דבתשו' חת"ס ח"ו בחידושיו לע"ז דף הנ"ל כתב דב"נ חייב אף בהיזק שאינו ניכר ע"ש וא"ש:

(ח) **בח"ג סי' קל"ג** נשאל בנידון סופר שנמצא שלא ידע הדין דחק תוכות פסול ושאר דינים מה דינו, אם לפסול הס"ת שכתב מקדם, והאריך בפלפול וסיים, נלפע"ד להכשיר הסת"ם שכתב למפרע אבל מכאן ולהבא צריך זה הסופר ללמוד אצל מומחה ויביא כתב קבלה, כי באמת ראינו שערורי' גדולה בסופרים שאין להם קבלה ונערים המנוערים מן המצות שפושטין ידם ליגע בקודש, ומהראוי לפע"ד שכל סופר מחוייב להיות לו קבלה שהוא יודע דיני סת"ם וכ"כ בעהמ"ח ס' מלאכת שמים כלל א' ע"ש עכ"ל:

(ט) **בסי' ריז'** הביא תשו' בשמים ראש סי' שמ"ה דדוקא מי שמואס בחייו מפני אפקורסיתו שרץ יש לו במוח כדעת הפלוספים הוא דאין לו חלק לעוה"ב אבל מי שעושה מצד צרת נפשו אינו בכלל זה וכן החזיק הגאון בעל בית אפרים בתשובותיו יעו"ש סוף חלק יו"ד ובשו"ת חתם סיפר סי' ס"ט כתב דבדבר זה נזדייף בעל בשמים ראש ובאמת אינו זיוף כמ"ש בבית אפרים ביו"ד שם עכ"ל:

(**יו"ד**) **במהד"ת** ח"ר סי' א' בענין מצוה לקיים דברי המת חקר מה טעם יש בדבר אטו המת הוא נביא או מלך ונשיא והביא בשם הרמב"ן דנלמד מיעקב מדכתיב ויעשו לו בניו כן כאשר צום וכ' ע"ז דהרמב"ן לשיטתו דס"ל דאין חילוק בין מוציא מרשותו או לא רק במצוה ליורשיו אמרי' מצוה לקיים דה"מ אבל לר"ת דבעי' הושלש מתחלה לכך ע"ז אין ראי' לכן העלה דהוא ענין חסד של אמת שעושין עם המתים ע"ש. ואני תמה דאכתי קשה לר"ת שסובר בתוס' גיטין י"ג ע"א בגר דליתי' בירושה ל"ש מצוה לקיים דה"מ ואטו בגר ל"צ לעשות חסד של אמת וצ"ע:

(**י"א**) בסי' י"ד כתב במי שהוחזקה להיות בני' מתים מחמת מילה דלא תמול השלישי אף דשומר מצוה לא ידע דבר רע (עמ"ש בזה בעניותי בסוף קונטרסי "מרבה ישיבה" ותמצא נחת) דניהו דלא ימות בשעת המילה באיתו יום וכדומה מ"מ חיישינן דימות אח"כ מחמת המילה דפשיטא דלא הבטיחה התורה שלא יבא לעולם מכשול עי"ז רק דבעת עשייה המצוה לא יכשל עי"ז פ"ש, ולא זכר לפי שעה דברי רמ"א או"ח סי' תנ"ה דאין לשפוך מים שלנו מכח מת וע"ש בטי"ז סק"ג ולדבריו קשה ניהו דלא ימות בשעת אכילת המצה מ"מ ניחוש שימות אח"כ ועיי' בבאה"ט יו"ד ס"ס של"ט וצ"ע:

(**יב**) **בסי' מ"ה** הקשה בצע"ג הא יש לבהמה בחיי' שתי חזקות חזקת אבמה"ח וחזקת אינו זבוח והרי הריב"ש סובר דב' חזקות עדיפי מרוב וא"כ איך מועיל רוב מצויין א"ש מומחין נגד ב' חזקות ע"ש, ואני תמה הלא בעצמו מביא שם הרשב"א דבנשחטה אזל לה חזקת אבמה"ח ולא נשאר אלא חזקת א"ז א"כ שפיר מהני הרוב, וגם לפימ"ש לקמן במהדורא זאת ח"ג סי' פ"ה דרוב מצויין א"ש מומחין הן הוא רוב חזק ואמינ דאתי מכח סברא דהשוחט שבא לשחוט אם אינו יודע בעצמו שהוא מומחה בודאי לא יחציף לומר שהוא שוחט והלא כחשו בפניו יענה שיתראה לפני רב שיראה סכינו וכו' ע"ש, ג"כ לק"מ דרובא דאתי' מכח סברא ודאי עדיף מב' חזקות דמהני רק מגזה"כ, (שוב מצאתי במהד"ק ח"ר סי' נ"ט שהביא כעין קו' זו בשם חכם א' ולפמ"ש שם מיושב גם קושיתו דכאן):

(**י"ג**) **בסי' מ"ז** תי' קושי' העולם אמאי צריך לצוות איסור גרושה לכהן הא לב"ש בלא"ה אסורה משום זונה וכ' דאצטריך קרא בגירשה כדי שלא תיזקק ליבום ע"ש, ולא זכר שכבר קדמו בזה הקרבן נתנאל סוף מס' גיטין ע"ש:

(**יד**) **בסי' ס"ט** העלה ליישב ד' הרמב"ן דדייק דמכירת שטרות דאוריי' דאל"כ ל"ש לשון מקודשת, והקשה הפנ"י דא"כ מעמד שלשתן דודאי דרבנן ואפ"ה קתני מקודשת, ותי' דמעמ"ש נעשה קנין של תורה דההתורה לא אמרה שלא יועיל מע"ש וחז"ל עשו לטובת

הסוחרים קנין חדש ואמרינן דהקנאתם קנין, אבל שטרות דמה"ת לא מועיל איך יכלו רבנן לומר דנעשה קנין תורה מה דהתורה אמרה להיפוך, וכ"כ גם במהדורא ה' סי' ל"א, ומחברים שונים שמו בכליהם סברא זאת ועשו עצמם כאלו לא ידעו את יוסף שהעלה כן. ובזה מובנים לי דברי הב"ש אהע"ז סי' כ"ח סק"ו שכ' לחלק בין מקדש אשה במע"ש דהוי קדושי דאורייי' להב"י דלא כרי"ו ובין מקדשה בגזל ביאוש כדי דאינה מקודשת אלא מדרבנן. ובס' אבני מלואים שם כ' שלא הבין ד' ב"ש, ולפ"ז א"ש דמעמ"ש הוא קנין חדש שלא אמרה תורה שלא יועיל, אבל ביאוש דמה"ת ל"ה קנין כמ"ש קצוה"ח סי' שס"א סק"א דהיכא דבאיסורא אתי לידי' לא קני במשיכה בלי מעות איך יכלו רבנן לעשות קנין תורה מה שמה"ת אינו קנין ודו"ק (שוב מצאתי שהגאון המחבר ז"ל כ"כ בעצמו במהדורא זאת ח"ד סי' מ"ח בסד"ה ראיתי ע"ש):

(**ט**"ו) **בסי' ע**"ו העלה דע"כ ל"ש לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה רק בדבר הניכר שבא מטמא כמו עור של תפילין ושערות וכדומה דאפשר להכיר מאיזה עור הוא, אבל בדבר שאינו ניכר ל"ש זאת ע"ש. והנה לפי"ז בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה יהי' קרנה כשר לשופר כיון דשוה לשאר שופרות ולא ניכר האיסור, ובאמת כ' הגאון באר הגולה או"ח סי' תקפ"ו דפסול, ובגוף הדין לא חלקו עליו שום א' מהפוסקים וצ"ע:

(**מ**"ז) **בסי' פ**' הביא בשם השואל ראי' דלצי"ש לא מהני תפיסה, מב"מ צ"ד ע"ב אמרי במערבא ק"ו ומה גניבה וכו' ואידך וכו' ומבואר דעונשין ממון מן הדין, ובג"וו כלל א' כ' הטעם דבשלמא באיסור אף שאין עמה"ד מ"מ אהני ק"ו דעכ"פ איסור יש אבל בממון אם אין עמה"ד למה אהני ק"ו. וקשה דלמא אהני ק"ו דחייב לצי"ש וצ"ל כיון דא"א לתפוס מה אהני, אבל אם אפשר לתפוס ובקל יכול לתפוס א"כ אהני ק"ו לענין לצי"ש ומועיל תפיסה, והדק"ל אמאי בממון עונשין מן הדין והוא ז"ל דחה ראי' זו דלענין חיוב שומרים אינו מקרי עונש דהתורה ירדה לסוף דעתם שרוצים לחייב עצמם בזה כמ"ש תוס' בכתובות נ"ו ע"ב. ותמהני אמאי דחאו בקש הלא התוס' ריש בבא קמא הוכיחו ממתני' דשם דעונשין ממון מה"ד א"כ קמה וגם נצבה ראי' השואל ממתני' דלא מיירי לענין חיוב שומרים:

(**י**"ז) **בסי' פ**"**ח** הביא קושי' בהא דפריך במס' ב"ק מ"א ע"א וכי מאחר דמתם קטלינן לי' מועד היכא משכחת לה, הא קיי"ל שור טריפה אינו נסקל כדאי' בסנהדרין ע"ח ע"א א"כ משכח"ל שהרג האדם בהיותו נחתך צומת הגידין דהו"ל טריפה ואח"כ חתכו למעלה דלשיטת הרמב"ן בכה"ג טריפה חוזר לכשרותו ואז נהרג ע"ש מ"ש לתרץ. ועדיין קשה

דמשכח"ל כגון שנגח ג"פ והי' אז השור או הבעלים ספק טריפה דודאי מספק ג"כ אינו נסקל ואח"כ נתברר שאינו טריפה כגון ששהה י"ב חודש ואז נהרג (שוב מצאתי שכבר הקשה כן בס' מנחת חינוך מצוה נ"ב וצ"ע):

(**י"ח**) **בח"ב סי' ס"ט** השיג על הרד"ק שמואל ב' קאפיטל י"ב פסוק ט' שדבריו הם נגד הגמרא, ולא זכר שר שכבר קדמו בזה השעה"מ פ"ז מהל' מעילה הל' ב' ע"ש (ודרך אגב אודיע דמ"ש בת"ת מחברת א' צד קנ"ט ליישב קו' מל"מ פ"ג מגניבה על הטור, וגם מ"ש שם באות קמ"ז בענין זה נהנה וזה מתחייב דהוי מטעם שלכד"ה הכל כ' כאן בשו"מ סי' זה):

(**י"ט**) **בסי' ע"א** הביא קושי' על מה דכבתה אין זקוק לה ולמה לא נחוש לחשדא שמי שיעבור ויראה יחשוב שלא הדליק כלל וכמו דחשו לב' פתחים, וכתב כי באמת מצד חשדא ראוי להחמיר ולהדליק שנית רק שמצד המצוה אם כבתה אין זקוק לה וכו':

והוא דין חדש שלא נזכר בשום פוסק, גם פלא שנעלם ממנו הקרבן נתנאל פ' במה מדליקין אות כ"ג [וע' בעיקרי הד"ט לאו"ח סי' ל"ה אות י"ט בשם תשו' קרית חנה]:

(**כ**) **בח"ג סי' א**' פלפל אם שייך קבוע גבי רוב דמים מן המקור, ופלא שלא זכר דברי עצמו במהדורא זאת ח"ד ס"ס דל"ש קבוע אלא במקום שאפשר שיצא מהקבוע כמו בכל הקביעות דבנמצא הלך אחה"ר א"כ לא יתבטל הרוב ע"י הקביעות דהרי כשלא יפרוש בפנינו ניזל בתר רוב אבל כל דנימא דהו"ל קבוע יתבטל הרוב מכל וכל פשיטא דאזלי' ב"ר ולא בתר קבוע ותי' בזה קו' הר"ש מקינון מנחל איתן ע"ש, א"כ ה"נ אם נימא קבוע יתבטל הרוב מכל וכל דהא בפירש הדם שלא בפנינו אז אינה טמאה כלל כיון שלא הרגישה. ובאמת גוף סברתו הנ"ל ג"כ צ"ע מדברי המג"א או"ח סי' שד"מ דשבת הו"ל קבוע והלא שם ג"כ הקבוע מבטל הרוב לגמרי ולא נשאר אופן שנלך אחה"ר (שו"מ שכבר הרגיש בזה בעצמו במהד"ק ח"ר סי' רכ"ד ע"ש):

(**כ"א**) **בסי' כ"ה** יישב דעת הכלבו דלחמץ ידוע ל"מ ביטול וסיים כנלפע"ד ואולי כתוב כן, הנה ודאי כתוב כן באור חדש על פסחים בסוף הספר בשם הגאון נוב"י ז"ל ע"ש:

(**כ"ב**) **בסי' צ"ד** הביא קושי' בדברי התוס' גיטין דף נ"ג שכ' לשמואל כיון דעל שעת הגבהה לא מחייב דיכול לומר הש"ל ולכך על הניסוך הו"ל קלבדר"מ, והלא בחולין דף מ"א אוקמא דמיירי דאית לי' שותפות בגוי' והרי שותפין הו"ל שומרים כדקיי"ל בחו"מ סי' קע"ו ס"ח ובשומר דעת מהרש"ל דא"י לומר הש"ל ע"ש ע"ש מה שתי'. ולדידי עדיין קשה כיון דשותפין הם שומרים איך שייך בזה קלבדר"מ הא כ' התוס' כתובות נ"ו ע"ב דהתורה ירדה לסוף דעתן של שומרים שרוצים לחייב עצמם בזה וע' בקצוה"ח סי' ש"מ

סק"א דהו"ל כאמרו בפירוש שהם מחייבים עצמם והרי כ' בשיטה מקובצת ב"ק דף ע' דכל שהחיוב בא מצד דהוא מחייב עצמו ל"ש קלבדר"מ משום דב"ד לא מחייב לי' אלא מה דהוא חייב על נפשי' ועיי' במהדורא זאת זאת ח"ב עי' כ"א באריכות מזה וצ"ע:

(**כ"ג**) **בח"ד ס"ס ה'** הביא דברי הברבנאל שכ' בפ' נשא דכל דאשה לא רצתה לומר אמן דהדין ששוברת כתובתה ותצא, והביא דעת אחרים שתחנק בב"ד והסכים לזה, והדבר תמוה דמאן הוא דעת אחרים וגם איך אפשר שתחנק ותהרג בב"ד בלי עדים והתראה וכו' ואף שיש לדחוק ולומר דהתורה עשתה ספק כודאי כ"ז שלא שתתה וא"כ הוה כודאי והב"ד מותרים להרגה אבל מנ"ל זאת והיכן מוזכר וצ"ע עכ"ל. והנה אין הברבנאל תח"י אבל לענ"ד אחרים היינו ר"מ בקדושין ס"ב ע"א דדרש הנקי היינו חנקי וע' בפרש"י שם בד"ה הנקי כתיב דדרשי' מסורת למישדיי' אקרא דבתרי' ולמימר חנקי ואת כי שטית כלומר אם שטית תתחנקי ודו"ק:

(**כ"ד**) **בסי' ל"ב** תי' הקושי' למה לא חשבו ללקותא דרכיש דעולא לשיטתו דס"ל אין חוששין לס' דרוסה לכך לא חשבו אבל לדידן הוא בכלל דרוסה וכ"כ גם בהגהות יד שאול יו"ד סי' כ"ט, וכבר קדמו בזה בס' ישן הנקרא "בית האוצר" על יו"ד ריש ה' טריפות.

(**כ"ה**) **בס"ס מ"ב** חידש דכל היכא דאיכא ספק בהריעותא גופא הוי ס"ס אף שאינו מתהפך, וכבר קדמו בזה החוות דעת ז"ל בקונטרס בית הספק ע"ש:

(**כו**) **בסי' קמ"ט** הביא קושי' מה נ"מ בחטאת לענין המצלא"ס הא בלא"ה ח"ש אסור מה"ת ואי לענין מלקות הא תירץ רב אשי זבחים צ"ז דיקדש הוי עשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וא"כ לשיטת הריב"א דאם עבר ועשה אינו לוקה דהל"ת נדחה ולא נשאר רק עשה וליכא מלקות, וננלע"ד עפימ"ש בס' ילקוט הרועים ח"ב אות עדל"ת דסברת הריב"א הוא כמ"ש הרדב"ז בלשונות הרמב"ם אלף תס"ח שכל המתכוין לעשות מצוה אעפ"י שעבר על לאו אינו לוקה לפי שסבור לקיים מצוה דהיכא נוכל להלקותו והוא אומר לעשות מצוה נתכונתי ואעפ"י שהתרו בו הוא אומר לעשות מצוה אני מכוין עכ"ל. וא"כ התינח בשאר איסורין דדשא"מ מותר י"ל דאינו מכוין לאיסור רק למצוה אבל באכילה דמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה לא שייך זה וגם הריב"א מודה דלוקה. ודרך אגב אציע פה מה שאמרתי על קושי' נאה שהגיד לי החריף המושלם מו"ה אברהם יעקב פאן ני' מק"ק נאנאש יצ"ו בשם העולם, לר' אלעזר דסובר בנזיר דף ל"ח ע"א דדוקא במשקין אמרי' המצלא"ס אבל באוכלין לא, א"כ לדידי' ל"ה נזיר וחטאת שני כתובים הבכ"א, דנזיר מחטאת לא ילפי' משום דהוי חולין מקדשים, וחטאת מנזיר ג"כ לא ילפי' דמנזיר לא ידעי' אלא במשקין וצריך חטאת לאוכלין וא"כ הד"ק הש"ס לדוכתה

דנילוף לר"ע המצלא"ס בכה"ת בק"ו מנזיר. ואמרתי דלכאו' הקשו כולם מה פריך דנילף בק"ו מנזיר הא לאיסור גרידא ל"צ דבלא"ה ח"ש אסור מה"ת, ולמלקות הא אין עונשין מן הדין:

ונלע"ד עפימ"ש הפמ"ג יו"ד סי' ס"ה דבגיד הנשה ואבמה"ח דהוי חידוש וחלקו בחוץ פטור כדא' ר' יוחנן בחולין ק"ג ע"ב ח"ש מותר מה"ת ע"ש, וא"כ נ"מ לגי"ה ואבמה"ח דח"ש מותר מה"ת ושפיר פריך דנילוף המצלא"ס לכל איסורין יהי' אסור גם בגי"ה ואבמה"ח (וכסברת עט סופר ח"ר כלל כ"ה פרט ד' דגם אי ח"ש מותר שייך המצלא"ס כיון דאוכלו בדרך אכילה כזית שלם מקרי שפיר אכילה ואסור ודלא כטהרת הקודש) א"כ בפסחים דקיימינן לר"י דסובר חלקו בחוץ פטור שפיר פריך כנ"ל, אבל לר' אלעזר דסובר בהדיא בחולין ק"ג דאף חלקו בחוץ חייב דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה ע"ש, א"כ קושי' הש"ס לק"מ דליכא נ"מ כלל בהמצלא"ס בכל איסורין ול"צ לאסוקי דנזיר וחטאת הוי שני כתובים הבכ"א וא"ש ודו"ק:

(**כ**"ז) **בסי' קס"א** הביא קושי' נאה על רש"י תמורה דף ד' דכהן חייב אף בלאו הניתק לעשה א"כ לילקי בכלאים תרתי כקושי' התוס' שבת דף פ"ה וקשה במתני' דיש חורש תלם א' וכו' ע"ש, ולא ידענא אמאי לא תי' בפשיטות דרש"י ס"ל כתי' הב' שבתוס' דאינו לוקה על לא תסיג משום דהוי לאו שבכללות, ועיי' בס' מנחת חינוך ריש מצוה רמ"ה ותראה ג"כ דלק"מ:

(**כ**"ח) **במהדור' תליתאי** ח"ר סי' מ"ב נשאל באשה שנתפייסה לינשא לאיש שלא ראתה מעולם וספרה ז' נקיים אם לאחר שראתה אותו צריכה למנות ז' נקים מחדש דאפשר לאחר שראתה אותו נתעורר חימוד חדש, וכתב דאין לחוש והביא ראי' מש"ס דיומא י"ח ע"ב רבנן אודעי הוי מודעי להו וכו' ע"ש. ועיי' בס' מקרי דרדקי להגאון ר' הילל ל"ש זצ"ל ריש פ' מצורע שדעתו להחמיר בזה ובש"ס דיומא הנ"ל כתב פירוש חדש המסכים לדעתו ע"ש:

(**כ**"**ט**) בסי' קס"ז העלה לענין מצה שמורה דכל דבעי שימור צריך שיהי' ודאי משומר ואפי' רוב לא מהני ע"ש, וע' בתשו' מהר"ם שיק חאו"ח סי' קכ"ה שהסכים אליו בזה, וע' בילקה"ג ח"ב קו"א אות מצה מיש בזה, וע"ע פלפול רחב בזה בתל תלפיות חוברת ז' צד קל"ג וצד קמ"ד ע"ש [וע"ע **(בהערות שבראש חלק רביעי כ' דעשה דרבים דוחה אף עשה ול"ת ע"ש, ולא ידעתי איך יפרנס הגמ' ר"ה ל"ב ע"ב דשופר אינו דוחה עשה ול"ת דיו"ט. הא שופר הוי מצוה דרבים וצע"ג:)** בזה בס' שדה חמד מערכת חמץ ומצר סימן יו"ד אות ה' ואות ח"י]:

(**ל**) **בסי' רע"ד** הביא קושי' אמאי לא יליף הגמ' דאזלינן בתר רוב מדכתבה תורה ימי טוהר וניחוש דלמא הולד טריפה ולמ"ד טריפה אינה חי' אין אמו טמאה לידה עיין בנדה דף כ"ג ואם אין לו ימי טומאה גם ימי טהרה אין לו ע"ש. ונ"ל דכבר כתב הש"ש שמעתא א' פ"ד דבספק הבא מחמת מקרה שנתחדש גם הרשב"א מודה דספיקו מותר מן התורה ע"ש, א"כ כאן למאי ניחוש אי דשמא טריפה מן הבטן הא בטריפה מבטן לכ"ע טריפה חי' עיי' בפמ"ג סי' נ"ז בשפ"ד ס"ק מ"ח ואי דאח"כ נעשה טריפה א"כ ה"ל ספק הבא מחמת מקרה שנתחדש ולכ"ע מותר מה"ת א"כ שפיר כ' תורה ימי טוהר וא"ש:

(**ל"א**) **בר"ס שצ"ח** כתב הטעם דל"מ חזקה דרבא רק למיאון אבל לא לחליצה משום דכ' השימ"ק בב"מ ו' דרוב ספיקא הוי ובמקום דדעי' ודאי ל"מ רוב א"כ בחליצה דאיש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש א"כ בעי' שיהי' איש ואשה בודאי ולכן ל"מ חזקה דרבא דאתי מכח רוב דמביאין שערות בזמנן וז"ב כשמש ע"ש. והוא תמוה במח"כ דכבר הסכימו כל האחרונים דהשימ"ק לא אמר כן רק לענין ביטול ברוב וכל דפריש דהוי רובא דאיתא קמן אבל ברובא דליתא קמן כ"ע מודו דהוא בגדר ודאי דאל"כ לא משכחת מעשר ודאי דלמא טריפה הוא וטריפה פטור ממעשר, עיי' במנחת חינוך מצוה ש"ס ותשו' אמרי אש חיו"ד בסופו וצ"ע:

(**ל"ב**) **בסי' ת"ב** כתב רחש לבי ענין ח"ש דהטעם משום דחזי לאצטרופי לפענ"ד הכוונה דזה ענין סייג דמצינו באדר"נ שגם מה"ת שייך סייג וכו' ובתשב"ץ הל' חומ"צ כ' דב"י וב"י הוא משום סייג, ונראה דגם ח"ש אסרה התורה משום גדר כדי שלא יבא לשיעור שלם וכו' ע"ש. וכבר קדמו בזה הפרמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח חלק א' סימן טו"ב ע"ש. ומ"ש עוד שם דלכך לא נתנו שיעורים לב"נ דבב"נ לא רצתה התורה שיעשו גדרים ודי להם שיקיימו מצותם כמו שהוא. הוא תמוה במח"כ דא"כ אדרבה לא סי' להם להתחייב רק בכשיעור ואמאי כ' הרמב"ם דב"נ חייב בכ"ש וצ"ע:

(**ל"ג**) **בח"ב סי' ל"ט** כתב בזה"ל ומה שהקשה על דברת הב"ח והט"ז או"ח סי' ל"ב ס"ק ח"י דגם בשבת אמרינן דראוי לגרור וע"ז הקשה מדברי הרשב"ם בב"ב דף קנ"ו ד"ה בשבת אמרו. הנה קושיא זו ראיתי בספר ק"ס למחבר זמנינו אבל ל"ק דאין כוונת הש"ח מחמת דראוי לבילה רק כל דהס"ת כשר א"א לומר דבחול כשר הס"ת ובשבת פסול עכ"ל. ועיי' בחיבור זה סי' ל"ב ענף ג' ד' ה' ודברי השו"מ במח"כ תמוהים דהא בחול כשר הס"ת מטעם כל הראוי לבילה כמ"ש הרשב"א וא"כ כיון דבשבת אינו ראוי לבילה מצד איסור שבת כמ"ש הרשב"ם א"כ האיך יכשר הס"ת בלא גרירה וצ"ע:

(**ל"ד**) **בסי' ק"ה** כתב דמגו דחשוב שיעור לענין מצות אתרוג חשוב נמי שיעור לענין הכשר לקבל טומאה ע"ש. הנה הקושי' שעליו סובבים דבריו אלו הבאתי גם אני בשמו בתל תלפיות חוברת א' אות צ"ה והתירוץ כיוונתי ב"ה לדעתו כי אז עדיין לא הי' בידי רק כפי הרשום בזכרוני ותלי"ת שכוונתי לדעת גדול ועיי"ש שהרבנים הגדולים הקיפוני בחבילות תשובות ולא ראו שסברתי כתובה ב"ה בשואל ומשיב כאן:

(**ל"ה**) **בסי' קל"ג** כתב דהתקיעות של ר"ה שהוא לעורר כל ישראל לתשובה ולפ"ז כשיבא משיח ויתבטל היצה"ר אז אין מקום לתקיעות האלו ע"ש. ובזה נ"ל ליישב קושי' טו"א בר"ה ל"ב ע"ב למ"ד דיו"ט הוה רק ל"ת לחוד אמאי עשה דשופר אינו דוחה ל"ת דיו"ט ואין לומר משום דאינו בעידנא דהא כ' השבולי לקט דבעשה דרבים לא בעי' בעידנא ע"ש. ולפ"ז א"ש דהרי כ' בתל תלפיות חוברת ו' אות כ"ד דסברת עדל"ת עפ"י מ"ש הנועם מגדים לתרץ קושי' המפורשים דבנדה ע"א אמרינן מצות בטלות לע"ל ובסנהדרין מוכיח תחה"מ מה"ת מונתתם אותה לאהרן הכהן ומחלק שם בין עשה לל"ת דהעשין לעולם קיימין לא הלאוין ע"ש ומה"ט י"ל עדל"ת לפי דהעשה לעולם קיימת משא"כ הלאו ע"ש (והארכתי בזה ב"ה במקומות הרבה) א"כ בעשה דשופר דג"כ תתבטל לע"ל כמ"ש השואל ומשיב כאן א"כ לא שייך גבי' עשה דוחה ל"ת וא"ש בעזהי"ת:

(**ל"ו**) **בח"ג סי ג'** האריך ללמד זכות על מנהג ישראל להניח בש"ק קדרות צוננות על תנור בית החורף קודם שיסיק העכו"ם אמנם לשים תבשיל קר ענגלישע קעכין זה אסור וכל ההיתרים ל"ש בנידון זה ע"ש. וע' גם בתשו' מהריא"ז ענזיל מסטריא ז"ל בסי' מ"ו שכ' ג"כ דכל מה שהקילו בתה"ד והגדולים הבאים אחריו אינו אלא בתנור בית החורף שאינו עשוי לבישול בשום זמן אלא להחם הבית כידוע אבל מה שהוא עשוי לבישול בימי החול לא עלה ע"ד הגאונים ז"ל להקל ח"ו ע"ש. וע' בס' קיצור שרע כלל פ' שכ' ג"כ בשם תשו' טוב טעם ודעת סי' קע"ח שכתב ג"כ לאסור מדינא, ולא ידעתי טעם למנהג העולם שנהגו להקל גם בזה (ועמ"ש בזה בפנים בשם מרן ח"ס ז"ל וצ"ע):

(**ל"ז**) **בסי' ל"ד** הביא חקירת הפמ"ג באו"ח סי' ר"מ אם ממזר מצווה על פרי' ורבי' (וע' במנחת חינוך סוף מצוה א' דאיך תצויהו התוה"ק להרבות פסולים בישראל) וע"ז הביא קושי' בשם מו"ה יוסף שורשטיין דא"כ איך אמרו ביבמות דף כ"ב דממזר זוקק אשת אחיו ליבום הא הרשב"א כ' בתשו' סי' ח"י דעיקר מצות יבום הוא משום פ"ו ולכך האשה אינה מצווית להתייבם דאינה מחוייבת בפ"ו וא"כ למה יזקוק ליבום הא אינו מחויב בפ"ו ע"ש. והנה ראיתי בספורנו פ' כי תצא בפ' ולא ימחה שמו מישראל שכ' בזה"ל שיהי' הולד נחשב אצל ה' יתעלה קיום פרי' ורבי' למת שהרי נולד ע"י קדושיו

של מת ואין היבם צריך לקדשה קדושין אחרים ע"ש, הרי שכ' ג"כ כד' הרשב"א, אבל באמת גוף ד' רשב"א קשים לשמוע וכבר עמד בזה הגאון המחבר ז"ל בעצמו במהדורא זו ח"ב סי' ק"נ מי הגיד לו שהוא משום מצות פו"ר לבד והרי הוא ג"כ להקים לאחיו שם בישראל ע"ש. ע"כ נלע"ד דודאי גם הרשב"א מודה בזה אלא דלהקים לאחיו וכו' ג"כ אינו מוטל אלא על האח אבל לא על היבמה ואי משום שיקיים על ידה מצות פו"ר מה"ט ג"כ אין מצוה עלי' דהא לא מיפקדא אפו"ר אבל בממזר הגם שפטור מפ"ו מ"מ אחיו הוא ומחויב ליבם מצד להקים לאחיו שם בישראל ולק"מ ודו"ק:

(**ל"ח**) **בסי' ס"ד** כתב לענין הנחת תפילין בחוה"מ דאין ראי' מהזוהר דהוא ס"ל דחוה"מ אסור במלאכה ע"כ אסור בתפילין אבל לדידן דחוה"מ מותר במלאכה ל"ה איסור להניח תפילין ע"ש וכבר קדמו בזה בדברי חמודות מבעל תוי"ט ז"ל הל' תפילין אות ע"ד עיי"ש:

(**ל"ט**) **במהדור' רביעאי** ח"ר סי' ה' הביא קושי' ברש"י סוכה מ"ב ע"ב ללמוד נענועו או ברכתו, דא"כ באכילת מצה בשבת ג"כ שייך לגזור שמא יעבירנו ד"א ברה"ר ללמוד ברכתו, וכבר כתבתי בילקה"ג ח"ג דנעלם מעיניו הבדולחים הפנ"י סוכה בסוף המס' ד"ה פיסקא וכו' שכתב דדוקא בלולב דאיכא ד' מינים אפשר דאין הכל בקיאין דאל"כ כל מצוה הצריך ברכה יהא אסור לעשותו בשבת עכ"ל:

(**מ**) **בסי' כ"א** כתב ליישב קושי' הטו"ז א"ח סי' תרמ"ט דנימא אתרוג ואפי' מקצת אתרוג עפימ"ש הריב"ש לענין סוכת השותפין וכו' וכבר קדמו בזה בחידושי חת"ס לפ' לולב הגזול דף ל"ד ד"ה שטעם עצו וכו' ע"ש:

(**מ"א**) **בסי' ל"ח** כתב ליישב קושי' השעה"מ פי"א מה' שחיטה, דדרוסה ודאי פסול לקרבן מן התורה דזה שפיר ממועט מקרא דמן הבקר משא"כ שאר טריפות שהם רק הלממ"ס ע"ש. וכבר קדמו בזה בתשו' חת"ס חיו"ד סי' ע"ב וע' בתשו' הרי בשמים מהד"ת סי' מ"ח דבר נחמד בזה. אמנם קשה לי אכתי האיך יליף רוב מזה הא מדאוריי' אין חשש לשאר טריפות רק לדרוסה ולכך ל"ח למיעוטא משים דיש לה חזקה שלא נולדה דרוסה (כמ"ש הוא בעצמו במהדורא תליתאי ח"ר סי' מ"ד ע"ש) אבל בקטן וקטנה אכתי מנלן דאזלי' בתר רובא וצ"ע.

(**מ"ב**) **בסי' מ"א** כתב דבר חדש בטעם דאין מדליקין בשמן שריפה בחנוכה משום דאין עושין מצות חבילות חבילות ע"ש, ונעלם מעיניו הבדולחים דכבר עמד בזה הרי"ט אלגאזי בס' קהלת יעקב בראש הספר ע"ש:

(**מ"ג**) **בח"ב בסי' מ'** הביא בשם הגאון מהרא"וו ז"ל דהצדיק יוכל להשיג בשינתו בעת שנתפשט החומר הגופני ענינים נשגבים ע"ש. וק"ק א"כ אמאי אחז"ל שינה לצדיקים

רע להם ורע לעולם, ובגוף הדבר שנתקשה שם נ"ל דודאי יכול הצדיק לתקן בשעה שניעור יותר ממה שיכול לתקן בשינתו ושפיר קרא ר"י עלי' דאביי עד מתי עצל תשכב והוא פשוט:

(**מ**"**ד**) **בסי' ג'** הביא קושי' בסנהדרין דף ע"ב אמר ר"ה קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו ופרש"י קמן הרודף אחר קטן להרגו וקשה לאיזה צורך פרש"י דוקא דרודף אחר קטן יהי' הנרדף גדול או קטן העיקר הוא דאשמעינן דקטן הרודף ניתן להצילו בנפשו, ותלי"ת גם אני הרגשתי בזה בחידושי ותירצתי דהנה בנוב"י תנינא חו"מ סי' ס' בהג"ה מבן המחבר הקשה על המל"מ בפכ"ד מה' שבת שצידד לומר דרודף שניתן רשות להרגו הוא א' מדיני העונשים א"כ אמאי רודף קטן ניתן להצילו בנפשו הא אין עונשין לקטן ע"ש ונ"ל דמכח האי קושי' פרש"י קטן הרודף אחר קטן דבאמת מבואר בסנהדרין נ"ה ע"ב דקטן ג"כ בר עונשין הוא רק רחמנא הוא דחס עלי' ועיי' בפסקי מהרא"י סי' ס"ב א"כ בקטן הרודף אחר גדול באמת אמרי' דאין עונשין לקטן כיון דחזינן דרחמנא חס על הקטן יותר מעל הגדול אבל בקטן הרודף אחר קטן להרגו למה נחוס על קטן זה יותר מעל קטן חבירו א"כ כיון דלא שייך כאן לומר רחמנא הוא דחס עלי' שפיר עונשין לקטן ודברי רש"י ז"ל מדוייקים היטב:

(**מ**"**ה**) **בח**"**ג בסי' י'** האריך בפסוק כי עם קדוש אתה לה' אלקיך ופרש"י קדש את עצמך במותר לך, מה ענינו לגבי נבילה, וע' מ"ש בזה בילקה"ג פ' ראה בשם הגאון ר' הילל ל"ש ז"ל מקאלאמעא וינבעם לך. ואולי י"ל לפימ"ש בס' המקנה ח"ב דף ס' בשם מנחת עני אות יוד דמותר ליתן לקטן ח"ש איסור משום דח"ש קיל מעשה ע"ש, א"כ קשה למה צותה תורה למכור לנכרי הא אפשר להאכיל לקטן פחות פחות מכשיעור, וע"כ בא הכתוב ליישב זה, דאע"ג דמותר לעשות כן מ"מ קדש את עצמך במותר לך, דנאה לעם קדוש להתנהג בקדושה ובפרישות יתירה כעין מה שאחז"ל הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו ודו"ק:

(**מ**"**ו**) **בסי' י**"**ג** הביא קושי' בגמ' חולין פ"ו ברש"י ד"ה מה ארי' רוב וכו' ע"ש ולא זכר שר שכבר דיבר בזה הפמ"ג ז"ל בפתיחה לה' שחיטה ע"ש:

(**מ**"**ז**) **בסי' כ**"**ד** העלה דבדבר שאינו שלו דבודאי יהי' שלו אח"כ יכול לאסור והביא ראי' לזה מע"ז דף נ"ג ואשריהם תשרפון באש מדפלחו לעגל ניחא לחו והקשה בס' בנין אריאל א"כ איך אמרו בב"ב דף קי"ט דמסתפקא להו אי א"י מוחזקת או לא וקשה דא"כ בביטול בעלמא סגי להו דעכו"ם לא יכלו לאסור דשא"ש וגם הישראלי' לא יכלו לאסור משום דניחא להו דהא עדן לא הי' שלהם ולפי"ז א"ש דאף למ"ד דאין א"י מוחזקת מ"מ

היו בטוחים שיבואו לארץ ויהי' שלהם ושוב יכלו לאסור ע"ש. ומאז אמרתי דמיושב בזה היטב לשון הפסוק אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם ודקדק באלשיך ז"ל דאשר אתם יורשים אותם הוא מיותר ע"ש. ולפ"ז ניחא דהא קשה הא בביטול בעלמא סגי להו לזה אמר אשר אתם יורשים אותם א"כ בודאי יבוא לרשותכם ובכה"ג שפיר אדם אוסר דשא"ש וא"ש:

(**מ"ח**) **בס"ס ע"ז** פלפל בדברי הברכי יוסף אהע"ז סי' י"ז במת הבעל וחי אח"כ ע"י כס אם עדיין אגידה בי' ע"ש, ועיניך הרואות כי מ"ש בתל תלפיות מחברת אות ע"ה לדחות הראי' מהירושלמי כתוב כאן בשם הגאון דק"ק קאמינקא ז"ל והגאון המחבר ז"ל חיזק ברכ"י דרבנן, ועיי' לו עוד במהדורא תליתאי ח"ב סי' קל"א בזה:

(**מט**) **בסי'** ק' כתב דא"צ כסדרן בס"ת אף בהשם הקדוש כמ"ש כל האחרונים והביאו ראי' מבן קמצר שכתב השם בבת אחת וא"א לצמצם שלא יהי' אחת קדום לחבירו והוה של"כ. ואי משום הא לא אירי' דגבי בן קמצר יש ב' סברות להכשיר חדא דלמא צמצם ובב"א כשר ואפי' אם לא צמצם ולא הי' בב"א דלמא הי' המוקדם מוקדם והמאוחר מאוחר ואין לך אלא חד ספק דלמא הקדים המאוחר ובזה יש שני סברות כמ"ש התוס' חולין כ"ח ע"ב ע"כ כשר, וכ"כ המנחת חינוך סוף מצוה ת"ז, ודברי הגאון המחבר ז"ל שסמך על ראי' האחרונים הנ"ל צ"ע:

(**נ**) **בסי'** ק"ו הביא דברי חת"ס ז"ל שחקר האיך יועיל טבילה לאדם טמא הא בבואו למים הוא מטמא המים וע"ז כתב דל"ק שהרי המים שנגעו בשטח הגוף בטלו לגבי מים האחרים מתורת זריעה והשקה כמשפט מים טמאים שבטלו בזריעה והשקה ואיך שייך טומאה ע"ש. וצ"ע א"כ איך מותר לטבול במקוה שיש בה מ' סאה מצומצמות עיין ביו"ד סי' ר"א סעי' ס"ב הא אותן מים שנגעו בו נטמאו ובמים האחרים אין כאן מ' סאה שיכשירו המים טמאים מתורת זריעה והשקה לגבי מקוה כשירה:

(**נ"א**) **במהדור' חמישאי** ס"ס י' הקשה על המזרחי פ' שמות מתוס' סנהדרין דף נ"ט וע' מ"ש בילקה"ג ח"ר אות וחי בהם" באריכות, וכעת מצאתי שכבר קדמני במקצת בתשו' ריב"א סי' קנ"ז ע"ש:

(**נ"ב**) **בסי' י"ד** בד"ה איברא העלה במחלל שבת ומכ"ש בעובד ע"ז דהוי לכל דבר לא אזלי' גבי' בתר רוב דבעכו"ם לא אזלי' בתר רוב ויישב בזה קושי' מהרש"א בתוס' ספ"ק דמכות ע"ש. ובמח"כ דבריו תמוהים דממ"נ אם הוא כגוי לכל דבר א"כ מה בכך דהוי עדות שאילה"ז בגוי לא בעינן דיני עדות וצ"ע:

(**נ"ג**) **בסי' י"ט** בד"ה עוד כתב דנ"ל ברור לדינא דקידושי ביאה לא תפסי בנדה דרק בחייבי לאוין גלי קרא באלמנה לכ"ג דחלו הקידושין אבל בנדה דהוי ח"כ הו"ל מילתא דארל"ת ולא חלו קידושי ביאה ע"ש. ולא זכר שר דברי הרדב"ז שהביא המל"מ פ"י מגירושין הל' י"ח דמוכח ממנו להיפוך, וכ"כ בפתחי תשו' אהע"ז סי' מ"ד ס"ק ז' וז"ל ע' בתשו' פנ"י סי' ג' דפשיטא לי' דנדה תפסי בה קידושין אפי' בביאה ע"ש וכן מבואר מדברי הרדב"ז וכו' גם ידוע המהרי"ט דהיכא דלא יתוקן האיסור ל"א אי עביד לא מהני (וע"ע בנוב"י תנינא אהע"ז סי' נ' בזה ודו"ק):

(**נ"ד**) **בסי' כ'** השיג על הפנ"י קידושין דס"ג דל"ש לומר דרובא דעלמא קדשה הא עכ"ח כולם לא קדשו רק א' מרובא דעלמא ומה לי זה וכו' ובמה נשתנה האיש הלז שלא יהי' הוא אחד מרובא דעלמא וכו' ע"ש. וכבר קדמו בעיקר הסברא בתשו' חת"ס אהע"ז סס"י נ"ד ד"ה איתמר ע"ש וע"ע בתשו' חת"ס הנ"ל סי' ב' ד"ה הנה ודו"ק:

(**נ"ה**) **בסי' כ"ד** כתב כיון דגוף המלאכה הותרה לא גזרו על שכר שבת. והנה גם בתשו' בר ליואי או"ח סי' כ"ו כתב כן, וכבר השגתי ע"ז בילקה"ג ח"ב דף י"ד ע"ש:

(**נ"ו**) **בסי' ל'** הביא בשם אברך אחד מה פריך בסנהדרין כ"ה ע"א והא לוה בריבית פסול לעדות והו"ל רשע וכו' והא י"ל דהלוה בריבית לצורך פקוח נפש והלוה מותר ללות והמלוה עובר. הנה במהדור' תנינא ח"ב סי' י"ז הביא הוא עצמו הקושי' בשם תשובה מאהבה ח"ג סי' שפ"ו, וכבר הלכו בה נימושות ועיי' בתשו' בית יצחק ליו"ד ח"ב סי' ב':

(**נ"ז**) **בסי' ל"ח** כתב דהי' נ"ל דבר חדש דרציחה ביו"ט מהראוי שיהי' מותר משום דהוי מקלקל ע"ש וכבר כ' בילקה"ג דבמח"כ נעלם ממנו תוס' סנהדרין ל"ה ע"א ד"ה אין רציחה וכו' שכתבו בשריפה יש בה חילול שבת משום בישול פתילה ובשאר חייבי מיתות נמי אפי' למ"ד דמקלקל בחבורה פטור הכא חשיב תיקון דיש לו כפרה עכ"ל:

(**נ"ח**) **בסי' מ"ה** כתב ליישב קושי' שער אפרים סי' ל"ח על הרז"ה מעירובין ל"א, דסברת הרז"ה דמצות ללה"נ היינו דהוי שלכדה"נ וכיון דשלכדה"נ אסור עכ"פ מדרבנן פשיטא דמצוה דרבנן אינו דוחה איסור דרבנן, אבל במת דאינו אסור רק להנות וכל שלכדה"נ ליכא איסור אף מדרבנן ושפיר מותר ע"ש. והנה אם כנים הדברים י"ל בזה קושי' המל"מ סוף הל' אבל מאי האי דקאמר דוד תנה את אשתי אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים הא מת אסור בהנאה והמקדש באיה"נ אינה מקודשת, ולפי"ז ניחא דהא הקשו תוס' קידושין נ"ו בכל איה"נ הא יכולה ליהנות שלכדה"נ ותי' הריטב"א שם דעכ"פ אסור מדרבנן אבל במת דאפי' איסור דרבנן אין בו שפיר מקודשת כקושי' התוס'

לאמת, אבל באמת גוף סברת השואל ומשיב לע"ג מ"ש מת משאר איה"נ דעכ"פ מדרבנן אסור שלכדה"נ:

(**נ"ט**) **בסי' ע"ט** פלפל בדברי הרמב"ם סוף הל' תמורה שכתב דתמורה הוא קנס שקנסתו תורה ע"ש, ולי קשה עוד דא"כ מה פריך בתמורה דף ה' ע"ב והרי תמורה וכו' תיובתא דרבא, ומאי קושי' הא טעם דאמרי' כל מלתא דארל"ת א"ע לא מהני הוא משום קנס כמ"ש הבית מאיר בתשו' צלעות הבית סי' ד' וכאן אדרבה קנס הוא לו שיהיו שניהם קדושים וע' תל תלפיות מחברת ה' אות כ"ו וצע"ג:

(**ס**) **במהדור' שתיתאי** סי' ו' הביא קושי' הגאון מו"ה אברהם בנימין קלוגר ני' מבראד אמאי לא יליף הש"ס דאזלי' בתר רובא מצפרים של מצורע דבעינן שלא יהיו טריפות ויליף מקרא דחיות ולא טריפות כדאמרי' בחולין קל"ט ואיך נוכל לבדוק אותו ששלח ע"ש, ונ"ל דכבר הבאתי לעיל בשם הגאון המחבר ז"ל וגם מתשו' חת"ס חיו"ד סי' ע"ב דהפסוק לא ממעט כ"א דרוסה דמפורש בקרא ולא שאר טריפות דהם רק הללמ"ס ע"ש א"כ קשה לכאורה האיך יליף רוב מרישא של עולה ופרה אדומה הלא בספק דרוסה יש חזקת היתר שלא נולדה דרוסה וצ"ל דחיישי' שמא נדרסה בעודה במעי אמה וטיפת הארס מזיק גם לולד, והתינח בבהמה אבל בעוף שנולד מביצה שם אין חשש כלל, דהא אפי' אם נדרסה אמו הרי קיי"ל ביו"ד סי' פ"ו ס"ז אפרוח שנולד מביצת נבילה וטריפה מותר ע"ש, א"כ ל"ש למילף מזה רוב דהא לספק דרוסה יש חזקה להיתר שלא נולדה דרוסה ולשאר טריפות אין חשש מן התורה דהקרא לא ממעט טריפות שהם רק הלממ"ס כנ"ל וא"ש:

(**ס"א**) **בס"ס ל"ג** הביא קושי' לשיטת הר"י מא"י דנשים אינן מצוות על עשה דיו"ט א"כ למה במת ביו"ט יתעסקו בו עממין והרי קבורה מ"ע דקבור תקברנו ובכל המתים היא מ"ע וא"כ יתעסקו בו נשים ותי' בפשיטות כיון דאסור להלין המת ועובר בעשה ול"ת א"כ שוב הו"ל מ"ע שהזז"ג דוקא בו ביום ולא אח"כ ושוב אין הנשים חייבות ע"ש. והנה אין זה פשיטות דהרי הרא"ה בס' החינוך אומר בפירוש להיפוך עיי"ש במצוה תקל"ז דנוהג בכ"מ ובכ"ז בזכרים ונקבות שמצוה לקברם ביום מיתה וכו' ע"ש וידוע דדרכו לכתוב כן בכ"מ שהנשים חייבות כמו האנשים. ובגוף הקושי' נ"ל דעשיית הקבר ותפירת התכריכין וכדומה דהוי מלאכה דאוריי' בזה ל"ש לומר עדל"ת דהרי אינו בעידנא דלאו דיו"ט עובר מיד ועשה דקבור תקברנו אינו מקיים עד שמשים המת בקרקע ומכסהו בעפר הקבר ואף שבאמת יש פלוגתא בזה בראשונים אם התחלת המצוה מיקרי בעידנא י"ל דהאי שיטה סוברת דל"ה בעידנא וכתוס' ריש חגיגה בהעראה מיעקר הלאו ואינו

מקיים המצוה אלא בגמר ביאה ע"ש. ובלא"ה י"ל דהאי שיטה סוברת כדעת הרמב"ם דדוקא על הקרובים היא מ"ע מה"ת מקבר תקברנו אבל אחרים אין חייבים רק מדרבנן וכמ"ש הגאון המחבר ז"ל בעצמו בספרו יוסף דעת ודברי שאול ליו"ד סי' שמ"ח ע"ש:

(**ס"ב**) **בסי' ל"ז** כתב דבשר חי הוי שלכד"א ועל כן התיר ר"ע במסוכנת ביו"ט ביכול לאכול כזית חי מבית טביחתה בלי מליחה ע"ש. ובזה נ"ל ליישב קושי' הגאון ברוך טעם בתשו' לק"ק לבוב לר' יוחנן דסובר כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותי' כאלו אוכל טבלים איך התיר ר"ע לאכול כזית חי מבית טביחתה ולהנ"ל א"ש דבשר חי ק שלכד"א ול"ש איסור טבל וא"ש, אלא דקשה לי מש"ס דפסחים דף מ"א ע"א יכול אפי' חי ת"ל כ"א צלי אש ופרש"י יכול יהא מותר לאכול ממנו חי לכתחלה דאפי' איסורא נמי ליכא ת"ל כ"א צלי אש ע"ש וקשה כיון דחי הוי שלכד"א איך ס"ד שיהא מותר לכתחלה לאכלו חי הרי עכ"פ מבטל עשה למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים דשייך גם באכילת הפסח כמ"ש הרשב"ם בפסחים קי"ט ע"ב וכ"כ בכרתי ופלתי סי' ס"ט אות ד' ע"ש וצ"ע (שו"ר שכבר דיבר בזה בס' דברי יוסף ליו"ד סי' פ"ז דף פ"ו בדפי הספר):

(**ס"ג**) **בסי' נ"א** העלה דבר חדש דגם הרמב"ם ס"ל כספיקא דאו' מה"ת לחומרא כשאר הראשונים ז"ל, ומ"ש דכל הספיקות אינן אלא מדברי סופרים הוא עפי"מ שנודע דהרמב"ם קורא ד"ס לכל דבר שאינו מפורש בתורה אף שבאמת דינו כדין תורה לכל דבר ועיי' בש"ך חו"מ סי' ל"ג סק"א וכתב דבזה נסתרו כל הבנינים והקושיות והסתירות שהקשו לרמב"ם מכמה מקומות ע"ש:

הערה בענין אי רשאי להאכיל לבהמה מאכל אדם שכ' המג"א סי' קע"א בשם הגמ' תענית דאסור כבר ציינתי לעיל שדברו בזה בשו"ת כתב סופר או"ח סי' ל"ג ושו"ת בית יצחק יו"ד ח"ר סי' ע"ט, אמנם על שניהם אני תמה שלא הביאו דברי התוס' עירובין דף כ"א ע"א ד"ה מידי דחזי לאדם וכו' שכ' ואובסין את הגמל דלעיל היינו נמי במידי דחזי לאדם עכ"ל ועיי"ש במהרש"א ז"ל, א"כ מוכח להדי' דס"ל להתוס' דמותר להאכיל לבהמה מאכל אדם וצ"ע:

מחמת שנגמר ב"ה הספר בשבוע שחל להיות בו פורים, אכתוב מה שאמרתי על מ"ש הרמ"א בסוף ה' מגילה וטוב לב משתה תמיד וצ"ב מה רצה בזה, ונ"ל דיש ב' מיני שמחות בפורים א' משמח על ההצלה ממות לחיים והוא שמחה גופנית וא' משמח על שקבלו שנית התורה ברצון כמ"ש קיימו מה שקבלו כבר והוא שמחה רוחנית, וההבדל ביניהם הוא כמ"ש האה"י על המדרש כתיב וירח ה' את ריח הניחוח וכתיב ריח ניחחי איני יודע איזה מהם ערב לו יותר כשהוא אומר תשמרו להקריב לי במועדו הוי אומר

זה ערב לו יותר, ע"פ משל לב' אחים גבירים א' נדבן אשר בכל עת משתה בניו מתנאים וחתונות הרבה מתנות לאביונים ופזר לעשות המשתה גדול ברחב ימים ומעדנים לרוב, והב' קמצן גדול שעשה משתה בניו בקמוץ גדול ולא חנן שום אביון. אך פעם א' חלה ונטה כמעט למות קבל ע"ע כשירפאהו ה' יעשה בקומו מערש דוי משתה לאביונים ויתן להם מתנות כנכון, וכן הי' וקיים, אך בהפרדם מאתו לא הגידו לו שום ברכה, וישאלם למה לאחיו יברכוהו בהפרדם אחר המשתה ואצלו הם כאלמים, ויאמרו לו הוא עושה משתה מחמת שמחת טובה, נברכהו שיעשה תמיד שמחות שיהי' לו בנים רבים ובני בנים וישיאם, אמנם איך נברכך שתעשה עוד שמחה ומשתה שתחלה ח"ו שנית טוב שלא תהי' עליך שום צרה ולא תצטרך לעשות משתה, כן נח הקריב קרבן ג"כ אבל הלא הי' בשביל ההצלה מהמבול, והקרבן תמיד הוא מטוב לבב ע"כ אמר שם תשמרו להקריב לי במועדו שכן יהי' תמיד, אבל לנח לא יתכן שיאמר לו שיקריב עוד קרבן ע"כ קרבן תמיד ערב לו יותר ודפח"ח ש"י, והנה כמו כן בפורים המשמח עצמו על ההצלה ממיתה לחיים לא יתכן לברכו שיעשה עוד משתה ושמחה שיגזרו שנית ח"ו להשמיד להרוג כל היהודים וינצלו. אבל המשמח בשביל קבלת התורה שנית ברצון ושמחת הלב, לזה שפיר נוכל לברך שיעשה תמיד שמחות כאלה שיקבל התורה בכל יום ברצון ובשמחה כמאמר חז"ל בפ' היום הזה נהיית לעם בכל יום יהי' בעיניך וכו' עיין רש"י שם, והנה טוב לב היינו מי שמשמח עצמו בתורה כמ"ש ויאכל בועז וישת וייטב לבו ואיתא במדרש שעסק בתורה שנא' טוב לי תורת פיך וכו'. וזה כוונת הרמ"א ז"ל וטוב לב" היינו שמשמח עצמו בתורה ולא בשמחה גופנית לזה נוכל לברך "משתה תמיד" שכן יהי' תמיד כנ"ל וא"ש ודו"ק:

לאחר חתום קבלתי איזה הערות מי"נ הרה"ג המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה נתן הלוי באמבערגער כי' אבדק"ק ווירצבורג וז"ל:

(**א**) סי' קל"ט על מ"ש הרמ"א שקוראים לתורה פלוני בן פלוני, יעיין בפסקי תוספות פ' הקומץ רבה אות מ"ה שמביא כן להדי':

(**ב**) סי' קס"ח מ"ש על ענין חיבורי אדם חיבור יעיין בס' מלאכת שמים לאאמ"ו הגאון זצ"ל כלל ח"י בינה אות ד' שמפלפל טובא בענין זה והביא ראי' לענין תפילין של ראש שצריכין להיות מעור אחד ולא שנדבקו יחד ע"י דבק שזה פסול גמור עיש"ה וגם בס' יצחק ירנן ה' לולב אות קנ"א, ויעיין ג"כ בשו"ת שער אפרים חא"ח סי' א':

(**ג**) סי' קצ"ג הביא בשם א"ר הירושלמי ס"פ שלשה שאכלו ר' ירמי' זמין לחברי' בפונדקא ומקשה פר"מ ני' מנלי' דהאי פונדקא היינו פונדק עכו"ם דלמא הוא פונדק ישראל ושם

ודאי מזמנין עכ"ל ומצאתי בירושלמי של ר"י סירלואי איתא הגירסא ר"י זמין בפונדקא "דלובאי" ומסתמא זה שם נכרי ולפי"ז ראיית הא"ר נכונה עכ"ל (אמר המלקט עיין בתוס' שבת דף נ"א ע"ב ד"ה חמרא לובא עיי"ש ועל קושיתי על הא"ר אולי י"ל עוד דעכ"ח האי פונדקא היינו פונדק עכו"ם דאל"כ מאי אתי הירושלמי לאשמעינן דר"י זמין לחברי' בפונדקא הא בפונדק ישראל פשיטא דמזמינן כנלע"ד כעת):

סליק בס"ד